

A L'ENTORN DE LA CONSCIENCIA D'AQUARI
Jesús Vicens. 1987

A L'ENTORN DE LA CONCIÈNCIA D'AQUARI

Primera part

INDEX

- I - L'entropia una llei confrontada amb la consciència.
- 2 - Els girs decisius en la societat moderna
- 3 - El sentit de totalitat i la implicació humana
- 4 - La consciència emergent: nous paradigmes en l'esfera política i econòmica.
- 5 - La consciència emergent: nous paradigmes en l'esfera de la salut i del aprendre.
- 6 - La consciència emergent: nous paradigmes en l'esfera de la relació personal i l'espiritualitat.
- 7 - Una nova relació amb el temps
- 8 - El principi antròpic en la teoria de la gran unificació
- 9 - El despertar de la consciència planetària.

Segona part

Entrevistes

- 1 - Aguilar, Enric.- La investigació del passat com a inspiradora d'una nova cosmologia.
- 2 - Gilliland, Gillian.- El Tai Chi Taoista, una font de salut.
- 3 - Viscarro, Marita.- L'ensenyament holístic, una via per aprendre la relació entre les coses.
- 4 - Bourgon, Emilio.- L'alliberament de la consciència en la base de les noves cosmovisions
- 5 - Panikkar, Raimon.- El diàleg entre les religions
- 6 - Schülter, Anna M^a. - La irrupció del Zen a occident.

L'ENTROPIA, UNA LLUITA AMB LA CONSCIENCIA.

La matèria conté en el seu si, de forma inherent, la segona llei de la termodinàmica, l'entropia. Així és, la transformació de l'energia d'un estat utilitzable en un estat no utilitzable. Per la primera llei de la termodinàmica sabem que l'energia ni es destrueix ni es crea, sinó que es transforma. Aquesta transformació, però, es fa en una sola direcció. D'energia útil, concentrada, en estat lliure, com a generador d'ordre material, es passa a un estat de contaminació, inútil, de descomposició i desordre material. El desgast de l'energia consisteix, per tant, en la no utilitat d'aquesta en el futur, quan està ja en estat de desordre. Aquest pas de l'energia a un estat de desordre és conegut com "entropia".

Encara que l'estoc energètic del planeta sigui fitxer, canvia radicalment la perspectiva en tractar-se d'energia útil, com és ara, carbó, gasoil, electricitat... o bé d'energia inútil, contaminada, com és ara, el smok, la radioactivitat, les deixalles de plàstics, la putrefacció... La disponibilitat d'energia en un estat útil per al futur que hi ha en el planeta és limitada. Al planeta és un sistema tancat que no intercanvia matèria amb el seu entorn solar. Així Jeremy Rifkin, en el seu llibre "Entropy" diu: "El punt el qual necessita ser enfatitzat una i altra vegada és el que aquí a la terra l'entropia material està continuament incrementant-se i arribarà finalment al màxim. Això és així perquè la terra és un sistema tancat en relació a l'univers. Això és, intercanvia energia amb els seus entorns però no matèria... El nostre planeta resta un subsistema tancat de l'univers" (1)

I més avant ens ha dit que "la cosa més important a recordar de nou és que nosaltres no podem crear energia, referint-se a la primera llei de la termodinàmica, la única cosa que podem fer és transformar-la d'un estat a un altre..." (2).

No obstant això, les demandes socials i demogràfiques de bens i serveis, els quals requereixen energia, creixen il·limitadament. No és estrany en una societat com la moderna que ha basat el seu model econòmic i social en els creixements quantitatius. Un model que ha inspirat un sentiment il·limitat en el material. Aquests requeriments de consum volen dir en darrer terme requeriments d'energia útil, la qual energia sí que és limitada. No es podrà albirar una perspectiva d'equilibri en l'organització social i econòmica en tant que els requeriments i les disponibilitats no s'ajustin. La conseqüència més alarmant és que creix el nivell d'entropia, es a dir augmenta el grau de contaminació, degradació i els costos socials.

El desenvolupament biològic de l'ésser humà, el psicològic, com també el social, econòmic i cultural, depenen en primera i última instància de la quantitat d'energia útil disponible en recursos naturals, encara que també en el nivell de salut per la qualitat d'aquesta energia, i també del nivell d'intel·ligència en el seu ús.

Per altre banda, la ment conté en el seu si de forma també inherent la consciència. Això és la transformació de la intel·ligència d'un estat opac, dens, confús, a un estat transparent, subtil i clar.

Els neurolegs veuen en la unió dels dos hemisferis cerebrals en el neocortex un pas de l'evolució fisiològica cap a la intel·ligència. Thérèse Brosse en el seu llibre "La Conciencia-Energia" diu que: "Pues de esto se trata justamente: del hecho de que existen leyes biológicas que presiden el juego de la energia consciente..."

"Hoy en día resulta posible verificar experimentalmente que la Conciencia-Energia, que se manifiesta como poder autónomo, a título de nivel superior de la estructura humana jerarquizada, entraña la subordinación de los niveles subyacentes conforme a una ley cuya violación engendra la confusión y los desajustes de que somos hoy todos testigos" (3)

I més avant segueix dient que: "Resulta ahora conveniente recordar la ley neurofisiológica, según la cual la simple puesta en juego de un nivel superior de la estructura cerebral subordina automáticamente los niveles subyacentes. Trasponiendo esta ley al plano psíquico, en el tratamiento de afecciones cardíacas psicósomáticas, he verificado experimentalmente, en diversas ocasiones, la subordinación de la emoción diencefálica y de los desarreglos que provoca, a una actitud intelectual que proviene del nivel cortical subyacente.

De igual manera, resulta razonable imaginar que la naturaleza nos haya provisto de un nivel superior capaz de poner freno a nuestras incesantes perturbaciones psíquicas y su incoercible sucesión de pensamientos" (4)

La transformació de la intel·ligència sembla que es dona també en una sola direcció. De la intel·ligència atòmica, cel·lular, subconscient, es passa a una intel·ligència integradora, supraconscient i còsmica. Del procés de la intel·ligència cap estats superiors

en diem "consciència". També podem dir que si bé la font d'intel·ligència és una sola canvia la perspectiva en tractar-se d'intel·ligència opaca o transparent, d'estar o no en joc el nivell superior. El procés de transformació cap a una consciència transparent i subtil s'ha manifestat fins ara com a lent, i depen de l'agudeza i penetració davant cada realitat històrica. Es igualment un procés estrany a la lògica racional. La consciència es manifesta sovint per brots puntuals de llum en individus o col·lectius indistintament. La consciència també desapareix temporalment, com són els casos de les caigudes de grans civilitzacions, per reapareixer a un o diversos llocs i moments posteriors.

La font de la intel·ligència un cop en marxa sembla il·limitada. Aquesta es reproduïx en cada individu, generació i cultura. El coneixement místic afirma que tot està en el interior de cada individu. La qüestió és ésser-ne conscient, connectar amb el nivell superior a través de l'atenció imparcial. En aquest sentit Claire Myers Owens parlant de l'experiència mística diu citant a G.Jung que: "Existe no obstante, un nivel más profundo al que Jung denominó inconsciente colectivo. Este es la fuente del más alto de los bienes, de la experiencia mística y religiosa; sobre él descansan los resortes de la creatividad. Y también ahí reside el oscuro asiento de la psicosis. Y podemos decir que en el momento del nacimiento, el niño se encuentra sumergido en este inconsciente colectivo. Resulta obvio que según estas declaraciones, el inconsciente es la rica y fértil fuente de muchos elementos diferentes de la vida consciente del hombre; también resulta obvio que no hay grandes depositos en esta escondida área" ... "Espero probar que el estado místico se deriva de los niveles más profundos del inconsciente y que, en el individuo equilibrado y maduro, resulta profundamente beneficioso para la salud" (5).

Els físics moderns afirmen que la informació del procés evolutiu està en cada àtom i molècula. La qüestió fora saber desxifrar-la, ordenar-la d'una forma conscient. A propòsit d'això Gary Zukav, en el seu llibre "la Danza de los Maestros" diu: "Sin embargo, se especula y hay algo de evidencia positiva en ese sentido, con que la conciencia, a los niveles más fundamentales es un proceso cuántico. Los ojos adaptados a la obscuridad, por ejemplo, pueden detectar a un fotón aislado. Si esto es así, resulta concebible que, extendiendo nuestra consciencia a funciones que normalmente están bajo sus parámetros (es decir, del modo como los yoguis controlan la temperatura de su cuerpo y el ritmo de su pulso) podamos tener consciencia (experiencia) de esos procesos en sí. Si a nivel del cuanto el flujo del tiempo no tiene significado, si la consciencia es fundamentalmente un proceso semejante y si podemos tener consciencia de ese proceso dentro de nosotros, entonces es concebible que podamos experimentar la intemporalidad" (6).

O, amb altres paraules, es tractaria d'una qüestió de integritat. En aquest sentit David Bohm, citat per F. Capra en el "Tao de la Física", diu: "Uno llega a un nuevo concepto de inquebrantable totalidad que niega la idea clásica del análisis del mundo en partes existentes por separado e interdependientes... Hemos invertido el concepto clásico usual de que las partes elementales independientes del mundo sean la realidad fundamental, y que los diversos sistemas sean formas y ordenaciones contingentes particulares meramente de estas partes. Más bien, decimos que la inseparable interrelación cuántica de todo el universo es la realidad fundamental, y que las partes que funcionan relativamente independientes son simplemente formas contingentes y definidas dentro de todo este conjunto" (7).

Tenim que el desenvolupament biològic i psicològic de l'esser humà, com també el social i cultural, depenen en primer i últim lloc de la intel·ligència que es fa transparent a la consciència.

Podem dir, per tant, que l'entropia i la consciència estan ambdues en una lluita constant i frontal. Una lluita que és un fet visible i quotidià, manifest en el propi cos, en la pròpia psique, en les pròpies relacions personals i convencionals. Aquesta pugna entre la consciència i l'entropia és la generadora i la destructura de multitud de formes materials i mentals, artístiques, religioses, socials i polítiques. No en va la tradició oriental ha vist amb ulls de realitat la "construcció i destrucció de les deu mil formes" en el pensament xinès, o la "dança de siva fent i refent milers de moviments" com ens ha mostrat el pensament indi.

Sabem avui per la física de les partícules que la base real de la matèria és energia en moviment a través del qual es generen estructures probables i sovint inestables. Interrelacions de partícules que apareixen i desapareixen en instants creant milers de formes. La física moderna ens revela també amb això la unitat bàsica de l'univers com hem vist abans amb la cita del físic prestigiós D. Bohm. En aquest sentit també s'expressa el físic Fritjof Capra, diu: "La teoria quàntica ha abolido el concepto de objetos fundamentalmente separados, ha introducido el concepto de partícipe para reemplazar el de observador, y puede que hasta incluso crea necesario incluir la consciencia humana en su descripción del mundo. Ha llegado a ver el Universo como una entretejida telaraña de relaciones físicas y mentales cuyas partes sólo se definen a través de sus relaciones con el todo" (8).

En contemplar la realitat a una escala humana, idònia pels sentits, els objectes físics apareixen ordenats seguint lleis regulars. Però de fet des del coneixement que es té de la física de partícules els objectes materials són patrons de probabilitats a unes determinades interrelacions que ocorren amb una freqüència regular.

Ara bé, quan es transcedeix la realitat observada pels sentits humans directament, per tal de situar l'observació envers l'infinitament petit ó l'immensament gran amb ajud d'aparells, veiem que la realitat s'ens apareix com a inestable i bullent. Els acceleradors de partícules mostren com es formen milers de moviments que no es poden estructurar segons la nostra comprensió mental ordinària i segons les nostres pautes sensorials. Tant la física subatòmica com la cosmologia moderna ens parlen, però, que l'aparent caos primigeni en les partícules o bé en l'interior de les galàxies conformen una mateixa energia, expansiva i reveladora d'estructures que tendeixen a existir. Energia que tendeix a crear pautes d'ordre.

Per explicar aquest calde bullent tendent a existir, El físic teòric Paul Davis diu: "En consecuencia, lo que puede parecer un espacio vacío es un hirviente caldo de cultivo de partículas virtuales. El vacío no es inerte y sin faaciones, sino lleno de energía y vitalidad. Una partícula "real" como el electrón debe ser siempre contemplada sobre este fondo de frénetica actividad. Cuando un electrón cruza el espacio, está en realidad nadando en un mar de partículas fantasma de todas las variedades -leptones virtuales, quarks, partículas mensajeras- en una compleja mezclanza. La presencia del electrón distormionará esta irreducible actividad del vacío, y la

distorsión actuará a su vez sobre el electrón. Aún en reposo el electrón no está en reposo: lo asaltan constantemente, de todos los modos posibles, otras partículas del vacío", del llibre "Superfuerza" (9).

En el món de les partícules subatòmiques es poden observar pautes d'ordre, per exemple, en les estructures dinàmiques de l'hadró, o en les suposades (encara que no observades) simetries del quark. En les estructures de moviment, rotació i expansió observades en les galaxies hi ha un alt nivell d'ordre. No obstant això sembla que el destí final de l'univers que preveu la cosmologia actual és un destí entropic, on la desaparició de la matèria de les estrelles i galaxies en un forat negre serà imminent, com a conseqüència de la implosió gravitacional (Paul Davis). Hem de dir que hi han conjectures en altres direccions. Per exemple en la inversió del procés d'expansió de l'univers cap a un procés de contracció un cop arribat a l'estat d'un forat negre, es a dir l'existència de forats blancs emissors de matèria que invertirien el procés.

Sia quin sia el destí de l'univers, sabem actualment que tant l'entropia com la consciència actuen com dues forces-energia simultaniament i en direcció contrària. Una cap el desordre, la descomposició, el deteriorament; l'altre com energia qualificada, ordenada. En raó d'això Teilhard de Chardin diu, en el seu llibre "Human Energy", que: "Presa Globalment, en la seva totalitat temporal i espacial, la vida representa el terme d'una transformació d'una gran amplitud, en el curs de la qual això que anomenem matèria... es dona la volta, es plega sobre si mateixa, s'interioritza i aquesta alteració cobreix, pel que fa a nosaltres, la història sencera de la terra"

"En nosaltres, sota els nostres ulls, no salament la terra sino

el propi univers s'està concentrant en pensament, exactament com, de manera simètrica a l'altre extrem, s'està desagregant en energia amorfa" (10)

Amb altres paraules, l'entropia com energia que es disgrega, es dispersa, es fa desordenada i inservible; la consciència com energia que es plega, s'ordena,.. pot ser observat tant a una escala humana, com universal, com atòmica i molecular. Aquí, per mostrar la lluita entre l'entropia i la consciència ens centrarem sobretot a l'escala humana. Es a dir, farem referència a la psicologia de l'individu, i a l'estructura de la societat.

L'Entropia i la Consciència en l'activitat humana.

L'entropia és una llei ineludible de la termodinàmica. Per què, doncs, apareix a vegades la matèria a través d'estructures ordenades? Per què la realitat material es fa més complexa en la mesura que ascendeix en l'escala evolutiva?. En els nostres dies l'entropia ha de ser considerada com un paradigma en l'esfera econòmica i social. Per què l'home aliena aquesta realitat, quan precisament aquest mecanisme evasiu el pot destruir?. L'ofuscoació de l'estructura econòmica actual no és una clara intervenció de la mateixa entropia en la consciència humana?.

L'ésser humà perdè possiblement com a col·lectiu, en l'anomenada revolució neolítica, la capacitat de percepció directa de la realitat. Ara cada cop més necessita de mapes, aproximacions, teories, etc., per acostar-se al real. A pesar d'això, l'ordre en la matè-

ria i en la consciència va creant estructures complexes i visions àmplies. Per què, per altre banda, hom necessita de models i comprobacions empíriques per assegurar-se que aquest ordre en la matèria i amplitud en la consciència son reals i no il·lusoris?

L'home, tant pel camí de la religió com de la ciència, s'ha obsseccionat buscant i creant estructures fixes, estàtiques i regulars. Per què ha estat així, quan la religió ha proporcionat savis místics i la ciència científics eminents?. Precisament l'experiència que ens mostren uns i altres és la inversa. Diuen que la realitat profunda de la ment o la realitat mesclada a la base de la matèria és dinàmica, asimètrica, creadora de formes. Més enllà d'elles per els místics hi ha un món absolut. Més enllà d'elles per els físics hi ha el buit. Ambdós diferencien aquesta realitat profunda de la realitat aparent, dins la qual s'estructuran temporalment formes aparegudes als sentits com a fixes. Del buit expressat pels físics és d'on sorgeixen i es componen la malla de partícules subatòmiques inestables. De la interacció entre elles i les partícules estables es creen estructures relativament estables en forma de balança... F. Capra en el seu llibre "The Turning Point" parlant de la nova física diu, en raó d'això, que: "hem arribat a comprobar que no hi han estructures estàtiques en la naturalesa. Hi ha estabilitat, però aquesta estabilitat és un equilibri dinàmic, i quan més penetram dins la matèria més necessitem entendre la seva dinàmica natural per entendre les seves pautes" (11).

I per il·lustrar el sentit del buit pels místics i físics F. Capra en el "Tao de la Física" ens diu: "El campo cuántico es considerado como una entidad física fundamental; un continuo medio que está

presente en todas partes del espacio. Las partículas són meramente condensaciones locales del campo; concentraciones de energía que viene y va, por esa razón perdiendo su carácter individual y disolviéndose en el campo fundamental...

" El campo cuántico, por otro lado, es un concepto bien definido que sólo da fe de algunos de los fenómenos físicos. No obstante, la intuición que hay detrás de la interpretación del físico del mundo subatómico, en términos del campo cuántico, guarda un acentuado paralelismo con la del místico oriental que interpreta su experiencia del mundo en función de una realidad esencial definitiva...

"A pesar de utilizar términos como vacuidad y vacío, los sabios orientales dejan claro que ellos no se refieren al vacío ordinario cuando hablan de Brahman, Sunyata o Tao, sino por el contrario, a un vacío que tiene un potencial creativo infinito. De este modo, el vacío de los místicos orientales puede compararse fácilmente con el campo cuántico de la física subatómica. Como el campo cuántico, da origen a una infinidad variada de formas que sostiene y, por último, reabsorbe." (12)

On buscar doncs les arrels de l'esser humà?. Els místics amb unes tècniques experimentals ens diuen que si hom aprofundeix a dintre seu, si crea determinats estats de consciència, similars en totes les tradicions, s'arriba a conclusions similars sobre el món real. L'experiència mística contempla el fluxe de la realitat fonamental veient-se un mateix part d'aquest fluxe. Arriben a la convicció de que observar o ser observat és el mateix. Per altra banda els físics amb un mètode també experimental tracten enigmes similars un cop han penetrat en el cor de la matèria. Hi entren amb el coneixement i es plantetjen interrogants similars i arriben també a conclusions similars, això és la implicació de la consciència en els events del món subatòmic.

Al nostre mode de veure podem resumir els interrogants en un sol que els abracci globalment. Ens referim a comprendre la consciència humana, veure quina és la seva funció, la seva capacitat de visió i la seva implicació en la realitat. Ja sia pel camí de la ciència moderna, o del coneixement místic, avui en dia urgeix com mai la comprensió d'aquesta consciència humana. Urgeix la seva transmutació per haver-hi una transmutació social i planetària.

Per consciència aquí no ens referim a les pautes interioritzades en el procés de socialització, ni tampoc a les emocions regulades en el procés de seguiment d'una o altra ideologia. Ens referim a la consciència com a força-energia cap a la transparència i subtilitat. Les més elaborades teories i principis ètics i estètics en serien una expressió d'aquesta força. També les visions penetrants en els estats alterats de consciència, com les elevades intuïcions i il·luminacions sobtades. És una força més enllà de la voluntat humana, expressada a través de les seves facultats de: percepció, intuïció, comprensió, indagació, connexió, síntesi...

La comprensió d'aquesta força en l'ésser humà, l'opció en voler-la connectar, pot elevar l'actual condició social de la humanitat. Pot afavorir la transformació dels grans reptes que sofreix la societat humana en una interconnexió i cooperació per la saviesa. Comprènent la consciència humana, les seves immenses possibilitats es pot fer un gran salt en el coneixement.

S'avanci més o menys en la comprensió de la consciència en l'home el cert és que ella com a energia segueix un curs envers la transparència. Igual que l'entropia segueix un curs envers el deterior-

rament. Ambdós són processos que es troben cara a cara especialment en les èpoques de crisi, dins les que es sumergeixen. Les dues condicionen el devenir i es manifesten com a processos irresistibles i ineludibles.

Tot l'actual coneixement tecnològic que s'ha revelat fins ara com la cima del coneixement humà es veu impotent davant els grans mals i sofriments de la humanitat. Aquets com: la degradació ecològica, l'excés demogràfic, la pobresa en les condicions de vida, la fam, les malalties incurables, la ignorància, la insatisfacció, la guerra, no només no han disminuït en la tecnologia moderna, sinó que han augmentat si considerem el planeta en el seu conjunt i no sols una classe social determinada d'un país occidental o del est. Igualment ha succeït en les religions, impotents per afrontar els mals socials, a pesar dels seus codics morals de distribució. En la nostra opinió caldrà reunir tot el coneixement científic favorable a l'home, al seu desenvolupament, a la seva llibertat, i tot el coneixement místic per afrontar el dilema de la consciència humana i transmutar-la. D'aquesta forma pot transmutar-se la cultura i la realitat actual del planeta. De fet així està succeint, a través de la consciència d'aquary.

Podem dir per tant que l'entropia és un fet en la vida biològica, psicològica i social a pesar del Coneixement. Però igualment es pot dir el procés invers. La intel·ligència sorgida a la consciència humana ha seguit el seu curs a pesar de l'entropia. La vida no ha pogut ésser deturada des que s'inicià, havent crescut en complexitat cerebral. Hom sempre ha pogut reproduir, a partir de senzills esquemes, els aspectes més elevats de saviesa i adquirir moments de llum universal. Si bé hom no pot fer res davant l'entropia de la mort, pot en la seva actitud mental donar-li un o altre enfoc, representar-li una o altra experiència, ser quelcom engoixant o quelcom transcendent. Tampoc hom no pot fer res davant la subli-

mitat d'una consciència que ha despert a la comprensió.

Dues forces per tant que segueixen línies irreversibles. L'entropia és el desgast de l'energia útil, la consciència és la transparència de la intel·ligència opaca. Línies que tal vegada es corben en forma de circumferència, les quals es manifesten cíclicament posant l'èmfasi en un o altre aspecte de la societat humana. Els ritmes responen a la dimensió espai-temps. Una dimensió relativa tant a les lleis físiques com a la percepció psicològica. Es una relació que fa que considerem a les paradoxes no només correctes, sino també il·lustratives de la realitat. Necessaries per comprendre el món, tant interior com exterior. Per comprendre tant l'explicació com la implicació dels fenòmens. Així ho veuen físics i místics.

La ciència, amb el seu mètode de coneixement i experimentació, ha confirmat l'existència de dos cervells, amb dos centres d'activitat mental, que reflexendos intervencions distintes de la consciència. Per una banda l'hemisferi esquerre propici per al càlcul, el raonament, la seqüència, l'anàlisi... Per l'altre, l'hemisferi dret propici per l'espontaneïtat, l'estètica, la sincronicitat, la síntesi... Ens trobem en dos modes d'encarar la realitat dins d'un mateix crani i en la intervenció d'una mateixa ment humana. La unió entre ambdós ve donada per una sensibilitat molt fràgil en el neocortex cerebral, just enmig dels dos hemisferis. Aquesta unificació és fonamental per encarar l'entropia humana. La sensibilitat d'aquest òrgan és decisiva per a la unificació de la condició humana. Per a integrar els dos centres mentals. Per fer un salt de comprensió insinuat a través de la unió dels contraris, la transcendència de les paradoxes i l'aposta a favor d'incloure enlloc d'excloure, la conjunció I en lloc de la O.

Amb el caràcter rigorós de la ciència s'ha detectat l'existència d'una banda no racional, intuitiva, estàtica, que pot penetrar en estats a-temporals. Igualment la bellesa ens porta a reconèixer-la com a veritat. Avui es fa imperiosa la conciliació entre ambdues ments dins de cada individu, en cada psicologia individual, com la conciliació entre ambdues cultures, la tècnica, racional i científica; i la estàtica, intuitiva i mística.

El nostre interès aquí a tractar aquestes qüestions rau en voler fer visibles les repercussions socials tant de l'entropia com de les possibilitats de la consciència transparent. Podem constatar que en el si d'una cultura i societat humana es donen contradiccions, paradoxes, conflictes frontals i ritmes. L'important per a nosaltres és reconèixer que avui dia pot contemplar-se la realitat social amb paradigmes nous. Pot observar-se la condició humana amb uns ulls que impliquin actituds conscients. Pot apostar-se per savieses, algunes d'elles mil·lenàries i d'altres científiques, en el àmbit social, econòmic, polític, educatiu, psicològic i espiritual.

Les crisis actuals poden observar-se com un d'aquests moments de la història on la consciència pugna fortament amb l'entropia. Tant l'entropia com la claretat de consciència són fets quotidians en molts moments de la convivència. Penetran fins els racons més foscos del subconscient, i ressonan amb imatges i arquetipus arreu de l'inconscient col·lectiu. La Nova Era s'ha fet notar gracies a la circulació que representa precisament l'inconscient col·lectiu.

L'entropia arrossega les condicions humanes cap a formes de vida degradades i cap a malalties psíquiques. La consciència pressiona cap a formes de vida superiors, integradores. La pugna és forta.

per exemple en la destrucció d'ecosistemes, en nòm d'un tipus de progrés i la crida a la cooperació planetària per salvar espècies a punt d'estingir (les balenes), o evitar vertir residus nuclears a l'oceà. En la mort en forma de fam, en la misèria, i models simples d'economia bàsica.

L'home es troba enmig d'aquesta espiral entre la inducció a noves visions i el deteriorament. En curts períodes de temps hom pot veure la mort i la vida al seu voltant, sentir la buidor de l'absència de vitalitat i la plenitud d'ésser complet. L'home sap que existeix avui dia la possibilitat de la seva desaparició de forma destructiva junt en la del planeta. Però també té la possibilitat d'un salt cap a una superment. L'ésser humà disposa d'eines per una opció d'obertura de ment. Eines psico-fisiològiques, coneixements i sensibilitats per mostrar-se decidit cap a la integritat.

L'entropia com un paradigma en l'esfera social.

Les actituds que prenguin avui dia els col·lectius humans són decisives per frenar l'entropia en l'esfera social i augmentar el nivell de consciència. El darrer habitant del planeta "l'home sapiens" ha capgirat les condicions naturals i accelerat la degradació. També pot tornar crear condicions favorables al reequilibri natural i permetre així que la intel·ligència es desplegui plenament. Pot deturar l'actual procés d'entropia, considerar-la com a paradigma i aclimatar-se a la seva realitat, en lloc d'accelerar la seva tendència. La condició humana ha heretat tot el con-

tingut del procés evolutiu, fen-se conscient d'això és una manera propícia de dirigir-se cap a un equilibri, cap a una nova ment.

Hom en les seves actituds davant l'economia incideix sobre les tendències entròpiques. Es creà un tipus de mentalitat econòmica, des dels inicis industrials que propugna el creixement il·limitat en la producció i el consum. Una mentalitat avui en dia qüestionada pels nefasts resultats que ha provocat. S'han consumit en aquest segle més quantitat de recursos naturals energètics que no pas en tota la història anterior de la humanitat. La mentalitat del creixement il·limitat que substituï altres mentalitats basades sobre els cicles naturals està estretament relacionada amb alts creixements demogràfics.

La humanitat arribà a la xifra de mil milions d'habitants sobre el planeta després d'un milió i mig d'anys d'existència. Això no obstant, només amb un segle s'arriba a la xifra de dos mil milions d'habitants. Per el tres mil milions es triga només trenta anys, entre 1.930 i 1.960. Al quatre mil milions es genera en quinze anys, s'arribà a la dita xifra l'any 1.975. I en l'actualitat ens trobam vora els cinc mil milions d'habitants sobre el planeta. Amb el mateix índex actual de creixement demogràfic l'any 2.025 la població mundial pot contar 8 mil milions d'habitants. (J.Rifkin) (13).

Es obvi que només canviant les pautes en les formes de vida és possible mantenir la dita població. Les pautes que hauran de deixar-se de banda seràn precisament les industrials, les de creixements, per altres favorables a la conservació. Sinó, els conflictes, la misèria i el sofriment s'estendran més a tot arreu. Els nous models econòmics han de considerar les premisses ecològiques i l'aclimatament als recursos. Han d'eleva la qualitat dels aliments, la disponibilitat de terres per a cultius i d'aigua no contaminada.

La modernitat com a model d'organització social porta sobre les seves espatlles uns costos socials impossibles d'aplacar si no és canviant radicalment de model. L'atur a les grans ciutats i la degradació de les condicions urbanes, fan tangible aquest fet. És impossible, amb aquest model, afrontar les demandes de la joventut referent a una posició social. Més difícil és afrontar les demandes de les futures generacions.

La consciència d'aquary tindrà un futur més esperançador al ser intel·ligent en saber conjuguar les antigues visions cícliques i algunes de les aportacions de la tecnologia moderna. Aquesta si no és administrada per una nova mentalitat, ecològica i veritablement alternativa, corre el perill d'oprimir a l'home en lloc d'alliberar-lo, com de fet succeix en la majoria dels casos. La tecnologia en mans d'interessos locals, industrials i sectors reduïts de la societat representa un perill per al conjunt del planeta.

Els ritmes naturals han predominat durant segles i han estat la base de les més belles civilitzacions mediterrània, índia i xinesa. La nova era propugna incorporar de nou aquests ritmes com a mentalitat a l'hora d'organitzar l'economia i la tecnologia. Una mentalitat així que comença per l'economia domèstica és la que pot frenar l'actual nivell d'entropia, reduir els costos socials de la modernitat.

Si les factures de l'entropia s'han manifestat perilloses en l'àrea de l'economia i tecnologia, no menys perilloses són en l'àrea de la convivència social i política. Existeixen uns problemes planetaris, unes necessitats mundials dependents directament de les ideologies polítiques i religioses. Moltes d'elles només poden solucionar-se conjuntament entre les parts implicades i a través del diàleg. Moltes divisions polítiques a mig Orient, Sudàfrica, centre i Sudàmerica i entre els dos blocs occidentals només veuran

coexistència a partir de resolucions conjuntes. No excloen com afirmen les bases de cada ideologia. El planeta no es pot dividir en dues meitats sense sofrir forts desequilibris per a tothom. Avui això és evident a tota ment reflexiva. Això no obstant, les ideologies polítiques i religioses insisteixen a imposar la visió dogmàtica. Les carreres armamentistes i les actuals guerres locals es basen sobre aquestes premisses. L'entropia que això representa és enorme.

Totes les grans regions del planeta porten les seves tradicions culturals que podrien oferir a la comunitat mundial com a patrimoni de l'especie humana. Aquest intercanvi i diàleg intercultural és avui en dia possible com mai. Avui circulan patrimonis de totes les àrees del món que poden enriquir l'experiència humana immensament. Precisament és el contrari el que la modernitat impulsa a causa del embotiment en l'ús de la cibernètica, capaç de crear microordinadors per emagatzemar una gran informació, sense discernir la rellevància.

Des de cada àrea cultural i cada país es podrien desenvolupar els elements universals. Si un país vol enriquir la seva cultura genuïna ha de saber mirar enfora. L'home i la dona tenen la mateixa estructura biològica i psíquica en qualsevol part del planeta. Les diferències culturals són precisament la riquesa capaç d'estimular a toda l'especie. Cada civilització, religió, ciència o art ha aflorat precisament quan ha conegut la dimensió universal de l'ésser humà, i ha decaïgut quan ha sofert la divisió i el sectarisme.

L'entropia també s'estén a la dimensió psicològica de l'home. Encara que hi ha una gran dedicació a la investigació de la psicologia humana observem una gran insatisfacció i sofriment en l'home

modern. La societat moderna és la que més malalties mentals té en proporció (14). Moltes malalties són directament conseqüència de desequilibris psicològics. El malestar psicològic és una font de somatització de malalties. L'entropia passa dels trastorns mentals, psicològics, als trastorns neurològics i fisiològics.

De forma resumida podem dir que el pas de l'entropia es veu en: una economia planetària basada en el model de creixement il·limitat que ha posat en perill ecosistemes fonamentals per a la supervivència. Unes institucions polítiques basades en la discriminació, l'exclusió i l'hostilitat ideològica, que arriben a sesfermar-se en guerres i amenaques. Una condició psicològica en l'home modern basada en la divisió entre el cos i la ment, l'ofuscació emocional i enmalaltida pel ritme de tensió social. Una dificultat cada cop més gran per a integrar a la joventut. Una educació infantil fragmentada. Si no és canviant els paradigmes en aquestes esferes socials no es podrà deturar l'entropia.

La humanitat malgrat aquesta realitat tangible pot adquirir un alt nivell de consciència transparent, tan individual com col·lectiva. L'emergència d'una nova era pot capgirar decisivament totes les actuals tendències al caos i desordre. En els propers capítols veurem els requeriments perquè això sigui possible i algunes de les tendències actuals cap aquesta direcció.

NOTES.

- 1) Jeremy Rifkin. Entropy. The Viking Press. New York. 1.980. Pgs. 37, 38.
- 2) J.Rifkin. Op.cit. pag. 34.
- 3) Thérèse Brosse. Conciencia-Energía. Turus. Madrid, 1.973. pag. 15.
- 4) " " Op.cit. pag 20.
- 5) C.Myers Owens et.al.. La experiencia mística y los estados de conciencia. Kairós, Barcelona, 1.980. Pags. 134, 135.
- 6) Gary Zukav. La Danza de los Maestros. (La física moderna al alcance de todos). Argos Vergara. Barcelona, 1.981. pag. 222.
- 7) Fritjof Capra. El Tao de la Física. (Una exploración de los paralelos entre la física moderna y el misticismo oriental). Luis Cárcamo editor. Madrid, 1.984. pag. 156.
- 8) F. Capra. Op. cit. pag. 161.
- 9) Paul Davis. Superfuerza. Salvat. Barcelona. 1.985. pag 109.
- 10) Pierre Teilhard de Chardin. Human Energy. Collins, London, 1.969 pag 98.
- 11) Fritjof Capra. The Turning Point. Bantam Books. New York. 1.983. Pag. 88.
- 12) F. Capra. El Tao de la Física. Op.cit. pags. 239, 240, 241.
- 13) J.Rifkin. op.cit. pag. 100.
- 14) J.Rifkin. op.cit. pag. 175.

CAPITOL 2. UNA NOVA CONSCIENCIA EMERGENT.

1ª PART. Nous paradigmes en l'esfera política i econòmica.

EL PARADIGMA D'UNA NOVA POLITICA.

Aquest ve inspirat en les següents condicions: el poder com energia, ènfasi en les iniciatives individuals, compromís en un procés, participació creativa, transformació en el creixement, la sinergia, l'integració dels contraris, les xarxes de contacte i les petites comunitats, un sistema obert, les cooperatives com a matriu, diversitat de poders, poder i amor, visions de conjunt, responsabilitat en el propi poder i el fruit dinàmic.

La manera aquariana de veure el món representa canvis profunds en tots els paradigmes socials. La política tal com ha explicat Marilyn Ferguson en el seu llibre "The Aquarian Conspiracy" és des de la nova consciència essencialment energia. Efectivament el poder significa no el control de les institucions socials per a la manipulació de la vida col·lectiva, sinó una energia en la persona i en les relacions entre les persones per manejar-se en el procés de convivència. Aquest canvi central de paradigma fa que els valors que l'acompanyen siguin radicalment diferents.

Es una absurda pretensió racionalista de l'actual paradigma polític la divisió entre individu i societat. Quan Emile Durkheim expressà el fet social com a distint del fet individual per tal

d'explicar les coordenades sociològiques generà un major problema. Un nou paradigma polític inspirat en la consciència d'aquari ha de reconèixer la impossibilitat de separar els dos fets. Per comprendre ja bé la psicologia individual o el col·lectiu social és imprescindible abordar la investigació que integri alhora l'individu i la societat. Indiscutiblement la relació entre ambdós és de poder, el qual és utilitzat per l'actual paradigma en la intenció de sotmetre l'individu i reduir-lo així, en el millor dels casos, a un rol.

La consciència d'aquari reesitua aquesta relació posant l'èmfasi del poder sobre la persona. El poder és per tant energia que procedeix de la persona. Això indica que el poder no està en les institucions burocràtiques sinó en les relacions col·lectives i les xarxes de connexió. El nou paradigma bestren el poder delegat a representants formals (polítics, empresaris o religiosos) per connectar-lo directament amb l'administració de la pròpia vida, amb el consens del grup o en la inspiració d'un líder natural.

Seguint la saviesa oriental, el nou paradigma integra els oposats. En aquest sentit les relacions col·lectives són solidàries. Quan l'individu retorna el poder a si mateix i al seu entorn, la conducta col·lectiva és de cooperació. Quan es delega el propi poder a les jerarquies, aleshores el comportament individual és egoista. Quan hom compren l'energia que representa el propi maneigament busca per efecte sinèrgic la cooperació per la convivència en lloc de la burocratització de la vida social. És una evidència que no hi ha socialització sense individus ni individualització sense societat. Per tant mantenir la fragmentació de l'individu respecte a la societat resta com un error de la formació de les disciplines socials, en gran part allunyades de la realitat. L'individu parti-

cipa de l'herència històrica, cultural i social en que viu. A partir d'aquesta premissa i la oportunitat de canvi que representen les crisis es replanteja el poder.

De la relació que s'estableix entre individu i societat és per on circula l'energia política. Aquesta relació ha estat fins ara basada en la competència, el bel·licisme i conflictes interessats. La consciència d'aquari transforma radicalment aquesta relació. Comprèn que la relació és una component de la condició humana. Si aquesta és tensa, respon a una política de segona mà, d'institucions i transferències. Si, per altra banda l'individu fa l'opció d'utilitzar la pròpia energia situa el poder sobre les persones.

Així es generen noves possibilitats. Es desenvolupa una llibertat per a l'acció que hom cregui convenient, per a la que mostra iniciativa, en lloc d'haver de reivindicar-la. La llibertat així esdevé un procés de l'experiència humana i no pas un bé social a arrebaçar a les institucions. Quan l'individu actua així transforma radicalment la relació entre ell i la societat. El poder no és transferit sino compartit. La comunitat pren el lloc de la institució. Ja no es tracta de delegar o distribuir funcions, sinó de compartir possibilitats a partir de la sinergia col·lectiva. Quan la persona agafa les regnes de la pròpia vida les relacions socials esdevenen creatives. Aquí la relació col·lectiva no és el lloc per on s'escola la vitalitat, sinó el lloc on s'expressa la creativitat. Això és així quan l'individu ha assumit les possibilitats del seu propi poder, quan deixa de banda que altres l'administrin.

Quan l'individu abarca les possibilitats que conté el poder com energia en ell mateix, reconeix aquesta força en els altres, hi ha un vincle amorós en la relació amb l'altre. La cooperació és estimulada i facilitada, així s'arriba creativament a una participació. La vida en comú és la matriu del creixement i coneixement humà. La consciència d'aquari genera unes formes de vida col·lectiva al servei d'aquest creixement.

L'escala dins la qual ha de conformar-se aquesta relació no és gran. Ha de ser idònea per a la participació. Les grans corporacions, burocràcies polítiques i organitzacions religioses són traspasades per xarxes més petites i descentralitzades. En elles l'espiritualitat, l'amor, la salut, l'aprenentatge, l'ecologia, són diferents matisos d'una mateixa totalitat, d'un mateix estil de viure. Quan el poder energia s'afirma en l'estructura psicològica del individu, quan l'ha incorporat a la pròpia consciència, està amb una situació òptima per relacionar-se, per interactuar i intercanviar. L'intercanvi de idees, treballs, comunicacions... és llavors natural i no artificios. No es perd energia en l'intercanvi, sinó que aquest és un guany. L'intercanvi passa a ser una matriu potenciadora.

La major part de la experiència humana està basada en el conflicte, el temor i el sacrifici de la pròpia energia. Com a contrapart de seguretat i acceptació hom claudica del seu propi poder. La consciència d'aquari mostra que no només no hi han contraparts a la alienació del propi poder, sinó que la seguretat, la dissolució del temor són possibles a partir del propi poder. La connexió amb el col·lectiu ve en desenvolupar el propi poder. La comunitat real és una estructura oberta. Quan s'aliena la creativitat i la

personalitat s'esdevé sectari, partidista i dogmàtic. Un grup obert és permanentment transformatiu. El col·lectiu no és una entitat formal, una organització o un programa, és contràriament, una dinàmica, una possibilitat, pel fet que cada individu participant ha assumit la seva condició.

La visió de la consciència d'aquari és senzilla perquè contempla el món com una totalitat. On una diversitat de parts està interrelacionades en un conjunt. L'estructura de la modernitat amb el seu poder tecnològic ha arribat a una manipulació immensa de la matèria i de les relacions socials, les que ha dividit en milers de parts inconnexes.

La modernitat s'enorgulleix dels seu poder sobre la matèria. La nova era treballa penetrant fortament en el poder de la consciència. Serà el gran repte polític de la humanitat en les properes dècades. Si per el paradigma de la modernitat el centre es situava en la tecnologia material, en el nou paradigma el centre es situa en les tecnologies de la consciència i en les psicologies transpersonals que despertin a la unitat entre persona i planeta. Unes tecnologies que permetin a la intel·ligència humana comprendre el camí recorregut per la història, que inspire la sortida del laberint, que faciliti la transmutació de visions. D'una visió contra la pròpia humanitat, la pròpia individualitat, el propi planeta, es passi a una visió de cooperació i implicació.

El repte de la consciència és el repte de veure que un atemptat contra la naturalesa és un atemptat contra un mateix. Un conflicte amb una altra part del planeta és un conflicte contra la pròpia part. Que l'agressió a un país és un boomerang. El nou paradigma accentua la importància de connectar les diferents expressions d'una

mateixa realitat. Per això estimula l'enllaç entre ecologistes, espiritualistes, guaridors holístics, educadors del potencial humà etc.. L'ecologista quan defensa la riquesa d'un ecosistema pot entendre fàcilment la diversitat del viatge interior i el nou educador quan veu l'infant com un procés en creixement comprèn llavors la riquesa de les diferències. Igualment amb el guaridor holístic. Sap que la possibilitat de guariment està en el diàleg entre malalt i malaltia, en el reajustament de les descomposicions energètiques.

D'aquesta manera quasi invisible es va teixint la conspiració d'aquari. Es conforma una nova comunitat social que pot tenir una força d'atracció sobre la joventut. Aquesta és una generació que té les portes tancades a la política convencional de l'antic paradigma. La joventut pot estar oberta involuntàriament. Les tendències a la delinqüència, la violència, la droga són per l'ofegament d'aquest potencial. La nova forma de fer política des de l'individu com a sortida a la crisi, és una opció que la joventut pot emprendre quan vegi el poder que té entremans.

EL PARADIGMA D'UNA NOVA ECONOMIA.

Aquest ve inspirat en: la vocació, l'autonomia, la producció a petita escala, la sinèrgia, la vinculació ecològica amb el medi, la tecnologia fluxa, la conservació, la creativitat com a riquesa, el treball com a vehicle de l'evolució personal i experiència de totalitat.

Un àrea de la vida col·lectiva on es fa visible l'actuació de l'entropia és en l'economia. En aquesta incloem també dos grans factors: la demografia i la tecnologia. La producció en l'agricultura, la indústria, els serveis, transports, urbanització, la distribució de la població per categories econòmiques i la tecnologia utilitzada formen un quadre de variables que condicionen la vida en comú de la societat humana. Sobre aquest conjunt condicionador es fa més evident als qui volen veure que l'entropia s'ha accelerat enormement amb l'estructura de la modernitat.

No cal insistir en la part fosca de l'economia moderna, dels efectes negatius sobre la societat humana. Els costos socials i urbans, els desastres ecològics i l'esgotament dels recursos energètics. Hi ha una ampla bibliografia i nombrosos estudis tècnics i generals que disposen de dades sobre aquests temes. Si, però que cal ressaltar alguns dels grans contextos entròpics a que ha arribat l'economia moderna per tal de situar millor el necessari canvi de paradigma.

L'economia que està emergent es basa en valors allunyats del cos-

tum que es té en ciències socials de tractar i analitzar la realitat col·lectiva. El nou paradigma està molt aprop de la realitat expressada pels físics moderns i per els valors expressats per l'economia oriental (budista, taoista, hindú) i per l'ecologisme i simplicitat voluntària d'occident. La física, l'ecologia, la teoria de sistemes, i les místiques orientals han mostrat la implicació de les actituds humanes en l'entorn immediat.

Amb el nou paradigma economic els inspiradors de la consciència d'aquari proposen una economia que inverteixi el procés entròpic de la modernitat. Que redescobreixi la seu de la saviesa en el cor i reconnecti l'autorealització de la persona amb l'autorealització del planeta. El planeta avui malalt pel malberatament cancerígen de l'economia moderna, pot transmutar-se en una "gaia", un ésser vivent, ple de salut, si previament es transmuta l'habitant més fantàstic i dement que ha engendrat. El nou paradigma econòmic reconcilia la naturalesa i la persona, la cultura humana i les possibilitats del planeta. Inspira uns valors de cooperació per l'existència no només entre els humans, sinó també amb tot el planeta. I com diu Theodor Roszack " les necessitats del planeta són les necessitats de la persona".

El primer gran context entròpic generat per l'economia de la modernitat és el dels creixements desbordants. A més, aquests s'han concentrat en ciutats immenses, burocracies laberíntiques i tecnologies dures. Conformen un paisatge malalt de la realitat humana, social i planetària.

El gran increment demogràfic que hi ha hagut els últims cent anys ha estat concentrat en grans ciutats les últimes tres dècades. Aquestes zones urbanes són essencialment territoris de misèria

en el tercer món, i en gran part de les ciutats occidentals, sense serveis per tal com desboraden la lògica del planejament territorial. Això dona un nivell de vida, d'alimentació, de salut de la població que viu en aquestes zones molt baix. Les dues terceres parts de la població mundial viu en condicions de pobresa indigna, per haver comprès l'economia en termes de creixements il·limitats i consum il·limitat en algunes àrees del planeta. Els milions de persones que moren al any per raons de desnutrició i fam, augmenta precisament al voler mantenir una economia concebuda en la malversació de l'energia i la industrialització del camp en termes fabrils.

Si es pretén abordar els problemes econòmics actuals seriosament no es poden desvincular del model i les pautes valoratives que els han engendrat. Donar caràcter d'objectivitat a variables com el el producte nacional, la rentabilitat d'un sector determinat, el benefici monetari d'una empresa, etc., sense veure les coses en conjunt ni considerar el context ecològic dins el qual s'analitzen, és avui en dia perillós. Els conceptes d'energia i d'entropia, de costos socials i sofriment humà, supervivència i dignitat tant per individu com pel planeta, han passat a ser més objectius, prioritàris i urgents que els anteriors.

Canviant l'actual paradigma reduccionista, causant dels mals provocats pels creixements, en un altre paradigma inspirat en el dinamisme d'un sistema viu, en la flexibilitat que permet fer les coses en una escala petita, en veure la interrelació de moltes variables i participants en un quefer col·lectiu, és possible així salvar el planeta i la humanitat d'un futur horrorós i sinistre.

No seràn les mesures de solidaritat política conjuntural les que resoldran a fons els mals de molts països del tercer món com a conseqüència de la distribució de les economies mundials. Sense desvalorar les accions puntuals, serà un canvi radical de paradigma el que possibilitarà reajustar i sanar l'economia. Un paradigma que consideri els valors humans anunciats al començament.

Tal com ho ha expressat schumacher només amb una economia de petita escala, que pugui combinar a l'estil oriental els dos pols de la realitat: una tecnologia fluida i manejable, amb poca despesa energètica, combinant la flexibilitat i l'urgència, amb una producció descentralitzada a l'estil de les pautes tradicionals budistes, hindús, taoistes i mediterrànies, serà possible un gir econòmic en el tercer món. Un gir que dignifiqui la persona, respecti el planeta, s'integri en el seu context territorial i cultural. És la forma de poder solventar els problemes de subsistència urgents del tercer món. La pretensió de conservar un model econòmic caduc, desastrosos ecològicament i barbar en les relacions socials és errònia. Els context entròpics indiquen un dels majors fracassos de l'economia moderna. El degradament territorial mostra una economia amb un alt nivell de malaltia, la qual és a hores d'ara una malaltia física i psíquica pels humans.

El model econòmic actual no només ha provocat les condicions anteriors, sinó que ha fetineficat la seva tecnologia. És difícil de creure, però existeixen dades a disposició referent a aquesta qüestió. A més del club de Roma, estudiosos de diverses disciplines han tractat aquest tema. L'economista Georgesou-Roegen, el biòleg barry Commener, Jay Forrester, Hazel Handerson, M.Bookin, T. Roszak, Ivan Illich, J.rifkin. Han utilitzat visions de conjunt i la teoria de sistemes en els seus anàlisis. La realitat ha de ser observada forçosament en conjunt si ens volem aproximar a la veritat. Tratar la realitat com un conjunt és avui en dia ineludible. Els proble-

mes tecnològics, demogràfics, econòmics són planetaris, afecten el conjunt de la població. El planeta sencer està compromès en la seva supervivència.

Si tractem la realitat de l'agricultura mundial per exemple des de lòptica global tenim que la interrelació del conjunt planetari és un sistema tancat, el qual fa que els efectes de l'entropia sobre la producció agrària se sentin de manera més pausable. En aquest sentit la producció a petite escala és més eficaç que el gran complexe industrial agrari. La petite escala elimina els intermediaris i per això mateix reduïx l'energia adicional dels processos intermitjos, evita el transport de mercaderies diàries fora del territori d'una àrea de mercat no massa extensa, s'evita l'explotació intensiva. Aquesta última provoca una acceleració a la desertització artificial de la terra. La producció agrícola de petita escala (budiste, hindú, mediterrània, ecologista) té la possibilitat de invertir el procés entròpic. Un petit agricultor vinculat ecològicament a la terra, fent cultiu variat pot fer de desert terra cultivable. Just a la inversa de l'agricultura industrial.

Això últim no és irreal, no només en la agricultura tradicional hi havia un sistema de rotació de la terra per tal de mantenir els cicles naturals de producció, sinó que en l'actualitat existeixen casos on el procés entròpic s'ha invertit. La biodinàmica de Rudolf Steiner està en aquesta direcció. L'experiència de Findhorn al nord d'Escòcia és un exemple espectacular. Unes terres desèrtiques, aplicant-li cultiu biodinàmic, s'han obtingut hortalices de qualitat i en abundància. Aquesta experiència comunitària i mística alhora ha sigut filmada per la B.B.C. i publicada en varis llibres. Another Place a Florida i Auroville a Pondichery al sud de la Índia són experiències en la mateixa línia. Possible per haver-se aclimatat als recursos.

Tambè els costos de l'economia industrial s'han fet sentir en el context de la biòsfera. Els cicles químics en la terra, l'aire i oceans s'han vist afectats negativament. Això s'ha registrat en la contaminació de l'aire i de l'aigua i sovint enveraniment en la cadena alimentària, com el cas del mercuri.

Des de dintre d'aquesta realitat entròpica emergeix el nou paradigma econòmic en la intenció de transformar la filosofia anterior de l'economia materialista. D'aquesta es passa a una economia de valors globals i humans. L'economia materialista indistintament liberal o marxista ha situat les relacions socials, les necessitats personals i les vocacions a la supeditació d'unes lleis econòmiques.

Ben igual que en la física clàssica la concepció newtoniana sobre les lleis físiques reduïen els fenòmens de la ment i la consciència a una dependència absoluta al gran rellotge còsmic, així també les lleis econòmiques, tant de mercat, com les de classes, han supeditat la resta de realitats humanes. Davant això el nou paradigma emergeix capgirant radicalment aquestes premisses mecàniques. Mostra la necessitat d'una implicació de les actituds humanes. La consciència de vocació en el treball i el canvi envers noves actituds en el produir i el consumir són el centre del nou paradigma.

Es difícil de vislumbrar un canvi de paradigma quan està els seus inicis. Però sempre que s'han donat, les vides de la gent, les seves formes de pensar i actuar s'han resistit, com ha dit Kuhn, per la influència de l'antic paradigma. Hom segueix immiscuit en les estructures de l'antic paradigma, fins que arriba al punt on aquest explica menys coses de les que pretén abarcar. En el nivell eco-

nòmic l'antic paradigma ha desconsiderat i desvaloritzat tot tipus de producció i treball que representés l'autorealització personal. Es a dir treball basat sobre les necessitats íntimes i personals, les quals s'han fet avui imperioses. A més aquestes consideracions són les que fan falta per afrontar tant el problema de l'atur com el del oci. L'economia moderna ha creat no només molt atur sinó gran insatisfacció en els que treballen, fent del treball insatisfet un privilegi.

El paradigma de la modernitat ha deixat de banda la vocació profunda en el treball. Ha estimulat la lluita per l'obtenció i conservació d'un status imcompetible en l'expressió i creativitat de la vocació. La consciència d'aquari situa el nou paradigma en l'expressió d'aquesta vocació. Considera que la font de la riquesa està, no a les mines de petroli, sinó a la creativitat de la intel·ligència humana, prou minvada.

El nou paradigma situa les necessitats internes al davant de les materials, les col·loca com a context per solucionar les materials. Això és, en la nostra opinió, especialment valuós per a oferir a la joventud. Aquesta generació sap que té les portes tancades a la societat adulta i sap també que representa el gruix de l'atur de la població activa. Les economies d'aquari podrien oferir una sortida lloable i creativa a l'atur. La cultura occidental ha pretès eludir la realitat que representa ser l'individu humà per si mateix. Tan els físics newtonians com els economistes clàssics han eludit aquest fet.

Mantenir avui en dia els dogmes científics de Descartes comporta reduir la realitat. Es tracte en la nova consciència no només de veure les coses de diferent manera, sinó, com diu Marilyn Ferguson, de veure coses diferents. No només de tractar els problemes

econòmics de diferenta manera, sinó també de crear diferents economies. El gra d'això està en la creativitat dels éssers humans. Tota investigació i assaig pràctic en la direcció d'esclarir el nou paradigma, és una opció favorable a la riquesa humana. En el món intim-interior es situa la seu de la creativitat, per això la conscipració d'aquari afronta la realitat canviant la consciència humana, canviant la psicologia del individu.

Precisament el fracàs de les reformes polítiques ha vingut per l'ènfasi en canviar les institucions externes sense canviar els valors interns que les ha de precedir. En el nivell econòmic succeeix el mateix. Sense canviar la mentalitat en les pautes de consum les pretensions restaran vanes. Per això creiem tan important el canvi psicològic front l'ideològic. Per sortir de les crisis apremiants hi haurà que canviar els valors. De fet això és el que està fent el moviment de la "Simplicitat Voluntària", el qual promou un estil de vida basat en la consciència. Es centren les energies en allò que realment hom necessita. Incita a l'individu a saber el que veritablement vol i no deixar-se influenciar per la propaganda incidiosa. Raymond Pannikar insinua així un estil simple en el seu llibre "The Blessed Simplicity".

Els adherents al moviment de la simplicitat voluntària són sensibles als límits naturals i centren la qüestió en unes formes de vida materials senzilles, però riques i duradores. La simplicitat voluntària ha comprés la qüestió interna del treball i de l'economia. No és altruista, sinó una via cap a l'autèntica riquesa, aquella que permet combinar la necessitat material

amb la relació cooperativa i l'expressió espiritual. Ivan Illich en la seva proposta de "convivencialitat" ha estat a occident un dels inspiradors fonamentals. Però abans que ell a la India la concepció econòmica de Gandhi indicà les mateixes formes. Conjuguar la dimensió material i espiritual en l'economia. Fer del treball un bé per a la subsistència i un vehicle d'expressió personal.

Quan les necessitats i valors interns conforman l'estructura de l'economia, aquesta s'amplia enormement. Tal com la salut és també una perspectiva més ample que la medicina i l'aprendre més que l'educació. Quan es situa la vocació en el centre de l'activitat econòmica i el pla material dialoga amb el personal-intim es genera fàcilment una sinèrgia social. La cooperació és així instantaneament compresa i es fa imprescindible. Hom no es preocupa tant de ser un professional determinat, com sí d'enriquir la qualitat personal d'un treball, sigui aquest manual, corporal intel·lectual o artístic. Arriba a la comprensió de que un és el món, tal com ha dit Krishnamurti, perquè veu d'aquesta forma que al expressar la pròpia personalitat expressa la personalitat col·lectiva.

L'individu és, a la forma d'un holograma, l'expressió de la totalitat, reflexe la realitat sencera. Compreses així les relacions econòmiques, la sinèrgia social sorgeix quasi involuntàriament. Tal com la violència sorgeix involuntàriament de la competitivitat.

Al saber hom el que vol i fa del treball un procés d'expressió arriba al punt d'equilibri entre l'autonomia interna i la cooperació externa. Es creen cooperatives, xarxes d'intercanvi i contacte, es canvien les feines, les professions, s'experimenta i s'inno-va d'aquesta manera. Molt sovint els fracassos d'aquestes experiències es deuen no a la lògica de la cooperació i l'intercanvi directe sinó per la manca de confiança en la prestació creditícia i ajud financer. No obstant això les institucions hauran d'acabar afavo-

rint l'emergència del nou paradigma, al tractar-se d'una sortida digna.

Ilya Prigogine expressa en la seva teoria sobre les estructures dissipatives que la societat humana és l'estructura més inestable i estranya de la naturalesa. Per això mateix són les més prometedores en creativitat i en aprofitar les oportunitats de les crisis si s'arriba a les arrels. Les crisis econòmiques actuals tenen una part sinistre i perillosa, però també tenen una part oportuna a la creativitat si s'afavoreix l'aparició del nou paradigma. Les cooperatives, els oficis manuals, els centres d'estudi i recerca, els cultius biològics, els centres de salut les noves escoles, el diàleg intercultural... són marcs apropiats per a l'emergència de la nova consciència. Això des d'una de les opcions més originals davant l'encreuament afegant en que s'ha situat la humanitat. Original en el sentit de retorns als orígens.

Per la psicologia de C.G. Jung sabem que l'inconscient col·lectiu és una malla sincronitzada per on circula la realitat col·lectiva que s'escapa a les burocràcies. La conspiració d'aquari actua no a través de les institucions, religions i partits, sinó precisament per els canals de l'inconscient col·lectiu. A tot arreu del planeta hi han individus que veuen la mateixa realitat críptica i entròpica i opten per un canvi de consciència en l'home. L'inconscient col·lectiu es un canal de coneixement immens per on circula una informació tremendament més rica que la dels Mass-media. Quan hom obri el seu conscient a l'inconscient col·lectiu connecta amb una vasta realitat.

Barcelona 21 de febrer de 1.986.

Jesús Vicens. Sociòleg.

Reestructuració del programa de feina.

ENTORN A LA CONSCIÈNCIA D'AQUARI.

Temari.

- Capítol ①. L'entropia una lluita amb la consciència.
- Capítol ②. Una nova consciència emergent. 1ª part: nous paradigmes en l'esfera política i econòmica.
- Capítol 3. Una nova consciència emergent. 2ª part: nous paradigmes en la salut i l'aprenentatge.
- Capítol 4. Una nova consciència emergent. 3ª part: nous paradigmes en la relació amorosa i l'espiritualitat.
- Capítol 5. Els girs necessaris.
- Capítol 6. La totalitat i la implicació humana.
- Capítol 7. L'atenció sostinguda com a urgència d'un canvi psicològic.

Restaran pendents els següents escrits:

- L'ésser conscient cap a una superment.
- La contemplació mística i les intuïcions orientals.
- El camí de la física subatòmica i la cosmologia moderna: la superforça.
- L'acabament del temps.

Prins
30.6.86

CAPITOL 3. UNA NOVA CONSCIENCIA EMERGENT. PART 2.

EL NOU PARADIGMA DE L'APRENDRE: "CANVIAR LA VISIO ES CANVIAR LA REALITAT".

El rerafons d'un sistema educatiu determina en gran part el futur comportament social dels infants que s'hi eduquen. Si bé l'ambient familiar i la inquietud pròpia de l'infant són igualment factors que incideixen en el comportament, l'educació ha passat a ser sociològicament molt important. Aquesta s'ha convertit en una institució social a la qual es presta gran dedicació econòmica i professional. Igual que la salut, l'educació ha merescut en les societats modernes una administració ministerial pròpia per part de l'Estat. Qüestions com la salut i l'educació, estaven, en les societats tradicionals, més distribuïdes en el conjunt del entrellat social. L'adveniment de la modernitat ha compartimentat aquestes àrees, separadament de la resta d'activitats socials. El campus universitari, urbanísticament ubicat en un espai específic, és símbol d'aquesta separació. També la ciutat sanitària és símbol d'haver separat les malalties de la resta d'actuacions i formes de vida socials. Tant una com l'altra són funcions del desenvolupament humà inseparables de la resta de la vida social, com veurem en aquest capítol.

La causa fonamental de fer de l'educació (com també de la salut), macrocompartiments està a la base del concepte "professió". La lògica de professionalitzar aquestes funcions humanes és delimitar, separar de la resta. No obstant això, la ciència moderna,

que fou antuvi motor de les professions, és avui en dia inspiradora d'un canvi profund. Es mostra partidària, com veurem, de relacionar aquestes funcions, salut i aprendre, amb el conjunt d'actuacions de la vida d'un individu, infant o adult, dins de la societat. La ciència moderna està descrivint una realitat que pot ser motor de canvi en totes les institucions socials. Amb això no volem desconsiderar el paper clau que l'humanisme filosòfic i lliterari ha fet per mantenir interrelacionades les diferents parts de la vida d'una persona. Moltes novel·les i poesies indiquen aquest caracter entrelligat de l'ésser humà. El cert és que la ciència està també aportant una perspectiva de globalitat per a l'individu. No és tota la comunitat científica, ans tal vegada una minoria activa i vanguardista de la física quàntica, la neurologia, la biologia molecular... La ciència ha entrat durant aquest segle en profundes crisis i renovacions. Ha canviat paradigmes i aquests estan contribuint al canvi social.

Ningú no dubte a que fins el primer quart de segle la ciència, i sobretot, la tecnologia derivada d'ella, ha estat un factor primordial en la formació de la societat moderna. Des dels anys trenta, però, la pròpia ciència ha registrat les premises bàsiques i registrat els seus fonaments, especialment els últims vint anys. Des de la neurofisiologia s'ha questionat, amb proves experimentals, el racionalisme. Paradoxalment el racionalisme fou el motor d'engegar la ciència europea. El funcionament de dos hemisferis cerebrals amb centres propis de consciència, posa en evidència l'èmfasi de la cultura moderna sobre un d'ells. El racionalisme ha accentuat la importància de la lògica mecànica. Gran part de la creació artística ha accentuat la sensibilitat i percepció de l'hemisferi dret. Això no obstant la ciència ens diu que ambdós hemisferis

esquerre i dret -l'habilitat tècnica i la percepció intuïtiva- són ambdós pertanyents a la mateixa ment, a la mateixa personalitat. La separació entre els dos resta innocua.

La possibilitat i urgent necessitat d'explorar, desenvolupar i unificar els dos hemisferis en una mateixa ment individual, serà el nou paradigma de l'aprendre. La nova educació no podrà seguir dividint, limitant i confrontant. Una educació així està condemnada tard o d'hora al fracàs. Tal com ja se'n veuen símptomes en el vigent sistema educatiu. Igual que la medicina al·lopàtica no ha elevat la qualitat de salut de la població en termes socials. S'ha mostrat espectacular en el camp farmacològic, quirúrgic o bé en l'incorporació de la cibernètica per a diagnòsis. Les causes tant per l'educació com per a salut són les mateixes: limitar-les, o bé a uns departaments acadèmics, o bé a uns quadres mèdics.

Aquí hi ha gran part de la crisi moderna. S'ha pres consciència que la vida no és un tros separat només, sino sobretot una estructura. Quan una part es desconnecta de la totalitat esdevé un absurd. Per això la nova consciència emergeix atorgant una immensa importància a la visió de totalitat en cada una de les activitats. Per això mateix també la interconnexió de les diferents activitats passa a ser una realitat. Si pensem que les coses estan separades, ens apareixen separades, si les observem entrellaçades, ens apareixen entrellaçades. La nova visió aposta per l'entrellaçament de tots els events socials tal com succeeix en la física quàntica. Tant els savis místics com els físics diuen que la realitat es una estructura entrellaçada. Així ho indica la física subatòmica i els estats de meditació. En aquest sentit nosaltres diem que en canviar

la visió es canvia la realitat. Una nova educació com una nova salut no pot ignorar això, ans treballa per això. No pot donar-se al marge d'un sentit de totalitat, ans treballa per aquest en l'ésser humà.

La nova consciència inspira un canvi de paradigma en l'educació, el qual, es basa en la capacitat humana d'aprendre. Aquesta és quasi infinita. La medietat cultural i educativa que existeix, es deu, no tant a un factor de capacitat, sinó a les limitacions i condicionaments socials. Condicionaments provinents de ideologies polítiques i religioses inspirades en una moral de limitació i repressió. El cervell humà, com diuen els neurofisiòlegs, és d'un immens potencial d'aprenentatge. Aquesta capacitat s'ha mostrat més àgil en els infants per la seva flexibilitat i permeabilitat fisiològica (encara que hi ha un procés de deteriorament generacional per causa de múltiples factors socials, que no és el moment de tractar-los, podem dir que l'herència biològica està deteriorada pel empitjorament del nivell de salut de la població, com també per les restriccions dels sistema educatiu, cada cop més alienadors per als infants).

Hom pot mantenir aquesta flexibilitat en la resta de la seva vida. Es pot aprendre a ser sensible. La capacitat d'aprendre no acaba als 18 o 24 anys. En unificar-se el cervell humà, els seus dos hemisferis, la flexibilitat i capacitat no tan sol no es perd, sinó que resta en un progrés. La neurofisiologia indica que hom pot connectar el seu jo amb la intel·ligència col·lectiva i el sentir natural. Adquirint així un gran poder de comprensió. Els psicòlegs transpersonals estan igualment indicant el poder de l'ament humana

quan entra en relació amb l'inconscient espiritual. Aquests descobriments seràn les noves eines de l'educació infantil. Són els factors del nou paradigma de l'aprendre que emergeix en la consciència d'aquari.

Aquest nou paradigma conforma una altra visió respecte de l'actual sistema educatiu. És un paradigma que ensenya a aprendre de forma més completa i saludable. El sistema actual està basat en un quadre de pautes acadèmiques especialitzades que dificulten la necessitat de síntesi que té l'infant davant d'una constel·lació d'estímuls. Com també una gran dificultat en formar estructures. La formació d'estructures en la ment de l'infant és molt important per contrarestar la infinitat de possibilitats en què aquesta es veu submergida. El nou paradigma treballa, tanmateix, per no sacrificar la flexibilitat i permeabilitat del cervell a l'hora de formar les estructures mentals.

La capacitat de percepció és innata en l'ésser humà, però "què" percebre és una qüestió d'aprenentatge. La unitat de la ment, la interrelació entre els dos hemisferis serà el que mantindrà la flexibilitat cerebral, la disponibilitat a aprendre. Un sistema educatiu restringit a desenvolupar un dels dos hemisferis i a compartimentar l'ensenyament contribueix a la pèrdua de flexibilitat. Aquesta, han dit els neurofisiòlegs, és la gran riquesa de la intel·ligència humana. Un departament acadèmic és realment una part d'una estructura educativa més ample. Però la forma del sistema educatiu vigent és que l'èmfasi se situa, no pas en l'estructura àmplia, sinó al nivell departamental, competitivament. Posar l'accent en els departaments és perdre el sentit de totalitat que requereix tota veritable estructura. També es perd el sentit de procés que requereix una estructura per alimentar-se. El procés anima i dona vida a una estructura.

La vida educativa des de l'ensenyament primari fins a les facultats universitàries, és un viatge d'apartats inconnexos i freqüentment confrontats. Si hom arriba al final, ha dedicat 16 o 18 anys de viatge educacional per escoles, instituts i departaments universitaris. Molt sovint es troba sense haver après a connectar, relacionar o sintetitzar el coneixement. Si no ha perdut el sentit natural de totalitat en les coses, percebudes en la primera infància és probable que conservi també un nivell bo de salut, el que succeeix gran part de les vegades és l'aparició del fracàs escolar, del desinterès per l'educació, o bé malalties de tipus psicològic. La insatisfacció en els estudis, l'abandó i el sonsum de drogues fortes substitueixen l'interès per l'ensenyament. Compensen l'avorriment i absurd que perceben del sistema educatiu.

Sense desconsiderar l'esforç i entrega de mestres, professors i persones amb vocació educativa, la realitat sociològica de l'educació no es veu coberta. La crisi del sistema educatiu és ja una crisi de qualitat, de paradigma educacional. Les reformes del sistema educatiu són insuficients. La reconversió dels centres educatius amb escoles d'aprenentatge de la vida: social i autoconeixement és una qüestió tan difícil com senzilla. És l'opció per una nova visió en l'aprendre.

El mateix concepte de paradigma indica un canvi global. Transformar tot el quadre acadèmic, desprofessionalitzar el coneixement, incorporar el sentit originari del fer ciència, de la investigació i elaboració teòrica lliure, humanista i en relació a l'expansió de la consciència. El procés de deteriorament a què ha arribat l'educació i les professions universitàries, de les que es vol deslliurar el nou coneixement, empeny a l'elaboració d'un nou paradigma; a l'assaig envers una nova escola. De fet s'està donant en les escoles inspira-

des en les investigacions de Rudolf Steiner, en l'experiència de Neil, o en les escoles de Krishnamurti. En aquests centres l'Instrucció estimula l'autoconeixement, inspira el despertar de la pròpia personalitat, el desenvolupament de les facultats i vocacions latents. En un sentit més complementari, les granges-escola, o les escoles-viatgants, inspiren també aquesta mateixa significació. Aprendre les coses directament, a través de la relació immediata i quotidiana. Es tracti de les matemàtiques, les herbes medicinals, els oficis artesanals o l'expressió corporal, s'apren en relació a la vida del alumne, en el propi context. Les noves escoles veuen el creixement personal i la maduresa com un procés no desvinculat del procés quotidià del aprendre. L'instruir és una dinàmica creativa, un intercanvi. Els resultats són enormes respecte a les escoles convencionals. A les noves escoles apareix l'interès, l'estimació, la vocació. Tot això es desperta, així com també la relació entre companys i adults. Tot aquest procés, igual que en la salut holística, regula l'energia vital, evitant enfermetats.

Aprendre, com hem dit, no correspon a una etapa de la vida, fins acabar el BUP o l'universitat, sinó que aprendre és el mateix significat de la vida humana. L'ésser humà és un projecte evolutiu inacabat, així ho creuen Teilhard i Aurobindo; en aquest sentit l'aprendre passa a ser un aliment evolutiu. L'educació primària i secundària, així com la universitària pot facilitar l'amplitud de coneixements i fer possible l'evolució personal, que n'és un objectiu prioritari de l'educació. Actualment l'ensenyament és una carrera d'obstacles, una manera socialment justificada d'eliminar l'inquietud individual. És un camí cap a l'especialització professional. Això porta com a resultat, tensions escolars, entropia en l'ensenyament, i malalties.

El sistema convencional justifica l'educació primària i secundària per la preparació de l'infant i el jove a la vida social moderna, en a la qual l'eix és la professió. La realitat indica que ha augmentat el desinterès per l'escola i més que això, a pesar del caràcter de professionalització del ensenyament, quasi el 50% dels joves actius no troben un lloc de feina a la societat. La manca de llocs de feina pels joves ha representat una marginació de la joventut. Aquesta no pot integrar-se en la societat adulta per la qual l'ha preparat el sistema educatiu. L'educació dirigida envers la professionalització del coneixement, cobrí les places en tres dècades, arrossegant un sistema educatiu que ni pot donar sortida a les professions, ni ensenya en un sentit ample i evolutiu en la persona.

L'actual sistema educatiu està abandonat a la impersonalitat i a la burocratització. Es mostra més preocupat per l'estabilització del status professional que no per el creixement cultural del conjunt d'alumnes i professors. La investigació en general és insuficient i no reculleix perspectives a mig, a llarg plaç, que s'ha configurat en la història un element del coneixement. Sense el dinamisme de la investigació i l'assaig de noves experiències pedagògiques, un sistema educatiu s'estanca i es deteriora. No respon a la intenció d'iniciar el jove a la vida adulta. Els estudis actuals no responen a la necessitat iminent del jove de copsar un conjunt de significats, tan estructurals com instrumentals, per manejar-se a la vida. Per desenvolupar la seva riquesa energètica i la seva intel·ligència. El sistema educatiu és un aparell que fragmenta i limita el poder latent del jove, en la pretensió d'ajustar-lo als requeriments socials. Aquest es presenten confusos per a la joventut tan econòmicament com política.

El nou paradigma de l'aprendre es presta que s'inmiscueixi en l'ensenyament tota aquella persona que hi mostri un interès. No és només una tasca de mestres, sinó de veïns i amics. No és una qüestió d'autoritat estatal, sinó de la comunitat social que envolta al món de l'infant. Aquest nou context educatiu transforma l'escola en una activitat que inclou també l'hàbitat, el veïnatge, una sensibilitat per a la creació i un sentit d'autosuficiència i autoconfiança. El camí es fa a través d'un procés dinàmic a revisar periodicament, o voltes diàriament, i no a través d'un programa fitxat burocràticament per quinquenis o dècades. El dinamisme que requereix el procés d'aprendre no es pot jerarquitzar i impersonalitzar. S'apren personalitzant i establint un ordre natural, una jerarquia natural i no política. Aprendre requereix desenvolupar un gran sentit de discerniment, entre, al menys, el què és natural del que és social, i col·locar ambdós mons el seu lloc, però amb un flux constant de relació. La discerniment és molt necessari per copsar la varietat de les coses. Aquestes no es poden restringir a l'autoritat uniformista de les coses. El discerniment permet desvetllar coneixements. L'autoritat limita els coneixements a unes determinades pautes. El nou paradigma transmuta l'obligada adaptació de l'infant al programa elaborat en les oficines d'un ministeri o departament, per una consideració conjunta i una adaptació comprensiva als medis, instruments i pedagogies, favorables a desenvolupar allò que es desvetlla.

El neurofisiòleg Pribram i el físic quàntic David Bohm han indicat la similitud del cervell humà amb un holograma. Aquesta tesi reforça la importància de la diversitat. La importància de veure un cop més la interrelació de les coses en la diversitat de formes en que

la vida es manifesta, i no en la tendència a l'uniformisme. Els sistemes socials, com els biològics són tremendament complexos. Es complica la seva comprensió quan s'els aborda parcialment. En discernir cada part, veient en ella el conjunt, tal com un holograma, la comprensió dels seus sistemes, es fa més senzilla, sense perdre complexitat. La realitat es fa senzilla sense perdre cap component de riquesa. Les possibilitats d'un holograma són immenses, essent alhora un mecanisme senzill.

Si s'estimula la diversitat d'una comunitat social, dels instructors de l'ensenyament, dels companys, la possibilitat de creació s'eleva enormement. Una comunitat social diversa és la nova matriu del creixement, el nou context de l'aprendre. Això implica que els propis mestres, pares i amics dels infants apliquin en ells mateixos els nous valors que conformen l'aprendre. Apliquin en les seves pròpies actituds l'opció hologràfica del cervell. La síntesi mental entre els dos hemisferis. D'aquí emergeix el nou paradigma i no de projectar dissenyar escoles o instituts ajuntant parts en un programa.

Es sorprenent i exasperant veure els nivells tan absolutament mediocres del sistema educatiu, i comprovar per altra banda les grans possibilitats del cervell humà, segons ens indica la biologia moderna i la neurofisiologia. Hom es pregunta perquè no s'és més penetrant i convincent davant d'aquestes possibilitats humanes. Les institucions socials de la modernitat estan anant el darrera dels canvis profunds, tant en el si de la xarxa social, de descobriments i coneixements artístics, tècnics o científics, com del potencial evolutiu de la ment humana, que pot orientar-se envers una superment. La neurofisiologia cerebral i la bioquímica del cos humà i ones cerebrals durant estats alterats de consciència, com per exemple la meditació.

No obstant això, les ciències socials porten un retràs de molts anys. Estan excívicament lligades a les problemàtiques polítiques immediates, i els hi manca una teòria del canvi que es relacioni amb altres àrees del coneixement. Tal vegada aquest esforç es faï des de l'antropologia social. Però el cert és, en termes generals que la sociologia, economia o la ciència política treballan al marge dels científics naturals, i sense una macroteoria social. Hi han estudiosos d'aquestes àrees que estan treballant enormement en el tema de l'estructura social en la intenció d'incorporar les profundes crisis i handicaps que la humanitat té com a reptes socials. Però el treball acadèmic de les ciències socials adoleix d'una manca de perspectiva, d'una teòria de la convivència social. Molts dels estudiosos de les ciències socials es mouen al marge de la realitat consciencial que els físics teòrics o bé els psicòlegs transpersonals estàn descobrint. Les ciències socials acadèmiques continuen analitzant la societat i la història com a separades de la consciència. Han de ser els físics, poëtes i místics els que recordin el factor consciència en el fet humà. L'academicisme de les ciències socials està encara seguint l'antic paradigma del positivisme, automarginant-se així dels debats sobre l'estructura de la realitat que duen a terme alguns físics, biòlegs, cosmòlegs, psicòlegs i filòsofs de la ciència. En aquestes àrees es parla de la implicació i estructuració de la consciència humana en la "creació" de la realitat.

Els estudiosos de les ciències socials segueixen utilitzant un marc conceptual, uns models teòrics propis del segle passat. En ells l'individu segueix essent una entitat desfigurada enmig dels corrents col·lectius. La història ens dona precisament fets contraris això. Canvis sobtats de la societat no són resultat de la lluita

de classes, a la que es veuen arrossegats tots els individus, sinó sovint resultat de les ments més despertes, actives, sovint marginals, però que fan ús del potencial humà, cerebral, de la capacitat creativa de la intel·ligència. Els interessos de classe o els interessos sectorials dels grups de pressió, partits polítics, poden aparèixer com a reguladors socials, això, un cop els canvis estructurals s'han donat, però no és clar que siguin el motor del canvi social, com pretenen explicar els marxistes. Els canvis venen sovint sobtadament de les ments despertes que configuren una nova formació social, una nova cultura. De ments que provoques girs definitius en les relacions socials. Es a dir, d'individus que han seguit el flux de la seva vocació, i per això mateix han copsat una visió global del seu cervell, i han observat la realitat d'una forma total. En no inmiscuir-se en l'embotiment establert han pogut ser penetrants en la comprensió del canvi social i les causes de deteriorament. Han pogut ser creatius en la formació de noves activitats, opció socialment recomanable avui en dia, per afrontar l'oci aparagut en l'atur forçós.

La genialitat sembla ser no és una qüestió estranya a la naturalesa humana segons alguns estudis de la ciència cerebral. Això fóra el més revulsiu, considerar la genialitat la forma més natural del cervell humà. L'infra-ús d'aquest potencial i la mediocritat cultural és qüestió d'ignorància, sovint voluntària. Fins ara s'havia cregut que només apareixien genis de tant en tant, i normalment al marge de les pautes establertes. L'opció genial és més possible del que sembla i pot donar-se dins context socials que la propicien. Aquí l'escola té un paper important. Tal vegada es tracti de provar la hipòtesi pedagògica de deixar la ment lliure de constrenyiments. Si es deixa al cervell treballa conjuntament la

seva part intuïtiva i analítica, si s'incita al cervell estar atent a totes les seves funcions, pensaments, els dos hemisferis actuen en cooperació. Elaboren una síntesi.

L'hemisferi esquerre mai podrà generar noves estructures encara que té una enorme capacitat d'organitzar les informacions provinents de l'hemisferi dret. En canvi l'instantaneïtat de la intuïció, en l'hemisferi dret, pot proporcionar la innovació i permetre el descobriment insospitat per l'hemisferi esquerre. Aquest comprovarà la certitud de l'altre, estructurarà, seleccionarà i ordenarà. Per altra banda, en canvi la plasticitat i sensibilitat de l'hemisferi dret ve complementada per l'elaboració de l'esquerre. Reprimint la sensibilitat de l'hemisferi dret, l'ordre de l'anàlisi esdevé sense sentit. Perd significat i es converteix amb una elocubració. Sense la renovació i frescor de l'energia creativa de l'hemisferi dret, l'esquerre esdevé inoperant. Igualment pel que fa a la intuïció del hemisferi dret, aquesta sense investigació empírica, sense comprovació, o materialització, es converteix en una immensa folia. Hom pot comprovar en si mateix la teoria del cervell unitari propugnat per Pribram. Hom quan viu la unitat dels dos hemisferis cerebrals, viu en una panoràmica de significat, viu la convergència dels oposts. La comprensió de les coses és irreductible perquè ella mateixa està dins del cervell. El cervell necessita més de la nostra atenció i apertura, per tal de facilitar el traspàs de informació que hi ha constanment entre els dos hemisferis.

Quan els dos cervells no treballen cooperativament, sinó que la ment es veu concentrada en una part, apareix l'esgotament de l'esforç, i a vegades la pèrdua de sentit. La societat moderna ha promociat l'èmfasi mental en un aspecte, l'hemisferi esquerre. L'anàlisi, la lògica i la mecànica. Això ha dut a un dels mals més freqüents de la nostra societat: la pèrdua de significat en el viure. El sentit, hem dit que apareix en la convergència dels dos hemisferis cerebrals, de forma tan repentina com la seva pèrdua. El significat de la vida està dins la ment humana, en la visió que proporciona la unitat de la consciència. Aquesta pot transformar la realitat.

Aquest nou context, és la base d'una nova concepció sobre l'aprendre. D'un nou paradigma educacional dirigit cap a la flexibilitat cerebral dels infants i joves.

EL NOU PARADIGMA DE LA SALUT: " L'EQUILIBRI ENTRE LA MENT I EL COS."

La salut és un dels factors més vulnerables de la societat moderna. Una societat que ha adquirit cotes elevades de tecnologia alhora que ha reduït la cota de salut, entesa aquesta com a benestar i absència de malaltia. La medicina moderna al·lopàtica considera que en haver reduït la mortalitat infantil i haver erradicat la majoria de les enfermetats infeccioses, ha fet un gran avenç en la salut. Això és incorrecte, alguns d'aquests avenços es qüestionen, perquè passen a ser posteriorment deficiències mentals (en el cas de la mortalitat infantil). És incorrecte també en no considerar per exemple, l'augment de dependència del malalt, que ha desproveït de confiança en si mateix per guarir-se. La medicina moderna és essencialment defensiva i està al servei de la producció industrial. Interessada per resultats espectaculars en tractaments farmacològics o en intervencions quirúrgiques i no pas a definir la salut com a benestar, a promocionar-la. No es mostra partidaria de prevenir les malalties.

El nou paradigma que emergeix en la consciència d'aquari és sobretot preventiu. Centra la qüestió de la salut en la presa de consciència per part de l'individu i ha apostat per elevar la seva qualitat. No és un paradigma espectacular, ni propagandístic, ni academicista. està lluny del prestigi i del negoci. Aprop de l'estimació i de la vocació. Un paradigma que té com a matriu fonamental la concepció holística de l'ésser humà. El primer gran pas en aquesta direcció s'ha donat amb el reconeixement de les persones com entitats indivisibles, entre, sobretot, ment i cos. La relació entre la ment i el

cos, entre el poder mental sobre el corporal i la influència de l'estat físic sobre el mental, influències molt importants per valorar el nivell de benestar d'una persona. Aquesta influència ha estat posada de manifest, per exemple, per la pràctica del biofeedback. Les místiques tradicionals, com també la psicologia transpersonals més modernes, han basat el seu treball en la concepció de la salut com un tot (corporal i espiritual).

La salut holística en el nou paradigma no només reconeix la influència constant cos - ment, sinó la possibilitat que ambdues col·laborin per la regeneració, quan així aparagui la malaltia, i col·laborin també en la prevenció. Especialment en la vida moderna, estressada i competitiva, en la multitud de petits drames que la vida moderna forneix en un dia. Coneixem sobradament l'experiència contrària, és a dir, el conflicte entre el cos i la ment. Un reflex dels propis conflictes culturals entre materialisme i idealisme, i un reflex també del ritme modern. Encara que s'ha convingut a valorar la societat moderna com la més progressista i avançada de la història, el nivell de salut de la població és un testimoni del contrari. En altres formacions socials s'ha donat més estreta relació entre l'actitud mental i corporal que no pas en la moderna, en termes sociològics. Així com el cos registra les actituds mentals d'un individu, la salut de que gaudeix una comunitat social registra les actituds culturals de la societat, registra la forma de vida de la població.

La relació entre el cos i la ment és clara si observem per exemple la reacció dels òrgans corporals segons el tipus d'emoció que es tingui. Quasi tothom ha pogut provar que l'agressivitat, la violència, la desconfiança, la falta d'afecte... fan que, per exemple,

l'estómac, el fetge o els pulmons, es ressentin amb un mal funcionament no sempre perceptible de forma conscient, però que pot provocar efectes crònics, si no se'n afronta conscientment. Igualment quan es tracta d'emocions de signe oposat: l'amabilitat, l'alegria, la confiança, l'estimació, aporten un benestar quasi immediat als òrgans corporals. De la mateixa manera, pel que fa als pensaments. La tècnica moderna del biofeedback, o bé les tècniques tradicionals de meditació oriental indiquen com el tipus de pensament regula gran part del funcionament involuntari del cos, des del ritme cardíac fins a la pressió de la sang.

Per la mentalitat moderna occidental és difícil de creure en el fet senzill que els pensaments i les emocions queden registrades en el cos de forma saludable o malaltissa. Més encara si considerem que la societat moderna ha fet de la salut una institució sanitària de tipus: ministerial, acadèmica, i un negoci rentable per un sector de la població. Si considerem també que l'Estat dedica dels majors pressupostos a la sanitat. El fet és així, si ho observem atentament. El poder curatiu i regeneratiu està en el cos quan la ment hi presta una tendència favorable. És dur d'acceptar que la salut de la població depèn més d'unes actituds mentals que no pas d'una tecnologia sofisticada. Una societat que es basa en la tecnologia, com és la societat moderna, té gran dificultat a donar importància a la consciència humana. Aquesta és la part diabòlica de la tecnologia moderna. Les noves teràpies i en conjunt el nou paradigma de la salut retorna el pes de la guarició al propi individu vist com un tot orgànic: cos i ment.

Descobriments científics sobre el cervell humà i les seves funcions estan en la mateixa línia. No obstant aquests fets notables, la premissa que, qui guareix és la saviesa de l'organisme vist com una

unitat, estava establerta en la tradició mèdica d'occident, iniciada en l'antiga Grècia. Igualment, la tradició xinesa en medicina ho ha considerat així. Aquesta última, està avui en dia revaloritzada a occident principalment per l'eficàcia de la tècnica d'acupuntura, i les seves teories sobre les enfermetats com a disfuncions orgàniques de tipus energètic. Les tradicions han considerat la salut com un equilibri d'energies i han estudiat els diferents tipus en què es manifesten en el cos humà. La concepció d'harmonia energètica no distingeix entre l'aspecte mental i l'aspecte material per diagnosticar, ans veu que pot provenir d'una o altra la seva manifestació en un reajustament constant. L'energia és una expressió vital que es situa al mig de la ment i la matèria. Alimenta els dos. Així veiem que apareixen, per exemple, en els meridians d'acupuntura. Aquests tan poden considerar-se canals de matèria subtil, com una densificació de la ment. Per a la tradició xinesa ha estat indiferent la separació, a voltes obsessiva, de l'organisme humà, que ha fet la medicina occidental moderna.

El nou paradigma de la salut emergeix amb força perquè reconcilia la tradició amb el corrent holístic de la ciència moderna. Situa de nou la salut en el context de l'organisme, atorgant-li una independència bàsica respecte al metge. Ha d'afrontar, però, el poder de la indústria mèdica, dels metges com a casta i dels prejudicis que aquests estenen sobre la població en el fet de l'autonomia curativa. Això no obstant, aquests tres pilars són símptomes d'una societat poc saludable.

Estar en salut significa una major responsabilitat i compromís personal a cada moviment de la vida quotidiana, i una major responsabilitat davant nosaltres mateixos. Qüestions que la cultura moder-

na ha menyspreat i desvalorat en nom del consum. La raó de ser de l'economia moderna es produir per vendre, adhuc la salut o l'ensenyament. Per tal d'aconseguir aquest objectiu ha estimulat el somni i la fantasia en la compra de béns o serveis. La publicitat és el més clar exponent. La societat moderna insinua un servei disponible per resoldre qualsevol problema, si es disposa de solvència econòmica. No insinua contràriament la possibilitat d'autonomia en el produir, consumir, guarir...

Assumir que la vertadera màgia de la vida, si és en algun lloc, és en la vida quotidiana. Això és assumir un creixement en el conjunt de la persona. El fet diari, i dins ell la repetició és dur, des de l'òptica del model de vida moderna. Aquest ho compensa amb forts estímuls. Però transformar el fet diari en màgia, és el "quid" de la nova consciència. Per aquesta estar malalts ha passat a ser una negligència, una desconfiança. Amb una presa de consciència, com diu la psicologia Gestalt, es pot reordenar. Per a la majoria de la gent de les grans metròpolis, estar malalt ha passat a ser un recurs per eseludir la duresa de la vida diària. I un motiu també per justificar l'empresa gegantina de la medicina al·lopàtica.

Es pot dir amb altres paraules que la responsabilitat del benestar és una responsabilitat personal, una opció a la maduresa. Això, òbviament, és desvaloritzat per la medicina convencional. La seva raó està suportada per una cultura de la dependència, per a la qual l'autoconeixement i autoguarició representa la seva mort, el seu acabament. Els indicis de l'emergència d'un nou paradigma són variats. La importància de la prevenció de les medicines fluxes, que acompanya el poder de l'organisme, de guarir-se, i el compromís

personal pel benestar n'és un entre d'altres.

Abans de prosseguir volem deixar ben establertes les premisses, que hem vist fins ara, i que configuren el nou paradigma de la salut. En aquest sentit tenim: a) la salut és una totalitat de cos i ment envers el coneixement de nosaltres mateixos, que té el poder de guarir-se i regenerar-se. b) la prevenció forma un eix central en les noves medicines per tal de mantenir la qualitat de la salut. c) El "quid" d'aquesta qualitat està en la responsabilitat i autonomia personal, i no en la gestió institucional.

Amb la intenció d'aprofundir en elles abans d'assenyalar-ne de noves, volem dir, referent a la primera que el sentit de totalitat s'estén al context en què es mou l'individu. Ja hem insinuat en parlar de la vida quotidiana, que aquesta és el marc on cal situar el benestar. L'harmonia psicosomàtica vindrà tant d'unes actituds internes de disposició a guarir-se, com de corregir les causes externes, ambientals, etc.. Aquestes des de l'òptica de les noves medicines formen part del tractament. El ritme de la feina, la ciutat, la família, les relacions socials, etc., formen part d'un tractament de salut, com una aplicació homeopàtica, una dieta alimentària curativa, exercicis corporals o massatges i d'altres aplicacions fluïdes sobre l'organisme. La visió holística de la salut transcendeix l'organisme ment-cos per arribar a l'entorn.

En oposició amb aquest punt de vista s'ha argumentat la impossibilitat de portar un ritme calmat idoni a un benestar corporal i psicològic. No és possible, s'ha dit, per la mateixa configuració i exigència de la vida moderna. L'estress laboral, social, despla-

çaments per la ciutat, etc., que crea una ansietat sobre la població. També s'ha argumentat que les grans ciutats disposen de barris dormitori, marginals, on hi resideix justament la majoria de la població urbana. Barris mal equipats, malsans i amb vivendes normalment de pessima qualitat constructiva. Zones residencials que tenen un alt index d'amuntament. Finalment, s'ha dit també que la creixent violència de les grans urbs, cada vegada més esteses per tota la trama social, l'atur econòmic, al malestar psicològic, fan també difícil una salut alternativa, calmada i de benestar.

Són irrefutables els fets que observem amb l'estress per sobreviure en la societat moderna, l'immens creixement de les ciutats de baixa qualitat urbanística, la violència urbana, l'atur, o la pèrdua de significació vital. Això no obstant, la significació d'aquests fets, i precisament per causa de les profundes crisis que han generat en la població, la lògica de la nova consciència que emergeix, en concret, el nou paradigma de la salut, és aclaparadora. La qüestió és transformar justament la forma de vida per assolir una qualitat de vida, un nivell més elevat de salut. Socialment i políticament es poden dedicar les energies a corregir per exemple els habitatges actuals envers una línia ecològica. "Verdificar" la ciutat, sembrant-hi arbres en lloc d'asfalt, posar-hi jardins en lloc de plafons publicitaris, és una forma concreta de canviar la forma de vida i elevar la qualitat de la salut: posar verd a la ciutat i descontaminar la informació, solucions simples i econòmiques en comparació amb la gran burocràcia de la seguretat social, solucions directes per a la salut social.

Igualment l'estress de la feina i els desplaçaments. Ambdós són reduïbles si es planteja veritablement el problema econòmic, atur...

La solució s'ha plantejat ja per alguns economistes: reduir la feina a la meitat i repartir-la entre població activa aturada. Això permetria començar a construir la societat d'oci, on la riquesa de la intel·ligència s'expressés amb iniciatives de creació cultural. No de la indústria cultural, del negoci de l'art, sinó l'expressió de cada intel·ligència humana en la multitud de formes variades que pot assolir la cultura. La disponibilitat de temps pot tant reduir l'estress, com potenciar la realització personal. El sector de la joventud, majoritari proporcionalment, no compromet amb la modernitat i actualment relegat a la marginació per la societat adulta, pot ser un gran aport de riquesa i vitalitat. Es pot omplir de contingut l'oci, en lloc d'estimular el consum costós de l'actual sector quaternari de l'economia.

De fet la transformació de la forma de vida prové de la presa de consciència, la qual comença per el propi individu. Una actitud favorable a la salut i que s'apropa als centres de medicina fluïxa, assumeix responsablement, en una teràpia de guarició, regeneració, o millora en el benestar, prevenció..., un canvi de vida. A més de curar de l'alimentació, les aplicacions curatives, o l'exercici, inclou l'estil de vida diari. Aquest canvi de vida pot representar un canvi d'ocupació, de residència, d'amistats... D'aquesta forma s'expressa la conspiració d'aquari, i així es crea una nova societat. En canviar profundament la consciència, les pautes, els paradigmes, els comportaments, en sentir i assumir la responsabilitat de la pròpia vida, s'està canviant la societat. Encara que avui en dia es tracti d'una minoria que acudi als centres de salut alternativa, aquests en aplicar el nou paradigma estan generant un canvi real cap al benestar. Per la seva comprensió de la totalitat, tot això conté un poder latent de tipus sinèrgic. Les aplicacions del nou paradigma són generals, no pas elitistes.

Tot ciutadà que prengui consciència del que és la salut, del qui és el qui guardeix la malaltia, de quina és la causa fonamental i primera de la malaltia, no el símptoma, sinó la causa d'ella, prendrà consciència de com es pot prevenir i regenerar, tota persona que es planteja aquestes senzilles qüestions fa una opció de responsabilitat vital. Les dificultats que s'esmenten de feina, residència, família... són justificacions, o contradiccions pròpies de l'individu. Assumir un estat de salut és difícil perquè requereix una claredat de visió. Sembla paradoxal, però per a l'ésser humà modern es fa més difícil una opció al benestar que al malestar. Tendeix més a la insatisfacció que a la joia, a l'agressió que a l'alegria. El benestar porta a l'evolució i això requereix un acte de responsabilitat actual i individual. Es necessita un gran amor a la vida i una capacitat de síntesi, per combinar diversos instruments amb la finalitat de fer possible un nivell de salut natural.

Ni una qüestió ni l'altre tan sols s'esmenten en els programes mèdics de les institucions acadèmiques o ministerials. Pretendre reduir la salut a una qüestió tecnològica, (avui en dia ni tan sols científica) ha dut al fet de l'enfermetat "iatrònica". Per exemple, als Estats Units, diu Marilyn Ferguson i Jeremy Rifkin per altra banda, que l'enfermetat aquesta és la primera en ordre d'importància. Aquesta enfermetat ve provocada per les mateixes institucions sanitàries, pel tipus d'organització dels hospitals, per la negligència del personal sanitari, per errors de diagnòstic, per males aplicacions farmacològiques, per manca d'humanisme en el tractament del malalt, que caracteritzava el metge tradicional amb vocació. La pròpia institució mèdica genera un gran nombre de malalts fins el punt de ser, en el país de vanguarda tecnològica, la més important enfermetat. Tothom coneix l'experiència que pot guarir una infecció

s'ha provocat una úlcera a l'estomac com a resultat d'un-farmac destinat a un punt de l'organisme, perjudicant una altra part del cos, per ignorar l'organisme com a totalitat.

Com a contrapartida a això, el nou paradigma de la salut insisteix en l'autoconeixement. A tenir una atenció a l'estat psicològic i mental i a observar la seva relació amb el cos.

En la voluntat d'insistir en la segona premissa i la tercera que conformen el nou paradigma, referent a: la prevenció, i la responsabilitat personal davant la salut, volem esmentar de forma específica les emocions, com un dels orígens més freqüents de malalties. La saturació emocional, les injúries, les ansietats, les ferides a l'autoestima, les pors, les iras, etc., es tradueixen ràpidament en contraccions musculars. La bioenergètica i tots els treballs corporals basats en les "energies", han posat de manifest aquesta relació entre l'emoció i la contracció muscular; i d'altres alteracions més profundes com les cuirasses, deformacions estructurals, posturals... El cos és una història emocional. A través del cos es pot fer una lectura de les emocions. Si fins ara hem posat l'accent en la presa de consciència de la malaltia, en una atenció als seus processos per tal de comprendre'ls, guarir-los, o prevenir-los ara volem indicar la igual importància que un treball corporal pot tenir sobre les emocions.

Partim del punt que l'origen de l'harmonia i la malaltia està en la unitat orgànica. Les emocions negatives són una de les causes més esteses de malalties, aquí és on el treball corporal pot tenir un efecte molt positiu. Pot transformar la malaltia en benestar. Pot rompre el cercle tancat d'emocions i contraccions musculars. Pot equilibrar el cos i tornar-li el seu equilibri natural.

L'esport, per exemple, així com la gimnàsia o el caminar tenen aquesta funció de reequilibrar les energies. Moltes tècniques orientals com el Hatha Ioga, el Tai Chi, el Katsugen i el Yuki, o bé la dansa, els mètodes sobre energies, així com també la bioenergètica, el Siatzu i altres masatges, i altres tècniques apargudes els últims vint anys són mostra de la necessitat de treballar el cos per arribar a un equilibri emocional i mental. La sensibilitat corporal i l'interés per expressar les emocions a través del cos ha permès, i permet, elevar la qualitat de salut. L'essència d'aquests treballs és considerar les correctes postures corporals i el moviment equilibrat. Són, sobretot, tècniques assequibles.

El caminar correctament podria ser l'exemple més perfecte de treball corporal, senzill i difícil alhora. A l'abast absolutament de tothom, però subjugat per la vida de l'automobil. Perdent el caminar hom perd gran part de l'equilibri emocional. Així, amb l'automobil s'ataca directament la prevenció de la salut. Encara que la vida moderna es inconcebible sense l'automobil, la seva incidència negativa sobre la salut és un fet. El cotxe i l'autopista ha permès anar més depressa, per a després en arribar a lloc, posar-se malalts. El caminar ha estat un element que ha caracteritzat la cultura mediterrània. Amb el treball corporal, es veu la voluntat de recuperar una part de nosaltres mateixos, de fer renéixer la riquesa de les nostres arrels culturals, amb la dansa com a símbol superior.

La generació adulta que té actualment entre 25 i 45 anys omple les aules dels centres de treballs corporals, artístics, dansa i salut, amb aquesta dimensió humana assequible. Centres que ofereixen la

possibilitat que hom conegui el propi cos a partir de tècniques holístiques, tornant a la fluïdesa natural del moviment. Conèixer la sensibilitat i creativitat del propi cos, és conèixer una part important de la nostra vida. Tècniques com hem dit sorgides a occident, d'altres provinents de mestres orientals, i d'altres en procés d'investigació, tenen com a comú denominador: unificar el cos amb la ment, retrobar l'equilibri de la indivisibilitat orgànica.

El cos registra de forma autobiogràfica la història personal d'un individu. Per tant també, la seva història personal. Un cos sensible, potencialment intel·ligent, pot transmutar aquest registre, pot rompre les cuirasses autobiogràfiques. Pot fer replantejar gran part de les actituds mentals. Així és més possible una presa de consciència. El cert és que no hi ha un punt de partida i un altre d'arribada, sinó un circuit d'energia obert, entre el cos i la ment. L'organisme és una malla que conté tanta energia mental, com emocional, vital o instintiva. En aquest sentit la sensibilitat corporal ofereix i afavoreix una bona predisposició mental.

Arribem així a un altre aspecte clau d'aquesta relació entre el cos i la ment: l'alimentació. Aquesta és important per tal d'obtenir un nivell alt de salut. L'alimentació nutreix tant les calories necessàries per mantenir la sobrevivència del cos, com nutreix d'energia necessària per a l'evolució de l'organisme. No és indiferent el tipus d'alimentació per tenir una bona salut. No es pot mesurar l'alimentació només en calories com tendeix la medicina moderna. Sinó que també és determinant el tipus d'alimentació. La vibració energètica dels aliments. Menjar verdures, cereals, o carn, és alimentar-se de diferents tipus d'energia. Igualment la combinació dels aliments. I la qualitat dels aliments. Ambdós variables determinen també salut.

Finalment l'actitud davant del menjar marca sensiblement el nivell de salut. El que hom menja és transmutat per l'organisme físic en vitalitat. Si els aliments estan contaminants o amb radioactivitat hom ingereix enfermetat. Si, contràriament, estan cultivats respectant les lleis naturals de la terra hom ingereix salut. Més si els aliments són frescos. Les intoxicacions que es produeixen en les cadenes alimentàries indiquen justament el comportament de malaltia o salut, que es transmet a través del menjar i els aliments.

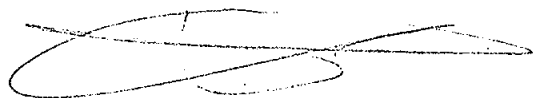
El model de vida moderna que opta, per exemple, per l'energia nuclear, està posant en risc la no contaminació radioactiva dels aliments, a través tant de la terra com les aigües. Això, sense desconsiderar les contaminacions industrials. Hom es planteja si aquest model econòmic té sentit, quan posa en qüestió un bé tan apreciat com és la salut. El que antavi era popular, l'alimentació biològica, avui en dia resta un privilegi d'una minoria de les urbs. Aquesta contradicció externa posa en entredit la vàlua de la societat moderna, en termes de salut, si no es puguin correctius de prevenció que puguin afavorir àmplies masses de la població.

El cos és un procés energètic, un camp de resposta energètica per ell mateix. La física quàntica ho confirma en aquesta línia, quan indica l'estructura de la matèria com una malla d'energia. La teoria hologràfica aplicada al cervell també ho mostra així. I els meridians d'acupuntura ho mostren com a cert. En aquest sentit a través de l'alimentació hi ha un bescanvi energètic del organisme humà amb l'entorn. També influïxen en una bona salut, en termes d'entorn, els sons, els raigs solars... Els sorolls artificials, segons estudis fets, se'ls considera causants de nombroses enfermetats. Els

sorolls de les ciutats modernes són dels preus més forts que hom ha de pagar per viure a l'urbs, per disposar de cotxe. El nou paradigma de la salut emergeix amb tota una sensibilitat envers aquestes qüestions. ambientals que generen enfermetat.

La medicina al·lopàtica té limitacions extremadament fortes per elevar la qualitat de salut. En primer lloc ignora la importància de prevenir malalties a nivell social. El mateix tractament basat quasi exclusivament amb fàrmacs. Analitzar la problemàtica de la malaltia, diagnosticar a partir d'una separació dels òrgans en el conjunt d'el cos humà, d'estudiar-los independentment. Finalment, no considerar en absolut la psique en el tractament, o en la causa. El domini social del metge sobre el pacient sigui tal vegada la causa primera del baix nivell de salut que conté la societat moderna. El nou paradigma ressalta el fet que una malaltia és indicació d'algun canvi en l'organisme. El paper del guaridor és acompanyar al pacient en el camí cap a la guarició. Per això es requereix vocació i compassió.

Jesús Vicens. Sociòleg.

Barcelona 26 de juny del 86.

Barcelona 30 d'abril, 1.986

Jesús Vicens.

CAPITOL 4 UNA NOVA CONSCIÈNCIA EMERGENT. PART 3a.

672m
30.4.86

EL NOU PARADIGMA DE LA RELACIO PERSONAL I AMOROSA.

Canviar el paradigma de les relacions personals i amoroses tal vegada sigui la prova psicològica més difícil d'un procés transformatiu. Les relacions amoroses s'han vist profundament revisades amb l'emergència de la Consciència d'Aquari. Aquesta consciència si fa prendre atenció per exemple en el nou paradigma econòmic que el model tecnològic-modern és el més entròpic, fa conscient la dificultat que requereix una relació amorosa transformativa. El canvi psicològic aquí és difícil perquè hom percep des de la primera infància que no és possible créixer en l'aïllament. Només dins el context de milers de relacions i connexions es fa possible el creixement. Aquest fet ha generat dependència, i sobre tot ha fet d'ell una necessitat. El nostre subconscient s'ha impregnat del factor necessitat, prenent un caràcter de propietat delimitada, clarament des de la consolidació del patriarcat. Aquesta formació social de les relacions familiars ha assajat en cada cultura i civilització diferents ideologies per tal de garantir el cobriment d'aquesta necessitat. Obligacions i drets sobre la dona i els fills, contractes, pressions morals i religioses, tribunals civils i religiosos conformen l'aparell comú en totes les cultures entorn del fet amorós, i familiar.

La modernitat ha fet de tots els aspectes de la vida social un negoci, sigui la salut, l'aprenentatge, la vocació o la política. Igualment del sentiment amorós i espiritual. La consciència d'aquari contraria aquesta visió de les coses. Així com en el nou paradigma econòmic el treball s'arrela en la vocació i en la cooperació, i en el nou paradigma polític el poder s'arrela en la persona, l'experiència amorosa des de la consciència d'aquari s'arrela

en la sensibilitat interior, en la disponibilitat a compartir aquesta sensibilitat amb una altra persona o amb d'altres.

En aquest sentit es trenca la imatge patriarcal de dependència entre l'home i la dona i entre pares i fills per una expressió natural de la part masculina i femenina de cada ésser humà, i un desenvolupament del potencial latent de cada infant. La necessària connexió per créixer és la mateixa, però canvia radicalment la manera d'assumir-la. Les lleis, còdis de les civilitzacions patriarcal han tingut com a raó de ser fonamental el frenar el potencial energètic que representa l'amor. La consciència d'aquari posa en evidència aquest aparell jurídic, no com una falla de còdis, sinó com a qüestionament de la consciència. La vivència de l'amor es planteja com una veritable transformació de consciència, com una connexió directa i present d'una energia que es fa en la relació.

Les ideologies sobre l'amor tenen com a base el compromís de l'exclusió, el conveni i l'acompliment, totes elles actituds que no només retenen l'expressió natural de l'amor, sinó que també mantenen la por, la culpa, el gelos, la dependència i el sofriment. Com diu Krishnamurti, allà on hi ha dolor no hi té cabuda l'amor. Aquests elements són claus en les relacions personals que inspira la nostra cultura, però alhora disloquen l'estructura psicològica de l'individu.

En la consciència d'aquari l'amor emergeix com un revulsiu que esclareix tot aquest caràcter negociador de les relacions personals i posa l'individu davant la realitat relacional d'una forma nua. Es també una forma que conté tota la força de la transparència, de la gràcia i la sintonia. El contacte amorós i relacional és així gratuït, depèn més del ritme en les percepcions pròpies i de l'altre, que no pas de les expectatives. Quan una relació

resta nua d'intermediaris religiosos o civils, com també resta lliure de prejudicis i classificacions, el seu desenvolupament és possible en la consonància.

Les formes centrals del patriarcat, al basar-se psicològicament en la dependència, la culpa, la por etc., ha generat essencialment violència, al haver-hi repressió, sometiment, bloqueig, etc., Aquestes no han estat exclusives en l'història de la cultura humana ni tampoc en la prehistòria. Enric Aguilar ha estudiat la sexualitat en els pobles arcaics, i el paper de l'erotisme en la cultura vèdica de l'antiga India, defensa la hipòtesi que tant en unes com en l'altre hi ha hagut sectors socials d'homes i dones que han viscut l'amor que inspira avui la consciència d'aquari. En els seus llibres: "historia secreta de la sexualitat" i "Imatges eròtiques en el pensament indi", ens il·lustra una altra forma d'entendre les relacions amoroses i sexuals que probablement existí en aquelles societats, en forma de grups minoritaris. Els dos elements més rellevants d'aquests estudis són que els sectors minoritaris devien representar l'herència d'un passat més remot on la sexualitat i l'amor eren més lliures i directes. Com a segon element una connexió religiosa, sagremental o bé espiritual del sexe i l'amor. La sensibilitat espiritual en l'amor és també un element que vol despertar la consciència d'aquari.

Les crisis culturals dels anys seixanta, les recerques d'autorealització, treball personal, etc., dels anys 70, i la gran insatisfacció psicològica regnant des de les dos últimes dècades, han posat en evidència l'actual paradigma amorós. Sigui en la versió de la modernitat (la qual s'ha conformat en la desvirtualització del romanticisme) o sigui en altres formes més antigues de patriarcat, la psicologia de l'amor que ha predominat es trenca en l'actua-

litat. No hi ha cap model que tingui la validesa suficient per arreglar les desfetes de les crisis amoroses, precisament per no ser aquesta una crisi ideològica, sinó una crisi de consciència del que és l'amor. Quan és la totalitat d'una visió la que es troba qüestionada és també quan emergeix un nou paradigma. En el cas de les relacions amoroses i en el cas del nou sentiment religiós, el canvi de paradigma que es produïx en ambdós té que afrontar unes arrels que provenen dels inicis de la civilització. Per aquesta raó la crisi de consciència es fa fortament complexe. No és a la par dels canvis de paradigmes científics, econòmics o polítics els quals tenen ritmes de duració més curts.

Un canvi psicològic en la manera de viure l'amor i el sexe, com el sentiment de transcendència representa un veritable repte. El lloc on es debat aquesta dificultat no és una institució formal, sinó a dintre de la pròpia psique. El malestar intern és un símptoma de la confrontació, ben igual que el dolor físic és un senyal del disfuncionament orgànic del cos. L'estructura psicològica humana ha heretat per milers d'anys el temor. Al haver-hi una conducta desviada del costum, el subconscient individual o col·lectiu pot fer emergir el temor i la inseguretat. En contrapartida, el malestar conscient o inconscient que hom pot tenir per no ser tot el que es pot ser, per no realitzar tot el potencial, contraresta el temor a la conducta desviada. La por psicològica de les cultures patriarcals el que ha fet és paraitzar el potencial humà. La consciència d'aquari propugna trenca aquestes pors i aventurar-se a un salt evolutiu en les relacions personals i espirituals, sense dependències ni autoritats. La violència de la vida moderna s'endinsa en la frustració psicològica, gran part per causa d'una insuficiència afectiva. La societat moderna té el contrast de disposar d'una gran tecnologia al costat d'una gran frustració en l'amor i la realització personal. Tot brot de creativitat individual, no institucionalitzada, és normalment frustrada. Proba-

blement el desenvolupament d'aquesta creativitat individual serà la solució més idònia de la societat futura. Sigui com sigui la insatisfacció pot operar com a transmutador de la consciència i així està succeint en gran part per la consciència d'aquari.

El canvi psicològic no vindrà per el seguiment de cap camí traçat prèviament, ni per cap tècnica psicològica prefigurada, elles poden ajudar, però sobretot, vindrà per un canvi de visió, el qual apareix sovint de forma sobtada en tot procés d'autoinvestigació. És quelcom que pertany al reialme del "veure" i no de la tècnica o el coneixement intel·lectual. Hom sospita aquí que per això últim el canvi sigui dolorós. Al tractar-se de canviar no una tècnica o un sistema de coneixement, sinó la pròpia consciència, que requereix posar en dubte el propi pensament, és fa difícil en mig d'una cultura que ha exalçat el pensament racional. Veure les coses com són i no mediatitzades per imatges, expectatives, models, etc., implica el desmantellament d'il·lusions cultivades per l'egocentrisme. En això està l'alliberament de la consciència, en veure les coses com són i no com voldríem que fossin o imaginem que són. També però veure les coses com són és reconnectar de nou amb l'essència de la naturalesa, de la qual l'ésser humà n'és un grandidós exponent.

La consciència d'aquari insinua unes relacions amoroses basades en veure l'altre persona tal com és, en l'acceptació de la seva pròpia naturalesa, a partir de la qual s'emprèn el viatge personal. L'altre no és vist com un medi d'intercanvi, seguretat o plaer, sinó com un fi en si mateix, en la comunicació, en el contacte. L'amor des d'una nova consciència està despul·lat d'imatges i pautes, es desconeix en cada situació, d'aquí el simil d'un viatge.

Aquesta actitud amorosa està més d'acord amb l'estructura de la realitat que mostren els físics moderns quan parlen de la interrelació de totes les coses. L'amor no és quelcom delimitat, separat o privatitzat, sinó quelcom interrelacionat, comunicat, des de la íntima sensibilitat de cadascú. Krishnamurti és molt explícit en aquest aspecte. Considera a l'amor com un perfum que no pot ésser tocat pel pensament, el desig, les imatges, etc., que no pot ésser posseït ni intercanviat, és quelcom que brota en cada expressió de la natura i en cada consciència humana despullada d'interpretacions i lleis. Per percebre l'amor així cal una transformació de la consciència. Totes les tradicions místiques descriuen la vivència amorosa connectada amb un rerefons universal, idèntica en essència al esperit d'aquari.

La intenció d'exclusió que hi ha al darrere d'un pacte relacional tanca les possibilitats internes d'accedir a l'amorositat global que inclou tot sentiment que respon a les profundes aspiracions humanes. Quan hom es proposa transmutar el seu subconscient patriarcal en un estadi transparent de la consciència, on el batec de la vida, i les facultats latents del inconscient siguin clares i manifestes, es troba amb un encarament de la inseguretat. No pot eludir la soledat a què el presenta el funcionament relacional a l'estil del vell paradigma, que estant fins i tot entre molta gent es percep aïllament. Quan hom confia omplir el buit de la soledat amb atencions externes es corre el perill de la insatisfacció. Això no obstant, si hom sent aflorar des de dintre el sentiment amorós viu la companyia i la comunicació, encara que es pugui estar en una situació de solitud física. El que determina aquest sentiment és la presència interna.

El vell paradigma relacional crea divisions a dintre d'un mateix al voler determinar el comportament a seguir. Accentua per exemple la divisió entre l'home i la dona, entre els adults i els adolescents. La vesant masculina i femenina en cada persona resta fora de la consideració relacional. En l'estructura de la realitat, no hi han divisions, sinó diferents formes d'expressió. Les divisions i delimitacions, com molt bé ha aclarit Wilber, estan en el pensament humà.

El canvi de consciència que representa desplaçar-se del vell paradigma al nou, és un canvi individual. Cap altra persona el pot realitzar per nosaltres, éssent però un canvi que es pot compartir. De la mateixa manera que ningú no pot alimentar-se per compte nostre, bé que es pugui compartir el menjar, així la vivència amorosa. Perque aquest alimenti la nostre vida hom ha de generar i acollir l'amor en la seva sensibilitat interna. Quan la relació personal es disposa amb estimació arriba a capes més subtils de la psique, però el nivell d'estimació és individual.

Si el viatge de la transformació amorosa es fa amb una intensa atenció a cada event de la realitat relacional, a cada aflorament intern, es copsa un immens coneixement sobre un mateix. Així com el menjar consumit en dedicació comporta un major benefici, el viatge relacional fet amb atenció, exploració, improvitació comporta un més ample benefici. Desperta l'energia subtil més adormida en la nostra psique. Insinua un potencial creador inimaginable. El vell paradigma relacional per altra banda, constreng aquest potencial, al crear limitacions genera alhora pors. Al mirar-se aquestes de cara es transformen en insignificants garfis de cartró, es transformen en paper. L'alliberació de les emocions esguinçadores (tan prominents en el vell paradigma) conduïx a una claretat inusitada. Convida, a través d'aquest viatge de transformació amorosa, a testar l'essència del compartir. La relació així és

joiosa. Al dolor i el sofriment no pertanyen al ver amor. Això posat de relleu àmpliament per la consciència d'aquari ha estat dit pels místics. Si bé el dolor és una condició de la relació personal propiciada pel vell paradigma, per la propietat i domini patriarcal, no pertany a la realitat interior de l'ésser.

Fent el viatge relacional amb intensa atenció es descobreix allò que és desconegut i apareix un gaudi espontani. Contrariament, si hom persisteix en el vell paradigma, aferrar-se a la idea de seguretat, exclusivitat, està propici a la feblesa. La convivència amorosa és un camí a crear totes les formes possibles de ser segons la naturalesa de les coses, saber qui és un mateix més enllà de la personalitat.

La consciència d'aquari toca unes claus transformatives amb la finalitat de desmantellar tota la falsa il·lusió de les relacions convencionals. Aquestes són d'una banda el canvi d'actitud davant l'amor, per altra l'alliberament del pasat com a condicionaments, també el transcendir les exigències del pensament lògic. Una actitud més oberta, flexible, que permeti les manifestacions interiors, que presti més atenció al present que els condicionaments, i es conjugui amb les intuïcions i percepcions íntimes, són claus de la nova era. Krishnamurti ha dit que quan hi ha un canvi psicològic, alliberament dels condicionaments passats i es va més enllà dels pensaments és produïx una profunda revelació interna, aleshores l'amor, que és universal, es fa manifest.

Psicologicament l'ésser humà té el potencial d'ésser complet. Les seves possibilitats consciencials contenen un poder de coneixement immens quan funcionen des de l'unitat dels dos hemisferis cerebrals. Apareix una energia de qualitat superior a la que apareix quan el funcionament és parcial. Si la lògica o l'art per separat poden

arribar lluny en coneixement, la convergència d'ambdues dispara una nova qualitat, un ordre de complexitat superior.

Aquesta qualitat d'ésser complert permet compartir-se en les relacions personals, no des de la necessitat afectiva, sinó des de l'amorositat natural. Si la ment humana pot manifestar-se alhora com a racional i com a intuïtiva, com una seqüència lineal o bé com a sincrònica, també les relacions entre les persones es poden moure en la convergència d'aquets dos pols. Poden ser relacions autònomes i de parella, individuals i comunitàries, fidels a la pròpia vocació i per això coparticipants en una tasca col·lectiva. Quan hom no traeix la veu interior, ~~de~~ les relacions amoroses es succeeixen, es creen. No obstant això quan les relacions personals es bases en la complaença formal s'apaga el ritme intern. En el nou paradigma amorós l'espai relacional es crea un a l'altre, com el punt més creatiu d'una dansa és el moment en què l'espai extern representa una manifestació del espai intern.

Les relacions personals seràn més reals com més combinin les dues dimensions de la condició humana, així és té una convivència confluent. Hom ha de comprendre la vessant holística de la relació, la futilesa en afavorir una de les dues dimensions. Quan hom tracte les relacions personals des de la racionalitat pot arribar a conclusions sense vida, a una rutina sense creativitat, i també viceversa, quan hom només segueix les intïcions, sense ordenar-les, integrar-les poden portar-lo a la fantasia. Per això el diàleg entre les dos dimensions és una clau essencial de la nova era. Comprendre que les paradoxes porten un significat és una actitud fonamental de la consciència d'aquari. Significa observar la relació com un sistema obert, com una estructura que constanment es reordena, es refà. Tot sistema obert és generador d'energia i ordre. Un sistema tancat es deteriora. Quan les relacions perso-

nals portan la rigidesa d'un sistema tancat, d'una moral convencional, d'una normativa jurídica, estàn exposades més fàcilment al deteriorament. El costum en seguir unes pautes pot proporcionar una sensació de seguretat, però en contrapartida posa en perill la renovació i enriquiment que proporcionen les actituds obertes.

L'estimació compartida en més d'una persona per exemple no ressenteix cada una d'elles, sinó que es crea una sinergia que estimula tots aquells que estan connectats. Així s'entenen les relacions obertes, des de l'estimació de l'amor intern no excloient. L'amor igual que el coneixement creix a la fluctuació de la sinèrgia. Només quan s'entenen com un negoci es viu el temor a la perdua.

La consciència d'aquari posa de manifest la riquesa i virtualitat de l'amor, el significat de l'amor compartit àmpliament, de relacionar-se de dintre a fora, l'agudesia d'atenció davant la incertesa, i la bellesa de la improvització. Tots aquets elements constitueixen l'estructura del nou context relacional. No es basa en la manipulació de les emocions, en les intencions egocèntriques, ni en justificacions religioses o civils. Aquests elements del vell paradigma impossibiliten la sintonia del ver amor. La consciència d'aquari assenyala aquests fets amb una claredat ineluctable, per això mateix propugna el canvi psicològic amb urgència. insinua al fer aflorar les altres dimensions no egocèntriques de l'ésser humà. La nova visió d'aquari de les relacions personals estimula l'aflorament de tots els sentits, d'observar-se i escoltar-se, de la transparència que fa nèixer la confiança.

EL NOU PARADIGMA ESPIRITUAL: L'EXPANSIÓ DE LA CONSCIÈNCIA.

Aquesta és una àrea verament arriscada de la naturalesa humana i que respon al mateix temps a un intens impuls de l'inconscient, com ha posat de relleu l'eminent psicòleg suís C.G. Jung. Els condicionaments aquí estan fortament arrelats en costums i tradicions que fan molt sovint confús el reconeixement d'aquesta dimensió humana. Les imatges, les suposicions, els símbols, les teories i també les supersticions fan difícil l'esclariment de la seva naturalesa real. Igualment la dogmatització del materialisme que nega, al darrera de la teoria de l'evolució, la dimensió espiritual. Ambdues postures fan difícil discernir la realitat transpersonal, la penetració a les capes més profundes de l'inconscient humà. No obstant això emergeix un nou paradigma espiritual que es pot observar a través d'una expansió de la consciència, que integra tant la dimensió material com mental. Una expansió que mostra en el pla col·lectiu una convergència entre el misticisme i la ciència moderna.

Abans d'estendre'ns sobre la qualitat d'aquest nou paradigma volem insistir en les dificultats psicològiques d'aquest canvi, igual que assenyalàvem les dificultats envers el nou paradigma amorós. Quan parlàvem d'aquest últim, deiem que possiblement fora el canvi transformatiu més difícil de realitzar per les implicacions emocionals que comportava (la dependència, el gelos, la culpa, les ferides psicològiques...). També vèiem, per altra banda, que la transformació amorosa era la porta que feia de les relacions personals uns contactes vius i creatius. El canvi de paradigma del que es pot anomenar l'essència religiosa, tal vegada sigui el canvi psicològicament més arriscat entre tots els nous paradig-

mes. Aquest compromet tota la psique humana. Si les emocions en les relacions personals poden conduir a l'individu a estats de violència interna i externa, d'angoixa... la implicació de la psique en el sentiment religiós pot portar l'individu a situacions de nuerosi. Tant les emocions personals com les neurosis religioses poden abastar amplis sectors socials en forma de plagues.

En el nou paradigma espiritual hi ha un qüestionament radical i profund de la concepció percebuda en el món ordinari. La normalitat de la vida quotidiana és observada amb una amplitud que incorpora la vivència d'altres estats de consciència transpersonals. La identificació amb la immediatesa, sovint acompanyada de tensió i ansietat, es dissol en una obertura de la consciència. La nova visió d'aquari està revisant el significat del sentiment religiós. L'alteració de la consciència ordinària, amb altres paraules l'expansió de la consciència, és en el nostre mode de veure la base de la nova espiritualitat. La religió pren caràcter d'unificació universal, transcendeix, a través d'aquesta expansió, les divisions del món ordinari.

Per fer possible la connexió amb aquest nou paradigma espiritual hom ha de ser seriosament crític. Una crítica clara i sincera amb un mateix i també amb les autoritats religioses convencionals, o bé en la gent que diu ser una autoritat espiritual. Aquesta crítica seriosa no exclou el natural respecte i consideració a qualsevol de les formes per apropiarse a l'experiència religiosa. És una crítica davant l'abús sectari de les religions, que des de les jerarquies han sotmès a la gent. També a la comoditat pròpia de situar-se socialment en un context religiós per seguretat psicològica que li atorguen les estructures formals. El sentiment religiós és universalment compartit de forma natural i això ho està posant

de relleu la consciència d'aquari. Transforma les autoritats internes i externes arrelades en forma de costum, dogma... en un sentit comú a la naturalesa humana. El constrenyiment de la consciència, propi del sectarisme, es veu transmutat per l'expansió pròpia d'una ment universal.

Des d'aquesta nova visió de la realitat espiritual, les estructures religioses convencionals, amb les seves lleis, jerarquies, i morals són vistes com succedanis del sentiment religiós. Molt sovint representen les formes més clares de frenar l'expansió de la consciència. Han aconseguit limitar la veritable aventura espiritual en aras del poder social. No obstant això, vora aquesta cosificació de les estructures religioses, idoletries i submissions, han sorgit obviament savis i místics que han vivenciat en ells i orientat l'experiència espiritual.

Aventurar-se en el món interior de l'esperit és penetrar en el món de l'energia subtil i més endins encara en el món de l'energia causal. Amb altres paraules és penetrar en el món de la sensibilitat vital i més profundament encara en el món del "buit infinit" que conté tota la realitat. Aquests mons en els quals han penetrat com si fos un "continuum" els místics de totes les tradicions, són mons que la física moderna està descobrint (en el comportament de les partícules subatòmiques) i acceptant com l'estructura bàsica de la realitat, Les incursions envers aquestes energies subtils i causals són possibles només quan s'ha alterat la consciència ordinària, ni a l'allunyament físic de la vida ordinària, sinó a l'alteració. A l'expansió d'aquesta vida ordinària per la visió de la realitat des de l'experiència subtil i causal. Quan hi ha una intensa percepció que crea un únic camp de consciència entre el que mira i la cosa mirada, tal com han expressat els místics.

Una participació entre la cosa observada i el subjecte observador, tal com han descrit els físics quan han penetrat en el món subatòmic, quan això es dona l'egocentrisme personal s'esborra. Aquest és necessari per orientar la vida ordinària, però limita i condiciona, com la física newtoniana és útil per percebre l'univers al nivell immediat, a l'escala ordinària. Quan l'egocentrisme personal és deseparagut el seu espai s'omple d'una vivència espiritual.

No es necessita cap tipus de qualificació ni dotació especial per emprendre el viatge interior. Aquesta nova consciència emergent posa de manifest la unitat bàsica de l'experiència espiritual en totes les tradicions. Connecta de nou amb la font essencial abans de la divisió en religions. Les intuïcions taoistes, els koans zen, la cosmologia del Vedanta, el Tantra ioga, la cosmologia de la Kabbala, el sufisme islàmic, o la mística cristiana per parlar de les tradicions més conegudes, s'entenen en aquest nivell bàsic de realitat espiritual. Avui en dia aquest fet és sociològicament revulsiu. L'estructura religiosa de qualsevol tradició frena i debilita aquest fet, perquè el mateix implica la transformació radical de les seves organitzacions, cosa a la qual no s'està disposat. La intenció d'aquest revulsiu es veu encara més accentuada quan la ciència moderna recolza aquesta realitat bàsica, no tant perquè la mística necessita ser justificada, sinó per la implicació que representa l'encontre de dues formes de coneixement, pel pòs social de la ciència moderna. Obviament les autoritats científiques convencionals, veuen amb mals ulls aquesta convergència. No obstant això hi ha un veritable esforç per part d'alguns científics a fer accessible a tothom el seu llenguatge, de la mateixa manera que els mestres Zen, Taoistes o sufis, els mestres espirituals en general treuen de la vida ordinària més sencilla, les analogies, símils, etc., per explicar la profunditat espiritual.

La ciència moderna necessita de la implicació de la consciència humana per penetrar a dins l'estructura de la realitat i aquest és el punt, segons ho veiem nosaltres, socialment més revulsiu, perquè allibera de nou l'individu dels sometiments a què han conduït tant les religions formals com el coneixement formal. El viatge espiritual, la intel·ligència transpersonal, és un àmbit en el qual s'hi penetra individualment. És un viatge compartit, però individual, en el mateix sentit de la salut, de l'alimentar-se, del manejar-se, és a dir, en el sentit que no són els intermediaris religiosos, o el seguiment a la lletra dels profetes, com tampoc les tècniques obsessives les que portaran l'itinerari d'aquest viatge, sinó la pròpia experiència individual.

Això no treu l'acompanyament, sovint necessari, per part de persones agudes, més experimentades, però de la mateixa manera que un infant creix al seu propi ritme i l'adult observa i insinua, així també el ver mestre. Quan hi ha imposició i sometiment, no es pot trobar directament l'essència espiritual. Els intermediaris religiosos són veritables impediments.

Com dèiem més amunt el treball espiritual és arriscat perquè va paral·lel a la neurosis, per això es convenient compartir-lo, com una conversa entre dos amics. Entre la il·luminació sobre la realitat que succeeix l'expandir-se la consciència i la neurosi que succeeix l'obsessió religiosa, hi pot haver-hi només un petit fil que les separi. Hom pot confondre una il·luminació amb una veritable neurosi. No obstant això, el criteri per discernir una o altra és la intervenció de l'egocentrisme. Tota la gent que ha tocat, intuït, albirat, etc., quelcom de la realitat bàsica o bé ha vivenciat plenament aquesta realitat, coincideix en la dissolució de l'ego, per el reconeixement d'una veritat més vasta. Igualment quan els físics parlen de la intervenció de la consciència en el comportament de les partícules subatòmiques no es refereixen

a la voluntat ordinària de la personalitat d'un individu, sinó al fet d'una existència mental que és coextensiva amb la matèria.

Quan hom és clar i llum per a si mateix reconeix fàcilment si hi ha una intervenció de la personalitat egocèntrica. De fet les religions han estat també escoles d'egocentrisme i han estimulat les neurosis col·lectives. Si es treu relleu a la personalitat per tal de permetre al relleu a la visió universal és més probable arribar a la claredat i joia que acompanyen aquesta visió.

En moltes tradicions culturals i religioses s'ha estimulat el dolor i el sacrifici. Això ha permès comercialitzar el sentiment religiós, l'aspiració profunda de transcendència del món ordinari. Especialment dintre la cultura moderna s'intenta comercialitzar aquest sentiment. Tant les agències religioses com les sectes prometen seguretat psicològica a canvi de submissió i obediència. També hi ha un comerç en l'ús dels psicodèlics. La convicció natural que prové de l'experiència transpersonal com l'amplitud de mires del viatge psicodèlic que obre les portes de la percepció són qualitats culturals de la trajectòria humana durant la seva història, però d'elles se'n fa un negoci.

L'etimologia de la paraula "religió" es desconeix exactament, però sembla ser que està a prop del significat que evoca el concepte de "reunió" i "relligament", es a dir allò que unifica. Una vida religiosa en aquest sentit més originari representa una forma de vida unificada. La unitat entre totes les coses de la qual han parlat els místics i ara parlen els físics. Però sobre tot una unificació que sorgeix de l'estructura de la realitat, la qual unificació ressona a l'interior de l'individu. Un ordre dins la vida quotidiana per veure senzillament la realitat de forma holís-

tica. Per veure el món en el seu conjunt, englobant tots els aspectes que el conformen. No es tracte d'un ordre idealista, ideat per les ideologies religioses o polítiques. No és una unificació programada i adquirida per mèrits, sinó un ordre que pertany al reialme de la visió. Una unificació natural per observar la vida en totalitat. Aquest fóra el sentit més originari de la paraula religió. També el sentit més originari de la paraula "sagrat", que l'home en l'antiguitat històrica i arcaica donà a la vida diària on aliments, vida social, ritual, sexe, etc., conformaven un mateix transcurs. Això ho ha aclarit molt bé Mircea Eliade.

Aquesta relació d'unitat entre les diferents parts de la vida diària i el sentit sagrat que se li pot atorgar, a tota ella, són els aspectes essencials del sentiment religiós, directament perceptibles en la consciència expandida. Es obvi per quelsevol observador que això dista molt de les anomenades religions en l'actualitat i de gran part dels anomenats llibres sagrats. Precisament perquè les seves estructures socials estan basades en ideologies, en fragments de la realitat, en pretensions sectàries d'universalitat, en pensaments parcials, locals i divisòris de les relacions humanes. Inculquen un caràcter ritual i litúrgic a alguns aspectes de la vida i un caràcter profà a altres. Divideixen la vida, fragmenten les relacions i moralitzen la realitat. Inculquen conductes socials de submissió al poder religiós i civil establert. Agafen els textos religiosos en forma dogmàtica i forcen una identificació amb profetes d'altre temps. Es diferent observar des del present les arrels històriques com una inspiració per tal d'indagar i comprendre l'actual condició, i l'altre és negar la interposició del passat a través de formes de vida deslligades de les vivències actuals. Si el moment present és de crisi això indica que s'atorga una oportunitat d'amplitud.

Aferrar-se al que s'ha dit en el passat per tal de buscar consol, és també negar tota la riquesa evolutiva de la tensió "crisidòria". La identificació amb el passat com a negació del present és propi de les tradicions culturals, les quals condicionen i frenen l'expansió de la consciència.

El nou paradigma espiritual si que convida a inspirar-se en el passat, en les tradicions místiques, però en la intenció d'extreure les seves essències. Com també inspirar-se en el coneixement científic. Observar el passat per tal de comprendre les inquietuds actuals. El temps pren un significat diferent segons s'el relacioni amb l'espai i amb la consciència. Quan la consciència està alterada el temps es percebut de distinta forma, tal vegada més circular, que en l'estat de consciència ordinària. Una ment penetrant pot copsar la limitació de la variable temps. L'expansió de la consciència demana el centrament en el temps present i penetrar així en la profunditat de la realitat. Tan els místics en els estats alterats de consciència, com els físics al explicar el món subatòmic han indicat la relativitat del temps ordinari. La consciència expandida agafa el present no en el sentit d'esborrar o reprimir les incidències d'un fil històric, sinó com a realitat referent on estan en presència tots els temps (passat, present, futur, ordinaris). Tal com han dit els místics, el temps des de la consciència expandida es fusiona amb l'eternitat.

El nou paradigma espiritual té també com a clau el saber "situar-se" en la vida quotidiana, sense considerar un aspecte més rellevant que l'altre. Així la quotidianitat compren un sentit sagrat. Aquesta dimensió és context de l'aventura espiritual. Desplegar-se en el present com a totalitat. Krishnamurti ha estat un dels exponents més clars en aquest segle en saber discernir entre una vivència religiosa com a totalitat de vida i els fragments de les organitzacions convencionals. Diu entorn d'aquesta qüestió el següent:

"Tenemos creencias porque ellas nos dan cierto sentimiento de seguridad. Ustedes pueden creer en Dios, como casi todos lo hacen, porque ello les ofrece una sensación de que se les protege, se les guía, de que están seguros. La mente, el cerebro, ha inventado diversas formas de seguridad -nacionalismos, figuras religiosas, y los que ustedes llaman libros sagrados. Todo ello les ha dado cierta condición de seguridad. De hecho no existe en absoluto la seguridad. Es una ilusión. Comprender que la creencia, los ideales y todas esas cosas son muy, muy destructivas, que separan al hombre del hombre, y ver la verdad de ello, es volverse inteligente. Sólo en la inteligencia hay completa seguridad, no en nuestras creencias, en nuestros mitos e ideales. Descubrir esta inteligencia -que no es de ustedes y de quien les habla, es inteligencia- es ver lo falso como falso y terminar con lo falso. Es ver lo que es realmente, no imaginarlo o escapar de ello, sino ver lo que de hecho somos; y en esa exploración está el despertar de la inteligencia..." (54,1985)

"Debemos considerar juntos qué es la religión, qué es una vida religiosa, qué es una mente religiosa. Vamos a investigar ustedes y quien les habla, qué es una vida religiosa, qué es la meditación, y si existe algo que jamás haya sido tocado por el pensamiento. A las religiones que actualmente existen en el mundo, ¿las consideran ustedes religiosas?. Ustedes son Hindúes, creen, la religión que tienen dice esto y aquello, adoran un ídolo; el musulmán no hace eso, pero tiene su propia forma de adoración. El cristiano tiene su símbolo -los rituales, los dogmas, las creencias, las supersticiones, todo eso. A la estructura jerárquica de una sociedad religiosa la llaman ustedes 'religión'. La creencia que tienen es Dios. A menos que creamos en Dios o en algún principio supremo, se considera que no somos religiosos. Nos decimos a nosotros mismos: "tiene que haber algo más, algo que protege, que consuela, que crea." El pensamiento elabora la idea basándose en los libros, en la tradición,

por haber sido programado para creer en Dios. ¿están de acuerdo?

¡Por supuesto que no! Pero eso no es religión: las creencias de ustedes, los cultos, el acudir al templo, a la mezquita, a la iglesia, el repetir ciertas frases totalmente divorciadas de la vida cotidiana. Comprender la vida cotidiana, producir una transformación radical en esa vida, tener un cerebro que no sea supersticioso, implica enfrentarse a lo que uno es e ir más allá de 'lo que es'. Ese es el principio de una mente religiosa.

Religión es comprender el significado total del diario vivir, que es comprender la relación de uno con el otro, amar, tener esa calidad del amor, tener ese perfume, esa belleza, esa llama. Esa es la mente religiosa. Vivir una vida exenta de conflicto, una vida que tiene el sentimiento de la compasión, con su amor, con su inteligencia -esa es una vida religiosa. La compasión es inteligencia. Esa es la vida religiosa. Pero eso no basta. Tenemos que comprender cosas mucho más profundas, o sea, comprender qué es la meditación...

Como dijimos, la vida religiosa implica el no devenir, el no llegar a ser algo internamente; pero tenemos que ir mucho más a fondo que eso. La meditación es el cese de toda medida. Investigaré eso -qué es la meditación, no cómo meditar. Cuando ustedes plantean el 'cómo' ello quiere decir: "deme un sistema, por favor, dígame lo que debo hacer, muéstreme el sendero". Si uno puede erradicar por completo de su mente esa palabra cómo y después mirar, ¿qué es, entonces la meditación? Los sistemas, métodos, las prácticas, ciertas formas de disciplina, el respirar correctamente, profundamente, etc., todo eso no es meditación. Es un trueque, una plaza de mercado donde el guru les vende algo y ustedes lo practican.

Vamos a ver qué es la meditación. La meditación no es la práctica de sistema alguno. Porque cuando uno practica un sistema, su cerebro se atrofia, se embota. Pierde vitalidad, actividad. Si la meditación nos interesa real y profundamente, entonces no hay sistema ni método... ¡Pueden negar todo eso inteligentemente, negarlo porque ven

lo absurdo de practicar un método y cómo éste genera una rutina? Mientras que en la meditación tiene que haber libertad -libertad con respeto al temor, a la envidia, a la codicia, al dolor y a todas las ofensas y heridas psicológicas que uno ha recibido desde la infancia. Uno debe estar libre de todo eso" (123,124,125,126; 1.983)

Expossa també d'una forma molt sencilla que per viure una activitat creadora autèntica hom ha de qüestionar l'autoritat espiritual tant externe com interna i confiar en que un mateix pugui ser llum per ell mateix, a través de la indagació. En aquest sentit diu: "Ahora bien, cuestionar la autoridad espiritual -sea la autoridad cristiana o la autoridad del Islam con su libro o la del guru con su sistema- cuestionarla, dudar de ella, es confiar enteramente en uno mismo, ser luz para uno mismo, y esa luz no puede encenderla otro. Ello requiere que cuestionemos, que pongamos en tela de juicio no solo la autoridad externa, la espiritual, sino nuestra propia autoridad -por- qué creemos- de modo que nuestra propia mente se vuelva clara, vital y haya energía para la actividad creadora. Pero cuando seguimos a alguien, nuestro cerebro se embota, se vuelve rutinario, mecánico, lo cual constituye la naturaleza misma de la mente humana, o del cerebro humano. Así que por favor, vean porqué existe este desorden en nuestra vida; entonces, cuando comienzan a investigar este desorden, de ello surge el orden. Entonces no tienen ustedes que ir en busca de lo que es el orden. El orden es virtud. Orden significa libertad"...

"Entonces, ¿por dónde comienzan, sabiendo que son ustedes los que han creado este mundo? Tienen que comenzar consigo mismos, no con la modificación del sistema, del mundo exterior. Eso implica no ir en busca de un nuevo líder, un nuevo sistema, una nueva filosofía o nuevos gurus, sino mirarse cada uno a sí mismo tal como es ¿Pueden ustedes observarse a sí mismos como observarían el propio rostro en un espejo? ¿puedan observar así sus reacciones, sus respuestas? Porque sus reacciones y sus respuestas son lo que ustedes son, Por lo tanto comencemos a investigar ahí..." (105,13; 1.983)

Quan hom trenca amb les convencions religioses o deixa de banda el consum de l'exotisme religiós per afrontar directament la pròpia vida es veu profundament transformat. Abismar-se en l'inconscient i percebre la dimensió col·lectiva d'aquest inconscient representa una transmutació de la consciència. Hom es troba davant del fet de la interrelació. Detectar en si mateix aquesta malla atorga un sentit de sacralitat. Aquest tipus de percepció es dona quan hi ha una aguda atenció, una alerta observació com explica Krishnamurti. Contràriament en això les litúrgies generen esminssament de la percepció. Una ment clara, atenta, desperta penetra sense esforç en el rerafons de les coses. Com diu Krishnamurti d'aquí prové una gran energia: "¿alguna vez han prestado atención a algo, le han dedicado toda la energía, han escuchado totalmente a otro, le han prestado atención completa?... Entonces, cuando uno está tan profundamente atento, el cerebro se aquieta naturalmente. No hay parloteo, no hay control... Entonces el cerebro, el movimiento total del cerebro - aparte su ansiedad propia que tiene su propio ritmo- se aquieta completamente, queda en completo silencio. No es el silencio cultivado por el pensamiento. Es el silencio de la inteligencia, el silencio de la suprema inteligencia. En ese silencio adviene lo que jamás ha sido tocado por el pensamiento, por el empeño, por el esfuerzo. Ese es el camino de la inteligencia que es el camino de la compasión. Entonces aquello que es sagrado es eterno. Eso es la meditación. Una vida así es una vida religiosa. En ello hay una gran belleza" (127,128, 1.985). De l'atenció sostinguda ve la claredat que fa que hom vegi coses diferents. Allà on abans es veia divisió ara es veu un flux, veu la realitat com una sola presència, al estil del símbol xinès del Tao.

Aquesta distinta visió que representa el nou paradigma espiritual dona importància a la "consciència" i al poder de transformació que disposa l'individu. No és una visió nova en l'història ja que els místics havien copsat la unitat i la interrelació, si és nou

la forma en què s'estén a una gran minoria i el potencial que té per al conjunt de la població. Així com els coneixements de la ciència poden ser assumits com una nova visió per a tothom, així també un paradigma espiritual que basa el seu treball en la consciència individual.

Tant el nivell d'entropia en que es troban les crisis socials, com les troballes científiques del segle XX que impliquen la consciència humana en l'observació no poden explicar-se amb arguments simplistes com fa el materialisme determinista. Unes i altres posen de relleu el paper de la consciència. Posen de manifest la responsabilitat en la forma de vida i la possibilitat d'evolució que pertoca directament l'individu. L'esminssament psicològic de les religions, com els mecanismes racionalistes dels tecnòcrates, han constret les possibilitats de l'individu. Precisament un dels girs decisius de la consciència d'aquari és destapar el potencial humà latent i evidenciar la capacitat d'amplitud i creació de formes que té la consciència humana.

La restitució del sentit sagrat de la vida diària i la reconsideració de la dimensió divina de l'ésser humà són elements essencials en la nova era d'aquari. Mircea Eliade explica, per exemple, que el sol fet d'ésser humà representava per a les antigues hierofanies religioses una situació sagrada. Avui en dia tant la física moderna com l'aventura espiritual reestableixen aquesta condició transcendental de l'individu, la qual cosa proporciona novament un sentit a l'autoconeixement, a l'autorealitzar-se.

Anant més enllà de les religions formals i dels models científics clàssics és possible que es pugui abordar amb més consistència el repte actual. Aquest repte és segons ho vèiem nosaltres la trans-

mutació de la consciència ordinària per una vivència d'expansió. Si els dos tipus de coneixement interactuen (l'experiència espiritual i la ciència moderna), dialoguen com a dues dimensions humanes del coneixement, fent-se mirall una per l'altre, podrà donar-se aquesta transmutació. Cal una cosmovisió que abraçi subjecte i objecte en un mateix procés. Per això les paradoxes dels místics i la participació en la formació de la realitat que parlen els físics són claus per aquesta expansió.

Krishnamurti, respecte això, és contundent quan diu: " Esta cuestión de si es posible cambiar radicalmente el contenido de nuestra consciencia, es muchísimo mas seria que la guerra nuclear o la guerra neutrónica o cualquier clase de guerra que pudiera haber. La crisis está ahí, no en el mundo, no en la guerra nuclear ni en la terrible división y crueldad que imperan. La crisis está en nuestra conciencia, la crisis es lo que somos, lo que hemos llegado a ser. A menos que nos enfrentemos a esta crisis, a este reto, vamos a perpetuar las guerras, la destrucción, y habrá caos externo" (135, 1985).

Expansionar la consciència representa un repte a canviar la forma de viure, tant individual com col·lectiva. El treball, el menjar, les relacions personals... tota la vida diària es submergeix en la nova visió de les coses. Aquesta actua dins la quotidianitat d'una nova manera. El ritme de la vida, la vibració de les situacions, incloent les ones cerebrals i gestuals canvien.

C.G. Jung va deixar clar alguns conceptes com el de sincronicitat, inconscient col·lectiu, arquetip, que faciliten expliquen la nova visió de les coses. Un d'ells, l'impuls a una consciència més ample, l'impuls a la transcendència que mostren alguns individus,

és especialment rellevant. Ho considerava un impuls tan urgent com l'impuls sexual. Fou el primer que des de la psicologia occidental va reconeixer aquest fet de la condició humana. Quan aquest impuls pren forma i hom s'adona del seu potencial, descobreix la innata capacitat de connexió directa. Es igual que quan hom descobreix que ell pot ser tan el creador com el fruïdor d'un paisatge. D'aquesta forma comprèn que cal deixar de banda els intermedis religiosos, i fent directament l'experiència transcendental despertant en un mateix la qualitat interna. Fent un viatge interior, una incursió a la totalitat. Aquesta capacitat innata de connexió passa a ser el context del nou paradigma religiós. Les religions oficials es veuen reptades per aquesta aventura espiritual que allibera l'estretor de les seves organitzacions.

El silenci interior, el buit de la ment, sense reprimir el flux de pensaments, sinó observant-los, sense identificar-se essencialment amb ells, com diu Krishnamurti, apareix aleshores un silenci interior natural del qual procedeixen els sons més subtils de la vida. Quan hom no té la ment emplenada de preocupacions immediates, quan això es dona hom pot indagar més enllà de l'immediat. escoltar les ressonàncies més profundes de la seva ment i del seu cor. En aquests sentiments s'expandeix la consciència. I en aquest observar, escoltar, apareix la unitat de pensament, el coneixement íntim de la totalitat.

El silenci interior que apareix com a resultat del buit de la ment es per a la consciència d'aquari la matriu de la nova espiritualitat, és d'on prové l'energia primordial, des d'on s'experimenta el ver sentit religiós. D'aquí hom pot trobar la llum que guiï la seva quotidianitat. Aquest silenci és també el que permet sentir el fluir de les coses que expliquen els místics en comunicar la seva experiència expandida. El mateix que pels físics representa el flux d'ones del camp quàntic. Des d'una ment dividida no és possible copsar el flux de la vida.

Les crisis socials i polítiques actuals indiquen el paper cada vegada més precari del individu com a membre de la comunitat social. La conjuntura de les relacions polítiques internacionals, o la mateixa estructura social moderna, posen de manifest la impotència del individu dins d'aquestes regles. És per això que la consciència d'aquari dirigeix el seu canvi sobre les possibilitats de l'individu. Aporta un èmfasi nou en el poder personal. La situació internacional també mostren la feblesa dels governs pertanyents a petites comunitats i adhuc la feblesa de governs estatals. Tant les crisis polítiques com les econòmiques indiquen la manca de participació per part dels individus, com una manca de contingut del que és vida col·lectiva. No obstant aquesta situació pensem que a nivell de "cosmovisió" hi ha un canvi profund. La consciència de molts individus ubicats al llarg de la xarxa cultural i social d'occident està transmutant la cosmovisió i omplint de contingut la vida col·lectiva.

Aquest canvi de consciència conté una gran força vital i dinàmica per donar-se en el pla existencial de significació del món. És cert que es tracta d'una minoria la que és conscient dels canvis que es van operant dins el si de la nostra societat. Una minoria, però, activa i enginyosa. Estan, des de totes les esferes i estrats social, canviant de dalt a baix la cultura humana. Estan treballant en un dels canvis més rellevants de la història humana. De estar operant en un canvi de visió parcial (política, científica, econòmica, etc.,) es passa a un canvi de visió global que remet a la condició i naturalesa humana. Un canvi alhora polític, psicològic, científic, en les relacions personals, en la manera d'habitar, etc..

Un canvi dirigit a fer manifestes les altres realitats existents apart de la ordinària i immediata.

Aquest capítol està referit als girs que aquesta minoria està efectuant en el conjunt de la societat i que estan emergint cada cop de forma més clara. Aquets girs tenen una funció oposada a l'entropia col·lectiva i històrica que estem vivint. La minoria que els inspira està renovant i generant l'energia humana, les relacions socials. En la seva pròpia vida quotidiana, treball, actitud personal fan veure que les mateixes coses tractades diàriament poden ser considerades absolutament d'una altra forma, més ampliada, humanitzada i transcendent. Finalment és una forma més d'acord amb la realitat bàsica, encara que xoca amb les formes ordinàries de percepció.

El canvi de visió opera primer dintre d'un mateix i posteriorment en les institucions socials. No a l'inversa com s'ha ensenyat fins ara en les anomenades revolucions polítiques o religioses. És des del cervell, en la ment humana, que es produeix veritablement el canvi. I és en l'àrea de la visió, de l'observació de les coses per on s'inicia. Aquesta és la transmutació que està fent la minoria conscient de la necessitat i possibilitat d'eleva la qualitat humana. No és un canvi de vanguardies per dirigir a la població en absolut, sinó un canvi d'individus conscients disposats a compartir-se, a disparar l'energia humana i enriquir-la, a fer de la vida humana una intel·ligència sinèrgica. Aquesta minoria han enfocat la seva pròpia consciència en la intenció d'entendre el món que els envolta en profunditat. Han apostat per la hipòtesi que en un mateix hi ha continguda l'evolució humana, la història, el món sencer a l'estil d'un holograma, d'un camp quàntic, o d'una

il·luminació mística. Des d'una nova consciència es poden observar coses absolutament noves. Altres dimensions i realitats que hom té oportunitat de comprendre. El coneixement humà les pot desenvolupar avui en dia com en cap altre moment històric ha estat tan clarament possible. La convergència de dues formes de coneixement, de dues consciències cerebrals, tal com ho indica l'existència de dos hemisferis cerebrals.

No és estrany que sigui així ja que representa l'altre cara del caràcter greu de les crisis actuals. Sempre hi ha hagut crisis socials durant la història, conflictes entre grups i nacions, guerres, problemes econòmics i conflictes interns dins el si d'una organització social, etc., com també catàstrofes naturals. Però les dimensions que actualment prenen aquestes crisis eren desconegudes fins ara. El perill de destrucció que comporten era desconegut. Un perill a escala planetària i involucra tots els nivells d'existència dels planeta. L'altre cara d'això és l'emergent consciència d'aquari que indica igualment unes oportunitats immenses d'evolució.

També durant la història de la humanitat s'han donat visions, coneixements i actituds profundes de la naturalesa humana, de la seva posició en l'ordre còsmic. En totes les àrees culturals del planeta s'han creat tradicions de coneixement, de perfecció i valua inqüestionables. Però actualment la interrelació de les essències culturals permet una convergència qualitativa. Permet descobrir la unitat de la naturalesa humana al cim de la seva major fragmentació cultural. La intensitat i amplitud de mires que s'albira a través de la nova consciència d'aquari és també única en la història. El coneixement científic i el coneixement espiritual s'han trobat involuntàriament davant els mateixos dilemes que pre-

nen llum i consistència des dels dos focus amb major significació. Les respostes que ofereixen un i altre coneixement és l'aprendre a transcendir les paradoxes.

Amb això volem dir que les portes que obre la nova consciència són decisives en proporcionar una virada a l'home actual. No haver canviat unes idees per unes altres, un partit o organització religiosa per un altre, sinó canviar la pròpia psicologia humana, i és així que el canvi té una rellevància. Hom ha penetrat endins de la seva pròpia naturalesa i també ha penetrat endins de l'estructura de la matèria. Tant l'una com l'altre s'han desvetllat misterioses per a la forma ordinària de percepció, i consistents per a les formes agudes o alterades de percepció. S'ha reconegut la implicació sensible de la consciència en la matèria i la materialització de pensaments. S'ha establert la hipòtesi que la matèria conté elements de consciència i que la consciència és estructuradora de formes materials, de la realitat tangible per als sentits ordinàris. Des de l'àrea de l'inconscient (conectat amb la xarxa universal) prové una gran energia.

Tots aquests continguts de la nova consciència aporten una gran creativitat a la minoria que conspira silenciosament ben al mig del panorama "crisitori". Aquesta minoria que respira conjuntament des d'una nova font "consciencial" emergeix des del mig d'una cultura en decadència. Anomene "girs decisius" els factors claus de configuració de la nova consciència d'aquari. Són girs en tant que revisen els paradigmes de visió, relació i comportament. I són decisius en tant que poden facilitar la superació de les crisis modernes en què la societat està immersa. Sense aquests girs veiem difícil que es pugui trobar una sortida a la crisi, que preservi la dignitat de l'individu humà i que estimuli les possibilitats de coneixement de la humanitat com a conjunt.

CONVERGÈNCIA ENTRE FÍSICA MODERNA I MISTICISME.

Els últims anys s'ha fet per part d'alguns autors un suggerent treball comparatiu entre física moderna i mística oriental. S'han establert paral·lalismes sobre l'estructura de la realitat, entre, d'una banda, el coneixement inspirat per l'autoindagació, l'actitud mística, poètica, la meditació, i d'altra banda, el coneixement trobat, descobert i elaborat per la investigació científica. Aquesta inclou no només les paradoxals troballes de la física quàntica i relativista, sinó també de la bioquímica, i la neurologia. Els paral·lalismes entre un i altre coneixement s'han fet entorn d'algunes intuïcions i teories cosmològiques. La manera de veure i entendre la realitat bàsica tant de la matèria com de la consciència és el motiu que les apropa. Les intuïcions elaborades des de l'experiència mística tenen una profunditat i rellevància similar a les que estan avui en dia formulant alguns físics i biòlegs.

L'esforç de síntesi i en voler recalcar l'essència del treball científic, d'entre l'immens negoci tecnològic i acadèmic, que han fet autors com Fritjof Capra, Gary Zukav, Michel Talbot, etc. sobre aquest tema específic, és d'agrair en un moment cultural on l'entropia del llenguatge, de la informació i de la rellevància s'ha fet enorme. Alhora també han sabut discernir l'essència de l'experiència mística en les àrees que han tocat, com el budisme, el taoisme, el tantra-ioga i d'altres, del que és el comerç religiós. Aquests autors s'han endinsat en la seva pròpia experiència i estudi dins la tradició oriental. Capra explica el seu aprenentatge del Tai Chi i la meditació i coneixedor del taoisme i el Zen, M. Talbot del tantrisme i Zukav ha participat en seminaris a l'institut Esalen (Big Sur, California), el qual ha estat probablement

el més important exponent pràctic d'aquesta convergència. Hem de dir però que les llavors d'aquesta convergència l'han realitzada científics i intel·lectuals eminents per una banda i mestres de les tradicions orientals de l'altre. Niels borh, Schrödinger, Teilard, Weeler, G.Chew, Huxley, H.Hesse, C.G.Jung, R. Wilhem, Mircea Eliade, R. Pannikar, Alan Watts, David Bohm, Aurobindo, Suzuki. Ara bé fins l'última dècada i mitja no s'han exposat tan clarament les connexions entre els dos modes de coneixement: la mística oriental i la ciència occidental.

Aquestes connexions són immensament importants pel que representen d'estimulants a una nova consciència. Marquen un gir cultural decisiu. Abans, volem citar un autor que a Catalunya està realitzant aquesta labor amb profunditat, Enric Aguilar. Està investigant des de fa uns anys els paral·lalismes entre el pensament indi, especialment la tradició vedàntica, i la ciència moderna. Un treball envers l'elaboració d'una nova cosmologia que reculli el millor de cada coneixement. A partir del concepte d'energia descobert per Bohm com a "plenum" i de Reich amb l'energia orgònica, estableix paral·lalismes amb la visió que el vedanta té de la matèria, l'energia subtil, la ment, l'absolut.

Nosaltres volem aquí posar de relleu la significància sociològica d'aquesta convergència. Utilitzem aquest concepte, en lloc del concepte més comú de paral·lisme, perquè, si bé aquest últim és més útil en fer comparacions estrictament des de l'observació de l'estructura de la realitat, alhora de valorar-les sociològicament, de considerar les aportacions a la vida diària creiem és més revelador el concepte de "convergència". Aquí volem posar l'accent en el fet que dues dimensions de la condició humana, necessaris en

l'ús quotidià, topen avui en un encontre dialogant. Si bé aquestes dimensions s'han aprofundit per separat en la història pròpia d'orient i occident, avui en dia es mostren com a patrimoni de l'ésser humà i no d'una cultura o civilització determinada. Avui en dia aquesta convergència pren força per manifestar-se com a components del potencial humà. El diàleg intercultural pren sentit des de l'apreci global, com a patrimoni de cada ésser. El coneixement íntim de la mística o l'extern de la ciència apareixen no com a oposades, sinó complementàries, com un mateix flux intel·ligent.

Alguns científics moderns estan indagant el pensament oriental amb la finalitat de trobar llum per els enigmes descoberts en la física moderna, la bioquímica, la fisiologia neuronal... Hem de veure en tot això un pont de diàleg que ha establert la psicologia humanista i més especialment la psicologia transpersonal. Les intuïcions cosmològiques de la tradició oriental tenen el mateix significat que algunes paradoxes de la física moderna. Per exemple la percepció del temps i l'espai, la realitat bàsica com a moviment d'energia, la interrelació entre tots els fenòmens i events, els camps de força (quàntica o consciencial) etc., que tractarem amb més detall.

La importància sociològica que volem fer resaltar amb aquesta convergència, es veu també en el nivell social i polític. Els països d'Àsia (amb òbvies diferències culturals entre India, Xina i Japó), estan introduint formes d'organització econòmica pròpies del pensament modern occidental, especialment pel que fa a la industrialització, la urbanització i la tecnologia. En aquests països es trenquen formes més tradicionals d'economia, d'habitat i tècniques en pro de les formes més dures de tecnologia provinent d'Europa, America o la Urss. Igualment un moviment a la inversa, des d'aquests països emigren savis, mestres espirituals i científics orientals que estan capgirant moltes de les mentalitats i manera de veure

les coses dels occidentals. L'exportació tecnològica d'occident es veu intercanviada per salut holística i una visió transcendent de la realitat immediata.

En aquest sentit és important que la convergència es faci des d'una gran síntesi i des de l'essencial de cada tradició. A més és extraordinàriament important que es reveli el caràcter complementari d'aquestes dues formes de percepció i coneixement. De fet la complementarietat dels dos hemisferis cerebrals fa evident el potencial humà. Es tracta de la mateixa finalitat mística de transcendir la dualitat de la vida ordinària. Comprendre la importància psicològica, i cultural d'aquesta convergència és tremendament revulsiu i suggerent en el moment actual. Indica que no només l'individu és una unitat de consciència, sinó que també la humanitat és una unitat, encara que ambdós casos tinguin formes diferents d'expressió i percepció, es manifestin els individus i la humanitat amb formes i cultures distintes. És clar que cap d'elles són exclusives d'un context, sinó que s'han revelat pròpies de l'ésser humà. Això es veu així quan les cultures s'exporten fora del país d'origen. La medicina xinesa, per exemple, o el pensament ecològic dels taoistes es revela tan útil a Europa com a Xina, i viceversa la cibernètica tant els Estats Units com a l'Índia.

La relació entre la mística i la ciència moderna és rellevant perquè representa també una sortida evolutiva i enormement rica a les actuals crisis. Les crisis tenen una escala planetària, però també les sortides a les crisis. La convergència entre aquests dos coneixements és un clar exemple. Els conflictes internacionals de caire polític, nacionalista, religiós o racial responen a les mateixes qüestions d'estancament i barbàrie psicològica, de fragmentació en la forma de veure la vida i de violència. Per altra banda la concepció ecològica del planeta com una unitat, la vida com una

totalitat dinàmica i energètica, i el desenvolupament del potencial humà amb la seva capacitat de transcendència de l'immediat espai-temps, són també visions universals que emergeixen en qualsevol punt del planeta.

A tot arreu es plantegen conflictes de convivència entre diferents sectors socials, guerres, desequilibris ecològics, contaminació, excés demogràfic, insatisfaccions vitals, amuntaments urbans, etc., Formen el nivell entropic de la vida humana. La regeneració, la sortida neguentròpica, vitalitzadora, que inspira la nova consciència té una repercussió directament sobre la vida quotidiana, i més que això, parteix del moment present i representat per a la vida quotidiana. Els sectarismes, patriotismes, rivalitats racials, perden tota mena de sentit a la llum de la convergència que estem tractant entre ciència moderna i misticisme. Aquesta convergència aporta un diàleg intercultural i dinamisme que eixample la ment, facilita en cada individu, comunitat o país, el descobriment del mateix que hom ressalta en un altre context. Occident, per exemple, va tenir els moments més rics dels debats renaixentistes una unificació entre les dues cultures que posteriorment se separaren per l'exclusió que propugna la filosofia de Descartes. Unificació que actualment redescobreix a través de la ciència i al diàleg amb orient. Europa té una tradició poètica a l'alçada de la mística oriental.

La convergència entre física moderna i mística oriental es dona al nivell bàsic de la realitat. A través de la penetració en l'estructura de la matèria i de la naturalesa humana. Els mètodes d'apropament varien segons un o altre coneixement i el llenguatge explicatiu també, encara que els dos són eminentment empírics en

penetració de la realitat. Finalment refereixen les seves descripcions a les mateixes qüestions bàsiques, les quals podem resumir de la següent manera: un sentit de interpenetració entre la consciència humana i els fluxos energètics dels que es forma la matèria tal com l'observem amb els nostres sentits. Es un punt clau per una actitud favorable a la superació de les crisis. Tal com explicà el físic de Princeton John A. Wheeler, és més correcte parlar de participació de la ment humana en tractar el comportament de les partícules subatòmiques que no d'observació imparcial. La participació creativa propugnada per la consciència d'aquari és la que esta fent possible una nova realitat social. Sí, com insistia Wheeler, hem de substituir el concepte d'observador situat fora de la realitat per el concepte més veridic de "participant" en la realitat, és obvi el poder personal que això representa per tota consciència atenta al tracte directe amb la pròpia vida i entorn. Fins i tot podem assenyalar que altres físics han anat una mica més lluny en indicar la intervenció de la ment humana en la formació de la matèria. Sarffati per exemple diu que és la consciència estructuradora de la realitat. Sabem per la física quàntica que moltes partícules subatòmiques mostren una tendència a existir com també a no existir, i només es pot especificar la seva existència quan intervé la ment humana.

Tal vegada sigui aquest descobriment de la física moderna el més rellevant i revulsiu. Remou totes les bases de la filosofia materialista, la qual propugna en essencia que la ment és un mer producte de la complexitat material i en aquest sentit fortuït i atzarós. La majoria dels físics quàntics, en major o menor amplitud, coincideixen avui en dia en la intervenció de la ment humana en l'estructura bàsica de la matèria conformant la malla del món sub-

atòmic. Alguns físics diuen clarament que hom observa i veu, en l'estructura de la matèria conformada per les partícules subatòmiques, allò que vol observar i veure. Segons qui sigui l'observador és distinta la cosa observada, en el sentit que és irrepètiblen cada experiència d'observació perquè aquesta és creada de nou cada vegada que s'observa. Això otorga una tremenda importància a l'actitud humana davant la realitat, qüestió que ja han assenyalat els místics des de sempre. Aquests han indicat que la realitat percebuda depèn de l'estat de consciència en que es percep. Quan aquesta està alterada per una exaltació mística, poètica, per un estat profund de meditació o d'atenció, la realitat es percebuda de forma distinta a la ordinària. L'energia és enorme i l'espai-temps restan quasi desapareguts. Les partícules "virtuals" del món subatòmic se les considera fora del temps i l'espai. Podria haver-hi una connexió energètica entre l'estat alterat de la mística i la tendència a existir de les partícules virtuals. L'important aquí és resaltar la intenció de la ment humana en l'estructuració de la realitat.

Aquest canvi de visió i de conceptualització és doblement difícil per la mentalitat moderna occidental. Es fa difícil per una banda per l'evidència contrària que ens ofereixen els sentits en el pla ordinari de percepció en el qual la matèria s'ens apareix com a sòlida i fítxe, en forma d'objectes separats, definits, estàtics, desvinculats uns dels altres. I per altra banda es fa difícil també per la tradició de quatre cents anys del paradigma causalístic en la ciència moderna. Si bé aquest és útil en el pla ordinari és inoperant en el món subatòmic i macrocòsmic. Fins i tot des de l'observació d'aquests dos plans (inspirada en la teoria de la relativitat) la geometria s'ha desvetllat com una invenció del intel·lecte (mantenint per això totes les seves virtuts) que no pertanyent a

la mateixa realitat astrofísica o quàntica. El paradigma que diu que la realitat té sempre una relació de causa-efecte, deixa a fora les altres realitats que avui es reclamen com a vitals i transcendents. Són així tant per a la conspiració d'aquari com per a la ciència moderna. La interrelació del camp quàntic, com la relativitat macrocòsmica fan que la realitat estàtica i causalística s'esvaeixi com a pura il·lusió a la base de la matèria des d'on es conforma l'estructura material. Aquí els constituents bàsics independents i sòlids no existeixen. El que hi ha és una malla dinàmica d'energia en constant flux, canvi, creació i destrucció de formes materials, les quals depenen significativament de la consciència.

Encara que això soni a bell nou escoltat des de la ciència, és molt antic quan procedeix del coneixement íntim de la mística. Sigui la cosmologia budista, taoista, tântrica o vedàntica, o bé altres místiques occidentals o tradicions xamàniques (com la concepció del món que explica Don Juan a Carlos Castaneda entre el "tonal i el nagual"), Aquest univers essencialment dinàmic, en moviment, energètic, que crea i desfà les formes materials, ha estat descrit nombroses vegades.

La importància generada per la convergència entre un i altre forma de coneixement és enorme en el pensament occidental. De la civilització de la modernitat està sorgint tant una crisi profunda en la seva cultura, consciència, individus, com unes visions tremendament àmplies. Contrasta l'ofuscació de les seves crisis, de la mentalitat consumiste, els problemes materials i de deteriorament ecològic, amb la visió que es revela amb els nous coneixements. Les repercussions sociològiques que nosaltres volem ressaltar aquí es desvetllen com immensament importants. Com diu Michael Talbot: "una cosa és certa: si la ment humana produeix un efecte inclús sobre quelcom com una simple partícula, l'ecologia sencera de l'uni-

vers material queda afectada per ella. La nostra visió de la realitat es troba davant les primeres esgarrifantses mudes que preludien un canvi radical"(13, 1.986).

EL DESCOBRIMENT DEL POTENCIAL HUMÀ I LA CONSPIRACIÓ D'AQUARI.

Els paradigmes emergents que hem descrit en els capítols anteriors, els quals estan canviant la concepció de les coses en diferents àrees de la vida social, representen els primers canvis radicals i profunds produïts a la base de l'estructura social, com a conseqüència de haver pres consciència d'altres realitats fonamentals. Aquestes, com hem dit, han estat indicades pels físics moderns i la tradició mística oriental. Volem assenyalar ara la importància que ha significat la psicologia humanista i la psicologia transpersonal, tant en l'elaboració d'aquests paradigmes emergents, com en facilitar el diàleg convergent entre la física i la mística. Des d'aquestes noves psicologies (el 3er i 4art corrent després del conductisme i la psicoanàlisi, com ha dit A. Maslow) s'han insinuat l'existència d'altres realitats.

La concepció holística, on la psique humana i la sensibilització corporal s'ha pres com una unitat de treball, les noves teràpies humanistes de la Gestalt, la bioenergètica, el Rolfing, els grups d'encontre, el psicodrama, la dansa... s'han mostrat a l'individu la complexitat de la salut, la interrelació dels diferents nivells de la personalitat: fisiològica, emocional, intel·lectual; el funcionament d'energies, forces, actuacions sincròniques etc., distintes de les tractades ordinàriament.

En aquest sentit la psicologia humanista amb el quadre de noves teràpies ha promogut el moviment del "potencial humà" latent en l'individu. Aquesta manifestació s'ha aplicat a altres esferes

socials, apart de la psicològica, com en l'ensenyament, la salut natural, la cooperació econòmica,... El potencial humà és el ressò en l'esfera psicològica i social, de les troballes científiques d'aquest segle entorn a l'estructura de la matèria i l'evolució biològica. Un ressò que s'està traduint en aquesta dècada en una conspiració envers una nova era.

L'acabament d'una era de dos mil anys, amb un fort desenvolupament patriarcal, d'una vinculació de la ciència amb la tecnologia durant els últims tres cents anys, i una vinculació d'aquesta tecnologia amb l'esfera militar els últims cent anys. L'acabament d'uns paradigmes estàtics, fixes, en l'observació del món d'acord a la forma en què se'ns apareix als sentits. D'una era així es passa a una altra en la qual emergeix una nova consciència. Tal vegada per cents d'anys en desenvolupar l'androgínia espiritual i psicològica, la ciència està apareixent vinculada a l'art i a la mística, i els paradigmes emergents són dinàmics. Probablement aquestes siguin les noves eines per contemplar el món, els nous constituents socials bàsics. Aquest canvi no és una revolució tal com les hem conegudes fins ara, sinó una "conspiració", com molt encertadament ha assenyalat Marilyn Fergusson. La conspiració d'aquari representa un moviment pels seus adherents a l'estil d'un respirar en comú.

Ara, després de dos dècades d'assaig en una nova cultura, en l'autoinvestigació interior, s'han realitzat canvis aquí i allà, a partir de molts individus que en la seva consciència personal han experimentat en ell mateixos altres formes de realitat, altres maneres de veure les coses. Un cop soscavats per la ciència els vells paradigmes, el moviment del potencial humà ha facilitat processos regeneratius i d'evolució personal. En aquest sentit el potencial humà, s'ha estat fent brillant silenciosament en minories que conspiren des de qualsevol lloc i posició social. Això representa per a

nosaltres una altre "gir decisiu" que s'està emprenent, davant una societat moderna que es complica en una escalada de violència, inseguretat i crisis de tota mena. El moviment del potencial humà representa una aportació enorme de la psicologia humanista que ha fet capgirar la visió deterministe i mecànica de la conducta humana, entesa aquesta com el resultat de l'estímul-resposta dels conductistes, o fins i tot del subconscient neuròtic assenyalat pels psicoanalistes.

Precisament la psicologia transpersonal que dóna una passa enormement més àmplia del poder latent o adormit dels individus, qüestiona la concepció psicoanalítica del subconscient. Per aquesta psicologia com també per a les psicologies orientals l'ésser humà és també vehicle d'un inconscient espiritual, més enllà de la seva personalitat. Aquest vehicle pot conduir a una supraconsciència tal com diu Aurobindo, o com es diu en Zen al Buit del qual es genera tota energia. La psicologia transpersonal es una traducció directe de les místiques orientals. La majoria de tècniques transpersonals estan inspirades en les tècniques espirituals com són el Ioga Integral, el Budisme, el Zen, el Sufisme, o bé síntesis elaborades per Gurdieff, Arica,... com també de la Kabbala, la meditació amb Tarot. La psicologia transpersonal ha utilitzat també tècniques humanistes, la dansa, o els psicodèlics, en un intent de traspasar cap a les altres realitats.

La psicologia transpersonal ha tingut no només el paper catalitzador entre la ciència i la mística, sinó també representa actualment el context d'un diàleg intercultural. Ha tingut la riquesa d'integrar tradicions molt distintes que caracteritzen tant la investigació ordinària com la investigació d'estats alterats de

consciència. Un clar precursor d'això fou Jung i personalitats com Aldous Huxley, Alan Watts, Eric Fromm, Abraham Maslow, Ken Wilber, Ramm Dass, Charles Tartt, etc., i personalitats universals de gran penetració com Aurobindo i Krishnamurti.

La comprensió intel·lectual dels descobriments de la física quàntica pot significar una gran aventura teòrica d'enorme gratificació. Però la vivència psicològica d'aquestes troballes a través del despertar en un mateix de l'inconscient espiritual pot ser una aventura de major envergadura. Les aproximacions de la psicologia transpersonal i de les tradicions místiques així ho indiquen. No en va comença a sentir-se així en les actituds humanes. L'experiència transpersonal condueix a altres actituds davant als mateixos aspectes socials. La relació amb el dolor, el plaer, les emocions de temor, culpa, dependència, etc., actituds essencialment culturals, s'estàn transmutant. Quan hom comprèn per una banda el sentit de totalitat i ordre implicat de la realitat que diuen els físics, i experimenta, per altra banda, tal vivència, reconeix l'existència d'altres maneres de veure i sentir el món apart de la forma percebuda ordinàriament. És des d'aquesta perspectiva experimental que el potencial humà i la conspiració d'aquari representen un altre gir decisiu envers una nova consciència.

Jesús Vicens.

Barcelona 12 de maig del 86.

social, i ara, tecnològicament, també fa i desfa la llei natural. Per penetrar millor en la comprensió dels fenòmens socials, la polèmica entre el positivisme per una banda i l'idealisme per l'altre ha di situar-se en un context d'observació de la realitat social que integri els dos. Tant l'un com l'altre deixen de banda una part necessari de la realitat. Per establir estadístiques de comportament de grup, si que és convenient elaborar conceptes-típus, abstractes (immigrant, juvenil, delinqüent...); no obstant això, per entendre les causes més profundes d'aquestes situacions, per donar significat als conceptes-típus, i entrar més internament en l'estructura social, cal tractar la problemàtica que correspongui des d'un visió de conjunt. Cal abordar la qüestió de la consciència, si no es vol caure en un empirisme esteril, abordar els condicionaments psicològics d'una entitat col·lectiva, i dotar d'un significat personal a la vida.

La crisi social que vivim reclama precisament maneres globals de veure la realitat, reclama un canvi radical de consciència si es vol entendre la situació històrica en que l'home modern s'ha enrotllat. I és en aquest intent de comprensió, d'explicació on el concepte estructura social com una totalitat implicada pren sentit. Copsar la vida quotidiana, la realitat de les relacions col·lectives, de la propia psicologia, fins i tot dels fenòmens cosmològics, com una totalitat centrada en la consciència humana, és d'una significància transformadora de la nova visió que emergeix.

Gran part d'aquesta amplitud de mires l'està donant la física teòrica moderna, que en l'última dècada ha fet un esforç enorme per explicar la realitat observada en el comportament de les partícules subatòmiques, en la unificació de les quatre forces, en l'observació de microondes en l'espai, en la comprensió de les dades obtingudes en astrofísica i en les hipòtesis de treball de la cosmologia. La concepció d'un univers dinàmic, en moviment, la inter-

relació quàntica com un camp amb les tres forces que actuen en el món subatòmic (electromagnètica, interacció feble, interacció forta), el principi d'incertitud en el comportament quàntic, la participació de la ment humana en l'estructura de la realitat física,... Són claus en la nova visió. Poden ser eines que ajudin a explicar millor l'estructura social, els canvis que es produeixen dins ella. Són concepcions que poden aportar llum a les crisis socials. Més avui en dia, que alguns físics han fet l'esforç de tornar donar un sentit humanista i sagrat a la ciència moderna, admatent i impulsant un diàleg complert en l'home, (Bohm, Capra, Princeton, Zukav, Rílfking, Talbot...), seguint les reflexions iniciades per Heisenberg, Schrödinger i d'altres. La realitat física i social sorgida de la participació de la ment humana és "omnijectiva" en el prisma d'aquesta nova visió. Aquest concepte encunyat per John Wheeler indica que la realitat no és ni objectiva (l'observador separat de la cosa observada), ni subjectiva, sinó un mateix procés d'observació i observador. Ambdós en una mateixa realitat que s'estructuren mútuament, es creen per autoreferència.

No només la física moderna sinó també el coneixement íntim que, gràcies a l'antropologia, entre altres disciplines, s'ha descobert en totes les àrees culturals del planeta, ens dona també una amplitud de mires. Aquesta disciplina i els estudis comparatius entre religions han acostat la diversitat del sentir metafísic arreu del món. En totes les grans tradicions culturals trobem un coneixement intuïtiu, íntim, en major o menor elaboració, entorn a una explicació cosmològica, a una significança en la relació d'home en la vida i la mort, amb les grans forces físiques, amb les energies vitals, mentals, socials i espirituals.

El prisma del coneixement íntim conté també una visió de totalitat. I en aquesta s'assenyala la implicació de la consciència humana. En el pensament indi, per exemple s'accentua la diferència entre el Jo superior i l'egocentrisme, que rau dins cada consciència

individual, com també l'aprendre a discernir entre els plans relatius de l'existència i l'Absolut. En el pensament xinès es valora la intervenció de la consciència humana com aquella que compren la llei natural de cada cosa o situació. Tant en el Tao Te King com en l'I Ching es reflecteix una visió de totalitat i una actitud humana de comprendre l'essència de les coses. L'actitud bàdica de copsar la totalitat com un buit, de netejar la ment humana de les interferències de la personalitat per tal d'arribar a la font d'on neix tota energia, indica igualment la totalitat del coneixement íntim. La visió de totalitat ha estat igualment expressada per savis d'aquest segle des de l'experiència del coneixement íntim. Aurobindo treballà molts anys sobre ell mateix de forma pràctica per arribar a l'elaboració d'un Ioga Integral per a l'evolució del individu i del món que inclogués la transformació física, i també la mental. Això a partir de la seva cosmologia de la vida divina i de la possibilitat de l'home envers una supraconsciència. Ramana Maharshi ha estat igualment un exemple de coneixement en la totalitat, la recerca de l'autoconeixement, de qui és un en tot moment, convida a l'apertura de la consciència. Krishnamurti ha mostrat una i altra vegada com la significació de la vida prové d'un sentit de totalitat, ha indicat com la diferència entre l'observador i la cosa observada és errònia i com a partir d'una ment neta de prejudicis, imatges, idees preconcebudes, etc., es pot copsar àmpliament la realitat.

Tant les teories més suggerents de la física moderna com les indicacions del coneixement íntim ha produït un atractiu sobre un sector de la població (encara que en molts d'ells joves, està difós en totes les capes i estrates de la població), en qui s'han arrelat més enllà d'una moda temporal. Es tracta d'un sector inquiet sobre l'esdevenir social i mundial, que sent alhora l'urgència d'un canvi

en ells mateixos, i que és sensible al món que poden trobar les generacions futures. Veuen que la realitat manifesta tant la misèria i la demència creada per l'especie humana, com la intel·ligència i la riquesa de la consciència, que l'ésser humà pot igualment crear. Els sectors de població menys compromesos amb les condicions que han fet de la societat actual una desfeta social i ecològica, es mostren més sensibles a refer la situació amb una nova visió, a aprofitar de la tecnologia allò que no desequilibri l'ecosistema i que cooperi amb l'home, que connecti amb les aspiracions profundes de la consciència humana.

Aquest sector de població que inspira la consciència d'aquari dona una gran importància al sentit de totalitat de la comunitat social. Les infinites fragmentacions i especialitzacions de la societat moderna han dut a una pèrdua de rellevància en les coses, a una gran producció supèrflua, a un caos convivencial (amb constant augment de l'inseguretat física), a l'atur forçós, a la neurosi, és a dir, ha creat una sèrie de mals moderns com a conseqüència d'haver trencat un sentit de totalitat social en el qual les relacions, l'art, la ciència i la religió s'entrellacen. La visió de la comunitat social com una totalitat implicada en una immensa xarxa de relacions i connexions emergides des d'una amplitud de mires i no en l'estretor de les ideologies polítiques o religioses, és la clau en la nova visió.

L'individu-masa de la societat moderna, amorfe i mecànic cruixeix en la nova consciència d'aquari. La visió de totalitat és una esquerda en l'especialització de la modernitat (com sovint creix l'herba en els camins d'asfalt). Una comunitat social inspirada en la consciència d'aquari conjumina tècnica i relacions socials, en lloc del predomini de la tecnologia sobre les relacions socials, tal

com força la societat industrial. La visió d'aquari conjumina el contacte i tracte directe directe en el treball, l'habitat, escola... amb la necessitat d'organització; distribució de tasques, etc., evitant de fer del tracte una complicada buracràcia com de fet és la societat moderna. La consciència d'aquari convida a la comprensió del procés social com una qüestió més convenient pel benestar que no la professionalització que ignora el lligam entre les coses. Una professió que ha desconnectat amb el procés global esdevé inoperant i absurda.

La importància que té comprendre un procés (en la família, l'escola, la salut o l'administració política) ens fa veure la sinèrgia col·lectiva diferent de la història col·lectiva o la massificació d'un col·lectiu. La sinèrgia és l'energia que s'esten ràpidament en un col·lectiu, perquè tots els membres estan sensibilitzats, per haver copsat la rellevància de les coses, haver comprés una estructura social, per convivència, per implicació, per ser participants. Els ràpids moviments socials i culturals entre la joventut els últims vint anys amb molts diferents signes són mostres de sinèrgia social. Aquesta es dispara com un dispositiu quan una estructura es dissipa, en aquest cas l'estructura social.

Ilya Prigogine explica que els sistemes biològics i socials, els quals són sistemes oberts perquè intercanvien energia i matèria amb l'entorn, van associats a estructures dissipatives. I aquestes van lligades a un principi d'ordre totalment distint de l'ordre termodinàmic, aquest últim és un sistema tancat en el qual l'equilibri representa la major entropia. El principi d'ordre pels sistemes biològics i socials es pot denominar "ordre a través de fluctuacions". S'anomenen estructures dissipatives segons explica Prigogine pel fet notable que aquest tipus d'estructura (biològica, social) es genera i es manté gràcies als intercanvis d'energia amb l'entorn en condicions però d'inestabilitat. L'inestabilitat és una condició pròpia dels sistemes biològics i socials. Si la seva estructura

s'estanca el sistema es deteriora. Si es dissipa (i en aquest procés intercanvia) aleshores es regenera i reordena.

Prigogine diu també que les estructures dissipatives espaials o temporals apareixen quan el medi extern manté un estat d'inestabilitat, el qual possibilita l'amplificació de fluctuacions i condueix el sistema a estats macroscòpics més organitzats. Es pot assenyalar que la diferenciació, indica l'autor, entre estructures i funcions que caracteritza l'ordre biològic sugereix que el funcionament dels éssers vivents es duu a terme en condicions de desequilibri (Prigogine 1.983). Així tenim que les fluctuacions apareixen claus en l'intercanvi d'energia per reordenar la realitat, ara més complexa.

La sinèrgia social és en aquest sentit una fluctuació ràpida d'intercanvi, d'informació, d'idees, coneixements... perquè s'ha comprés el procés de dissipació i s'ha copsat el funcionament de l'estructura social. Com la salut o l'educació, la comprensió d'aquest procés no es pot professionalitzar, fragmentar o especialitzar, sinó globalitzar. En estar en constant fluctuació, el que s'ha d'entendre és la seva estructura i saber seguir el seu moviment. No es poden elaborar teories parcials ignorant la resta de factors estructurals si no és a costa d'una major ignorància.

En el nivell de la comunitat social una estructura dissipativa que intercanvia energia amb l'entorn ho fa tant amb el patrimoni cultural heretat arreu del planeta com amb la possibilitat de creació de la intel·ligència humana, de la qual cada individu n'és un exponent. Una estructura dissipativa que es dirigeix cap a un estat lluny de l'equilibri amorfe, inert i uniforme. Amb altres paraules una estructura dissipativa que intercanvia i interactua amb la in-

certitud de la societat humana, de la ment humana, i de la física quàntica. Una incertitud que catalitza la creativitat, i les fluctuacions internes d'una estructura social que implicades amb les externes reestructuren el sistema.

La convivència creativa que inspira la visió d'aquari obre la ment. La participació d'un mateix en la realitat eixampla les mires. Tant la creativitat com la seva manifestació associativa són la resposta de la visió d'aquari davant la incertitud. Així com la programació és l'altre cara de la previsió. La societat moderna contra les aparences i pretensions és una de les societats històriques amb un major grau d'incertitud. Per això mateix el dinamisme de la consciència d'aquari és el que està afrontant, d'una forma rica, neguentròpica, tot el deteriorament de la modernitat. Les iniciatives convivencials, ecològiques, associatives... que propugna la nova era emergeixen amb un compromís de totalitat. Aporten vitalitat a la comunitat social. El territori orgànic, l'habitat convivencial, la tecnologia humanitzada són propostes solvents i útils que reclamen un canvi de mentalitat.

L'univers dinàmic: una xarxa connectada amb la consciència.

L'univers dinàmic és un model aparagut en la cosmologia moderna com a resultat dels descobriments i teories científiques en la física quàntica i l'astrofísica. Aquí només podem assenyalar el valor que aquesta concepció aporta a la vida social, l'estímul que representa a la creativitat que hem esmentat més amunt. La concepció

dinàmica de l'univers elaborada per les intuïcions penetrants d'alguns físics, juntament amb la importància que atorguen a la totalitat és un detonant per ordenar i fer possible la comprensió de les dades que han sorgit i els ràpids canvis que s'estàn produint a la ciència moderna. Seguint els principis claus del mètode científic, s'elaboren hipòtesis de treball suggerents, en l'atreviment d'inmiscuir-se en camps fins ara reservats a la metafísica. La realitat que es vol explicar ho exigeix així. Per això mateix David Bohm diu que si bé la física intenta tractar l'ordre material que pot explicar-se, hi ha un altra ordre dins la realitat que està implícit, que juntament amb l'anterior, ambdós, formen una totalitat físico-energètica.

La concepció de l'univers dinàmic és un constituent de la nova visió del món. En el capítol 8 podrem parlar més extensament de com ha emergit aquesta concepció a partir de l'estudi per l'unificació de les quatre forces en la naturalesa i el pressentiment d'estranyesa, que ja Einstein tenia, que la naturalesa creés quatre forces separades. L'intent d'unificar-les en una superforça ha dut els teòrics als inicis de la creació, als primers instants després de la gran explosió (big bang) on les reaccions energètiques de les partícules ínfimes i les temperatures eren inimaginablement distintes de les que puguin ser en l'actualitat (a partir del primer segon després de l'explosió i de 500.000 mil anys després), (James Trefil 1.986). Amb ajuda de les equacions matemàtiques els teòrics passen molt fàcilment de les partícules subatòmiques a l'astrofísica, de l'expansió de l'univers, als forats negres i d'aquí als inicis de la creació. El conjunt d'aquest treball que aprofundirem en un capítol posterior porta a la necessitat de concebre un univers dinàmic "sine qua non" per avançar en l'explicació dels fenòmens físics.

Insospitadament aquest treball dels físics a dut a poetes, intel·lectuals, estudiosos de la religió i a mentalitats inquietes a revisar les premisses sobre les quals contemplaven el món. Està essent suport d'una nova visió que hi ha gent que intueix i que es fa present en formes de vida aquarianes. L'univers dinàmic aporta una sensibilitat d'enorme vàlua davant la crisi cultural i decadència de la modernitat. L'aplicació a la vida quotidiana d'aquesta concepció té conseqüències favorables en el canvi de consciència social. La incertitud de Heisenberg en la física quàntica, la interrelació entre ment i matèria tal com l'explica Schrödinger, la consciència com estructuradora de la realitat segons J. Wheeler, la teoria de l'ordre implicat de David Bohm, les simetries subatòmiques creades per autoreferència, són constituents de la concepció de l'univers dinàmic absorbibles per la consciència ordinària. Són aplicables en l'esdevenir de la vida quotidiana, quan l'encontre d'aquesta concepció amb la consciència ordinària conforma un procés de transformació.

Aquest canvi urgent per conviure en un ordre sensible sobre el planeta no és una vana aspiració, sinó quelcom teòricament justificat, socialment necessari i científicament possible. La comprensió dels fenòmens micro i macro còsmics és més accessible a partir de la visió dinàmica, a partir de la comprensió de les partícules subatòmiques com a camps energètics, interrelacions quàntiques. Alguns físics veuen la consciència també com un camp de força amb les mateixes característiques bàsiques que les altres forces.

A finals de segle passat i en la primera meitat d'aquest segle, els físics, tant teòrics com experimentals, insistien en la recerca dels constituents fonamentals i simples a partir dels quals s'estructurava la matèria. Aquests estudis i investigacions s'han vist capgirats pels resultats obtinguts en les dues últimes dècades. Així s'ha vist en la descomposició en multitud de partícules bàsiques en col·lisionar partícules elementals com l'electró, per exemple, (en els acceleradors de partícules). En les observacions astronòmiques que portaren a l'estudi del moment de la creació i en el nucli de les estrelles i galàxies.

La recerca de pocs constituents bàsics que expliquessin la solidesa material venia propiciada per la concepció estàtica de l'univers, de veure la realitat com a formada exclusivament per la relació causa-efecte que apareix temporalment en un nivell determinat d'estructuració material. Aquesta és la que copsen els nostres sentits, i que esta desdint la penetració mental en el coneixement de l'ínfim. La realitat en aquest nivell ínfim o bé en el nivell macrocòsmic (immensament gran) esta lluny de seguir la relació causa-efecte. Aquí apareixen xarxes d'energies en una gran diversitat de funcions que estructuren una totalitat.

Un seguit de descobriments científics iniciats en la dècada dels cinquanta i sobre tot dels anys 70 que començaren en la teoria general de la relativitat formulada per Einstein a principis d'aquest segle, i en la mecànica quàntica, han posat al descobert la limitació de la causalitat. Han alliberat al coneixement de les

pròpies normes d'excesiu racionalisme que s'havia imposat a si mateix. A les fronteres de la ciència es troben les grans teories científiques, des d'allí es pot contemplar l'altre banda, la metafísica. La frontera entre ambdues s'està alleugerint enormement gràcies a l'interès per detectar l'essència i la rellevància d'ambdós coneixements.

Buscant les peces claus amb les quals construir l'univers, s'han trobat amb móns múltiples, innaccessibles als sentits ordinaris. S'ha trobat una terenyina dinàmica d'energia. Amb un conjunt irrompible i maravellosament ordenat. I s'han obert enèrgiques qüestions. Buscant la simplicitat física en el nivell inferior de l'àtom, s'ha trobat la diversitat de partícules i el buit sòlid. Ha desaparegut la previsió i s'ha trobat la probabilitat, la incertitud, la implicació i la interrelació. Tot això ha fet canviar de parer en poques dècades la majoria dels físics. Molts d'elles han renunciat a la teoria física i s'han convertit amb tècnics experimentals. Alguns han persistit en la inquietud teòrica i s'han entès amb els religiosos i espirituals de les tradicions místiques orientals i religions occidentals a través del diàleg intercultural del qual Raimon Panikkar n'és un clar exemple i David Bohm un altre. Els físics més oberts al diàleg intercultural han tingut fortes polèmiques i tensions amb els col·legues dedicats a l'experimentació. La teoria i l'experimentació en la física moderna està acompanyada de discussions. Els físics experimentals molts d'ells estan vinculats a finalitats tecnològiques nuclears i bèl·liques.

En la mesura en què els físics d'aquest segle s'han endinsat en l'empresa de buscar una realitat bàsica simple, han hagut a poc a poc de renunciar tant a la concepció estàtica (la qual es perd definitivament en assentar-se la teoria de la relativitat), com a

la concepció de causalitat aplicada al món subatòmic. El procés fou iniciat per Einstein amb la relativitat de l'espai-temps (i la conversió de la matèria en energia). La relativitat representava quelcom increïble, que amb senzilles equacions es pogués demostrar la relació entre l'espai i el temps a partir del moviment, i enderrocar d'aquesta manera 300 anys de determinisme físic i una visió mecànica de l'univers. La solidesa teòrica de Newton (el gran rellotge còsmic) fou radicalment transformada. Newton per altre banda fou el primer a unificar les forces de la naturalesa en observar i assenyalar la mateixa relació entre l'atracció que la terra exercia sobre els objectes i la que provoca els moviments dels astres, és a dir, la força de la gravitació universal.

Tot i el gran revulsiu de la teoria d'Einstein, i la seva immensa aportació a la comprensió dels fenòmens físics, en vida mateix fou qüestionat. Participà en polèmiques sobre el significat de la mecànica quàntica, especialment el que fa referència al principi d'incertitud que mai no acceptà com a inherent a la pròpia naturalesa, ja que li dificultava enormement explicar la gravetat, a la qual cosa dedicà la resta de la seva vida, sense aconseguir-ho. La incertitud és fonamental per comprendre la mecànica quàntica. Niels Bohr, el principal contrincant d'Einstein, i la màxima autoritat aleshores de la física quàntica havia interpretat més profundament el significat d'aquesta nova física que també formularen W. Heisenberg i E. Schrödinger. Bohr sostenia que la incertitud era inherent a la naturalesa de les partícules (aquesta fa referència a la impossibilitat de determinar al mateix temps la posició i el moment d'una partícula; es pot medir la velocitat i donar el moment, o medir la posició i donar el lloc, però no es poden medir

les dues variables alhora per la pròpia naturalesa de les partícules). Aquesta qüestió no l'acceptà Einstein, que considerava que era una dificultat dels medis d'experimentació. Arribà a fer-se famosa la seva frase que no creia que "déu jugués als daus", referint-se a les probabilitats amb què es defineix la mecànica quàntica.

Per demostrar la seva posició Einstein ideà un experiment que ha resultat ser clau els últims anys, ja que a l'estiu del 82 es demostrà definitivament que Einstein estava equivocat. El seu experiment imaginari elaborat amb els seus col·laboradors Boris podolski i Nathan Rosen (anomenat experiment EPR) volia mostrar que una partícula tenia alhora posició i moment determinats. Con que la impossibilitat d'això era majorment acceptada proposaven recórrer per a la medició a una segona partícula. Amb les dues al mateix temps podrien mesurar més variables quantitatives a la vegada. Els seus fonaments es basaven en dues suposicions crucials: a) una medició realitzada en un lloc no podia afectar instantàniament una altra partícula situada en un lloc distint; b) la creença que aquestes variables partanyien a una realitat objectiva, és a dir, una propietat com la posició o el moment d'una partícula existien objectivament, al marge de la medició. Aquí discrepava significativament de bohr que creia que no es podien donar aquestes atribucions sense efectuar una observació.

Tot això no podia ser experimentat realment en aquella època i veure si el principi d'incertitud resultava violat amb aquestes observacions, o contràriament era un principi inherent a les partícules. Durant els anys 60 John Bell del CERN (Centre Europeu de

Recerca Nuclear) intentà resoldre la qüestió i elaborà un enunciat matemàtic per tal de dur a terme l'experiment real, i partint de les dues suposicions d'Einstein i els seus col·laboradors. La desigualtat de Bell (o Teorema de Bell, com s'ha anomenat aquest enunciat matemàtic) podia encaixar en l'experiment real. Si així fóra, la raó estaria de part d'Einstein, si no, podia encaixar en l'experiment, és a dir, si la desigualtat era violada, la raó estaria de part de Borh.

Diem això per mostrar fins a quin punt la causalitat i l'objectivitat entre l'observació i la cosa observada ha estat arrelat en eminents científics com Einstein i d'altres; tot i anar obtenint proves en sentit contrari, proves d'implicació i incertitud o probabilitat. La dificultat radica en això que molts resultats ataquen directament el sentit comú. John Boslough, físic americà que il·lustra les investigacions del físic Anglès Stephen Hawkin (considerat l'Einstein de finals de segle) diu respecte a aquesta mateixa dificultat que:

"El principi d'incertitud fa que la mecànica quàntica es distingeixi de la resta de la física pel fet d'explicar matemàticament que les partícules atòmiques i nuclears es troben distribuïdes d'una forma incerta i aleatòria. La localització de qualsevol partícula en un instant determinat només pot descriure's utilitzant un sistema de probabilitats i estadístiques.

"Aquesta impossibilitat de predicció que caracteritza la mecànica quàntica fou el que impedia a Einstein la seva acceptació doncs s'obstinava a mantenir una visió de l'univers ordenat i predible, essent el reflex perfecte de la relativitat general. Per a Einstein, el sistema quàntic no tenia cap possibilitat matemàtica o filoso-

ficament d'existir en l'univers de la relativitat general. Els físics actuals en canvi, consideren que aquest sistema té tanta importància com la relativitat general. Igual que la teoria d'Einstein, la mecànica quàntica ha estat comprovada en tots els experiments que s'han ideat per aquest motiu. Aquests experiments portats a terme per acceleradors de partícules que separen els elements del àtom amb la finalitat de descobrir la seva composició...

" La mecànica quàntica sembla suggerir que el món subatòmic (inclòs el món situat més enllà de l'àtom) no té una estructura independent del conjunt de realitats que poden ser definides per la ment humana (aquesta visió és semblant en alguns punts a la filosofia oriental...). Els físics s'han mostrat incapaces de conciliar aquest sistema amb la visió de l'univers proposada per la relativitat general. La relativitat general permet l'existència d'un punt perfecte com la singularitat en el començament del temps, possibilitat que no és admesa per la mecànica quàntica, degut al fet que, segons aquest sistema, no pot definir-se simultàniament la localització, la velocitat i el tamany de cap partícula única o singularitat...

" L'única esperança que tenen els teòrics de reconciliar aquestes dues àrees de la física es trobar una teoria del camp unificat que serveixi per explicar el funcionament de l'univers complet" (pags. 46, 47, John Boslough, 1.986)

La caiguda del sentit comú provocada per la nova física fa que aquesta tingui aires místics i connecti amb la visió de totalitat. Tan poc utilitzada pel sentit comú que ens parla de separacions i objectes sòlids. Per a la nova física el normal passa a ser anormal. Paul Davis respecte a això diu:

"L'atractiu místic de la nova física ha captivat molta gent de ment

religiosa o filosòfica que veu en els recents descobriments una alliberament del món materialista i impersonal, producte de la moderna societat tecnològica. Les curvatures temporals i l'estranyesa dels quàntums obren nous camins a la creença que hi ha més coses en el món de les que poden veure els nostres ulls. Especialment atractiu resulta ser el fort aroma holístic de la nova física. Gran part de la desil·lusió recent amb la ciència sorgeix com a reacció al tradicional reduccionisme científic, que analitza fredament el món en els seus components més simples...

"La nova física s'alça en un subtil contrast enfront d'aquest rerafons de reduccionisme tradicional. El factor quàntic tira per la borda el determinisme de Laplace, i nega que el món pugui ser comprés únicament en termes dels seus components...

"La nova física dona pel contrari, a la ment una posició central en la naturalesa. La teoria dels quàntums, tal com s'interpreta normalment, perd sentit sense la introducció de l'observador. L'acte d'observació en física quàntica no és simplement un tret incidental, un medi d'accedir a una informació ja existent en el món extern; l'observador entra en la realitat subatòmica d'una manera fonamental, i les equacions de la física quàntica codifiquen explícitament l'acte d'observació. Cada observació duu en ella mateixa una transformació apreciable de la situació física. En observar un àtom, aquest salta d'una forma característica que cap interacció física normal pot imitar. Tal vegada el sentit comú es desploma amb l'adveniment de la nova física, però en l'univers que aquests avenços posen de manifest torna a haver-hi un lloc per l'home en el gran esquema de les coses". (Pags. 36, 37, 38, Paul Davis, 1.985).

El principi d'incertitud es demostrà inherent a la naturalesa física. La nostra reflexió es dirigeix cap que l'incertitud aporta un sentit a la totalitat. En el món subatòmic, la totalitat ve reflectida per les probabilitats. Les interconnexions i les estructures simètriques són també altres paratges de la física quàntica que indiquen totalitat.

El teorema de Bell que confirmà definitivament la incertitud en la física quàntica, no es pogué experimentar durant els anys 60 en que fou formulat. La tecnologia disponible aleshores no era prou precisa. Després d'un seguit d'experiments iniciats durant l'any 81 per Alain Aspect a Paris, que introduí alguns refinaments, examinà simultàniament els angles de polarització de dos fotons emesos per un mateix àtom que es movien en direccions oposades. El resultat que conclogué l'estiu del 82 mostrava que Einstein estava equivocat. L'incertitud quàntica no pot eludir-se. És intrínseca al món subatòmic posseïdors de propietats definides en absència de tota observació, tal com defensava Einstein, no podia ser sostingut. Aquest experiment de Paris donava un cop a la física basada en el sentit comú. (Paul Davis, Pag. 44, 1.985).

Amb tot això podem ressaltar l'estranya naturalesa de la realitat quàntica i les conseqüències profundes no només pel que fa a la naturalesa del món físic, sinó també del món social. En enfocar la consciència humana en una nova perspectiva l'incertitud inherent al món quàntic és també inherent al món social. La comprovació en física quàntica que dues partícules (com en l'experiment de Alain Aspect) revelen que quan una d'elles situada "allí" està lligada a l'altre partícula situada "aquí" reforça la concepció de totalitat implicada en una estructura social on a més dels

components físics hi ha els mentals.

Paul Davis diu en aquest sentit que: "La suposició simplista que pel fet que dues partícules estiguin suficientment allunyades l'una de l'altra se les consideri com entitats físiques separades i independents és completament errònia. A menys que s'efectuïn medicions separades en ambdues partícules, segueixen formant part d'un conjunt unificat. El que entenem per realitat està determinat solament per la situació experimental total, que pot ocupar una àmplia zona. I més, encara que en l'experiment d'Aspect el sistema "holístic" de les dues partícules s'hagi disposat deliberadament d'una forma controlada, les partícules interactuen i es separen constantment com a resultat de la seva activitat natural. L'aspecte no local dels sistemes quàntics és doncs una propietat general de la naturalesa, i no simplement una situació capriciosa manufacturada en el laboratori..."

" El factor quàntic ens obliga a considerar les partícules només en relació amb la totalitat. És erroni considerar que les partícules elementals de la matèria siguin coses que s'unifiquin col·lectivament per formar coses més grans. És més exacte dir que el món és un entreteixit de relacions." (Pag. 46,47, Paul Davis 1.985).

Bohm té una teoria sobre els efectes "no locals" de les partícules: una de les més recents i suggerents sobre el tema. F. Capra sobre això explica el següent:

" En la física subatòmica les variables locals es representen per mitjà de connexions entre events separats espacialment a través de senyals-partícules i xarxes de partícules- que respecten les lleis usuals de separació espacial. Per exemple cap senyal pot ser trans-

mesa més rapidament que la velocitat de la llum. Però a més d'aquestes connexions locals, han aparagut recentment altres no locals; connexions que són instantànies i no poden predir-se, actualment, d'una forma precisa i matemàtica.

"Aquestes connexions no locals estan considerades per alguns físics com la mateixa essència de la realitat quàntica. En la teoria quàntica els esdeveniments individuals no sempre tenen una causa ben definida. Per exemple el salt d'un electró d'una òrbita atòmica a una altra, o el desmuntament d'una partícula subatòmica, poden ocórrer de forma espontània sense ni tan sols un esdeveniment que les provoqui. Mai no podem predir quan i com succeirà tal fenomen; sols podem predir la seva probabilitat. Això no vol dir que els esdeveniments atòmics ocorren d'una manera arbitrària; significa tan sols que no són provocats per causes locals. El comportament de qualsevol part està determinat per les connexions no locals amb el conjunt, i donat que no coneixem aquestes connexions no locals amb el conjunt, i donat que no coneixem aquestes connexions amb precisió hem de reemplaçar l'estret concepte clàssic de causa i efecte pel concepte més ampli de causalitat estadística. Les lleis de la física atòmica són lleis estadístiques, segons les quals les probabilitats per els events atòmics resten determinades per la dinàmica de tot el sistema. Mentre que en la física clàssica les propietats i el comportament de les parts determinen les del conjunt, la situació és a l'inversa en la física quàntica: és el conjunt el que determina el comportament de les parts...

"mentre que les variables ocultes en la física clàssica són mecanismes locals, els de la física quàntica són no locals; són connexions instantànies amb l'univers com un tot." (F. Capra, 1.984, pags. 352, 353).

La Totalitat en el Coneixement Intim.

Sense pretendre aprofundir en les diverses cosmologies del misticisme oriental, volem assenyalar el seu comú denominador quant a la visió de la realitat com una totalitat. Aquest punt de visió comú, igual que la ciència moderna, és un factor més dinàmic que inspira a l'emergent consciència d'aquari. Tant la mística com la ciència aporten vitalitat i esclariment a la nova consciència. En els nous paradigmes socials que afloren com a resultat d'aquesta nova consciència, es veu el reflex de la influència d'una i altra cosmovisió (mística i ciència). El sentit de totalitat que otorguen precisament a la realitat, els fa convergir i reforçar els nous paradigmes. El prisma holístic amb què enfoquen la realitat permet que hom es plantegi també amb aquest prisma el següent: l'economia i la política; l'ensenyament i la salut; la relació amorosa i la vivència transpersonal. Tots aquests paradigmes són reflex d'un sentit d'interrelació, són sistemes oberts i connectats al conjunt de l'estructura social.

Així com la ciència moderna ha arribat a la física quàntica, a la neurologia cerebral,..., fent un llarg camí teòric i experimental, el coneixement provinent del regne de la indagació interior té encara un més antic camí en la cultura humana. I és també un camí farcit d'experimentacions i biografies de místics. Els llibres antics i sagrats orientals: els Vedes, les Upanishads a l'Índia; L'I ching i el Tao Te King a Xina, el Dhammapada dels budistes, així com una nombrosa literatura antiga de budistes, hinduistes, tibetans, taoistes..., han registrat aquest camí del coneixement íntim. Han recollit un saber intuïtiu, al·legòric, experimental, biogràfic, poètic, etc.

Que l'evol d'aquestes fonts i d'altres a occident sigui la seva literatura indistintament més filosòfica, narrativa o poètica, ressalten la visió d'un ordre metafísic, còsmic, amb una important implicació de la ment humana, bé en coneixement, bé amb interferència sobre la realitat.

Les analogies que estableix per exemple l'I Ching entre els fenòmens naturals i els fenòmens humans s'on mostra d'aquesta implicació. Estem acostumats a occident per una tradició filosòfica que separa la realitat física, de la biològica, social o mental-pura, a considerar aquestes connexions com a metafòriques en el millor dels casos, o irracionals en altres. La tradició del pensament europeu és el cap i a la fi minoritaria en la geografia cultural del planeta. Nigú no dubte, per exemple, de la saviesa continguda en l'antic pensament xinès, a la qual eminents intel·lectuals europeus han dedicat una atenta valoració com són ara: Joseph Needham, o Carl G. Jung, Richard Wilhelm o John Bowles... L'I Ching està considerat per aquesta antiga tradició un llibre d'àmplia saviesa. Aporta llum a la condició humana a partir de la comprensió de la condició natural de la qual sorgeix.

F. Capra ha establert un paral·lelisme entre la teoria de la Matriu S en física teòrica de partícules (que a la vegada dona lloc a la teoria del Bootstrap de G. Geofrey, per explicar el comportament de l'hadron en les interaccions fortes), i l'I Ching. Destaca l'èmfasi que fan les dues visions sobre el sentit de "procés" en la realitat. La veuen com un moviment d'ordenament i reordenament.

L'I Ching està subtitulat el llibre de les mutacions perquè parteix del moviment i del canvi en la naturalesa dels fenòmens físics, socials, psicològics o biològics. L'hexagrama, que és l'instrument d'explicació de les mutacions i l'esquema que estableix analogies entre els fenòmens, va acompanyat d'una menció específica a la línia de sortida i entrada a l'hexagrama, com també en les de major força en el moment de la consulta. És un sistema d'explicació dinàmic sobre un procés en el temps. La teoria de la Matriu S per explicar les reaccions del món subatòmic posa l'èmfasi que el canvi i la transformació són un aspecte primari de la naturalesa real, fins i tot les estructures i simetries que es creen en aquest nivell.

Capra ho explica així: " La filosofia xinesa, per altra banda, la qual també emfasitza el moviment i el canvi, ha desenvolupat el concepte dels models dinàmics que es formen continuament i es dissolen de nou en el flux còsmic del Tao. En l'I Ching o llibre dels canvis, aquests models han estat elaborats dins d'un sistema de símbols arquetípics, anomenats hexagrames...

"En l'I Ching els trigramas i hexagrames representen els models del Tao generats per la dinàmica interior del yin i el Yang i es reflecteixen en totes les situacions còsmiques i humanes.

" Aquestes situacions no són, per tant, considerades com a estàtiques, sinó més aviat com a etapes dins d'un continu flux i canvi... Totes les coses i situacions del Món estan subjectes a canvi i transformació, i també ho estan les seves imatges, els trigramas i els hexagrames. Es troben en un estat de contínua transició.

"Com a causa de la seva idea dels models dinàmics, generats pel canvi i la transformació, tal vegada l'I Ching sigui la més pròxima analogia amb la teoria de la Matriu S del pensament oriental. En ambdós sistemes, l'èmfasi es fa sobre els processos més que no

pas objectes. En la teoria de la Matriu S aquests processos són les reaccions de partícula que donen origen a tots els fenòmens del món dels hadrons. En l'I Ching, els processos bàsics es denominen "els canvis" i són considerats com essencials per a una comprensió de tots els fenòmens naturals: "els canvis són els que han permès als sants savis d'arribar a totes les profunditats i d'agafar la llavor de totes les coses." (Capra, pag. 319, 1.984).

En l'hinduisme sigui tal vegada el lloc en el sentit de totalitat estigui més clarament explicat. On hi ha també imatges molt explícites com la "dansa de Siva", el còsmos com un organisme, les respiracions de brahma, les etapes de claredat i fosca coma dia i nit de Brahma... Per a la cosmologia hindú, la concepció del còsmos orgànic com un tot fluent, és molt propera a algunes teories de la física quàntica traslladables al nivell macrocòsmic. Aquest podria ser el cas de l'univers com un plenum de la teoria de Bohm, o bé una escuma quàntica de Wheeler. Sembla ser que en l'hinduisme s'han formulat en major amplitud analogies entre l'ordre còsmic i l'ordre humà. Han traduït les etapes còsmiques a una escala comprensible a la raó humana.

Enric Aguilar, que ha fet una tria de Sùtres inspirats en els antics rishis Vèdics ressaltava aquest fet. Els antics rishis tingueren intuïcions, ens diu Aguilar, visions i il·luminacions... sobre la realitat fonamental. Revelacions a partir d'estats místics de consciència. Aquests punts tenen un immens poder suggerent en la formació de la nova cosmologia. L'autor en el seu llibre "Entorn del pensament indi" ressaltava la importància que pot tenir la comprensió

raonable d'una teoria sobre l'Absolut, amb un cos coherent d'explicació de la realitat física, vital, mental del Jo i la manifestació còsmica. En essència aquesta teoria es pot reduir a una atribució trinitària del Absolut, a saber: l'Absolut com actualitat, potencialitat i consciència personal. (en imatges vèdiques serien: les aigües, la matriu de les aigües, i el fill de les aigües). Aquests atributs infonen una explicació coherent a la realitat que observen els nostres sentits en el món relatiu. Aquesta teoria té la funció de formular a l'estil d'una guia, el camí del coneixement íntim en què es pot veure immiscuït l'individu inquiet que emergeix a una nova visió.

En Paraules d'Enric Aguilar sobre els atributs de l'Absolut tenim el següent: " Cadascun d'aquests tres modes de ser té aparentment una relació específica amb la creació. Així la potencialitat és allò que es manifesta com a món, la personalitat es allò que s'encarna en els diversos éssers vivents, l'actualitat és allò que es reflecteix en els elements materials en forma de diverses classes de ments. " (E. Aguilar, 1.986, pag. VI, 12).

Els taoistes i la saviesa xinesa han expressat la implicació de la realitat a través de les analogies del món natural i humà. A través de l'actitud "Wu-Wei" que vol dir, deixar les coses siguin en la seva pròpia naturalesa. El fluir de cada cosa té un ressò en la totalitat. L'hinduisme ha deixat constància de les experiències dels rishis en les escriptures vèdiques, explicant d'una forma positiva el món de la realitat relativa, a partir d'una concepció de l'Absolut.

El budistes, per altra banda, han arribat a la totalitat a través de la negació de l'existència com a quelcom consistent. Han pro-

pugnat la penetració directa i experimental envers l'última realitat. Han insistit en arribar al Buit Còsmic.

Per establir un paral·lisme conegut per nosaltres podríem dir que els pensadors hindús han estat els teòrics del coneixement íntim, els que han rebut una revelació. El budistes, per altre banda, han estat els empírics del coneixement íntim. I així com entre els físics teòrics, i els físics experimentals hi ha diferències però es requereixen uns als altres, igualment entre hindús i budistes. Parteixen de la mateixa matriu cultural, la Índia, i el segons emigren a Xina i el Tibet. Des de l'òptica occidental, interessada en un diàleg intercultural, la cooperació entre una i altra pot ser molt fèrtil i donar fruits d'amplitud que enriqueixi enormement la nova consciència.

Els exponents més clars de la via directa experimental (no intel·lectual), per copsar la realitat profunda de l'existència, són els practicants de Zen. Aquest sorgeix dintre del Budisme, quan entrà en contacte amb els antics taoistes, i ha mantingut una línia pròpia. Durant aquest segle ha entrat en relació amb occident, EEUU i Europa, i en les tradicions occidentals. En aquest sentit el Zen europeu està definint una síntesi. A part d'aquest fet sociològic, l'essència del Zen, i dintre d'aquesta pràctica el koan, és un medi per supeditar l'intel·lecte a la percepció directa. És una batalla que només es resol, sembla ser, fent un pas de la raó racional a la raó intuïtiva. El koan té la funció primordial de rompre els esquemes racionals, per tal de facilitar el contacte amb l'altre realitat.

Els filòsofs hindús han provat la via contrària: dotar a la raó discursiva, al màxim de la seva capacitat. Això amb la finalitat d'explicar i transmetre l'experiència mística de forma ordinària. L'escola Zen creu que la raó discursiva és més aviat una dificultat pel practicant que vol arribar a l'experiència mística. Ambdues visions i formes (una per la via positiva i l'altra per la via negativa) tracten la realitat com un tot imbricat. Probablement el diàleg entre ambdues aporti no només una síntesi cultural, sinó sobretot una reconciliació en la psicologia humana. Una unificació dels dos hemisferis cerebrals com diuen els neurofisiòlegs. Una unificació entre les dues consciències imbricades en l'estructura cerebral, com ha posat de relleu la psicologia transpersonal.

A través de la meditació Zen es fa un treball profund de tipus psicològic. És més una tècnica psicològica que no pas una filosofia, encara que té elements d'ambdues àrees de coneixement. És un medi que permet penetrar els regnes del subconscient humà, i d'aquí al supraconscient. En aquest sentit hi ha hagut un apropament entre la psicoanàlisi i el Zen. El símbol d'aquest treball el representen les col·laboracions entre Eric Fromm i Suzuki, durant els anys 60 a Califòrnia. Probablement per aquest caràcter més psicològic del Zen en particular i del budisme en general, s'ha contraposat a l'hinduisme.

Aquí volem ressaltar el treball del Zen com un viatge cap a l'interior de la consciència d'una forma impertèrrita, com un pur observador, tant del món dels fenòmens com del món de les sensacions. Hom pot trobar en el camí cap a les capes del subconscient fantasies i fantasmes de tot tipus, com a projeccions pròpies de la consciència limitada. El Zen propugna la continuació impassible del viatge fins arribar al "Buit Silenciós", on s'inicia el retorn

cap al món relatiu, havent testat la realitat bàsica. L'empresa Zen porta al practicant en el punt on hom es reconeix com una totalitat. Després de superar les limitacions egocèntriques i intel·lectives, per tal de percebre el buit com la font de tota energia. La font de la qual neixen totes les formes.

Aquest ardu treball de pur observador permet acostar-se al sentit d'impermanència de les coses pertanyents al món relatiu. Copsar les quatre nobles veritats que indicà el Buddha, i situar-s en la via del mig que porta l'alliberament del dolor. Per els seguidors del Zen i del budisme la identificació amb el buit còsmic tindria la mateixa significació que pot tenir per als filòsofs hindús l'atribut de potencialitat atorgat a l'Absolut. Si més no, es presenta com un camí de recerca comú per a apropar socialment dos modes de coneixement semblantment irreductibles. No es tracta de reduir-los, ja que la pluralitat és una part inherent a la naturalesa humana, però tampoc no es tracta d'ignorar-se, o pitjor que això, enfren-tar-se. Es tracta sí, d'apropar-se de forma creativa, enriquint la intel·legència humana. Igualment l'estat de pur observador dels budistes tindria un sinònim en l'atribut de pura consciència personal del hinduistes.

Per a la població de les grans urbs occidentals a Europa i EEUU, el budisme i el Zen han tingut un atractiu especial gràcies precisament a la característica de " No identificació amb les coses " que insistentment, la vida moderna fa que la gent s'identifiqui, especialment salvatge és la publicitat. En mig de la vida urbana moderna el buit silenciós del Zen atorga un antídote psicològic més eficaç, sovint, que anys d'anàlisi amb la psicoanàlisi. El budisme i el Zen proporcionen un esquema simple, profund alhora i penetrant. Creiem que tenen un paper rellevant, neguentròpic, en la constitució de la nova consciència.

4. MAIG - 1987

CAPITOL 7. UNA NOVA RELACIÓ AMB EL TEMPS.

INTRODUCCIÓ	Pag. 1.
LES ESCALES DE TEMPS SEGONS L'EVOLUCIÓ CULTURAL.....	Pag. 4.
EL TEMPS EN LA CULTURA MODERNA.....	Pag. 7.
EL TEMPS COMPRES D'UNA ALTRA MANERA.....	Pag. 13.
a) Desemmascarament del temps psicològic.....	Pag. 13.
b) La solitud, el silenci i la mort	Pag. 17.
c) El ritme pulsant de la naturalesa.....	Pag. 18.
d) La vivència del temps con una "gran presència".....	pag. 20.
Notas	Pag. 26.

Jesús Vicens, Barcelona, 5 de març, 87.

CAPITOL 7. UNA NOVA RELACIÓ AMB EL TEMPS.

L'experiència humana del temps probablement sigui la més condicionant de la vida quotidiana. Aquesta experiència, en emergir conscientment, desperta en l'home un interès envers el "significat de la vida", la qual transcorre irreversiblement cap a la fi de la vida personal. Es pot despertar també un interès per trobar "confiança en la mort". La percepció psicològica del temps vol dir igualment una percepció de la realitat fenomènica, dels fets, objectes, relacions... que apareixen talment a la consciència. Això fa que hom s'interrogui sobre l'existència "d'altres realitats" no fenomèniques, es a dir, realitats situades fora del temps, connectades globalment, encara que de forma transversal al temps, això és, ingloguent passat i futur. Realitats que podríem anomenar transfenomèniques.

En l'àmbit de la física per exemple, el concepte de temps ha estat discutit des de les primeries d'aquest segle, juntament amb la velocitat, per causa de la teoria de la relativitat d'Einstein, la qual revolucionà tota la concepció de la física clàssica sobre el temps i l'espai. El món de les coses, fenòmens i relacions físiques es desplegan com a realitat per l'existència del temps. Es a dir, el temps és un fet físic, intrínsec a les formes, a les coses i a les seves estructures d'ordre que apareixen. A la vegada, el temps es desplega al fer-ho l'espai. Es fa tangible sobre un espai on pot desplegar-se. L'important a resaltar és el fet que la física moderna ha posat de manifest que temps-espai són inherents a la matèria de les coses. Quan hom es desplaça d'un lloc a un altre, o relaciona un punt de l'espai amb un altre, percep com el temps transcorre. Per exemple, del matí al vespre la terra gira sobre si mateixa i fa possible que el sol es situï a ponent, apareix la nit i novament l'inici del dia. La terra és un planeta que viatja per l'espai, juntament amb tot el seu sistema solar i dins dels moviments galàctics.

Aquests moviments físics atorgan diferents escales de temps. Hom pot observar els moviments de la terra a través de les estacions de l'any. Però sabem també que es dona per exemple a una escala, podriem dir astrològica, amb variacions cada 2.150 anys. I naturalment, sabem que hi ha moviments a una escala astronòmica, desplaçaments a anys llum de distància. No només les lleis físiques tenen les seves escales pròpies de temps, sinó també les lleis biològiques o les sociològiques. Les variacions de temps són qualitativament diferents.

Percebre la realitat temporal de la vida, diàriament, dels objectes i les seves relacions mútues, significa alhora percebre el món d'una forma relativa. Això és, percebre la realitat relativa, "relacionada", entrellaçada amb el temps, dins d'un conjunt sistèmic, ampli, global, general. Això pot ser científicament intel·ligible, gràcies a les aportacions de científics com Einstein, Schrödinger, Heisenberg, o David Bohm, etc., quan observem la realitat com a lleis físiques. L'assumpte es complica quan vol ser entès com a vivència procedent de la psique humana, per fer-se intel·ligible aquí hom ha d'expandir la seva ment, ja que a la psique no hi ha solament la consciència, sinó també l'inconscient i el subconscient evolutiu. No obstant això, la consciència humana té la possibilitat de transcendir el temps, o bé de copsar l'instant com quelcom genèric. Així ho han mostrat els místics i poetes del esperit. En aquest sentit, les complicacions sobre la percepció del temps, dins l'àmbit de la psique, són complicacions pròpies de la percepció relativa, complicacions, en darrer terme, de com la psicologia humana estructura la realitat.

Fins aquí tenim per una banda que, una característica ineludible del temps és el caràcter "condicionador" del món, i per altra banda, el caràcter "relatiu", de interrelació, mútua afectació. Les lleis físiques, estructuren el món d'una manera que fan possible la vida, però les lleis biològiques representen una complexitat, una qualitat d'ordre distint, on el temps condiona i relaciona amb una escala pròpia. És, continuant aquesta complexitat que podem dir que la ment també té una qualitat d'ordre diferent i en conseqüència una relació diferent amb el temps.

D'aquesta manera condicionant i relacionant, el temps, pren forma quan s'inverteix en objectes, quan s'estructura en un sistema (físic, social biologic, etc.,). El temps es manifesta també a través dels processos que són necessaris per posar en funcionament una estructura determinada, o en el mateix procés que fa evoluciona tot sistema obert. El temps es tradueix en feina elaborada per exemple, o es manifesta igualment en el procés d'ensorrament d'una institució social o en l'emergència d'un element cultural nou. i així a tots els nivells. El que és clar és que el temps està present en tota formació, en la creació de les formes i en la desaparició de les mateixes. En aquest sentit tota experiència transfenomènica del món és instantanea, sense temps o fora del temps.

Hom pot racionalment discernir el context en que intervé el temps, ens referim a que es pot diferenciar si l'escala de temps que tracte o observi una realitat determinada és sociològica, antropològica, biològica o astronòmica, etc., en cada sistema s'apliquen unes lleis pròpies. Cada sistema té la seva rellevància específica. Diem això per tal de tenir la perspectiva necessària, al posar la mirada en el passat, o el posar la mirada en avant. Hem de saber diferenciar, sense perdre la relació, entre la perspectiva històrica, evolutiva en l'ordre de la vida, o la perspectiva que permet projectar el futur. Aquestes perspectives dependran molt de la percepció psicològica del temps present, viscut aquest com a "presència". Aquest és el punt a desenvolupar en aquest capítol.

Abans però, hem de subratllar la necessitat que hom s'adoni del caràcter relatiu que tanmateix tenen les coses. Això no pas per desvalorar-les, ans per valorar-les correctament, per situar-les en el seu propi nivell de realitat. En poques paraules, podem dir que el temps és simplement una "variable", la qual està depenent de l'espai (volum, dimensió, velocitat, direcció...) i en conseqüència depenent de les forces de la matèria. Psicològicament, el temps depèn també de la psique humana, del

funcionament desconegut de l'inconscient, i en conseqüència de les relacions d'aquest amb la consciència. La interrelació entre ambdós fa que s'ordenin: les idees, emocions, percepcions, etc., o desordenin.

La percepció personal és una dimensió, per exemple, que mostra amb claredat l'aspecte "relatiu" del temps, és a dir, mostra el nivellⁱ intensitat particular que una persona crea, estableix, a través de les seves relacions contextuais, circumstancials. No perdem aquí la perspectiva cultural: normes, rols, pertinences de classe, d'ètnies, etc., que es configura sobre els individus. Hi ha una percepció del temps pròpia d'una formació social o d'una cultura. Hi ha cultures que han desenvolupat una relació amb el passat d'una manera molt elaborada a través de mites i ritus, o bé cultures extremadament orientades cap al futur, com la tecnocultura moderna (futur immediat). En ella per exemple, cada dia es va més depressa (informàtica, transports...), sense saber molt bé on es va exactament. Les institucions polítiques, els mitjans de comunicació de masses, etc., canvien la percepció col·lectiva del temps.

Dos trets essencials del temps són per tant: a) condicionador de la vida humana i condicionada per ella; b) relativa a la vida humana i relacionada amb ella ecosistèmicament.

LES ESCALES DE TEMPS SEGONS L'EVOLUCIÓ CULTURAL.

Un dels drames de la condició humana està en el fet que es troba psicològicament atrapat pel temps. L'evolució dels organismes biològics són una prova constant d'això. El cos humà, quan creix de l'infantesa a l'etapa físicament adulta i declina posteriorment, està recordant a la psique el fet de la dependència del "temps de vida". A les limitacions biològiques i físiques, si afegeix l'atrapament psicològic. Hom necessita temps per esdevenir, per realitzar les seves projeccions i aspiracions,

per adquirir rols que vesteixin la seva personalitat, com també, per altra banda sent les frustracions de les idees no aconseguides, en veure transcorrer el temps.

Durant els 50 o 60 anys de vida adulta d'una persona, es fa extraordinàriament curta la seva perspectiva particular de la història. No només en relació a les escales físico-astronòmiques, la qual cosa és més obvia, sinó quant a la perspectiva de la seva pròpia espècie. Sense incloure la més antiga evolució del procés d'hominització, hom té dificultats per intuir les últimes etapes de consolidació del Sapiens i la seva marxa cap a la revolució paleolítica. Gràcies a la convergència de diferents estudis des de moltes disciplines, es poden formular actualment, sòlides hipòtesis d'aquesta etapa de l'home (E. Aguilar, 1). Però, durant la vida d'una persona, això pot tenir poca significància, és a dir, en l'escala personal de temps. Si continuem escurçant l'escala humana de temps, i arribem així a l'alba de la civilització, ara fa uns vuit mil anys, veiem que tampoc no s'obté, per a la vida moderna, la necessària continuïtat o amplificació que hauria d'aportar la cultura. L'individu modern perd aquest sentit, i la societat moderna s'erigeix com quelcom que només conté futur. Es considera l'etapa actual com la culminació d'un progrés que fa innecessari reviure primitivisme i antigò. Altra cosa era quan predominava la consciència mitològica, que permetia reactualitzar el passat (Mircea Eliade, 2), i permetre així a l'individu, facilitar-li la seva vivència reduïda del temps, commemorant ritus de creació, comunió, etc..

Però, per la visió simpliste que es té avui en dia del temps, l'alba de la civilització apareix fins i tot com una escala que s'escapa, tant a la perspectiva individual, com a la social, (exceptuant els estudiosos lliurats a recompondre i reinterpretar el passat, per tal d'orientar l'època actual). L'home modern està a punt de perdre la "perspectiva anual"

de les coses. Volem dir, la perspectiva cíclica que un any té, tant simbòlicament, com naturalment amb el canvi d'estacions. L'any, representa una escala temporal que permet a la psicologia un seguiment. Són cicles que permeten deixar i reprendre, començar novament, contactar i connectar de nou. És una escala que pot acompanyar l'home fàcilment durant el llarg de la seva vida. Això s'està perdent amb la vida moderna. La societat actual ho està esborrant com a percepció conscient. La rapidesa dels esdeveniments fa que els fets col·lectius que succeeixen diàriament, en el propi país, o altra part del planeta, apareguin aliens a la vida personal. Quan societat vol significar, precisament, la simbiosi de les vides personals amb les col·lectives. La rapidesa també amb què es comuniquen les coses pels mitjans de masses, sense diferenciar la qualitat dels fets, fa que hom no es pugui apropar a la vivència dels mateixos, sinó que els rebi novament com un receptor aliè. Hom se sent al marge, estrany, a les comunicacions que està rebent. La distància entre el fet i la comunicació del fet, la separació psicològica, la barretja amb què es comuniquen esmorteixen el sentit del públic, el sentit del col·lectiu, el sentit de la participació en la vida social. Esmorteint-se això, es mor la cultura humana.

En el cas de la societat actual, el lloc de la cultura humana ha estat cedit a la tecnologia, i a la cultura creada entorn d'ella. Morint-se la part humana de la cultura, es mor la capacitat d'amplificació del temps i la seva vivència que a través de rituals, relacions socials, cicles naturals, es tenia. I així, els factors condicionadors del temps i relacionadors sobre la vida humana, esdevenen factors esquinxadors. És a dir, en aquest sentit, diem que s'està perdent la perspectiva anual de les coses. Però hi ha més que això, la rapidesa de les modes i propagandes, per exemple, són les que treuen directament, aquest sentit anual, al irropre sobre la vida quotidiana, mostrant el poder manipulador de tota activitat, gràcies al progrés de la tecnologia. L'aspecte relacional i humà passa a ser secundari davant el poder tecnològic. La dimensió relacional del temps s'esvaeix al deshumanitzar-se. La percepció psico-

lògica resta bloquejada.

Tenim per una banda que, vuit mil anys de civilització és una escala temporal insignificant, en relació a les escales anteriors d'hominització, d'evolució cerebral a través dels diferents estadis animals (reptílic, mamífer, homínid), i, més encara, en relació a les escales geològiques i astronòmiques. Per altra banda, és enormement lluny per a la moderna cultura, que a penas pot retrobar mil anys de les seves arrels històriques, i ademés d'això, està rompent el sentit anual del temps. No obstant això, l'escala personal pot fer-se enormement gran si aquesta s'amplifica a través d'un eixamplament en la seva consciència, a través d'un aprofundiment conscient. Com hem vist en els capítols anteriors, l'emergència d'una cultura nova, que retorni una mena d'identitat entre la persona i el planeta, amb la qualitat de ser universal i ser únic alhora. Això pot permetre un salt enorme a la perspectiva de la consciència humana com veurem més endavant, situa al passat i el futur en un mateix "gran temps", (3).

La reducció del temps, en la tecnocultura moderna, fa que hom estigui perdent igualment un element clau per situar-se en l'ordre de les coses, és a dir, aquest element d'amplificació cultural, tan apreciat en totes les cultures preindustrials i amb llenguatges no discursius.

EL TEMPS EN LA CULTURA MODERNA.

La història ha transcorregut fins als nostres dies mitjançant canvis en les estructures socials, i creant noves formacions en la seva base material. Canvis en les institucions econòmiques i canvis en les innovacions tecnològiques, a partir, especialment en que es consolidà el paradigma industrial. Durant milers d'anys fou l'agricultura la base de la producció, amb una diversa xarxa cultural, de ritus i mites dedicats a la fer-

tilitat. Però des de fa 300 anys clarament, la producció industrial prengué el seu lloc. El segle XX veu novament transmutar-se això per dos factors determinants: per una banda al pas al sector terciari, de serveis, i al sector d'oci. Sobre tot amb el desenvolupament tecnològic de la informació, la qual cosa ha revolucionat i confús tota la producció. La informàtica sembla ser està condicionant la indústria i l'agricultura (la qual s'ha fet industrial). Per altra banda la confusió cultural en haver reduït precisament l'escala temporal de percepció. Es a dir, culturalment és un segle on es veu una confusió intergeneracional. Cada generació d'aquest segle està culturalment orfena, es troba en ruptures ideològiques, guerres, i abocada a interpretar el món que l'envolta política i existencialment. L'escala personal de temps, durant el segle XX té agreujant les inconnexions generacionals. Els problemes de cada generació han estat enormes per causa dels canvis econòmics i polítics, sense que cap d'elles arribés a aprendre cos i vinculació intergeneracional pel que fa a una interpretació cultural de l'època. La revolució bolxevica i la primera guerra mundial, els anarquistes dels anys 30 i la segona guerra mundial amb els faxismes, l'existencialisme dels anys cinquanta, el moviment hippy i contracultural dels anys 60, fins que arribem als infants de les computadores i la desfeta ecològica a que sembla orientar-se l'acabament d'aquest segle.

Tot això ens indica, entre altres coses, com és de relativa la percepció del temps i com és alhora de condicionadora. En desaparèixer les vinculacions entre les generacions, com també les vinculacions entre les diferents àrees culturals, s'estàn perdent igualment els vincles amplificadors de la cultura. I així s'aguditzen les fissures psicològiques. Per altra banda no podem ignorar el pes de l'inconscient sobre l'estructura psicològica. Les ruptures amb les antigues tradicions i les pròpies projeccions actuan dins d'aquest immens àmbit inconscient. Sens dubte

l'individu està sotmès a aquestes pressions psicològiques que sovint floregen a la consciència de forma convulsiva i violenta, i fent-ho així, mostren les mateixes convulsions i violències socials. La part conscient ha estat ocupada en gran part en situar-se històricament, tant personal com generacional, durant aquest segle. Ha volgut suplir la manca de cohesió de la cultura moderna. Però ha vivenciat de fet la manca de preceptors amb els quals poguer estructurar la cultura.

A finals del segle XX contemplem la història de la modernitat com una història esguerrada. La capacitat que tenen les cultures humanes d'amplificar la perspectiva individual del temps, s'ha fet bocins en la societat moderna. La cultura actual és un conjunt de fragments, per a la majoria de la gent representa divisions entre les diferents esferes de la vida diària, sense una percepció, fins i tot visió, de totalitat que les englobi. Una cultura que ha romput vincles i arrels, generant així divisions i conflictes.

No obstant això, està sorgint una minoria de gent amb un interès creixent per una visió holística de la vida, per un sentit de totalitat en la persona. Un interès en aquest tipus de pensament, per tal de retornar a l'home la síntesi dels diferents fragments i esferes, i atorgar-li una panoràmica de conjunt. Els diferents sectors socials, els interessos nacionals, les ruptures generacionals, només veuen un fragment de la realitat. La tecnocultura moderna ho fomenta així ja que només abarca una part de la cultura, desequilibrant-la. La consciència de l'home modern és un munt d'especialitzacions, rarament arriba entendre i veure l'ordre general, o inclús rarament veu el caos general. Així la cultura ha deixat de ser una experiència protectora de l'effimera psicologia individual per convertir-se en l'accelaradora més prominent de la fragmentació que opera en la vida diària. La vinculació d'hom en si mateix, amb el seu inconscient, o la vinculació amb la societat, la història, s'ha desgarrat, precisament per la marxa esbojarrada dels seus acceleraments. També està canviant

la percepció del temps. Això és, guanyar temps, arribar abans, ser el primer, desplaçar-se més ràpidament, vendre i comprar el temps, etc., tot això són senyals de com la modernitat percep aquest factor.

L'home ha quedat fascinat pel poder industrial i tecnològic, sense adonar-se que amb això perdia "l'altre cultura", (4), fins i tot ha fet de l'art un medi d'intercanvi comercial, valorat en termes de temps i diners. L'animació, la vitalitat, pròpia d'una cultura que està unificada pel que fa a la tècnica i a l'art, la poesia, s'ha romput en la vida moderna. No que hagin desaparegut els artistes i poetes, sinó la interrelació d'aquestes funcions amb el desenvolupament tècnic i innovador d'una societat. El món diari s'ha relegat a una utilització mecànica del treball i de l'intel·lecte. L'home modern està sense l'esperit propi de les coses, sense l'entusiasme que Plató veia necessari per realitzar qualsevol activitat (5). L'home modern viu de fragment en fragment la seva experiència diària. El treball per una banda, la família per una altra, el barri o la metropoli amb els seus atractius consumistes per una tercera, i així amb la resta. Dies per feines i dies per esbarjo, (apart els marges dels desocupats).

Aquests fragments han pres forma fixa amb les institucions socials. Aquestes sense l'ànima d'una cultura viva han perdut tot poder real d'unificar la vida humana, ampliar-la o sistematitzar-la, han matat la tradició cívica, ha fet que es diluís el gaudi propi de les relacions humanes. Les relacions socials institucionalitzades han cristal·litzat en burocràcies, en les quals s'ha fet impossible la circulació de la vitalitat humana, propi del civisme. Senzillament s'ha perdut el contacte humà. Així s'està diluint la mateixa civilització en una experiència amorfa i massificada. La lògica de les coses resta atrapada per la lògica específica de les administracions burocràtiques.

Afortunadament però, tota realitat fenomènica és limitada. Les innovacions són intents d'assaig i error, abans de solidificar-se, però succeeix el mateix procés a l'inrevés. Un cop cristalitzada una institució sofreix un procés de dissipació, entropia, fins que, o bé es transforma, o bé desapareix. Les actuals institucions socials estan en un procés de dissipació, i un factor que ha intervingut en ell de manera clau, ha estat l'acceleració del temps, la manca d'adaptació entre el ritme vertiginós de la tecnologia moderna (informàtica, transports, enginyeria, explosió de l'àtom, genètica...) i la pressa de consciència personal i cultural d'aquests fets. Es a dir, la cristallització de la societat moderna està mostrant també els seus límits. La pèrdua de sentit en haver assolit una alta cota de tecnologia, sense un alta cota d'humanisme.

El poder tecnològic i científic tenen també els seus límits, encara que això pugui ser sorprenent per a molta gent, com ho fou, en el renaixement, el límit del poder eclesiàstic. La ciència i la tecnologia moderna no només no ha alliberat l'home de les seves penúries, sinó que en molts casos ha estat directament causant de desastres, violències i guerres. Aquí es troben les seves limitacions, la falta d'un desenvolupament de la part humanista de la cultura. Aquesta última no ha estat a l'alçada de les circumstàncies, no ha apostat per l'home i el seu potencial, sinó pel lucre i el seu poder. Això ha produït en conseqüència uns desequilibris diabòlics. En a la vida moderna el temps té un qualitat desequilibradora per haver atorgat la supremacia cultural al poder tecnològic i científic. La percepció del temps en la societat moderna porta l'angoixa de la divisió entre tecnologia i humanitat.

Les cristallitzades institucions socials s'estan trencant insistentment, per les mateixes coherències internes. Esclaten arreu les violències i terrorismes, els perills industrials, nuclears i bèl·lics. La joventut dels anys 80, a més de tenir la orfenesa cultural, té l'agreuja de trobar-se amb les portes tancades per introduir-se a la societat adulta. Això igualment els representa una ruptura definitiva amb la concepció moderna del

temps, és a dir, amb la concepció de futur i de l'esdevenir propi de l'era industrial-tecnològica. La joventut té poques coses a esperar del futur, i el present se li fa un terreny dens i imperiós. Les dificultades les tenen centrades en el present. Els esclafits de descontent i violència apareixen aquí i allà. Tant entre els obrers de sectors industrials en reconversió, com a hospitals, escoles, o les famílies. Les institucions socials es mostren incapaces d'afrontar els vers problemes socials, que avui en dia, fan d'acceleradors pels mateixos condicionants temporals que han dut a dita acceleració, es a dir les ràpides innovacions motivades per l'afany de lucre, i induïdes per les modes, les propagandes, els mass-media. Hi ha un inconscient col·lectiu que percep els bloquejos socials en que es troba la joventut especialment, però que afecta a tot el conjunt de l'estructura social. Hi ha una afirmació de rebuig i descontent, entre els joves, de no voler mantenir la seva marginació o destrucció.

Des de dintre de la societat moderna, com hem volgut descriure en els capítols anteriors, també està emergint un tipus de consciència centrada en una nova elaboració paradigmàtica del món. En una visió conjunta i sintetitzadora de les coses, integre la personalitat humana amb àmbits més extensos de la realitat. Una cosmovisió que està empenyent cap a fora el potencial humà. Està donant-li una perspectiva més àmplia que la propiciada per la modernitat, pels fragments i modes de la societat actual. Una consciència que no ve centrada en una generació particular o sexe particular, no duu el segell de cap nacionalitat, ni cap de les categories sociològiques en les que s'observa la vida col·lectiva. Es un tipus de consciència intergeneracional i apareix indistintament entre homes i dones, no imposa la via específica de cap ètnia i àrea geogràfica, i no obstant això, s'expressa mitjançant elles. Sobre tot compagina la qualitat de ser universal i ser únic alhora, s'ordena en un ecosistema planetari i personal conjuntament. Entén la realitat com a plural. S'assaja diverses vies per copsar la intuïció transpersonal.

Aquí és on la consciència nova que emergeix té la virtualitat "neguentròpica", és a dir, regeneradora i vitalitzadora, en el fet que descondiciona el temps. És una consciència que aprèn a assaborir la vivència "atemporal", insinuada pels místics i poetes, i conjecturada pels físics moderns. Una consciència que està nucleant alhora la importància de tornar novament el pes de la vida diària sobre la persona, perquè així és ecològica. Nuclea una cultura que retorna a l'home la seva capacitat de saviesa, humanitzant i "divinitzant", les seves dimensions.

EL TEMPS COMPRES D'UNA ALTRA MANERA.

La nova consciència comprèn el temps com:

- a) Desemmacarant-lo de l'egocentrisme psicològic.
- b) Experimentant novament la vivència de la solitud, el silenci i la mort.
- c) Recuperant el ritme natural, és a dir, el moviment pulsatiu de la vida.
- d) Fonementant la percepció del temps com una "gran presència".

Descriurem cada un d'aquests trets per tal d'albirar una nova relació amb el temps.

a) Desemmascarament del temps psicològic.

En la teoria general de la relativitat, el temps està condicionat per la velocitat del fotò, la partícula elemental de la llum, i també per la força de la gravetat, la qual té el poder de curvar l'espai. Aquests dos factors, donen un cert caràcter d'objectivitat a la variable temps. Això no vol dir un caràcter absolut. El temps està en relació amb l'espai i la velocitat. Segons el lloc i la rapidesa d'un objecte o d'un observador, el temps tindrà una qualificació o una altra. Fins i tot en el regne de la física hi ha dos llocs, sabuts fins ara, on el temps desapareix com a variable. Un d'ells és el llindar d'un "forat negre", és el fenòmen que

es crea quan l'espai es curva sobre si mateix per causa de la gravetat i ni tan sols la llum pot desplaçars'hi. L'altre és en el món de les partícules virtuals subatòmiques, en el nivell de la física quàntica, ínfimament petit, on les partícules poden existir o no existir indistintament com estructura, però que incideixen energèticament, generen estructures com els "quarks" (6).

Quan el costum psicològic és que el temps transita de passat a futur en una sola direcció, essent irreversible el retorn, el comentari del parraf anterior es fa difícil a la comprensió intel·lectual, que per altre part, és aquesta una funció de la ment, estretament relacionada amb el temps, per ser discursiva. És a dir, el transcórrer del temps linealment i l'enteniment discursiu de l'intel·lecte va parells. Sortosament la ment humana, disposa també d'altres formes de percepció instantànies, o directes, més vinculades a la intuïció que semblen funcionar com en el llindar del macrocòsmic i l'ínfim. Aquest costum lineal del temps ha estat avalat per 300 anys de ciència mecànica i predomini filosòfic del determinisme, segons el paradigma de la física clàssica. Si bé aquest funcionament és cert en un nivell determinat de la matèria, a saber l'escala ordinària de percepció, no ho és en els altres nivells que hem comentat breument, ni en l'àmbit de la percepció intuïtiva de l'ésser humà. En pocs anys s'ha passat a la concepció que poques coses es poden predir en el nivell ínfim o macro. Hom ha integrat a la psicologia humana els conceptes d'atzar, el de caos i ordre, i, sobretot, s'ha retornat la importància de la intuïció humana per copsar aquells coneixements que li representen nous naixements i emergències.

Tenim per tant que, si la base constituent de la matèria és probabilística, on les partícules virtuals són especialment importants com a components energètics, la psicologia humana es troba davant d'un xoc de paradigmes. Els treball d'Ilya Prigogine sobre les estructures dissipatives (7), que

hem comentat en capítols anteriors, mostren fins i tot la possibilitat que el caos o l'entropia puguin actuar com a generador d'ordre. Per altra banda l'interès cultural envers la funció i funcionament de l'hemisferi dret del cervell ho testifica així. L'inconscient humà per exemple és com una caixa de resonància on els canvis sobre la consideració del temps hi troben el seu sò. Jung, al legar un conjunt de conceptes que informen al conscient de successos ocorreguts a l'inconscient, s'apropa a les transformacions de paradigma. Aquestes si bé apareixen en algunes branques de la ciència moderna és relativament significatiu, però molt anteriorment la inquietud mística i poètica havien desvetllat. La "sincronicitat" de què parla Jung, per exemple, (8), té una similitud amb les partícules virtuals del món subatòmic, és a dir, els successos que poden ocórrer instantàniament a diferents persones, al marge de la distància.

Amb això podem arribar a descobrir que la psicologia humana és la que construeix el temps i com a conseqüència la realitat vivencial de cada dia. Això es un factor tremendament important, és clau a la consciència humana, perquè li permet de transmutar-se al entendre, al adonar-se, al copsar intuïtivament l'essència o la substància de la realitat. Són els filtres ideològics, les pautes establertes la que dificulten a la ment humana el desenvolupament d'aquestes possibilitats.

Per exemple, la visió del temps com una fletxa en direcció només cap el futur que ha dominat el paradigma físic dels últims segles, i que, repetim, és cert en el nivell ordinari de percepció, és també la visió que ha propiciat l'emergència de la societat industrial, la qual està basada sobre el futur. En contraposició amb aquesta visió de les coses, la percepció mitològica del temps, en les societats antigues, estava fonamentada sobre el passat remot, però que inspirava, a través dels mites, la forma col·lectiva de comportar-se, i reactualitzant els mites, la gent es submergia en aquest temps mític, (9). Aquesta concepció del temps estava avalada

per l'observació d'un altre nivell de realitat, també física, com és ara, el temps cíclic, o amb altres paraules el temps ecològic, basat sobre els ritmes de la naturalesa.

Ara bé, el paradigma emergent de la nova consciència no és només lineal, ni només cíclic, encara que els reconeix, sinó, sobretot un que uneix passat i futur en un gran present. En termes físics és aquell que uneix quantums amb l'espai macrocòsmic. I en termes de coneixement íntim és aquell que atorga el temps una presència feta de totalitat, la que místics i poetes han indicat (10). Ressalten el nivell real de la totalitat, de la interconnexió, l'important no és qui observa o què s'observa, sinó el fet que ambdós estan en una mútua influència d'observació. És una visió que permet de nou fer convergir la ciència i l'art, empeny envers un coneixement "renaixent" (11).

Tenim que hom reconeix en un determinat nivell que el temps transcorre cap el futur linealment. En un altre nivell el temps és cíclic i transita amb periodicitat. I finalment hom pot coneixer un altre nivell, a saber, el de la realitat present que atorga l'amplitud de la consciència. Totes elles són percepcions psicològiques del temps en diferent escala i profunditat amb que aborden la realitat. Les projeccions, per exemple, són indicacions del temps abocat al futur; les pulsacions són indicacions del ritme circular, amb les que la naturalesa es fa viva, com el cos humà es fa viu. Hom reconeix per tant la mecànica temporal i el ritme biològic de la realitat. Ara bé, per a copsar la realitat de conjunt hom ha de descobrir la "presència" del temps. Davant això, ens preguntem quines experiències de la vida diària poden inspirar aquest descobriment?

b) La solitud, el silenci i la mort com experiències ineludibles.

La tecnocultura moderna, que ha fet de les institucions socials cristallitzacions inerts, i que fa estallar en bocins l'experiència unitària de la consciència humana, és també la que ha lograt la cota més alta de desenvolupament, ha creat el tabú de la mort i ha impossibilitat pràcticament la solitud. Estem en una pseudocultura que entretén les 24 hores del dia per evitar desafortadament l'encontre amb la solitud.

En un altre sentit, hom coneix només la mort, avui en dia, com una estadística, i a vegades com la deseparació d'un ésser volgut. I en tercer lloc només es coneix el silenci com ensordiment de la intensitat d'estímul moderns engendrats a la gran ciutat. Per experimentar aquests tres estats de consciència (solitud, mort i silenci) com quelcom enriquidor, natural, i amb capacitat per obrir la ment, s'ha de vivenciar en els marges de la cultura moderna, en la intimitat personal, trobada malgrat les poques invitacions que existeixen a l'entorn social.

A pesar de la part negativa d'aquests estats, existeixen també com experiències positives i han tingut un significat en l'evolució de la persona. La mort com una transició, com un pas en la vida humana, ha estat apreciat per cultures diverses del planeta (~~de~~). Igualment la solitud, pot ser plantatjat com un encarament envers una realitat més àmplia, i el silenci com abismament en la realitat més profunda. De fet es tracta d'una mateixa experiència copsada de diferents maneres.

La cultura moderna en fa d'això un tabú per tal que no se li desvetlli l'effimer egocentrisme individual, la part conscient li costa admetre aquest fet. Sovint es rebeix desesperadament, o bé projecta invencions de mons més enllà del present que li signifiquin continuar l'estat egocèntric. Però el cert és que el silenci, la mort i la solitud, tenen una altra dimensió, com és, la d'activar la plenitud, la totalitat de la vida present, del temps com una "gran presència".

Les experiències de solitud, silenci i mort són viscudes en la nostra cultura amb violència psicològica, quan en altres tradicions, i en la nostra mateixa (abans del desenvolupament tecno-industrial) estaven acompanyades d'una especial energia, consciència i amorositat. L'arrogància de la cultura moderna es veu reduïda per la persistència d'aquests estats, dels que ressalta els elements negatius. No obstant això, vivenciats com estats d'energia especial, responen al component iniciàtic, com hem assenyalat, per elevar l'estat de consciència. Des d'aquesta òptica apareixen, floreixen, amb tota la seva bellesa, perquè són moments que situen a la consciència de la persona entre l'acabament i l'inici d'un procés. Atorgan frescor a la vida diària, netegen les formes contaminades per l'ambient. L'abismament en el silenci permet escoltar novament el ritme interior propi, convida a l'indagació de l'autoconeixement, a explorar els regnes més enllà de l'immediat conformat pels rols de la personalitat, permetent d'assaborir la vida quotidiana d'una altra manera.

Es pot contactar així amb un silenci que distensa, amb la solitud que retorna l'alegria de saber-se i sentir-se unificat, amb la mort que dona novament confiança en el viure diari. Quan hom percep la nuesa dels rols socials, i l'alliberament de les ambicions i culpes de la psicologia social que ha acompanya l'era industrial, aleshores s'apropa a l'albir d'una nova cultura, centrant-se en la vivència del temps present.

c) El ritme pulsant de la naturalesa.

Perque la ment humana recuperi el goig de viure, per endinsar-se en un sentit del temps més ampli, necessita recuperar la salut del seu organisme, la sensibilitat i el batec pulsant de la vida. Dimensions majoritàriament perdudes, en la societat moderna. L'organisme fisiològic, les cèl·lules cerebrals, contenen el coneixement que la mort, la solitud i el silenci són experiències vitals que s'han de fer emergir novament per guarir-se. Avui

en dia són molt freqüents les manifestacions pulsatives del cos mitjançant convulsions violentes.

En una nova relació amb el temps hom pot descobrir la dimensió "materna", femenina, d'aquestes experiències regeneratives. Pel còdi patern, patriarcal, l'orientació del que s'experimenta està feta envers l'exterior. I així, éssent un còdi que ha prevalgut a occident els últims 2.500 anys ha fet de les seves manifestacions culturals i religioses un codi d'autoritat. La llei ha passat a ser el principi regidor, i el compliment de la llei la meta principal i premiada. Estem a la fi d'això, al veure enfonsar-se l'obra màxima de la cultura envers l'extern i amb el principi d'autoritat, és a dir, la tecnologia moderna que ha posat a l'humanitat i al planeta en un carreró sense sortida. Una cultura amb codi patriarcal, s'aconsegueix l'agrupament col·lectiu, l'uniformitat, que en la seva forma moderna és la massificació, i en conseqüència la despersonalització.

Quan això arriba al "punt crucial",⁽¹⁾ com és ara, quan la normalitat és alternada per la naturalitat, (la norma per la natura), la cultura es gira cap endintre. La sortida de les crisis de modernitat, al nostra mode de veure, és desplegar el centre d'interès de la tecnologia gegantina i el poder de la ciència, a l'escala personal i el poder de l'energia íntima. Si es dóna prou flexibilitat envers un gir decisiu, l'experiència de la vida diària es torna única, pròpia, personal, l'instant, el moment, la circumstància, el context, el present... passa a ser el centre rellevant de comprensió de les coses. Aleshores, el codi esdevé de caire "matern", és a dir, la valoració de la pròpia energia. No podem oblidar que l'arrel de la paraula matern es la mateixa que de la paraula "matriu" i "matèria", és trobar el costat misteriós de la matèria i de la vida, com actualment propugnan algunes branques de la ciència moderna, a saber, la física quàntica i la neurologia cerebral, amb altres paraules el pensament holístic. Amb aquest nou codi el que és vàlid, no és precisament el compliment de la llei i la norma, ans la realització de tota pulsació natural, deixar naixer tota indicació interior, tota vocació que compel·leix.

Per tal de descobrir la dimensió pròpia i personal, no individual ni l'aïllament, sinó íntima, ha de recuperar-se el ritme natural. Aquí pren significància el fet d'experimentar la solitud, silenciar-se, per tal de sensibilitzar-se amb el moviment pulsant. Amistançar-se amb la mort per tal d'encarar-se amb la calma. Podem dir així que s'obre un panorama transformador del temps com a variable en relació i interrelació feta presència.

d) La vivència del temps com una "gran presència".

En aquesta relació de "presència" amb el temps hi ha una transmutació bàsica de la consciència. Quan hom viu radicalment el transcórrer del temps, la temporalitat inherent al món físic, com un estat de present, quelcom es desvetlla, s'arriba a un estat de consciència on s'integren les arrels del passat i els projectes de futur, esdevenen conjuntament una presència. Mil·lennis d'història de l'home prenen sentit, sensibilitat, presència.

La tesi del professor Raimon Panikkar (13) sobre "la Fi de la Consciència Històrica i la Fi de l'Història", ambdós acabaments, és molt aclaridora pel que estém tractant aquí. Ell postula que de la mateixa manera que hi ha una consciència "no històrica", en l'home prehistòric, la qual està relacionada amb el passat, essent l'autoritat del mite i la tradició el mitjà de poder que estructura la realitat de cada dia, així també hi ha una consciència històrica que està relacionada amb el futur, quan apareix precisament l'escriptura i permet "fer història", recapitular, crear coneixement i mesurar els fets. Però, aquesta consciència històrica, i aquí hi ha una gran aportació de l'autor, al nostre parer, esclata en l'era atòmica, és a dir, actualment, precisament perquè esclata la història, quan es divideix l'àtom. Així com s'inicia la història en el moment en què els fets, coneixements es podien enregistrar (escriure's), i això va fer rompre la consciència espontània de l'home prehistòric, així també, en el moment en que hom penetra a la base de la matèria, divideix tota la realitat (física, intel·lectual, espiritual, social...), romp amb la consciència de fer història,

de devenir, d'ésser històric.

Amb altres paraules, es pot dir que de la mateixa manera que el registre trenca amb la sacralitat immanent de l'home prehistòric, amb la seva recreació anual dels fets, a través de la memòria vivenciada dels mites i ritus, així mateix l'alçada de fragmentació, divisió, a què ha arribat la cultura moderna a través del seu paradigma analític, ha fet explotar també la seva consciència de creació, d'estructuració de futur. L'home actual ni és protagonista de la història, ni té esperança en el futur. Cada cop més s'adona que la història orientada envers a... està acabada, que el futur està bloquejat, és incert, imprevisible. L'home modern perd també la consciència de futur, el sentit d'aquest futur en la seva vida diària, perquè se li apareix cada vegada més catastròfic. Cada vegada és major el nombre de gent que percep aquesta realitat, que és conscient del límits al creixement econòmic... que ha predominat i està per tot el planeta, i enpitjora més la situació social del món, s'és conscient de que la tecnologia és perillosa per a l'equilibre orgànic de la terra. La percepció d'això fa perdre l'esperança en el futur.

Raimon Panikkar descriu també el tipus de consciència que floreja en haver-se romput l'actual vivència de la història. L'anomena "la consciència transhistòrica" (14), en el sentit que es situa travessant la història. La relació d'aquesta nova consciència amb el temps és de "present". L'experiència personal passa a ser el criteri fonamental d'apropament a la realitat. La llibertat és l'element essencial d'aquesta realitat. És a dir, la realització de les coses talment són, la realització de les persones en el seu present, no en relació als principis de la tradició, ni en relació a les ideologies (que són sempre futur, siguin religioses o polítiques), sinó en relació al present, realitzant el fet humà, el fet còsmic, el fet diví com a components entrellaçats de la realitat. Es viure el present amb totes les presències. Aquest punt aporta molta llum al que parlem aquí d'una nova relació amb el temps.

Naturalment aquest present del que parlem i la realització de la persona dins del present, o bé la presència de la realitat dins del present, no s'ha de veure d'una manera estreta o com una actitud fugissera (com molt sovint ha estat testimoniats així per moviments alternatius), sinó que ens referim a un present que convoca i recrea el passat, com convoca i crea el futur. És a dir, la presència de la consciència "no històrica" que es dona en un determinat nivell de la persona, i la presència de la consciència "històrica" que es dona en un altre nivell personal, i finalment convocar i crear el silenci. Integrar aquests elements, aquests nivells de realitat, sense reduir-los en un de sol, ans contràriament, d'explorar-los conjuntament dins del temps present.

El silenci, la contemplació mística o el buit mental, per tal de permetre una atenció, una actitud d'alerta és un exemple de la vivència del temps com a gran presència. Volem accentuar que en parlar de llibertat personal, de llibertat humana, no ens referim tampoc a l'estreta visió individual d'acomplir desitjos, tal com incita la vida moderna, ens referim al sentit d'alliberament que suposa desenganxar-se de les tradicions, o de la submissió a les autoritats religioses o polítiques, com l'alliberament en desenganxar-se de les projeccions futures, de la submissió a les promeses futures. Ens referim a que el present desplegui totes les potencialitats humanes latents i que en desplegui tota l'existència humana, còsmica i divina que conté. No es tracte d'apel·lar a l'autoritat del passat, dels llibres sagrats, sinó de viure la sacralitat en el propi present. No es tracte de projectar el paradís futur (religiós o social), sinó de viure ara el goig, desplegar-lo en el present.

La consciència històrica en rompre amb el passat en què vivia l'home prehistòric, rompe també amb l'inconscient com a nutridor de creativitat i il·luminador de realitats profundes. Això és especialment evident en la cultura moderna que en el voler predir el que succeirà ha ignorat les arrels. Igualment pel que respecta a la ruptura de la consciència històrica amb el futur. En haver-lo bloquejat, tecnològicament i ideològicament, ha imposi-

bilitat de crear-lo. La realitat, observada per la consciència històrica està tan especialitzada, dividida, que no permet ni tan sols de estructurar-la. El col.lapsament de les institucions socials és, per a nosaltres, una prova del futur bloquejat del que estem parlant.

En no haver-hi connexió amb el passat, amb l'inconscient, ni connexió amb el futur, amb la perspectiva, hom es troba restringit en el present, és l'espai que té per fer-se, per desenvolupar el potencial latent. Una sortida catastròfica de la ruptura amb el passat i el bloqueig del futur és la que de fet està succeint a gran part de l'humanitat, a saber, la destrucció de les identitats culturals de pobles no occidentals, i dins d'aquests d'ètnies minoritàries, o bé igualment la destrucció d'ecosistemes naturals en moltes àrees del planeta.

Que pot fer davant d'això el moviment alternatiu que incita l'emergència d'una nova consciència? Quina és l'aportació de la consciència transhistòrica, de la que parla R. Panikkar? El nostre mode de veure, reconnectar amb l'inconscient i amb les possibilitats latents de l'ésser humà. La transmutació està en la simultaneïtat de: a) viure el temps com a present; b) alliberar-se de les restriccions.

Es podria pensar fàcilment que amb la situació actual en què es troba el món en termes socials, miseria, guerres... aquesta nova consciència transhistòrica és inviable, fins i tot una manera d'escapar-se. Però ha de considerar-se que el gran engany de la història és creure que les solucions estan en el futur. Ja siguin revolucions polítiques o religioses, sempre situen el canvi en el futur, el benestar en el futur. Afrontar la realitat mundial ara, vol dir canviar la mentalitat ara, les solucions tècniques i administratives per erradicar la miseria i les guerres ja existeixen. El que no existeix és la voluntat de fer-ho. El que no hi ha és una consciència prou clara per actuar en aquest sentit. Una consciència que en el fet de veure la pobresa actui immediatament. Milions de persones per desnutrició, per guerra, per malaltia, per destrucció d'ecosistemes vitals a l'home,

no hi ha una actuació eficaç de les institucions polítiques que dominen la situació mundial. Les ideologies modernes no només han fet de les institucions burocràcies inamovibles, sinó que han romput el significat còsmic de la condició humana que moltes cultures tenien just en el seu modus vivendi de subsistència. La consciència històrica, amb el seu exponent modern, ha perdut la visió global en haver esmicolat tota la realitat.

L'home ha viscut per milers d'anys en una realitat no històrica. Avui en dia, gran part del planeta no té assumida una consciència històrica, perquè no té absolutament cap esperança posada en el futur. Això no solament en països de tercer món, de cultures no occidentals, sinó en la majoria de la joventut del món occidental, els quals tenen les portes tancades al futur. La societat moderna accentua les diferències, cada cop més, siguin entre països desenvolupats i no desenvolupats, entre rics i pobres d'un mateix país, entre els que han establert un status i els que no. Les distàncies econòmiques cada vegada són més àmplies en la lògica moderna. D'aquest model no vindran les solucions als problemes mundials, ans és el model que els provoca. És el model que col·lapsa el futur per a la majoria de gent que basava l'economia en un nivell de subsistència. Això com diu R. Panikkar posa fi a la consciència històrica (15). La tecnocultura moderna, responsable de les diferències de riquesa, dels desequilibris ecològics, sense sentit de globalitat, sense sensibilitat orgànica, no pot resoldre els problemes, perquè és la causant d'ells.

Aquí es fa clara la transmutació de la consciència. Aquesta visió que travessant la història és capaç de veure la connexió entre el planeta, l'home i la totalitat còsmica. Una nova consciència que actua davant la necessitat urgent d'equitat planetària. No tan sols una equitat de riquesa, la qual cosa és la primera urgència, sinó l'equitat cultural, tan urgent com la primera. Igualment una consciència que copsi la urgència amb un ús de tec-

nologies adients als ecosistemes, i no agressiva. El pensament conqueridor, imperialista d'occident està ara col.lapsant la supervivència. Un model que s'està important i assumint pels governs del tercer món i Àsia.

Transmutar la mentalitat moderna vol dir en termes sociològics el següent:

- a) Viure en relació a les urgències presents i resoldre-les políticament.
- b) Prendre's seriosament l'equitat econòmica i cultural.
- c) Desplegar la intuïció del potencial humà, manifestat tant en les experiències místiques, contemplatives, silencioses... com a la disposició d'obrir la ment a la profunda vitalitat de la qual és portadora l'ésser humà. Obrir la sensibilitat al sentir profund i misteriós, sigui al nivell més físic, espiritual, e social, de la vida.

NOTAS AL CAPITOL 7.

1. Enric Aguilar. Vers una Sexologia de la Religió. Edicions 62, Barcelona, 1.982.
2. Mircea Eliade. Mito Y Realidad. Guadarrama, 1.978 (3ª ed.) cap. 1, especialment pags: 17,19, 25.
3. La situació crítica a nivell internacional socialment i políticament per una banda, i la proximitat de cultures, que ha accelerat els mitjans de comunicació de masses, sense diàleg intercultural, ha portat ha aguditzar els ressentiments. No en va en els anys 80 s'han aguditzat les guerres locals (a l'orient mig, a l'Índia, Àfrica i sudàmerica). Es important transcendir el "localisme" cultural, però sense carregar-se la diversitat de formes en què s'expressen els pobles. El punt d'equilibri entre la component universal en cada forma cultural específica.
4. El potencial humà no elaborat en forma de tècnica, enginyeria o ciència, sinó que elaborat en forma de poesia, literatura, art, música, pintura..., les anomenades humanitats. Les dues capacitats (ciència i art) són dimensions humanes.
5. Rene Dubos, en el seu llibre, El Dios Interior. Científica Salvat, Barcelona, 1.986, explica l'ús d'aquesta paraula pels grecs antics, i anomena a Socrates i a Platò, Pag. 2.
6. Paul Davis. Otros Mundos. Científica Salvat, Barcelona, 86.
James Trefil. De los Atomos a los Quarks. Científica Salvat, Barcelona, 86.
7. Ilya Prigogine and Isabelle Stengers. Order Out Of Chaos. "Man's new Dialogue with Nature" Flamingo by Fontana paperbacks, London, 1.985. especialment, "preface and Introduction" i " The Challenge To Science".
8. Marie Louis Von Franz. C.G. Jung. F.C.E. México, 1.982, Capítol IV "Simetria especular y Polaridad de la Psique, pags: 73, 74, 78.
9. Mircea Eliade. Obre citada. pags: 57-59.

10. En la literatura de tradicions místiques sufis, zen... i contes infantils són nombroses les referències a realitats fora del temps.
11. Aquesta fou una gran virtut de personatges com Ramón Llull o Leonardo. Vegeu del primer, revista Randa nº 19, Lògica, Ciència, Mística i Literatura en l'obre de Ramón Llull, Curiel, Barcelona, 1.986.
I el llibre de Luis Racionero, Conocer a Leonardo Da vinci. Dopesa, 1.978.
12. És el títol en castellà del llibre de Fritjoff Capra, El Punto Crucial, Integral, Barcelona, 1.986.
13. Raimón Panikkar. "The End Of History: The Threefold Structure Of Human Time Consciousness". Paulist Pres, New York / Ramsey.
14. R. Panikkar. Obre citada, pags 111, 120.
15. R. Panikkar. Obre citada, pags: 104-110.

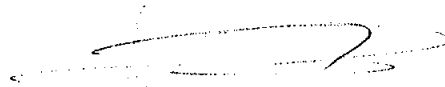
ENTREGAT. MAIG 1987

CAPITOL 8.

EL PRINCIPI ANTRÒPIC: UN CONEIXEMENT HOLÍSTIC DE LA REALITAT.

<u>Introducció.</u>	 pag. 1.
<u>El principi antròpic en la cosmologia moderna.</u>	 pag. 4.
(una conspiració de la naturalesa per a fer possible la vida).	
<u>Reflexió sociològica derivada del 'principi antròpic'.</u>	pag. 17.
<u>La visió Holística com un nou mètode de Coneixement...</u>	pag. 25.
<u>Notes al capítol 8.</u>	 pag. 33.

Jesús Vicens. Llicenciat en Sociologia.

Barcelona 3 d'abril. 1.987.

CAPITOL 8. EL PRINCIPÍ ANTROPIC: UN CONEIXEMENT HOLÍSTIC DE LA REALITAT.

Introducció.

En el capítol 3 ressaltàvem la implicació entre tots els components d'una realitat, i com això hi atorgava un sentit de totalitat. Aquesta forma de veure les coses és "holística" i és la que hem volgut desenvolupar al llarg d'aquest treball. Es contraposa a la forma analítica pròpia de la lògica cartesiana. Volem, ara, fonamentar la visió holística com un nou paradigma de comprensió i apropament a la realitat. Per això agafem, en aquest capítol, una teoria procedent de l'estudi macrocòsmic, per tal de reflexionar sobre les repercussions sociològiques que pot comportar pensar novament, d'una altra manera, sobre la realitat física. Més, si aquest pensament integra diferents nivells, deixats de banda per la lògica analítica. Ningú no pot ignorar que un dels guanys que ha aconseguit la modernitat és que el món fós una estructura implicada políticament, econòmicament, ecològicament, etc., i que ara li'n cal, precisament, una consciència, alhora universal i culturalment plural, diversa, com tot ecosistema saludable. La visió holística permet d'anar formant aquesta consciència d'implicació planetària per les diferents expressions culturals. Com la visió analítica permetè de desenvolupar la societat industrial, fragmentada, separant el subjecte de les coses en les que entrava en relació. Tot això feu possible els interessos particulars de les nacions-estats.

De la mateixa manera, en el proper capítol agafarem una teoria de la macrogeologia (o de l'ecologia planetària), com és la hipòtesi "Gaia", i veurem també les implicacions que una teoria holística en aquest àmbit té sobre les directrius de la civilització moderna, particularment de la seva tecnologia i la visió del món que la sustenta. Per això, finalment, i també en el proper capítol, tractarem sobre l'experiència de llibertat, però des d'aquestes noves perspectives, considerarem com

la psicologia transpersonal ha inspirat aquesta experiència i les repercussions sobre una nova consciència.

La validesa del principi antròpic per exemple, o de l'experiència interior de llibertat, no tenen, òbviament, la possibilitat d'ésser constatades empíricament, segons la metodologia científica predominant (la moderna), que enten l'empíria com només la constatació quantitativa, mesurable en variables físiques. Però sí que la seva percepció o enteniment poden ésser experimentats (constatats), en l'àrea de la consciència personal o cultural, propiciada per la visió holística. I aquest estímul és el que pot propiciar un nou context social, necessari, per a abordar, els problemes mundials.

Si aquestes teories tenen actualment un interès especial és pel seu caràcter qualitatiu, que incita a repensar les coses, aquesta vegada integrant la realitat, en comptes de separar-la. No estem en el moment d'expansió colonialista, ni de desplegament econòmic-tecnològic. Estem, oposadament a això, en un moment de racquilibrium, de despertar la consciència individual a la seva dimensió col·lectiva i convivencial universalment, però no a costa de la primera (de la individualitat, personalitat, com ha pogut ésser l'experiència socialista), sinó integrant ambdues. Estem en un moment que poden veure els límits quantitativs, per a endinsar-nos com mai a l'experiència qualitativa. Això requereix una manera de veure que sigui integradora, ecosistèmica, holística. Per això, aquestes teories, que tenen la intenció d'il·lustrar, (com podriem tractar-ne d'altres), representen un canvi profund de visió. Capgiren radicalment la comprensió de les coses. Com a conseqüència d'això, afecten les actituds humanes. La manera d'actuar davant la vida quotidiana. Part del seu atractiu està en el fet que simbolitzen una línia d'investigació que pot transcendir el malestar cultural que impera, i es situen en el marc del diàleg intercultural, que és el que pot propiciar el desenvolupament d'alternatives diverses a la pretensió uniformista de la modernitat. I això, perquè no deixa "fora de tema", les

qüestions més conflictives per les quals travessa la cultura moderna, sinó que les aborda amb més consciència, més seriosament.

Per exemple, extreient conseqüències sociològiques de la hipòtesi Gaia ens trobam que, comprenent millor la implicació biològica de la terra en actuar de tal manera la biòsfera, l'atmosfera i els oceans, per a fer possible la vida, en comprendre aquest conjunt d'actuació reguladora i equilibradora per part del planeta, podrem comprendre alhora la implicació de l'ecologia humana, de la civilització humana, sobre aquest fenomen. Si aquestes últimes actuen en un sentit oposat, com ho està fent actualment la direcció de la tecnologia moderna, es posa en entredit la mateixa supervivència. Aquí hi ha un exemple de la repercussió important d'entendre el missatge d'aquestes teories, la seva part humanament més profunda.

Un altre exemple de l'àmbit sociològic, n'és la contradicció entre la lògica social de la modernitat que estimula els interessos microsociològics individuals, empresarials, locals, i partidistes, amb les necessitats, i amb alguns aspectes d'urgència, de l'interès macro-sociològic. Allò que és comú al conjunt de la societat per a la seva supervivència com a col·lectiu, com a individus integrats, com a cultura genuïna. Més clarament podem dir que, per a un individu pot ésser beneficiós anar en cotxe, però no tothom pot circular en cotxe alhora si no és generant grans problemes de circulació i contaminació (com està succeint de fet). O pot ésser bo per a una empresa el lucre màxim, però a costa de negar l'existència de moltes petites empreses que conformen una xarxa productiva i comercial més idònia a l'escala humana, considerant, a més del lucre, al treball com un dret. O, com a tercera descripció il·lustrativa, el que pot ésser econòmicament beneficiós per a un ajuntament, com l'urbanització de la seva costa litoral, pot ésser enormement perjudicial per al conjunt de la població i del territori, perquè

fa malbé un paisatge i en limita els beneficis als interessos privats. El que volem palesar amb això és la contradicció entre micro i macrosociologia, clarament manifestada en la modernitat, Cal, novament, una visió holística per a afrontar aquestes contradiccions. La macrosociologia ens pot mostrar com molts efectes negatius a ecosistemes o a una comunitat social, a una cultura determinada, tenen la seva lògica en un desenvolupament centrat en els interessos de la microsociologia.

La visió holística que nosaltres defensem aquí, és un nou paradigma, tracta contradiccions de la modernitat, indicant la falsetat d'alguns plantejaments inicials, i el camí sense sortida a què són abocats. Per exemple, el perill immanent a considerar la realitat física, biològica i social, com a fragments separats uns dels altres, encara que aquesta hagi estat la pretensió científica moderna. S'ha d'introduir un nou paradigma d'apropament a la realitat que trobi una lògica que connecti els interessos de la persona amb els interessos globals del planeta i de la macrosocietat. En els capítols 4,5 i 6, hem argumentat, per exemple, la necessitat d'identificar la persona amb el planeta i la necessitat d'un diàleg entre les cultures diverses del món i la persona. Això ens duu que afrontar els problemes particulars, d'un, com guarir un càncer, és afrontar els problemes globals de salut, forma de vida, etc.. Tant les persones com les cultures tenen un potencial latent a desenvolupar, unes formes d'expressar'l, possibilitar-lo és considerar ambdós, guarir la persona és guarir la civilització i viceversa.

El principi Antròpic en la cosmologia moderna. (una conspiració de la naturalesa per a fer possible la vida).

De forma resumida podem dir que el principi antròpic és un intent sistemàtic d'explicació teòrica des de l'àmbit de la ciència moderna, a

les preguntes del perquè el món és organitzat (estructurat) de la manera en què ho és. És a dir, amb unes constants que hi ha a la naturalesa còsmica, que són fonamentals, i les magnituds que se'n deriven, (1). Pels valors numèrics d'aquestes constants (que especifiquem a la nota anterior) i per la manera equilibrada en què actuen les quatre forces físiques de la matèria còsmica (2), se'n pot deduir, com fa el principi antròpic, que l'univers que coneixem és un lloc especial, que és ordenat d'una manera propicia a fer possible l'aparició de vida i d'intel·ligència. Naturalment és una especulació teòrica que ha de situar-se en la perspectiva que els cosmòlegs moderns han anomenat "super-espai", és a dir, un espai que abastaria altres universos, a més del nostre conegut (3).

Un catedràtic de física teòrica a Newcastle i professor de matemàtiques a King's College d'Anglaterra, Paul Davis, ho exposa d'una manera molt contundent quan diu que:

"El valors numèrics que la naturalesa ha assignat a les constants fonamentals, com la càrrega de l'electró, la massa del protó i la constant gravitatòria de Newton, constitueixen un enigma, però tenen una importància capital en l'estructura de l'univers que percebem. A mesura que els científics han comprés millor un nombre cada vegada més gran de sistemes físics, des de nuclis fins a galàxies, s'han adonat que aquests sistemes són extraordinàriament sensibles als valors precisos de les constants fonamentals. Si la naturalesa hagués elegit un conjunt de nombres lleugerament diferent, el món seria molt distint. Probablement no seríem aquí per a contemplar-lo.

I el que és encara més sorprenent, algunes estructures fonamentals com les estrelles de tipus solar, depenen, quant els seus trets més característics, d'accidents numèrics extraordinàriament improbables que combinen constants fonamentals de diferents àrees de la física. I quan

abordem l'estudi de la cosmologia -l'estructura i evolució de l'univers com un tot- creix la nostre sorpresa. Les troballes més recents sobre el còsmos primitiu ens obliguen a acceptar el fet que l'univers en expansió s'engegà amb el concurs d'una precisió sorprenent" (4).

I continua dient: "L'únic intent sistemàtic per a explicar l'extraordinària complexitat del món físic, procedeix d'una desviació radical del pensament científic tradicional. La idea en qüestió, l'anomenat principi antròpic, consisteix a relacionar les característiques bàsiques del món amb la nostra existència en tant que observadors. El principi es remunta a grans físics com Boltzmann, i en els últims anys un bon nombre d'eminents científics, com Brandon, Carter, Robert Dicke, Freeman Dyson, Stephen Hawking, Martin Rees i John Wheeler, ho han tornat a proposar. Alguns d'aquests científics arriben a afirmar que la nostra existència pot utilitzar-se com un efecte de selecció biològica capaç de donar raó d'ésser als misteriosos valors numèrics de les constants físiques fonamentals.

Si bé alguns autors consideren inacceptables les bases filosòfiques del 'principi antròpic', és difícil d'evitar l'atonament davant d'alguns accidents aparentment fortuïts sense els quals la nostra existència no hauria estat possible", (5).

El que ens interessa de ressaltar com a argument central és l'equilibri tan delicat entre: a) les forces que organitzen la matèria (tant al nivell macrofísic com al microfísic); b) l'equilibri que es requereix perquè la vida sigui possible. Volem remarcar com un i altra són relacionades, i com alhora ambdues ho són amb la capacitat de comprensió i captació de la realitat per part de l'home.

Quant al primer punt, l'equilibri entre les forces que organitzen la matèria, tenim per exemple un equilibri molt precís entre la gravetat que ha permès d'organitzar estrelles, galàxies i cúmuls de galàxies, i l'expansió universal, que, per damunt de l'estructuració de galàxies o cúmuls de galàxies, és uniforme en la seva distribució de matèria i radiació, és a dir, isotròpica i homogènia (6). Per una banda la força de la gravetat intenta de fusionar el material dispers en grups més compactes, de tal manera que tota la matèria participa, ens diu Paul Davis, en una contínua lluita entre aquesta força i per altra banda les forces oposades de dispersió, (7). El que ens interessa aquí d'indicar és l'extraordinari equilibri que això representa. Si el valor numèric d'aquestes forces variés mínimament (8), l'estructura dels sistemes físics variaria enormement. Això voldria dir, amb altres paraules, que una petita variació numèrica altaria dràsticament el sistema. És a dir, el món percebut per nosaltres té una ajustació molt precisa.

Paul Davis ho expressa amb aquestes paraules:

"La densitat d'energia de la matèria en l'univers, determina el seu poder gravitatori total. Un univers de gran densitat exerceix una major gravetat i produeix una major deceleració de l'expansió. Si la densitat excedeix al valor crític, aleshores la gravetat venç l'expansió i aconsegueix de convertir el moviment còsmic en un desplomament catastròfic. Si la densitat d'energia en la matèria de l'univers és molt major que el valor crític l'extinció ocurrerà més aviat. Inversament, si la densitat és molt petita, el poder gravitatori de l'univers és petit, i l'expansió continua de forma més o menys lliure. Quant menor sigui la densitat, amb major rapidesa l'expansió dispersarà el material còsmic. Si la densitat d'energia en la matèria de l'univers no és molt prop del valor crític, l'univers s'enfonsarà ràpidament sobre si mateix o explotarà.

Aquest mateix equilibri pot considerar-se d'un punt de vista oposat. Donada una densitat de material còsmic, l'explosió creadora de l'univers ha hagut d'ésser d'un grau de magnitud perfectament definit per

poder arribar a la seva estructura actual. Si l'explosió és massa feble, el material còsmic es reunirà de nou després d'una breu dispersió i deixarà d'existir en una gran contracció. Per altra part, si l'explosió és massa forta, als fragments sortiran espitats a gran velocitat i aviat restaran aïllats, sense possibilitats d'agrupar-se per a formar galàxies. En realitat l'explosió que es va produir fou d'una magnitud tan exactament definida que el resultat es troba entre aquestes dues alternatives" (9).

L'organització de l'univers, per a seguir en l'exemple anterior, és just enmig d'aquestes dues forces en direcció oposada. Un equilibri entre el desplaçament i la dispersió. Aquest equilibri sembla que es reproduïx a altres nivells de complexitat. Per exemple, la vida; veurem més endavant com aquesta és també un equilibri entre diferents requisits químics i biològics que fan actuar d'una manera molt precisa a tots els components d'un ecosistema per a crear i mantenir les condicions favorables a la vida. Però ens interessa de ressaltar això, perquè les societats humanes, amb les seves cultures i civilitzacions són igualment equilibris de tendències. Per això mateix, en quasi totes les antigues tradicions culturals s'ha accentuat la importància de la "mesura" en la dinàmica social, (10). Les cultures que s'han preat d'ésser altament ètiques, han desenvolupat un sentit de la "mesura", no com a variable quantitativa, sinó qualitativa. Així ho explica R. Panikkar en parlar de l'arrel indoeuropea d'aquesta paraula:

"La cultura indoeuropea, diu, conegué, abans del trencament dels seus ritmes per la introducció de l'acceleració, una altra forma de pensar com la morfè pròpia del viure humà. És una forma sobirana de pensar que no mensura sinó que "modera"; és un conèixer que no intervé sinó que espera i esperant observa i estima. El qualitatiu cal assaborir-lo; això requereix una estimativa, no una calculadora", (11).

Què succeïx actualment en la societat moderna?, que ha desequilibrat les tendències oposades de la naturalesa humana. Una cultura que ha extremat una de les tendències, aquesta és, la tecnologia basada en el pensament racional de tipus analític. Aquest enfocament separa les coses, la realitat, sense tornar-les a juntar, sense una visió holística. La cota del poder tecnològic s'ha disparat fins a intervenir avui en dia sobre la química de la biosfera de la terra. En aquest cas desequilibrant-la. La cultura moderna està repensant els seus conceptes bàsics de comprensió de la realitat material, precisament perquè hi ha sectors socials que han pres consciència del buit cultural que està significant extreure una part de la realitat, (12). I més que això encara, el perill de supervivència ecològica i social que està igualment representant. Es desequilibren els ecosistemes generals de la naturalesa (desertització de la terra, contaminació dels oceans...), i es marginen les cultures no modernes amb actituds colonialistes d'infravaloració envers elles. Aquestes poden aportar, precisament solucions elementals respecte al "viure" que l'home modern ha perdut, especialment quant a la sensibilitat i la mística. Per això veiem el perill en ambdós àmbits.

En quin sentit s'està marginant les cultures no modernes del planeta?, un indicador clar n'és el valor de la moderació que trobem ^{no} només a l'antiga cultura indoeuropea, sinó també a la xinesa, i probablement a d'altres. Moderació i mesura, volen dir intervenir, en tot cas, per a fer possible l'equilibri, per a mantenir les condicions favorables perquè la intel·ligència humana pugui expressar-se des de totes les seves dimensions. Per això mateix, el diàleg intercultural, la col·laboració intercultural és tan urgent. Per a no deixar perdre altres dimensions de la naturalesa humana, que algunes cultures no modernes conserven, com la receptivitat, l'alerta percepció, la comunicació no verbal...

i molts exemples que no cal tractar en aquest moment. La societat moderna ha substituït el sentit de mesura com a moderació (meditació) per la mesura de midar, quantificar. Fascinada pel poder que això simbolitza i que això té, es veu alhora desbordada per les mateixes quantitats que imperen diàriament (demogràfiques, productives, urbanes, guerres...).

Tornant a la reflexió que fa la cosmologia moderna de la física en torn de l'equilibri entre les forces de la matèria i algunes constants de la naturalesa que en són bàsiques, volem tractar-ne un segon exemple, i és de saber en quins marges de l'evolució cosmològica són les condicions favorables a l'aparició de la vida. Qüestió que entra de ple dins la perspectiva del principi antròpic.

Sabem que la formació d'estrelles semblants al sol que formin alhora estructures planetàries idònies per a la vida només són possibles com a mínim després que hagi existit una primera generació d'estrelles i hagi explotat en una supernova. Això és així, perquè la vida, tal com la coneixem a la terra, és basada sobre l'element carboni, el nitrogen i l'oxigen, és a dir, elements que no existeixen a l'univers primitiu (format, 75% d'hidrogen, i 25% d'heli) i el fet que existeixin ara, es deu a un procés de nucleosíntesi que té lloc precisament a l'interior de les estrelles com a conseqüència de les altes temperatures que aquestes assoleixen amb la combustió de l'hidrogen. Aquesta combustió, que pot durar milers de milions d'anys, pot fer esdevenir gran part del material estel·lar elements pesats sobre els quals s'organitza la vida. Ara bé, assenyala Paul Davis que:

"Perquè aquests elements puguin constituir els fonaments químics de la vida han de dispersar-se per tota la galàxia. Això ocorre quan una estrella ha arribat al final de la seva vida i ha exhaurit el seu combustible nuclear. Si la massa de l'estrella és gran, molt probablement

explotarà com una supernova emetent el seu contingut a l'espai inter-estel·lar".

Així, continua dient l'autor, "la vida no pot aparèixer a l'univers fins que almenys una generació d'estrelles hagi recorregut el seu cicle vital, sembrant la galàxia amb les restes de supernoves que contenen carboni. Per altra part, el consum d'hidrogen per part de les estrelles és irreversible, de manera que el cicle no pot repetir-se 'ad infinitum'. Després d'unes quantes generacions d'estrelles (almenys d'estrelles estables com el sol) s'exhauriran les previsions de combustible nuclear de la galàxia i la formació de noves estrelles serà (almenys d'estrelles estables com el sol) cada vegada més estranya. Aleshores la galàxia començarà a refredar-se i la vida hi serà impossible!" (13).

Veiem important de remarcar com aquests conceptes (l'equilibri entre la força de gravetat i d'expansió; i el període de temps còsmic possible per a la vida amb la formació d'elements pesats necessaris per a la vida), col·locats dins la perspectiva d'explicació teòrica del 'principi antròpic', revisen profundament l'esperit científic que ha prevalgut en els últims 400 anys. En aquest esperit copernicà, l'observador és absolutament separat de la realitat que s'observa. La percepció de la realitat i la percepció que es construeix mentalment restava fora de l'esperit científic modern. No obstant això, aquesta teoria que tractem aquí, com molts interrogants de la cosmologia científica i de la física quàntica, posen en qüestió i revulsionen l'esperit copernicà. Aquest desplaçà l'antropocentrisme que regnava amb el domini de l'església catòlica, la qual propugnava que la terra i, en ella, l'home eren el centre de la creació. Entre els homes, els que administraven aquesta creació eren els representants eclesiàstics (d'aquí tantes baralles polítiques). La ciència moderna feu caure aquest ordre, els seus dogmes i la visió antropocèntrica. Però, en contrapartida, l'ordre que crearen, mecànic, fred i indiferent a l'home, ara cau novament, pel desenvolupament qualitatiu d'algunes branques de la ciència moderna

com les que tractem en aquesta tesi.

Si la revolució copernicana feu veure que era la terra la que girava en torn del sol i que aquest era una estrella corrent, insignificant, d'un tamany petit i localitzada a la perifèria de la galàxia, avui en dia sabem que és el tipus d'estrella favorable a la vida, difícil de conformar, rarament estable i seleccionada perquè la vida evolucioni cap a formes d'intel·ligència superior disposi d'assajos culturals i civilitzatoris suficients per a continuar desenvolupant vida i intel·ligència. El tamany del sol, l'estabilitat, la formació de planetes al seu voltant en són característiques principals per a permetre la vida.

En aquest sentit, la vida i, en ella, la humanitat donarien raó d'ésser, explicació, a aquestes circumstàncies especials de l'espai galàctic. La llarga durada de temps perquè el sol arribi a la seva combustió final, així com les seves baixes temperatures, són factors propicis per a la vida. Les estrelles de gran tamany consumeixen la seva combustió interna d'hidrogen en una duració molt ràpida de temps perquè la vida hi pogués evolucionar, i a unes temperatures que hi fan impossible la constitució de planetes. Una estructura biològica que és autoreproductiva, requereix no només d'un llarg període per a evolucionar i arribar a estructures més complexes, sinó també de temperatures idònies, que les grans estrelles no tenen, i per això no permeten la formació de planetaes. Una altra característica rellevant és la distància a què es troba el sol del centre de la galàxia, que li permet estar resguardada de les intenses activitats del centre, on, sembla ser, es formen forats negres.

Diem tot això perquè els arguments de la revolució copernicana saltin davant d'aquesta nova manera de contemplar les coses, com aquesta també feu saltar els dogmes de l'església catòlica. Volem posar aquesta argumentació en paraules més senzilles de l'autor que seguim en aquesta part del treball.

Paul Davis diu el següent: "Aquesta línia de raonament —que els observadors humans seleccionin una posició (favorable) en l'espai que pot ser atípica— és contrària a l'esperit de la revolució copernicana. Nicolau Copèrnic, en negar que la Terra ocupés un lloc especial en la dinàmica còsmica, va iniciar una tradició molt influent en el pensament científic durant quatre segles. En moltíssims aspectes podem caracteritzar que la terra no té res d'excepcional i no és més que un planeta típic entre un vast nombre de planetes similars associats a estrelles similars en galàxies similars. Però la nostra existència com a organismes biològics ha seleccionat una situació a l'espai que en cert sentit és atípica. Si bé la terra no té cap condició especial entre els planetes, el fet que estiguem vivint sobre una superfície sòlida, quan la major part del material de l'univers és en forma de tènues núvols gasosos o de boles de plasma calent, i el fet que estiguem situats prop d'una estrella estable, quan moltes estrelles tenen un comportament erràtic, o estan agrupades en sistemes múltiples que no són aptes per a tenir planetes estables, no és cap coincidència. Presumiblement no podríem sobreviure en un entron hostil associat amb el material còsmic típic. De la mateixa manera, la nostra situació temporal en el cosmos ve delimitada pel fet que l'univers 'evoluciona'; i durant la seva evolució des d'un forn calent i dens fins a un conjunt de galàxies disperses i esgotades, solament un interval de temps relativament curt és apte per a la vida" (15).

Aquests ajustaments tan perfilats, podríem dir, tan ben pensats, són els que possibiliten la vida i donen un sentit nou a la manera de veure les coses, en tant que integren la física, la biologia i la cultura. Aquesta nova manera de veure, entre moltes d'altres del tipus de l'antropologia cultural, indueixen, inciten, a una transmutació de la consciència humana, que pugui sortir airosa de la crisi actual en què s'ha immers la cultura moderna, alhora, sobretot, que li permeti de copsar la realitat d'una manera més integrada.

Preguntar-se el que hauria succeït amb unes altres lleis físiques té sempre un interès especulatiu, però el que comprovem quan constatem, i observem, l'actual organització de la matèria i de les constants bàsiques de la naturalesa física, és l'enorme implicació que tenen aquestes per a la vida, i en conseqüència d'això per a l'home i la seva manera d'organitzar-se en societat. Veure que les lleis actuals que coneixem de la cosmologia física i quàntica permeten de connectar, d'enfilar, amb el procés de l'evolució biològica, ens ha d'incitar a connectar-hi, també, el procés d'evolució cultural. Aquest és un procés tant de desenvolupament de les tècniques de manipulació de la matèria, com de desenvolupament del "coneixement" que hi és compromès, implicat, amb la cosa que es coneix. Aquest és el punt que la modernitat ha perdut, i respecte del qual la nova revisió de conceptes sobre la realitat incita a considerar novament, a repensar novament quins són els elements que componen la realitat fonamental. El principi antròpic que tractem aquí, té, per a nosaltres, aquesta funció. No es pot considerar per més temps la realitat separada, a no ser, com a pèrdua d'una gran riquesa de comprensió.

Pel que fa al punt b) que assenyàlavem a l'inici d'aquest apartat sobre l'equilibri necessari per a la vida, ens trobem també amb una llista de pre-requisits indispensables, en el cas de la terra, sense els quals la supervivència de la nostra espècie fora impossible. Una vegada més trobem que intervenen molts factors per fer possible aquest equilibri i que ara només volem apuntar d'una forma resumida. En el proper capítol, en tractar sobre el despertar de la consciència planetària, tractarem més específicament aquest punt, quan desenvolupem el que s'ha anomenat la hipòtesi Gaia.

En síntesi el que es requereix de forma indispensable per a la vida sobre la terra és: a) un subministrament abundant de productes químics

per a la matèria del nostre cos (carboni, oxigen i hidrogen) i algunes quantitats d'elements vitals, molt petites, com el calci i el fosfor que són pesats. b) Absència de perill de contaminació de productes químics verinosos, per exemple metà o amoniac, que sí que es dóna en altres planetes. c) Sense un vestuari especial el ventall de temperatures perquè l'home pugui sobreviure és d'un marge molt estret, oscil·la entre 5° C. i 40° C.; això perquè la química del cos funcioni a un ritme adequat. d) Hi ha d'haver una provisió d'energia lliure i que sigui constant, en el nostre cas prové del sol; això implica que no només el sol ha d'ésser estable en la seva combustió sinó que l'òrbita de la terra al seu voltant ha d'ésser quasi circular. e) La força de gravetat a la terra ha d'ésser prou forta com per a conservar l'atmosfera, sense que es desprengui i prou feble com per a poder-se moure sobre si fàcilment. A més d'aquests requisits, el planeta disposa de dos serveis importants, vitals, per a la vida sobre la terra: a) la capa d'ozon per a evitar que els raigs ultravioletes del sol traspassin l'atmosfera, la qual cosa voldria dir la mort dels éssers vivents; b) un camp magnètic per a evitar que les partícules subatòmiques còsmiques caiguin sobre la superfície de la terra, (16).

Encara que la teoria de l'evolució el que ens ha explicat ha estat precisament, la capacitat d'adaptació dels éssers vivents, durant el procés evolutiu, a través dels mecanismes: a) de mutació; b) de selecció natural. La qual cosa fóra una explicació oposada a la que pretén de donar el principi antròpic. No dissol per això els grans interrogants encara plantejats. Des d'una òptica analítica i seqüencial, fóra més lògica l'explicació aportada per la teoria de l'evolució, ja que adaptar-se posteriorment a les causes inicials és per al nostre sentit comú més raonable. Però, de la mateixa manera que la mecànica de Newton, és més comprensible per a entendre el nivell sòlid de la matèria i el moviment de desplaçament en aquest nivell, no per això, l'estructura bàsica de la matèria és sòlida i mecànica. Tal com ha estat comprovat per tots els experiments de laboratori, la física quàntica ens indica

que la base fonamental de la matèria és enèrgica, probabilística... També la teoria de la relativitat, contra l'aparent sentit comú, ens diu que el temps és relatiu, i que les divisions entre passat, present i futur són arbitràries, depenents de la nostra percepció a un nivell ordinari de consciència. Així mateix, des d'una perspectiva holística, en la qual ha de situar-se el principi antròpic, els requisits que dèiem al començament, possibles, però estranys, són els que han permès el desenvolupament de la vida, en què, un cop això s'ha iniciat, l'evolució ha determinat unes formes o unes altres.

Els límits que la teoria de l'evolució no pot explicar i que podriem tenir un caràcter de requisits absoluts són: a) sense una atmosfera sembla dubtosa la vida, per exemple, el cas de la lluna; i b) amb la temperatura superior a l'abullició de l'aigua és difícil d'imaginar; i c) és igualment difícil d'imaginar la vida en una estrella excèntrica, que fulgurés imprevisiblement o explotés. A aquestes qüestions, no hi arriba la teoria de l'evolució, però sabem que sense aquestes, la vida, tal com la coneixem no existiria. Com que fins ara desconeixem, tant si existeix vida en les mateixes condicions a altres parts del còsmos, com si hi existeix vida en altres condicions, encara és més difícil de imaginar-ho: la teoria explicativa que vulgui interrelacionar física, química i biologia, ha de fer-ho considerant les lleis imprescindibles a cada nivell, però que puguin donar coherència a una interrelació entre tots. Una vegada més considerem que el principi antròpic, per la seva visió holística, i manera holística d'apropar-se a l'observació de la realitat té aquesta intenció.

Per a veure com el principi antròpic explica la connexió entre el nivell de la biologia i els altres de la química i la física, ens són, una vegada més de gran ajuda les paraules de Paul Davis del seu llibre "otros mundos". Diu: "quan estimem que el sol és una estrella típica, apreciem la vida sobre la terra des d'una perspectiva més còsmica. Hi ha estrelles de tots tipus de tamany, masses i temperatures, i encara

que el nostre sol és un nano entre les estrelles, no se'n desconeixen d'altres del seu mateix tamany. Hi ha tants milers de milions d'estrelles (quasi infinites) que encara que la vida sigui un accident increïblement estrany és indubtable que ocorrerà en darrer terme en punts aïllats de l'univers. La vida que ha sorgit a la terra és una simple conseqüència del fet més probable, que l'accident ocorregué en un planeta les condicions de les quals hi són òptimes. D'aquí podem treure la conclusió que la nostra localització en el còsmos no és aleatòria, sinó que ha estat seleccionada per les condicions necessàries perquè estiguem aquí. Aquesta important conclusió, que moltes vegades es passa per alt, pot ser vital per a la nostra visió de nosaltres mateixos i del nostre lloc dins del gran ordre" (18).

I continua dient: "si, a la nostra localització al 'superespai' hi apliquem el mateix raonament que a la nostra localització a l'espai, podem concloure que moltíssims altres trets del món deuen ésser conseqüència d'aquesta selecció biològica. Com solament un reduït subconjunt de tots els mons possibles poden sostenir la vida, la major part del superespai estarà deshabitada. El món en què vivim és inevitablement el món que 'vivim'; (19).

El principi entròpic ens sembla suggerent. No tant perquè pugui donar sentit a unes equacions matemàtiques, que apareixen com a "coincidències misterioses", en mans d'un atzar molt diligent, sinó que ens interessa perquè revela una qualitat d'argumentar la vida i la intel·ligència que fa comprensible la física amb altres intuïcions. Indica un ordre en la realitat que implica els diferents nivells: físic, biològic i intel·ligent. Això invita a reflexionar sobre un ordre en la vida social que alhora que tingui una diversitat complexa en les seves expressions, no perdi la perspectiva d'interrelació de tots els nivells de realitat. És especialment important, aquesta reflexió, a la nostra cultura moderna, fragmentada i en guerra amb la naturalesa,

perquè adquireixi així un coneixement conscient de la interrelació entre les estructures físiques, biològiques i culturals.

Volem citar un cop més, per acabar aquest apartat, a Paul Davis quan diu que: " En realitat, el principi antròpic fort, representa un canvi radical respecte al concepte clàssic d'explicació científica. Afirma que l'univers ha estat pensat per a ésser habitat i que tant les lleis de la física com les condicions inicials són disposades de tal manera que quedi assegurada l'aparició d'organismes vius. En aquest sentit, el principi antròpic fort s'assembla a la tradicional explicació religiosa del món: Deu va fer el món perquè fos habitat per la humanitat" (20).

Reflexió sociològica derivada del 'principi antròpic'.

La societat moderna és el resultat d'una estructura social que és alhora complexa i confusa. Complexa perquè ha possibilitat un contacte pràcticament entre tot el planeta, a través de les tecnologies de comunicacions, i a través d'institucions amb caràcter d'apropament i diàleg entre les nacions. I confusa perquè això s'ha fet a costa de considerar les altres cultures del planeta subdesenvolupades. Trencar-los els seus ritmes socials i naturals, amb intenció de facilitar el desenvolupament, per al qual s'ha agafat l'indicador occidental del benefici monetari, aplicant els paràmetres dels països industrials. Però això, havent creat també pobresa entre molts sectors de població dins els mateixos contextos socials moderns (és particularment el cas dels suburbis de les grans metròpolis), i, sobretot havent empobrit a la gran majoria dels països del món.

La complexitat i confusió s'aguditzen pel fet de viure dins del paradigma de l'avenç tecnològic, confiant que possibilitarà el desenvolupament, tal com ho ha fet fins ara, corregint, en tot cas, els errors comesos. Aquesta manera d'entendre les coses s'ha fet a costa també d'ignorar la tradició filosòfica d'occident, la qual ha tingut en primer pla una ètica envers la naturalesa, com cap a la comunitat social, com també vers l'individu considerat com un cosmos autònom. Una filosofia que ha desenvolupat un art pràctic i abstracte, compaginant les dos arts. I unes facultats de transcendir la immediatesa. És igualment cert que el materialisme és també una tradició que s'inicià amb els sofistes grecs (Pròtagores), però que ha conviscut amb la tradició que s'inicià amb Socrates-Platò,(21). Ambdues visions de les coses s'han desenvolupat més o menys paral·leles. Fou així fins que a nivell sociològic, la industrialització i la modernització de la vida social imposaren el lucre material, dividint la tradició occidental en dues cultures, relacionades entre si de forma esquizofrènica.

Els resultats d'això, com hem defensat al llarg d'aquesta tesi, han estat en molts aspectes desastrosos: crisis, en les institucions socials, de definició de la seva identitat (sanitat, educació, l'indústria, el comerç, l'energia...), una divisió extremada de la realitat, sigui l'àtom en el camp de la matèria, el temps, l'espai i el territori, les professions i oficis, les cultures perifèriques etc.. És rellevant, des del punt de vista que ressaltem aquí de canvi de paradigma, la consideració de bloqueig del futur. Pel fet d'haver-se pogut contactar tot el planeta per una banda, i haver-se manifestat planetàriament els grans problemes de la humanitat per altra banda, el futur pren un caràcter nou. Aquest ja no s'ha de conquerir, ja no representa el temps on són

possibles les promeses religioses, polítiques, revolucionàries, etc., sinó que el futur és el senyal de la supervivència. Sigui individualment o col·lectivament, (22). El tema fonamental és desbloquejar el futur de les inèrcies modernes tant del pensament abstracte com dels costums de malversament que el condicionen.

Dins d'aquesta perspectiva pren sentit el principi antròpic. Plantaja novament, amb tota la física quàntica i la cosmologia científica moderna, que haver basat la societat moderna sobre el paradigma mecànic (amb el qual s'inicià la ciència moderna) pot haver estat un error d'enormes conseqüències, perquè s'ha èxtremat. Cal reconsiderar-ho així a la vista de la situació crisiària i perillosa en què es troba la nostra cultura actual. És interessant que sorgeixi la qüestió, també de dins de la ciència moderna, de la teoria més avançada de la física i aportis suggeriments seriosos que, per avançar en el coneixement científic de la realitat, es necessita també conèixer el subjecte que l'observa, aquesta realitat. El suggeriment que cal conèixer millor "quí" és aquest subjecte. Això ens connecta de nou amb la més antiga tradició occidental, però amb tota la novetat sociològica del segle xx, sigui en la vessant quantitativa o qualitativa. És molt probable que els científics, per inèrcia, considerin suficient que aquest coneixement es faci des de les esferes científiques, recurrent en tot cas, a un treball interdisciplinari entre la biologia i la química, amb la física. Però aquí ens trobem amb la mateixa qüestió que se'ns presenta amb els casos d'estudis sobre el funcionament del cervell i els seus hemisferis. Analitzant-los separadament no se n'arriba a explicar les facultats. Per conèixer millor el subjecte s'han de desenvolupar tant el pensament abstracte de la ciència i la filosofia, com la sensibilitat artística i artesana, com la mística o fusió del subjecte amb la realitat, (23). Tres dimensions considerades ja pels antics d'occident.

S'ha volgut entendre la realitat marginant-ne el subjecte, supeditant l'home a les veritats experimentables per a la medició quantitativa dels objectes, i això ara es revela insuficient en el millor dels casos, matusser, i duit a l'extrem, perillós. Però, la situació mundial està situada a l'extrem. Ara el plantejament que feiem no n'és l'oposat. Tornar a agafar l'home com a mesura única de la realitat, i valorar aquesta només amb els aspectes qualitatius, subjectius. Per a entendre la realitat ara, s'ha d'entendre la relació i interrelació entre l'home i les coses, entre el subjecte que observa la realitat, però que observant-la, tal vegada, la crea, i les coses que en entrar en relació es manifesten observables. Es tracta d'agafar ambdós en una visió de conjunt i fer de les interrelacions la mesura de les coses reals. No una mesura que enfatitza l'objecte, ni una mesura qualitativa que enfatitza el subjecte, sinó una mesura qualitativa i quantitativa alhora.

D'aquesta manera es tendeix un pont des de la física a l'antropologia. I d'aquí a les cultures humanes, que és una de les qüestions on volem arribar. A més d'això, es torna a albirar una comunicació recíproca entre la ciència i la filosofia, que ja pràcticament l'antiga Grècia (per exemple Aristòtil). Personatges de la nostra cultura com Raimon Llull i Leonardo Da Vinci testimoniaran clarament durant la seva vida. Veiem importants aquests ponts perquè representen un capgirament del paradigma cartesià, el qual és insuficient per a afrontar la majoria de problemes sociològics plantejats a gran escala. I ho veiem així perquè, primer relativitza el paradigma científic, el pes de la ciència moderna, en relacionar els diferents components de la realitat, necessita d'una altra visió, i aquesta és el que aporta el pensament holístic. Segon relativitza l'antropocentrisme de la cultura occidental, en creure's aquesta la més avançada pel fet només de les obtencions espectaculars en la manipulació de la matèria. Ara, en molts sentits, aquesta manipulació, se'n torna en contra, en forma d'amenaçes de guerra nuclear, perills de contaminació, desequilibris d'ecosistemes naturals i bàsics per a la vida, aparició de malalties vinculades amb el ritme modern.

De manera perjudicial, avui en dia, comprovem que l'estructura física no és inexorable a la intervenció de l'home, sinó tot el contrari. Aquest a través de la seva manipulació tecnològica, pot transmutar la química i la biologia del planeta, transmutant així, l'ecosistema planetari. Un exemple del primer és el forat en la capa d'ozó a la part sud del planeta. Un exemple del segon és l'increment de desertització de la terra per la desaparició del mantell orgànic a la primera capa, per cultius intensius durant uns cinc anys. Aquesta manipulació de la tecnologia pot fer desaparèixer espècies vitals al manteniment de la biosfera per una banda (24), i crear, per l'altra banda, ambients artificials com són les grans conurbacions que emmelalteixen els seus habitants (25). Això en el millor dels sentits, sense entrar en la possibilitat de l'holocaust bèl·lic, que també existeix.

El principi antròpic és un tipus d'especulació teòrica que pren l'estructura de la matèria i la física de l'univers d'una manera seriosa, perquè fa prendre consciència de la implicació que té per a la vida i per a l'home. Es a dir, incorpora una visió de la vida i de l'home per a explicar-la. Conjuntament, la hipòtesi Gaia i l'experiència de llibertat humana poden transmutar la visió d'una realitat separada, per una visió d'una realitat relacionada com hem dit. Situar novament l'ésser humà en el centre d'una explicació cosmològica, té amplies repercussions filosòfiques i sociològiques. Ara, naturalment, la perspectiva n'és més àmplia, quant als temes de discussió, que la perspectiva que emergí amb la revolució de Copernic i l'antropocentrisme de l'església. Encara que en essència, és en joc igualment una manera de veure el món. Amb el principi antròpic (i altres teories holístiques en aquesta direcció (26), no és en discussió cap poder imperatiu o domini social immediat, (com el que podia trobar-se en la polèmica anterior), sinó que el que ara es discuteix és la supervivència i alhora un salt qualitatiu de tipus social, al mateix temps que s'aborda l'anterior. La supervivència del planeta és l'emergència d'una nova societat. No pot ésser

d'altre manera, ja que els punts de discussió per a la supervivència (l'equilibri ecològic, un nou ordre econòmic mundial, la salut, la convivència pacífica, la reconciliació entre la ciència, l'art i la filosofia, el diàleg intercultural per una convivència fructífera...) són els mateixos d'un ordre social qualitatiu. No és possible una supervivència amb un paradigma que estimula el creixement il·limitat econòmic, demogràfic, polític, amb els parametres de la societat industrial avançada. Això no és possible per a tots els països, com no és possible un lloc de treball per a tothom, i en ambdós casos voler mantenir les pautes de creixement segons l'índex industrial. És possible, no obstant això, que el treball sigui quelcom digna per a tothom i que tots els països tinguin una economia de subsistència i riquesa distribuïda equitativament. Per això últim si calen uns nous paràmetres. La lògica de la modernitat es desploma perquè es discuteix amb l'emergència d'un ordre nou, que no només indica la supervivència i subsistència, sinó que per això mateix, podria ésser més rica econòmicament i culturalment, canviant això si, la concepció del què és riquesa i substituir els paràmetres de progrés segons la societat moderna per el que entenen altres cultures.

Aquesta discussió conté els termes d'una ètica ecològica i d'un sentit transcendent de l'home, en el moment present, no en el temps futur que hipoteca el moment, com defensen les ideologies polítiques i religioses, sinó la transcendència en el temps que no es pot dividir. En aquest sentit a juntem l'emergència d'una consciència nova, coresponsable amb l'equilibri natural i social. Tant amb la naturalesa com amb la cultura. Una consciència que passa pel respecte profund als ecosistemes naturals i per un respecte profund a les cultures no modernes. Aquest respecte té la mesura d'un respecte integral a la persona. Hi han antecedents en les tradicions humanistes de totes les grans cultures com la graga antiga, la xinesa, la hindú, etc.

La modernitat té el repte d'elaborar una nova cultura, ètica amb la persona i el planeta, que pugui deslligar-se del perill de destrucció per què s'ha encaminat. La cultura moderna és per altra banda en una situació favorable a sensibilitzar-se a aquest despertar perquè ha topat amb els límits i els seus perills. Per això, allà on hi ha hagut modernització, (fins i tot a l'Índia) hi ha hagut també despertar de moviments alternatius a la modernitat, i experiències de vida amb components d'una nova consciència. Aquesta nova experiència exigeix una visió elevada i optimista de l'home que sempre ha tingut la tradició humanista. L'experiència mística, poètica i artística, han estat exemples d'això. Han mostrat el potencial latent de la persona humana. Avui en dia, una visió així de l'home és una opció, una aposta a provar una altra manera de viure, altres directrius culturals. El que no és cap indicador científic. La mateixa psicologia humana acadèmica té quatre grans corrents i moltes subcorrents; totes elles en destaquen un o altre aspecte. El mateix es podria dir de la teoria sociològica, Però el denominador comú n'és una nova visió i opció antropològica de l'home modern. Una antropologia de la modernitat.

Hom ha arribat a uns límits més amples i perillosos que 400 anys enrrera, pel que respecta a l'enginyeria de la ciència. Amb l'ajut de la tecnologia òptica i telescòpica, i en l'explosió de l'àtom, hom ha pogut observar l'univers en què hom es troba. Complex, immens, tant pel que fa al macrocosmos, com pel nivell enormement ínfim de les partícules subatòmiques. Hom ha arribat a constatar la similitud d'ambdues escales, la interrelació entre ambdós nivells i la seva posició intermèdia. A l'univers de milions de galàxies, amb sistemes estel·lars, molts d'ells, amb planetes similars al nostra, en què hagi pogut evolucionar una química del carboni i desenvolupat així vida i intel·ligència. Constatar això és impossible actualment o molt difícil. No obstant això, disposar d'una teoria com el principi antròpic és enriquidor per a nosaltres mateixos, pel fet que mostra les connexions entre

les lleis físiques i la química biològica, com hem assenyalat, i poder relacionar aquestes amb la intel·ligència i la consciència. Representa, al nostre mode de veure, una superació de l'aïllada ciència fragmentària. I és una interrelació que no emergeix a costa de carregar-se cada un dels regnes, que es donen a la realitat (físic, biològic, intel·ligent), diluint-los en una uniformitat inert de la segona llei de la termodinàmica, sinó que representa un tipus d'estructuració de la realitat que la fa més complexa, però també més comprensible. Més connectada.

Els nous coneixements de la física, les dificultats ecològiques del planeta, i l'enorme sofriment humà en forma de misèria i violència fan que el "modus de vida" es plantegi de bell nou. Que les actituds davant la producció, el treball, el consum, l'habitat, l'educació... es considerin de bell nou, amb postures radicalment noves.

La direcció de la mateixa modernitat i els seus seguidors és clara. Anar millorant i reformant els mals socials, que consideren innevitables a la modernització, a partir d'un major increment de la tecnologia i de l'informació científica. Així per afrontar els problemes de pobresa d'urbanisme, etc., s'estimula la investigació en aquests camps. Desenvolupar també si cal institucions internacionals de pau, cooperació internacional, etc.. I això amb una orientació més o menys democràtica i social. Aquesta postura és coneguda, assajada, i útil per a millorar el sistema. Però no aborda de cara la realitat macrosociològica de la modernitat, la qual és agudament greu, i que només amb un canvi radical de mentalitat podrà abordar-se seriosament la crisi i el perill.

Aquesta altra direcció té la rellevància podríem dir de la "conspiració". Semblant a un humanisme que repensa novament la realitat humana. Menys compromés amb els centres de poder polític o religiós, i per això mateix més lliure. Amb major capacitat per eixemplar la perspectiva de

comprensió de l'home i la seva cultura. No es pot confondre amb els moviments retrospectius de refugi i evasió religiosa, sectària o utòpica, perquè té la claredat del seu canvi personal. Del compromís de canvi en la pròpia consciència. De la pròpia llibertat. que tant els moviments utòpics com les ideologies religioses hipotequen. Tenen també la claredat de considerar el temps present, com el temps global, real, indivisible. Es tracte d'una conspiració des de les arrels.

La visió holística com un nou mètode de coneixement.

Hem volgut desenvolupar d'una manera concreta, les possibilitats que té aplicar la visió holística a diferents disciplines acadèmiques. Aquestes per captar i comprendre la realitat. Actualment l'estructura acadèmica és desvinculada disciplinàriament, i això és un convencionalisme que es posa en qüestió quan emergeix un nou paradigma de coneixement. De la mateixa manera que es qüestiona també el mètode d'acostament a la realitat. El nostre interès, aquí, no és de descriure quina fóra la millor organització disciplinària segons el paradigma holístic, però sí de mostrar les possibilitats metodològiques de connexió interdisciplinària que té aquest nou paradigma. Precisament la interrelació entre els components de la realitat és la "qualitat" del tractament holístic. Aquí resideix, al nostre mode d'entendre, el seu valor.

En aquest capítol hem agafat uns exemples específics no perquè el pensament holístic comenci amb aquests, ni perquè s'hi esgoti, sinó perquè s'estan debaten dins les seves pròpies àrees com una qüestió de caire paradigmàtic. Per una banda el "principi antròpic" com una teoria de la cosmologia moderna de la física. En segon lloc una hipòtesi de l'àmbit de la geologia química, com és ara la hipòtesi "Gaia", amb un intès sentit ecològic. I finalment l'experiència de llibertat,

tractada tant per la psicologia, com per la filosofia, les ciències socials o les religions. Veiem amb aquests tres exemples (dos últims en el proper capítol) unes implicacions sobre la manera de viure i les actituds socials, perquè tracten respectivament a) l'estructura de la realitat físico-mental; b) La supervivència del planeta; c) el sentit en la consciència humana de la llibertat. Les tres poden ser propiciades o inhibides per la cultura. La civilització moderna és en ella mateixa un enfrontament amb les tres.

Aquestes qüestions són plantejaments paradigmàtics que poden aportar certa llum a la confusió de coneixements que impera en la modernitat per la banalització de la informació (24). Per a nosaltres la visió holística és aclaridora perquè tracta les coses en conjunt, s'hi acostava amb un mètode que en lloc de separar, integra. La modernitat en crisi ens ha incitat a aprendre a observar amb una mirada macrosociològica i interrelacionada perquè així són els problemes que ha provocat. A pesar de l'inèrcia de la microsociologia i de l'analítica els problemes es viuen per part de la població afectada com un sol problema, aquest és el de la modernització.

Som conscients que el tractament holístic de la realitat és poc útil a una cultura basada en l'anàlisi, i en l'acceptació de les parts fragmentades de la realitat d'una estructura social. D'aquesta manera divideix la vida en comú (25), com fa la cultura moderna. I és poc útil, perquè es basa sobretot, en el funcionament mecànic de les coses, així és la tecnologia moderna. El paradigma holístic té una forma més orgànica de veure funcionar les coses, és a dir, de cooperació, interrelació, adaptació, imprevisió i consciència.

La cultura moderna s'ha obsessionat, tant política com religiosament a atorgar (col·locar) cada cosa a un lloc, i a cada persona un status (26). El motor de les persones i les relacions que estableix són, en la seva part més profunda, desconegudes i variables, encara que sigui

per exemple en una convivència quotidiana. Aleshores, la concepció mecànica és falsa com explicació primera i final de les coses reals. Per això mateix, la modernitat té deficiències com a formació social, i la seva crisi és d'arrels, la mateixa crisi indica que la societat humana no és un mecanisme, ans més aviat un organisme.

En aquest sentit la visió holística de la realitat no interessa, perquè posa en dubte l'utilitat de l'anàlisi. Per a nosaltres és clar que aquesta manera de veure les coses apareix "descol·locant" les coses del seu lloc. El principi d'incertitud o imprevisió és un exemple d'això, i la importància de la realitat no és el lloc en que són col·locades les coses (variables i imprevisibles), sinó el canvi en el moviment. O, en altres paraules, la relació entre les coses i les persones. No diem que no hi hagi funcionaments mecànics en la realitat, sinó que aquesta essencialment, no és mecànica, com ha pretès la cultura moderna i la quantificació del seu mètode científic.

La visió holística apareix igualment sense atorgar gaire importància al l'status social, perquè comprèn que les forces reals que mouen la història de la gent, les cultures i els conflictes polítics són de mentalitats, inèrcies de formes de pensar. Ressalta per altra banda, la capacitat de cada component en reproduir o simbolitzar el conjunt de la realitat, en considerar a cada persona un microcosmos. Naturalment, això és poc útil a una cultura, com la moderna, fundada en l'individualisme egocèntric, és a dir en la falsa convicció que hom és propietari de la pròpia vida, del món que l'envolta, etc., però, totalment exposat, fragil, a una mort per contaminació radioactiva per exemple, a el ritme de vida modern, a una guerra, o a qualsevol dels perills que festeigen a la modernitat. El status és un convencionalisme social que permet de col·locar les persones a un lloc, catalogar-les, amb un sentit mecànic, i així analitzar-les, per tal de saber i predir-ne els moviments, controlar-los. Això és útil a la cultura moderna, perquè han estat els seus fonaments. El problema és que molts conflictes

s'escapen de l'anàlisi. Les ideologies modernes, siguin polítiques o religioses, són en si mateixes exemples de caos (27). Són les que han tingut un paper rellevant en la formació de la modernitat (entenent per religió també el marxisme), però pel fet d'ésser les inspiradores i defensores de la divisió social, han tapat les injustícies elementals de la condició humana i han hipotecat la llibertat. Estan desdibuixant gran part de la realitat, a que es desvetlla aquesta com incerta, i creativa.

La visió holística que defensem aquí com un paradigma més acertat de comprensió, és molt revulsiu de l'estructura social moderna. No en va s'alcen veus des del mètode científic per tal de desvaloritzar-lo, per tal com moltes de les seves hipòtesis no poden ser mesurades empíricament. Aquesta serà una de les confrontacions més fortes entre ambdós paradigmes: l'analític, l'holístic. No obstant això volem indicar que la visió holística ha entrat en el pensament científic modern per la porta de la física teòrica tant en el món quàntic, com en el cosmològic, (28). Els defensors del mètode científico-analític, majorment acceptat i establert a les societats modernes, pretenen de marginalitzar els inspiradors holístics, per les dificultats que aquests tenen en el "mesurament quantitatiu", el qual mètode de mesurament desconsideren vàlid. Aquestes dificultats són les pròpies de tot canvi de paradigma, el que vol dir, sobretot, canvi de mètode d'apropament. L'holisme no té interès a mesurar, però sí té implícites la consistència i l'autoconsistència dels seus components. A pesar d'aquestes tensions, el resò social favorable a aquest nou paradigma emergent és cada dia més ample, quan justament l'anàlisi està exhaurit en la seva capacitat de clari-ficació en l'estructura social.

La tensió és obvia, és la mateixa que hi ha dins l'estructura social, en les seves institucions, per exemple, econòmiques, de comunicació

social, de salut pública, de relacions familiars, etc.. Crisi que genera per altra banda noves formes de vida. La societat moderna és la que més ha aplicat el pensament cartesià d'anàlisi. L'ha aplicat massivament a totes les àrees de la vida diària, perquè ha estat també el paradigma filosòfic que ha dominat. Podríem dir que és la societat que més altament ha aconseguit de fragmentar la realitat. I això tant la versió anglo-saxona, com la versió marxista. Des del nostre punt de vista, això està tocant fons en aquestes últimes dècades del segle xx. No en bé d'una nova ideologia històrico-social, sinó observant el caos imperant. El que sí que emergeix és una consciència nova, i aquesta en el discerniment pròpi de la visió holística, de la manera holística d'observar. Les crisis s'estenen a tot arreu. Podríem dir que la cultura moderna és també la cultura de les crisis. Tecnologia i crisis són els dos grans efectes d'una manera de pensar característica de la modernitat. Ara bé tant en alguns intel·lectuals com en sectors de població s'està trastocant l'àmbit de visió, hi ha una presa de consciència seriosa davant tot això.

Avui en dia, la matèria, el temps i l'espai, la ment, l'energia, l'antropologia de les cultures i el sentit còsmic de la consciència... són novament repensats. Són conceptes que es reflexionen novament. Enmig d'una cultura altament tecnificada, i amb una alta pretensió d'universalitat, els llenguatges salten en moltes interpretacions per no tenir una base ampla de comprensió dels conceptes bàsics. Mostra tant la crisi que necessàriament se'n deriva, com la impossibilitat d'universalitzar un paradigma (per molt digne que pugui semblar). L'error de la modernitat és haver pretès això i imposar-ho, a través d'habits mentals, i ho hagi forçat a través de polítiques econòmiques a la resta de països no moderns. Haver cregut que les relacions socials i la cultura humana funcionen semblantment a la tecnologia. Per això apareixen la rebel·lió, el descontent, la violència, el retrocés... i també intents de noves formes de fer.

Però sí que hem de dir que el paradigma holístic és útil perquè les cultures en diàleg puguin tractar un ampli ventall. En el món, tal com s'està constituint actualment, s'està forçant un contacte periòdic entre tots els països. Entendre la diversitat que hi ha aquí dintre és fonamental per a la convivència, en lloc d'engendrar uniformisme universal. Aquí ve d'una gran ajuda entendre la interrelació de les coses tal com indica el mètode holístic. En aquest sentit és útil. Connecta en certa manera en la tradició humanista d'occident. Però alhora amb el sentit de la realitat ecosistèmica, i del valor ecològic, de cultures no occidentals (africanes, indoamericanes, asiàtiques), i fàcilment en la tradició taoista d'orient.

Quan diem que és útil, volem dir aquí, que integra les coses no d'una manera confusa, barrejada, sinó que en permet un ordre en cada context. No es tracte de cap utilitarisme modern, ni cap voluntarisme. Volem recordar que la majoria de la població mundial no segueix els patrons de la tecnologia moderna, encara que aquesta sigui la pretensió dels seus governs. Igualment, la gent dels països moderns disconformes d'haver reduït la cultura a tecnologia, és cada dia més nombrosa, com ho mostren els moviments socials alternatius de tot tipus, ecologistes, pacifistes, moviments intel·lectuals...

L'estructura social de la modernitat ha implicat tot el planeta, i per això mateix en aquesta nova consciència que emergeix hi ha el convenciment que és necessari d'introduir el diàleg intercultural, el que d'altres cultures no occidentals poden dir dels problemes que afecten avui tot el planeta. És en aquest sentit que introduïm la idea de la visió holística com que pot tenir un pont amb altres cultures. Posem l'èmfasi aquí que aquesta visió emergeix com a alternativa al paradigma analític de la ciència moderna.

Per a nosaltres és bastant obvi que l'atractiu del pensament holístic és que incorpora la diversitat com un component d'explicació. Això arriba fàcilment a la gent perquè personalitza, potencia lo que és genuí, i arriba també a les cultures disconformes amb els resultats de la modernitat. Per entendre els grans dilemes en què es troba el món modern embardissat, és insuficient l'anàlisi de la realitat. La visió holística aporta una altra forma de veure que integra, per això té resó i emergeix com a paradigma. La possible influència acadèmica que pugui tenir i l'acceptació social institucional n'estarà en funció d'ésser capaç de vincular les institucions socials amb les necessitats reals de la gent, les quals necessitats han fet aparició amb la crisi moderna. En la mesura en que es revaloritzi el coneixement-reflexió, no immediat-imformatitzat, ni purament elucubratiu, ni aquell que precisa d'ésser immediatament comprovat, es revaloritzen per si mateixes les relacions socials. Aquestes volen d'un coneixement que les reflecteixi (d'on ve reflexió). En la mesura que això pren valor agafa forma la nova cultura que emergeix. I és així, també, perquè des de diferents disciplines s'ha topat amb qüestions i problemes irresolubles des de l'òptica analítica (el treball, l'economia financera, la misèria...). Per a moltes qüestions de microsociologia l'anàlisi i l'estadística es presenta útil. Encara que també es planteja la mateixa utilitat de la microsociologia quan apareix en contradicció amb la macrosociologia.

Per a la macrosociologia, el paradigma holístic aborda millor les qüestions socials. Són qüestions tant de política com de filosofia. Inclou tant el fet quotidià com el model que inspira la forma de vida. Pretendre de tractar la concreció sense presentar-ne el model és incoherent, i més quan el tractament és estadístic, la qual cosa vol dir que no respon a ningú en concret. Hem dit igualment que tractar un model sense veure'n els reflexos és pura elucubració. La visió holística fa tenir-lo presents ambdós alhora. En aquest sentit té paral·lels en les ciències físiques i naturals, com hem intentat aproximar-nos-hi en estudiar el principi antròpic, i que també veurem al estudiar la hipòtesi Gaia.

Naturalment la metodologia del pensament holístic canvia respecte de la metodologia analítica. En el primer cas les dificultats teòriques topen amb la impossibilitat freqüent de constatar empíricament les seves hipòtesis. Però el quid de la qüestió és que la visió holística observa de diferent manera la mateixa realitat i el seu mètode no és la comprovació, sinó la consistència de la seva observació i formulació. De com reflecteix la realitat amb les seves teories i com ressonen novament en el pensament de la gent. El problema de la comprovació empírica en ciències socials és que està despallada de teoria. El mètode científic, s'està també revisant profundament, ja que dins d'ell es qüestiona quin és el valor de les quantitats mesurables en una societat que es perd en les xifres. Una societat que porta tres segles mesurant realitats parcials sense haver obtingut una cota de benestar social acceptable sociològicament. Diversos móns de pobresa, resistències de cultures no occidentals a occidentalitzar-se, violència a les grans ciutats.

No és estrany, per això mateix, que hi hagi tensió també en l'àmbit acadèmic i institucional, perquè es tracta d'explicar una realitat a la qual s'oposen paradigmes. Això sempre comporta una revisió profunda de "què és la realitat", com també de "quin és el mètode d'apropament". Aquí, la confrontació que assenyallem és entre el tractament analític i l'holístic. Entre el mesurament quantitatiu (que paradoxalment esdevé abstracte, despersonalitzat i per això sense valor) i el mesurament qualitatiu, que esdevé concret i personal. En el mètode holístic, el més apropiat és valorar la qualitat d'un element en relació amb el conjunt del sistema. La funció integradora, o bé la capacitat d'estructurar la realitat. En el pensament holístic, la constatació és implícita en la capacitat d'ordenació que té un pensament, en l'elegància d'una explicació, en la capacitat de simbolitzar la totalitat del sistema.

NOTES AL CAPITOL 8.

- 1.- Paul Davis. El Universo Accidental. Barcelona, científica Salvat, 1.986, pag 51.
- 2.- Per entendre el funcionament de les quatre forces físiques és útil veure la 2ª part del llibre de James S. Trefil, El momento de la creació. (del big bang hasta el momento actual). Barcelona, Científica Salvat, 1.986. La intenció de l'autor és reduccionista.
- 3.- Veure Paul Davis, el llibre Otros Mundos. Barcelona, Científica Salvat, 1.986, Capítol V, pag. 83.
- 4.- Paul Davis. El universo Accidental. Obre cit. pag. v i vi del prefaci.
- 5.- Paul Davis. Obre cit. pag vi del prefaci.
- 6.- Isotròpica vol dir que s'orienta (s'expandeix) per igual a tot arreu de l'espai còsmic, com un globus que s'infla per igual. Homogeni vol dir que aquesta expansió és també igual de reacció a reacció. Paul Davis, obra cit. pag. 7, 8.
- 7.- Paul Davis. Obre cit. pag. 3.
- 8.- " " " Pag. 108, 109, 110.
- 9.- " " " Pag. 122, 123.
- 10.- En la tradició oriental hindú, tant vedàntica com budista i en la tradició xinesa això és així, però igualment en la tradició occidental amb el tandem Socràtes i Plató. En el sufisme de Iben Arabi. R. Panikkar diu que també en les tradicions africanes i indoamericanes.
- 11.- R. Panikkar. Revista Jano. Serie monogràfica "humanidades médicas" nº 2: sobre "Medicina y Religión", pag 28.
- 12.- R. Panikkar, en aquest sentit, parla fins i tot de la "perversió de la ciència moderna", com a component cultural fonamental de la modernitat, de la visió del món que aquesta té. Així ho expressa, per exemple, en la conferència pública a la facultat de filosofia el 30 d'abril del 87.
- 13.- Paul Davis. Obre cit. pag. 154.
- 14.- Amb tota l'inèrcia que té el pensament que segons R. Panikkar, és superior a la inèrcia de la matèria.
- 15.- Paul Davis. Obre cit. pag 156.
- 16.- Paul Davis. Otros Mundos. Obre cit. Pag. 138, 139.
- 17.- Paul Davis. Obre cit. pag. 139.
- 18.- Paul Davis. Obre cit. pag. 139.

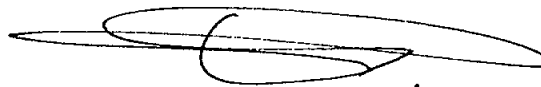
- 19.- Paul Davis. obre cit. pag. 139, 140.
- 20.- " " El Universo Accidental. Obre cit. pag. 163.
- 21.- Veure els diàlegs de Socràtes en les obres completes de Platò. Madrid, ed. Aguilar, 1.972.
- 22.- Per aquest tema hi ha el treball de Raimón Panikkar sobre "The End Of History: The Threefold Structure Of Human Time-Consciousness". Es el capítol 6, d'una llibre amb altres autors sobre: Teilhard and The Unity Of Knowledge. New York, Paulist press, 1.983. pag. 83
- 23.- R. Panikkar, per exemple insisteix que en la nostra tradició occidental de la antiga Grècia hi havia les tres dimensions de l'home, a saber: 1) la sensible; 2) la mística; 3) la noètica.
- 24.- L'ecologia ha remarcat la importància de l'ecosistema, per això parla de la conservació d'espècies per la mateixa supervivència de la vida.
- 25.- Aquests ambients són a costa d'una ruptura ecològica que representa una ruptura de les tres dimensions de l'home. Això no vol dir que l'experiència ciutat no hagi estat en algunes ocasions la combinació ecosistèmica de la naturalesa amb la cultura. Però no les ciutats modernes.
- 26.- La teoria de sistemes; la teoria de l'ecosistema en l'ecologia, l'antropologia cultural també s'acosta en aquesta línia, o bé l'estudi de les religions comparades de Mircea Eliade...
- 27.- Els seus funcionaments interns reflexen el caos propi de la vida moderna, en quan a conflictes de poder; rivalitats ego centríques; definició d'identitat...
- 28.- Exemples d'això són els treballs de Capra, David Bohm, la teoria de l'univers múltiple, o l'univers participatiu de Everett en el primer cas i J. Wheeler en el segon.

CAPITOL 9.

EL DESVETLLAMENT A UNA CONSCI ENCIA PLANETARIA.

1.) La presa de consciència ecològica: una interfecundació entre territori i cultura.....	pag. 1.
2.) Capgiraments del procés de modernització.....	Pag. 12.
3.) La modernització aplicada a l'agricultura.....	Pag. 18.
4.) La desmitificació dels mites moderns.....	Pag. 26.
5.) La hipòtesi Gaia: una relació ecosistèmica de la vida sobre la Terra.....	Pag. 31.
Notes al capítol 9	Pag. 43.

Jesús Vicens. Sociòleg.

Barcelona 8 de juliol, 1.987.

CAPITOL 9. EL DESVETLLAMENT A UNA CONSCIENCIA PLANETÀRIA.

1.) La presa de consciència ecològica: una interfecundació entre territori i cultura.

Volem escometre aquí el desvetllament a una consciència planetària, tant en l'aspecte ecològic, com en l'aspecte cultural. És a dir, tant en la presa de consciència que el planeta és una totalitat interrelacionada sistèmicament, com en la presa de consciència que en el món hi ha una gran varietat de cultures que mostren molt diverses formes d'ésser i de fer que té l'home (1) arreu de món. L'àmbit, des del qual tocam aquí el tema, la sociologia, pot fer-se una aportació a la teoria del coneixement.

Un organisme biològic, per exemple, està viu gracies a les interrelacions coordinades dels seus components, a la sinergia de la multitud de microorganismes cel·lulars que el constitueixen. Igualment un ecosistema pren sentit pel conjunt de interrelacions entre els organismes que conté. I així també una estructura social. En tot sistema hi ha una diversificació de processos i diferents funcions entre els seus components. Volem assenyalar que un sistema és viu perquè té la peculiaritat i característica bàsica que és un sistema obert. Ser un sistema obert és vital per a tot organisme, això és, un bescanvi d'energia amb l'entorn immediat al sistema. Tant un ecosistema com una cultura evolucionen, són vius, perquè interactuen, són oberts, respecte d'altres sistemes propers.

Les últimes dècades, amb motiu dels viatges espacials, s'ha pogut contemplar la terra com un sol sistema. S'ha establert així la hipòtesi

Gaia, (que tractarem en aquest capítol), que diu que el planeta és un gran ecosistema viu, obert energèticament, en tant que rep del sol l'energia bàsica per originar i mantenir la biosfera (mitjançant el procés de transformació de la fotosíntesis), i, per altra banda, un sistema tancat en tant que no intercanvia matèria estructurada fora del planeta.

El paper de l'home i la civilització és clau en aquests processos vitals del planeta. La tecnologia moderna, per exemple, té una capacitat de manipulació, de desfèr cicles fonamentals per a la biosfera, com cap altra civilització ha tingut. L'estructura social moderna interfereix, a escala planetària (i per descomptat a una escala local també), el natural funcionament d'aquest organisme viu, del qual parla la hipòtesi Gaia. Els efectes de la intervenció tecnològica sobre el planeta es resenten negativament. Posen en perill ecosistemes i espècies. Les últimes dècades, fins i tot, posen en perill les cadenes alimentàries i el cicle de l'oxigen que respirem, fins el punt de trobar verí adherit a les cel·lules del organisme humà. Aquests efectes negatius i perills de la tecnologia moderna són reptes al tipus de vida que s'ha generat amb la modernitat. No obstant això, l'altre repte, a la intel·ligència, és veure si l'home, podrà intervenir en una línia evolutiva favorable a la salut de l'espècie i del planeta. Nosaltres hipotetitzem que, a través de la presa de consciència ecològica, i de la capacitat cultural de la societat humana, això és possible.

En aquest mateix sentit, l'eminent professor, microbiòleg i patòleg, francès, preocupat pel futur de la civilització, Rene Dubos diu: "Definir la Terra mitjançant estudis quantitativs és exacte, però la veritat més interessant i significativa sobre ella va més enllà de les medicions concernents al seu tamany, els seus moviments, i el seu lloc en el Cosmos. La Terra és única en el sistema solar perquè pos-

seix una sèrie de qualitats que es deriven de la miríada de formes de vida que acull. Essent un organisme viu, és més variada, més variable, més imprevisible i també més delicada que la matèria inanimada".(2).

La visió que l'home tingui de la Terra és molt important. Pot incitar a tenir una relació sinèrgica entre la societat humana i el planeta, a permetre a aquest a ésser un sistema diversificat, obert entre els seus components, a mantenir-lo viu, saludable, i evolucionar juntament amb ell. O, contrariament, pot incitar-lo a la destrucció. La visió que actualment predomina com a model de la Terra és que l'home està separat d'ella, i com espècie intel·ligent, l'ha de conquerir i dominar-la. És la concepció cartesiana, fonamentada sobre la mecànica de Newton de les lleis físiques. Aquí nosaltres dissentim, com totes les corrents intel·lectuals holístiques, i les corrents científiques basades en la teoria de sistemes. Des dels descobriments de les partícules subatòmiques com a corrents d'energia que tendeixen a formar estructures materials, o bé dels funcionaments sinèrgics en els organismes vius i de la funció integradora d'un ecosistema, les coses es veuen necessàriament interrelacionades. La visió de conquerir la naturalesa duu a considerar-la com a quelcom inert, que justifica l'explotació social. Aquestes visions, afortunadament, estan canviant en la ment de molts estudiosos.

Hi hagut 2.000 milions d'anys de vida sobre el planeta en absència total d'intervenció humana. Això mateix indica que per a moltes funcions del planeta, l'humanitat és innecessària. La nostra hipòtesi vol lligar l'home amb la resta de formes de vida del planeta i amb les funcions planetàries, que conjuntament constitueixen un tot ecosistèmic. La intel·ligència conscient, de la qual es glorifica l'home, podria ser, orientada amb cooperació amb la Terra, l'expressió conscient del propi planeta. Lligant l'home amb la Terra, es relliguen també les diferents cultures arreu del món. Una visió coparticipativa és

més real, per a nosaltres, que una visió separativa de l'home amb la naturalesa. Aquesta hipòtesi està en la línia dels moviments ecologistes sorgits als països industrials. En aquests països, la manera separativa de veure les coses s'ha plasmat més eficaçment a través del procés de modernització. Els moviments ecologistes encertadament o erròniament, en les seves lluites concretes, sí que han fet prendre consciència dels efectes negatius, de l'impacte destructor del model de vida modern. Han assenyalat la necessitat d'una ètica pel planeta, amb la naturalesa, si es vol disposar de salut.

Volem citar novament Rene Dubos perquè il·lustra això de què parlem, quan diu que: "l'expressió 'conquerir la naturalesa' és sens dubte una de les més censurables i enganyoses de les llengües occidentals, puix reflecteix la il·lusió que totes les forces naturals poden ésser totalment controlades i expressa el concepte criminal que la naturalesa ha de ser considerada principalment com una font de matèria prima i energia al servei de l'home. Aquesta opinió de la relació de l'home amb la naturalesa és tan destructiva com filosòficament insostenible. Una relació amb la Terra basada únicament en la seva utilització amb miras a l'enriquiment econòmic és destinada a provocar no sols la seva degradació, sinó també la de la mateixa vida humana. És una perversió, que si no es corregeix aviat, es convertirà en una malaltia fatal de les societats tecnològiques". (3).

Aquesta malaltia és ja patent a les societats tecnològicament més avançades i es comprova diàriament en la baixa qualitat de vida de moltes zones urbanes de les grans metròpolis. Considerar com a progrés el domini de la naturalesa està devinguent sociològicament una degradació. La consciència ecològica s'orienta a comprendre la unitat geològica i biològica de la terra, incloent-hi l'home, les seves creacions culturals i la seva intel·ligència. És un tipus de consciència que retorna la dignitat a la persona, i per això mateix és oposada a conquestes, sigui de la naturalesa, la irracionalitat o la imprevisi-

bilitat social.

Si per una banda la malaltia és un dels efectes del paradigma separatiu aplicat a gran escala, un altra és que porta a la destrucció de la bellesa que acompanya la naturalesa. Aquest és un element essencialment important per a l'home. El sentit de lucre, extremat amb la modernitat, ha desvaloritzat aquest factor. No es pot oblidar que aquesta bellesa ha inspirat per milers d'anys, cultures i cosmologies prehistòriques i històriques. Cants, dançes, liturgies, d'antigues comunitats, i segueix inspirant-ho a cultures compentorànies, en àrees geogràfiques no modernitzades d'Àfrica (la franja del Nil), o bé en diferents parts de la Índia. Perdre l'interès per la bellesa de la terra és una altra conseqüència de l'afany de confort tecnològic. Aquest se sap inabastable per a 2/3 parts de la humanitat. La reflexió que feiem d'això, és considerar aquest afany d'error cultural. Destrucció d'ecosistemes, malalties, pèrdua de bellesa i empobriment de la immensa majoria de la població per manca de solvència monetària, són resultats de la modernització.

Rene Dubos, respecte dels vincles que relacionen la humanitat (els seus pobles), amb la resta de la naturalesa i dels altres organismes vius, diu el següent:

"Aquestes relacions comporten un profund sentit de compromís amb la naturalesa i amb tots els processos centrals a la vida. Al mateix temps engendren un esperit de veneració i saviesa ecològica tan universal i intemporal que ja eren presents en la majoria de les cultures que varen florèixer a l'antiguitat. Les manifestacions d'aquesta veneració i saviesa es poden reconèixer en moltes cerimònies i mites arcaics, en els rites dels grecs preclàssics, en les pintures dels paisatjistes Sung i en les pràctiques agrícoles de tots els pobles preindustrials. (4).

En evocar el desvetllament a una consciència planetària és, per això, tan important adonar-se del funcionament ecosistèmic de les àrees geogràfiques del planeta, com adonar-se que és la cultura humana la que està configurant el paisatge: biològic i sociològic, en el món. Aquesta interrelació pren sentit més clarament amb una observació holística. Actualment s'ha d'entendre un ecosistema natural al costat d'un sistema social. És així sobretot per la intervenció de la civilització tecnològica sobre els sistemes naturals. Sempre ha estat així en termes generals, és a dir, hi hagut una estreta vinculació entre ordre social i territori. Les societats primitives i agràries són exemples d'antiguitat ecològica. Però, avui en dia, s'ha de tenir present de forma especial aquesta vinculació. El conflicte entre l'ordre social i el natural és molt intens, actualment, perquè es dona a una escala global. Els ecosistemes evolucionen més enllà de les fronteres nacionals. Els sistemes culturals s'estenen, estan en contacte, més enllà de les fronteres polítiques. Ambdós contradiuen les divisions territorials. I el respecte envers ambdós és prioritari en el moment social present, per conviure pacíficament sobre el planeta. La consciència planetària que tractem aquí conforma aquest sentit de respecte i diàleg amb ambdós tipus de sistemes.

Amb això, arribem a un punt important, és a dir, el tema de l'evolució, tan per als ecosistemes com per a les cultures. La diferència en l'escala de temps entre uns i altres sistemes és enorme. No obstant això, l'home, amb la tecnologia moderna, pot accelerar, i de fet ho fa, el ritme dels ecosistemes. Els pobles, al necessitar tan del territori com d'un sistema socio-cultural, ha de considerar ambdós. El ritme d'evolució cultural també s'accelera amb la tecnologia moderna, aquí també empobrint-la.

L'ordre social que impera al món, aquest és l'ordre de la modernitat, dificulta afrontar i resoldre situacions inesperades. Hi ha la convenció que en augmentar la tecnologia o els coneixements de la ciència

es podran prevuere totes les situacions problemàtiques. La realitat social està indicant el contrari, a saber, que cada dia és més imprevisible el futur al qual estem abocats. No obstant això, amb ritmes més naturals (pels equilibris ecològics), o ritmes més humans (pels equilibris culturals), les situacions imprevistes, desvetllen elles mateixes les solucions. Aquesta és la qualitat pròpia de l'evolució, sigui biològica o social. I en ambdós casos han sigut trencats per l'acceleració de la tecnologia moderna. Un sistema en procés d'evolució té la característica, la qualitat podriem dir, d'ésser obert. En cas contrari, s'estanca. La civilització moderna sembla estancar-se en la seva pròpia dinàmica. I haver perdut la capacitat de les solucions òptimes, qüestió tan pròpia de l'evolució.

Amb la civilització moderna, no s'acaba, afortunadament, la consciència humana. És una visió que sovint s'oblida pel costum de creure que apart de la modernització no pot haver-hi cap altre modus de vida, deixant de banda així milers d'anys d'altres civilitzacions. La tradició xinesa n'és un exemple, tot evolucionant, ha conservat més clarament les arrels antigues. Fins fa poques dècades havia conservat un sistema de prop de dos mil cinc cents anys, des de Confuci i Lao-Tsé. Tradició, que en alguns aspectes rebrota, després de l'autocrítica de la revolució cultural dels anys 60. Joseph Needham, que tal vegada sigui el sinòleg més rellevant d'occident, contrasta la concepció xinesa de la tècnica i la civilització amb l'europea. Al tenir, la primera, una concepció essencialment evolutiva, orgànica, no mecànica, permetia més fàcilment conservar les arrels tot canviant les branques. Diu l'autor:

"La 'philosophia perennis' de Xina ha estat un materialisme orgànic. Això pot veure's clarament en els manifestos dels filòsofs i pensadors científics de totes les èpoques. La concepció mecànica del món no es desenvolupa en el pensament xinès i, contràriament, la idea organicis-

ta segons la qual cada fenomen es troba connectat amb tots i cadascun dels altres, segons un ordre jeràrquic, fou universal entre els pensadors xinesos. No obstant això, no s'impedí l'aparició de grans invents científics, com el sismògraf. En alguns aspectes aquesta filosofia de la naturalesa pot haver estat fins i tot un ajud". (5).

Volem repensar aquí si és possible una evolució cultural per a l'humanitat amb l'uniformisme de la modernitat. No pot donar-se una veritable evolució destruint o marginant les cultures no modernes, no pertanyents a la civilització tecnològica. Per evolucionar es requereix bescamvis. Quan l'era moderna es mostra feble en les seves arrels, a la seva base, resulta ser necessari aquest bescamvi amb altres formes de vida. Si no és així la direcció cap a l'estancament serà de curte durada. Respectar la diversitat cultural arreu del món, entre les grans cultures i entre la multitud de més petites cultures, pot possibilitar una interfecundació enriquidora, una gamma de respostes, totes vàlides, a la crisi. És una temptació de tots els sistemes polítics i religiosos, el caure en la pretenssió de dominar la resta de cultures, sigui el catolicisme o l'Islam, el comunisme o el faixisme, la pretesa unitat planetària passa, per a moltes d'aquestes ideologies, per l'uniformisme, per reduir la diversitat humana a quatre còdics, de fàcil maneig i control. La tecnologia moderna és igualment impositiva, per ella no existeix la diversitat cultural, ans és enormement potent per a destruir-la. Ho veiem a les grans cultures de la Xina, la India o mig orient. Allà on ha arribat la modernització tecnològica es trenquen les arrels tradicionals. La tecnologia moderna és també dominadora respecte de la naturalesa. Substitueix la voluntat de conèixer per la de dominar.

No podem oblidar que la naturalesa biològica de l'home s'ha mantingut inalterada pràcticament des de l'edat de la pedra (mínimament 40.000 anys), el medi ambient social i territorial ha sofert enormes

canvis. La civilització tecnològica, juntament amb el que fou la revolució neolítica (ara fa uns 10.000 anys amb l'agricultura), han estat les que més han alterat el medi natural i social. No oblidem que la modernitat científico-tecnològica esta portant a: a) una forta crisi ecològica; b) a una forta crisi de 'seny' sobre la mateixa condició humana. L'home necessita de la terra, per alimentar-se, per a evitar l'entropia... i alhora necessita d'un sentit a la seva intel·ligència-consciència. La ment de l'home reflecteix el cosmos. L'estructura social no pot ignorar cap dels dos aspectes.

Nosaltres pensem que perquè la humanitat pugui evolucionar desenvolupant el projecte Sapiens, ha d'eixemplar la seva capacitat de percepció consciencial (6), és a dir, ha de desenvolupar la seva intel·ligència globalment, atorga espai mental a les intuïcions procedents de l'hemisferi dret del cervell humà. D'aquest se n'ha de fer la plasticitat d'un sistema viu, i no l'automatisme d'un sistema tancat. Des d'aquest argument podem entendre millor la necessitat de respectar les cultures arreu, i perquè d'elles pot donar-se una interfecundació. La plasticitat cerebral, l'obertura mental i la fecundació cultural estan dintre del mateix paradigma de comprensió, de captació de la realitat. La mútua fecundació provindran solucions a greus problemes que avui en dia ofeguen a molts pobles. Problemes energètics, financers, demogràfics, ecològics... Per exemple el sentit d'austeritat de la tradició monàstica Índia, que a Europa i Usa, es podria traduir en els moviments de la Simplicitat Voluntària, modelat en aquest segle per la figura de Gandhi, pot compaginar-se amb una certa tècnica i metòdica aplicada a l'economia. Algunes comunitats de la nova era (7), en són exemples. La tècnica és un instrumental molt lluny de la tecnologia dura que impera a occident i que s'exporta als països de tercer món per interessos financers. La modernització en aquests països és simultània a la creació de clapes enormes de pobresa insostenibles.

En els països en vies de desenvolupament, la modernització s'ha fet bruscament creant situacions greus. Aquesta és en essència la dinàmica de la modernització: la pèrdua de sensibilitat per les cultures colonitzades i per els sistemes naturals dels territoris on es modernitza. La crisi ecològica, i la perillositat ambiental que s'acosta està fent canviar de parer. Hi ha exemples al Brasil, on es destrueixen reserves selvàtiques, i cultures genuïnes dels indis americans. Però també n'hi ha altres d'exemples a Sudàfrica, Austràlia, l'Índia, Pakistan, Punjab, Bangladesh...

Fins i tot conceptualment s'ha contraposat modernització i primitivisme, perquè hi ha la idea que la primera és un avanç progressiu en l'evolució històrica i la segona un enderrament. Vull citar novament aquí a Joseph Needham, respecte això, perquè convida a un acte de humilitat quan el renaixement europeu, suport de la modernitat. Ho compara amb l'edat mitjana de la Xina. Diu:

"Segurament fóra millor prestar més atenció a la història i els valors de les civilitzacions no europees, de fet no menys elevades i genials que la nostra. Renunciem, doncs, a aquest orgull intel·lectual que es precia que nosaltres som la gent, i que la saviesa va néixer amb nosaltres". (8).

El model de modernització procedeix d'una de les cultures europees, l'anglosaxona, i el mèrit d'aquesta vindrà quan no es vulgui fer exportable universalment, perdi la seva arrogància, dialogui tant amb altres inspiracions europees, tals com la sensibilitat mediterrània, com amb les cultures de molts pobles que ha colonitzat. Actualment segueix havent-hi un colonialisme financer sobre els països pobres. La modernització, canvia llengua, costums, formes de treballar, mercats, rituals, cosmologies..., per un sistema pan-econòmic mundial, basat en les finances; una tecnologia dura; i un estil de vida que podríem dir americà, al qual s'exporta a totes les societats.

La modernització ha ignorat les peculiaritats de cada poble i territori, de cada estructura social diferenciada. Ha estat així per la manca d'una concepció orgànica de la societat. Naturalment, la manera de veure les coses influeix sobre el desenvolupament posterior, sigui una estructura social o la personalitat d'un individu. Haver entès la realitat còsmica, la naturalesa, com un mecanisme de rellotgeria, ha dut a una intervenció també mecànica dels organismes i de les societats. Afortunadament la física moderna més avançada comença entendre la matèria com a fluïxos d'energia tendents a crear i recrear constantment estructures materials. Visió més d'acord amb la tradició organista i humanista respecte a la naturalesa i a la societat. En la tradició europea, la poesia ha estat un ajut per a mantenir una visió de la realitat més semblant a les cultures orgàniques, i ara a la visió holística i energètica de la ciència moderna. La creació poètica ha mantingut llacos d'unió entre l'home i la naturalesa, tal com a Xina ho fou la pintura paisatgista.

Dues qüestions que la societat moderna no pot eludir són per tant la conservació dels ecosistemes i la seva diversitat per una banda, i la diversitat de cultures arreu del món per l'altra. La cultura moderna no és la solució als problemes del món, ans una consciència plural i diversa en les formes de fer, com ja és així per a molts sectors de la societat.

La llei bàsica de l'ecologia relaciona cada cosa amb el seu conjunt per què aquest prengui forma. Això justifica el respecte que cada sistema de vida o àrea geogràfica es mereix. Igualment, podem dir que els sistemes conceptuals que l'home crea per funcionar en societat, siguin de matis més religiós o secular, són limitats als pobles que els creen, dintre dels quals han d'evolucionar al pas del temps. Això també justifica el respecte a les diverses cultures arreu del món, i no imposar-ne cap que domini. No obstant això, la modernització ha estat un procés de imposició d'un model a la resta dels països, per

la fascinació, en gran part, de la tecnologia moderna, la qual es mostra cada vegada més perillosa. La modernitat és una concepció limitada, la qual pretén de reduir les coses de la realitat a uns pocs components. Molt sovint, la realitat només és intel·ligible si es copsa en el seu conjunt. Cal ésser conscients que no ha de confondre's coneixement amb informació. Aquesta és necessària pel coneixement. Però també és cert que la informació científica està condicionada pels aparells de medició, que recullen la informació. Especialment és així en les ciències socials.

2.) Canviaments del procés de modernització.

El procés de modernització ha moldejat canvis en el sistema conceptual, al provocar canvis en l'estructura econòmica. Però molts d'aquests canvis no han estat estructurats en sistemes de coneixement, sino que han arrasat l'humanisme immanent als estils propis de vida de cada poble. Per exemple, el pes econòmic ha passat del sector primari al secundari, d'aquí al terciari i els últims anys a l'anomenat sector quaternari o sector de la informàtica, telemàtica, el qual s'inclou també els serveis d'oci i turisme (9). I això ha estat així a tot arreu on hi hagut modernització, sigui a Espanya, Grecia, l'Índia o Shangai.

S'ha donat un allunyament del sector primari. Aquest s'ha industrialitzat, a través de la mecanització del camp, dels cultius intensius i la intervenció química. Aquest allunyament s'ha fet a costa del ritme orgànic de la terra, trencant amb ell, les cosmologies que s'hi acompanyaven. Amb les indústries, la construcció i l'urbanització de l'espai, s'han creat serveis, que han esdevingut finalment en multinacionals. Dintre d'aquests la informàtica i telemàtica està sent l'eix vertabrador de l'uniformisme mundial. No evoquem cap retorn

a l'agricultura primitiva, però si a recuperar i desenvolupar cosmològies lligades amb la naturalesa i la interioritat de cada poble. Per això és imprescindible l'agricultura orgànica, la qual s'organitza a partir del ritme natural. És per això que moltes comunitats de la nova era que s'han format entorn del camp han partit d'aquest supòsit, clarament arrelat en els pobles antics. Ha de fer-se una crítica als perjudicis ecològics per conseqüència de la industrialització del camp. La terra no és mecànica com pretén la mentalitat moderna. La desertització i la destrucció de components orgànics en són els resultats immediats. És a dir, prop del set anys de cultius intensius i monocultius la terra es va desertitzant. És un exemple, com d'altres que indiquen que els ecosistemes no es poden supeditar a la mentalitat en sèrie de la indústria fabril orientada envers la comoditat urbana. Es fa a costa d'empobrint-los.

Si en la producció s'han supeditat els ecosistemes a la manera de fer industrial, també s'hi han supeditat les comunitats culturals. A través del procés de modernització el pes cultural ha passat de les comunitats de caire rural, o de subsistència, a organitzacions de ciutats basades en el mercat, l'artesanía i les arts lliberals. Comunitats, aquestes últimes, lligades també amb el territori, com les rurals, però amb un component urbà amb personalitat pròpia. Centres urbans estimuladors de la invenció, el contacte directe, la transmissió d'idees, però dependents, sobretot, de l'economia agrària. D'aquí, el pes de la cultura passà a la metròpoli industrial, canviant la qualitat de la cultura. Aquestes s'han fet per a afavorir els mercats de treball, capital i consum. Grans centres urbans per a serveis complementaris al procés d'industrialització. I, d'aquí, s'ha passat a l'actual megalòpoli, que és la perduda definitiva del sentit orgànic del territori. Perduda que s'inicià amb la metròpoli industrial. Amb la megalòpoli, la naturalesa la naturalesa resta fora de consideració.

Per a aquestes el territori ja no és un component cultural, sinó l'espai físic, susceptible de qualificació per a urbanitzar, construir..., l'espai és objecte de planejament. Passa a ésser la fascinació manipuladora de la matèria d'una forma amplificada. Planejar l'espai és manipular milions de persones, sota els còdis simples, científics, de la política urbana. D'aquesta manera s'ha desvinculat el territori de la seva essència social, el lloc on les relacions socials i les formes culturals prenen sentit. La megalòpoli és l'exemple de considerar el territori mecànicament. No debades la cultura de les ciutats s'ha convertit en la ignorància de la megalòpoli, en centres de violència i discriminació.

El fenomen megalopolità, fins fa pocs anys era estrany a més de dues terceres parts de la població mundial. Actualment molta gent s'ha vist forçada a emigrar en aquests centres, que en el cas del tercer món, són fantasmes. També moltes barriades de les grans metropòlis dels països industrials són degradades, mal construïdes, i compleixen només la funció dormitori. Actualment més de la meitat de la població mundial viu fora d'aquestes estructures artificials, però si no es frena el procés de modernització al tercer món, revaloritzant les cultures genuïnes, continuaran les emigracions cap a aquests centres per veure emporbrir-se les economies tradicionals. Les expectatives de treball i vida en aquests llocs són pràcticament nul·les, veient-se forçats a la degradació humana.

La megalòpoli és el model territorial de la modernització, els quals pertanyen al model de creixement que sorgí de la cultura anglosaxona, exportat arreu del món. Foca és la gent de la població de les grans metròpolis a Europa, Usa, Japó, etc. que surten beneficiats d'aquesta forma de vida. Una minoria molt poderosa, amb una mentalitat imperialista que concep l'espai en termes d'asfalt, jets..., i el temps en termes de velocitat tecnològica com si d'aquesta manera cultivessin l'art de tornar joves, seguint la llei de la relativitat. Els artistes

de perllongar la vida, els taoistes a Xina, tenien una concepció del moviment i de l'energia que se l'hi acompanya a partir justament de la lentitud, perquè l'organisme biològic funciona a partir de la complexitat sinèrgica, que requereix una presència de tipus holístic de tot l'organisme.

Les cultures no modernes estan recordant, precisament, la vinculació cultural que altres comunitats han tingut amb el territori, i com aquesta vinculació és congènita a l'ésser humà. Són cultures ecològiques, algunes d'elles continuació de les societats cazadores que emergiren amb Sapiens des de fa 40.000 anys, amb arrels de milers d'anys més enrera. Aquestes formes de cultura tenen en consideració el ritme biològic de l'organisme humà. En paraules de Rene Dubos, restarà més clar:

" Entre els vincles més evidents i estables que des de l'antiguitat uneixen l'home amb el món de la naturalesa es contenen els ritmes del cicle diari, estacional i llunar que exhibeixen la majoria de les funcions del seu cos i ment. Aquests ritmes reflecteixen clarament la influència dominant que les forces còsmiques exerceixen sobre tots els aspectes de l'evolució humana en un passat remot...

"El fet de viure en un medi tecnològic amb un bajatge biològic adquirit en l'edat de la pedra pot ser responsable de certes malalties pròpies del món modern". (10).

Les megalòpolis modernes són espais d'oficines i finances, envoltades de polígons industrials i àrees dormitoris, on desapareix el paisatge i és substituït per ciment. Citant novament les paraules de Rene Dubos sobre el tema diu:

"En les societats tecnològiques, l'aglomeració no és mesura únicament pel nombre de persones, sinó també pel dels seus automòbils, els seus aparells de ràdio, els seus telèfons, els seus televisors, en fi: tots aquells útils mecànics que formen part de la vida quotidiana i les diverses formes de contaminació que l'acompanyen. El traumatisme de

la ciutat americana no es deu pròpiament al seu elevat nombre de població, sinó al fet que l'impacte de cada habitant es veu multiplicat per la quantitat de tecnologia de què disposa". (11).

La formació social de la modernitat ha tingut un fort impacte sobre l'ecologia i la cultura. Les crítiques a la modernitat estan essent més nombroses els últims anys. Crítiques tant als desequilibris ecològics, com a la pobresa que han generat i a l'imperialisme financer dels països industrials sobre el tercer món. Estudiosos de les ciències socials com els moviments ecologistes, pacifistes i amics de pobles oprimits, han estat, en resum, els protagonistes d'aquestes crítiques.

Però els defensors de la modernitat han estat i continuen essent poderosos. No cal dir que ja es tracti dels sistemes industrials capitalistes, o dels països anomenats socialistes, tenen en comú la defensa de la industrialització, la modernització segons el model industrial, i el desenvolupament de la tecnologia més dura. L'argument més poderós que han donat ha estat el progrés. Per això han propugnat una lògica més de creixement que de qualitat. Aquest progrés modern fins fa pocs anys no ha considerat els enormes costos que ha suposat per a l'estructura social, els sistemes ecològics, i les cultures autòctones.

Com a exemple del primer, volem esmentar la desaparició de la vida social que acompanyava les economies de subsistència, les quals, per altra banda, desconeixien la miseria que representa, avui en dia, no disposar de moneda, a sectors de població (joves, vells, aturats...) en augment. L'abandó d'aquestes economies conduí a migracions forçoses cap a les urbs, creant-se alhora conflictes ètnics entre comunitats amb dificultats enormes de mútua comprensió. Com a exemple dels costos ecològics, volem esmentar, les conseqüències de l'agricultura de cultius intensius (com un exemple il·lustratiu, entre d'altres). i monocultius, en quant a la degradació de la terra i les repercussions d'això sobre la biosfera per una banda i sobre la qualitat alimentària

per l'altre. Hi ha nombrosos exemples de costos, i entropia, com a resultat del procés de modernització. En el cas cultural podem citar el desarralament de les cultures, tant en el tercer món, com les autòctones de molts pobles de Europa, que segueixen desaforadament la carrera tecnològica, o bé la marginació de les cultures que no la segueixen, reduint-se a folklòriques. Així s'arriba a l'uniformisme de les masses modernes, a l'esterilitat de la modernització. La tecnocultura és la màxima expressió del desarralament a una comunitat o territori.

No obstant tot això, hem de dir, seguint la nostra tesi, que hi ha cada vegada més profundament una consciència creixent d'aquests resultats de la modernitat, i un interès cada vegada més seriós per tot allò que fa referència a la vida interior o a la psicologia profunda. És una tendència que apunta en una direcció oposada a l'entropia. Les comunitats i experiències en aquesta línia, de relacions personals directes, com un interès per a la meditació, les noves tècniques transpersonals, les noves teràpies i formes de salut més natural, associacions ecologistes, i molts d'altres exemples, assenyalen els canvis de direcció, l'emergència d'una consciència nova, que capgira a la vegada, els capgiraments del procés de modernització, regeneren els costos de la modernitat.

El progrés de la modernitat s'ha fet a través de mites. El mite de la ciència i la tecnologia; el mite del consum de masses, fins i tot el consum cultural; el mite de la metròpoli... De la mateixa dinàmica amb què han crescut les coses, pot fer-se'n una lectura, no de mites moderns, sinó de realitats contemporànies que degraden la condició humana. És a dir, l'aparició d'una pobresa desconeguda, violència desconeguda, noves malalties, incapacitat de decisió i participació, i destrucció de la naturalesa. No cal ésser gaire imaginatius com per adonar-se que el món pot contemplar-se com un desastre. L'experiència humana com un exemple d'evolució fracassada.

No obstant això, la qualitat i l'energia de les noves tendències són més rellevants per a l'evolució que no l'actual extensió de violència a tot arreu. L'era a la qual ens abocam, que podem anomenar-la "l'era de la consciència", pot tenir una incidència major sobre la mentalitat de la gent, que no ha tingut fins i tot en vint anys la informàtica. Aquesta última ha estat la línia de creixement més ràpida que l'home ha conegut en la seva història. Però, la rapidesa amb què la gent s'està adonant dels desastres, i capgira, en el seu àmbit personal, aquestes tendències, és també immensa. Per això sovint es parla de la conspiració d'una nova consciència. Una forma de respirar conjuntament per resonància. L'explicació més racional pot trobar-se en les lleis de resonància de la física quàntica, o bé en la interferència mútua entre ment i matèria. També la psicologia junguiana de l'inconscient col·lectiu explica els fenòmens de resonància.

3.) La modernització aplicada a l'agricultura.

Pel que fa a la capa superficial de la terra, sobre la qual s'organitza tota l'agricultura la modernització ha intensificat els cultius. Ja a l'any 70 Lester R. Brown feia una crítica a aquest tipus de producció intensiva. S'ha dit que era l'única manera d'afrontar les demandes alimentàries, però cada any es perden voluntàriament produccions de tot tipus per no ser rendibles monetàriament als mercats internacionals. La intensitat dels cultius i el monocultius són la lògica de la modernització. L'autor esmentat indica com la intensitat de cultius transforma negativament el procés natural de la biosfera, quan diu: "La majoria d'aquestes millores en la productivitat de les espècies vegetals i animals són recents. En el transcurs de quasi tota la història de l'home, per a resoldre les seves necessitats alimentàries, els seus esforços anaven ariginàriament dirigits a cultivar major quan-

titat de terra, estenent l'agricultura de vall en vall i de continent en continent. No obstant això, l'home també descobrí tècniques per a augmentar el rendiment de la terra que ja estava sota cultiu, sobre tot en aquest segle, quan la disminució de la terra disponible per al cultiu l'ha obligat a dirigir-se a una agricultura més intensiva. Aquestes tècniques impliquen una alteració dels cicles de l'energia, de l'aigua, del nitrogen i dels minerals en la biosfera.

"L'agricultura moderna depèn principalment de quatre tecnologies: mecanització, irrigació, fertilització i control químic de les males herbes i dels insectes. Cadescuna d'aquestes tecnologies ha contribuït de manera important a augmentar la capacitat de la terra per a mantenir poblacions humanes i totes han alterat els cicles de la biosfera". (12).

En el que cal insistir, 18 anys després, és en la comprovació que l'alteració arriba actualment al punt d'inutilitzar la terra. Si bé és cert l'augment de productivitat, l'engany de l'argument està en el fet de no especificar per quant de temps és així, la terra després d'uns set anys de cultius intensius resta desgastada. I més greu encara és que es fa dependre la productivitat de tecnologies químiques per a fertilitzar-la o bé eliminar les plagues, i de la mecanització pesada. La forma de reg també ha tingut conseqüències nefastes en molts de llocs.

Quant a la mecanització Lester R. Brown diu:

"En l'actual agricultura altament mecanitzada la despesa d'energia dels combustibles fòssils per hectàrea és sovint substancialment major que l'energia continguda en l'aliment produït...

"A més, en els països pobres, la creixent necessitat de combustibles ha forçat a l'home a talar els boscos en quantitat excessiva, per damunt de la seva capacitat de recuperació. Les àrees més desforestades són la Xina continental i el subcontinent Indopakistanès, on gran part de la població utilitza fems de vaca com a combustible...", (13).

El deteriorament de la capa superficial del sòl és un dels problemes més greus que ha provocat l'agricultura. Molts de deserts han estat provocats per una utilització excessiva de pastoreig segles enrera. L'agricultura industrialitzada i de monocultius està accelerant més ràpidament aquest procés. Cal prendre consciència que significa l'erosió del sòl, seguirem per això les paraules del autor quan diu que: "L'erosió del sòl és un dels problemes més greus i difícils que amenacen el futur de la biosfera. Cada any abliga a deixar milions d'hectàrees de terres de cultiu a Àsia, pròxim Orient, Àfrica del nord i Amèrica Central. El cicle geològic de la naturalesa contínuament forma sòl superficial, però el seu ritme és massa lent per resultar útil a l'home... El sòl es forma per la descomposició atmosfèrica de les roques i es necessiten diversos segles per a formar dos centímetres de sòl superficial. L'home està aconseguint de destruir el sòl superficial en algunes àrees del món en molt poc temps. L'únic remei és de trobar formes efectives per a conservar el sòl superficial". (14).

Amb la irrigació passa el mateix. Mostra enormes problemes per causa de la enginyeria moderna. La mentalitat industrial de manipulació de rius, construcció de pantans de gran tamany, sense considerar la funció de les aigües en tota la biosfera. Obviament, l'aprofitament de les aigües superficials de rius i llacs, o bé d'aigües subterrànies, pot comportar beneficis per a l'agricultura. Però no a la manera industrial de grans obres d'enginyeria, les quals han duit a desequilibris. Les solucions per mantenir l'equilibri entre l'ús de les aigües per a agricultura i de conservació de la capa freàtica, s'ha orientat cap a un ús a petita escala, encara que això comporta una major utilització de mà d'obra. Els ecologistes tenen projectes alternatius a quasi totes les obres a gran escala per aquesta qüestió. Sobre les conseqüències negatives de l'excessiva irrigació diu Lester. R. Brown:

"Com en moltes altres intervencions humanes en la biosfera, la intervenció en el cicle de l'aigua ha tingut conseqüències indesitjables. Una d'aquestes és l'elevació de la capa freàtica com a resultat del reg amb aigua procedent dels rius. A la llarga, la filtració de l'aigua de reg en profunditat i l'acumulació de l'aigua en el subsòl pot elevar gradualment la capa freàtica fins situar-la a pocs decímetres, fins i tot a pocs centímetres, de la superfície. Això no només impedeix el creixement de les arrels de les plantes ofegant-les, sinó que també es manifesta en la superfície del sòl, que es fa salí, en evaporar-se l'aigua, deixant un dipòsit molt concentrat de sals en la capa superior...

"Altres conseqüències indirectes de la irrigació per mitja de l'aigua dels rius que no poden remeiar-se tan fàcilment. Aquesta irrigació ha comportat un gran augment de la incidència de la "esquistosomiasi" (15)... Afligeix avui en dia 250 milions de persones. Actualment sobrepassa la malària". (16).

Tot el que hem dit ens porta a la reflexió sociològica que: a) la civilització moderna i especialment la seva aplicació tecnològica no pot considerar per més temps als ecosistemes separats uns dels altres.

Aquesta lògia separativa és la pròpia de la competitivitat industrial, no la forma de funcionar de la lògica natural. En intervenir en un cicle, en el cas que tractem, l'aigua, per a l'agricultura, se n'han d'estendre les conseqüències més enllà sobre lo que s'intervé.

b) la lògica de l'economia moderna tecnològica, que apareix en el context social del segle XVIII, no és universal. Al estendre-la a tot arreu deriven processos salvatges, com la desforastació de les zones tropicals. c) Aquest sentit de progrés anglosaxó és una projecció a la resta del món, en creure que per les altres cultures és millor el model de la fàbrica o l'ordinador, que no el cant o la dansa pròpia d'una magia poètica al voltant de les economies de subsistència.

La civilització moderna s'ha extremat en el desenvolupament material, ha perdut la primitiva magia poètica pròpia dels pobles en relació amb

relació amb la terra. Aquesta magia es troba per exemple en els antics vedes (Rig Veda), en escrits taoistes, en la poètica d'Homer...

La producció d'aliments és el factor primer a tenir en consideració per a abordar una demografia mundial, en expansió encara al tercer món. Però ha de considerar-se, no des de la lògica industrial que despilfarrera, sinó des d'una consciència ecològica i un nou ordre econòmic mundial que faci justícia. No pot aprofitar-se més l'argument de les necessitats alimentàries per a mantenir un sistema basat en la rendibilitat monetària, el qual justifica l'agricultura intensiva que és la que precisament destrueix la capa superficial de la qual depèn la producció d'aliments.

La biosfera no pot considerar-se un laboratori sobre el qual experimentar com fa l'agricultura i l'enginyeria moderna. Com tampoc el cos humà és un laboratori sobre el qual assajar nous productes farmacològics. Aquest és un component pervers del mite de la ciència, considerar que els organismes són susceptibles d'experimentar com a laboratoris. Creure que el mètode científic que analitza i fa proves és quelcom fora de la realitat física, orgànica o psicològica, sobre la que pot intervenir impunement. Tant la psicologia humana, com la biosfera o els ecosistemes tenen una implicació. I aquesta és extensiva a les galaxies, com ha mostrat l'eminent físic David Bohm, (17). La premsa de consciència ecològica aporta precisament la necessitat d'una ètica entre la civilització moderna i la biosfera.

Per acabar aquest apartat, il·lustrarem això amb dos comentaris de dos autors entesos en la temàtica. L'autor que hem seguit fins ara, escrivia ja l'any 70 el següent:

"Es clar que el que actualment es necessita és un projecte cooperatiu, per a comprovar, investigar i reglamentar les intervencions humanes en l'ambient, inclusivament aquelles efectuades en la recerca de més aliments. Ja que molts dels seus intents per a augmentar el suminis-

tre d'aliments tenen un impacte global, sols poden ser tractats dins d'una institució mundial. 'La sanitat de la biosfera ja no pot estar separada de l'organització política'. Qualsevol que siguin les mesures que es prenguin, cada vegada es dubta més que l'ecosistema agrícola sigui capaç d'adaptar-se tant a l'augment previst de la població humana, de 7.000 milions d'habitants per a fins de segle, com el desig universal dels pobres del món d'una millor dieta. La pregunta ja no és: podem produir suficient aliment? Sinó, quines seran les conseqüències ambientals quan ho intentem?". (18).

10 anys després, el 1.981, John Gribbin, parlant del destí de l'home, de l'agricultura i de l'agressió, escrivia quelcom molt significatiu pel que estem tractant aquí, és a dir: la pressa de consciència de la interrelació entre les activitats humanes en el camp de la producció i els ecosistemes. Deia el següent:

"En termes genètics, la història de l'evolució(humana) es posa virtualment al dia amb el sorgiment, ara fa mig milió d'anys, de l'home Sapiens. D'aquí en endavant, al final del recent període glacial, sols era qüestió d'utilitzar els esquemes desenvolupats per l'evolució; la invenció crítica, fa uns 10.000 anys, fou l'agricultura, que conduí al sedentarisme, al comerç, als pobles i ciutats, i a la guerra... La veritat és que els nostres avantpassats caçadors duïen una vida molt més pacífica que no els primers agricultors, (contràriament al que s'ha dit de l'agressió humana vinculada als terribles instints caçadors o els incontrolables impulsos de lluita); la culpa de la guerra pot atribuir-se a l'agricultura i al concepte de propietat i no als nostres avantpassats caçadors!

"Les antigues formes de vida, tribus de caçadors-recolectors, perduren avui en dia a diverses parts del món; ha de destacar-se els Kung que viuen a la franja septentrional del desert de Kalahari (Àfrica)... La primera sorpresa dels antropòlegs és que, fins i tot a les franjes del desert de Kalahari, la vida és fàcil... Els Kung s'alimenten bàsicament d'anous, que existeixen amb profusió en aquesta part del món,

Els donen una quantitat de 1.260 calories i 56 grams de proteïnes al dia, i no veuen cap necessitat de dedicar-se al cultiu quan la naturalesa els proveeix dels fruits que cullen. També menjen fruites, grans, etc., i carn de diversos animals i aus. La caça és el treball competència dels homes: cada home inverteix en la caça unes 19 hores a la setmana. La recol·lecció és el treball que correspon a les dones, i sols els ocupa unes quantes hores al dia". (19).

Les reflexions importants a fer d'aquest exemple són: a) l'estreta relació entre dieta i les possibilitats de l'entorn. Els grans transports de l'economia moderna d'aliments d'una cantó a altre del planeta, no afavoreix la racionalització de l'energia i les necessitats alimentàries de la població mundial. b) Caldrà en molts de països del món tenir la mateixa actitud que els Kung i considerar el treball de producció d'aliments com un treball social, fet en cooperació i desenvolupament equitatiu, recuperant-hi una cosmologia. c) La no ambició a un mode de vida com el de la modernitat, en què per a mantenir-lo es requereix unes jornades molt llargues de treball en els casosafortunats que tenen ocupació. A molts de països de tercer món s'imposa la projecció, com hem dit, que el mode de vida Europeu, i sobre tot 'The american Way of life' com el desitjable universalment. Aquí hi ha l'error a corregir com mostren els Kung, Tuaregs, Navajos... i les cultures no modernes. La seva manera resulta ser més apropiada, al ser més ecològica, per a un món de 7.000 milions d'habitants en 12 anys vista.

En unes reflexions similars s'orienten les paraules següents de J. Gribbin "De la mateixa manera com en la representació Falcó/colom, qualsevol podria prosperar cooperant; però l'expectativa d'una posició més avantatjosa per a una minoria -diguem un país-, a la qual pot accedir-se mitjançant la guerra, és tan gran que algú -algun país- és obligat quasi a intentar-ho. Això, i no el mite del nostre llinatge cacador, és la causa del conflicte humà. La diferència una altra vegada, és que no-

saltres som conscients de la situació i no estem dirigits per les forces cegues dels nostres gents. I és important reconèixer-ho. Si estem programats per a guerrear, serà difícil veure com evitar l'últim conflicte; però si estem programats per a una vida tranquil·la de recolector, i merament ens han ofuscat els desenvolupaments recents, aleshores hi ha raons per a cercar i confiar de trobar una solució intel·ligent als problemes de desigualtat en el món d'avui. Si fallem i un holocaust nuclear destrueix la civilització, això no indicarà per força que la intel·ligència sigui un 'fracàs' en termes evolutius, ja que els Kung, entre d'altres, utilitzen la seva intel·ligència per a conservar la seva forma de vida. Tal vegada indicarà que l'agricultura fou un error, la qual cosa és una idea interessant. Però, a l'altra cara de la moneda, si, a pesar de l'error de l'agricultura, som capaços d'evitar el desastre, això significa que la intel·ligència és en veritat un factor evolutiu extremadament útil... Passant per alt els últims 10.000 anys d'història, que ens refereixen d'on venim, sols ens queda la perspectiva d'on anem. Els orígens de l'home i de l'univers pareixen compresos, però quin és el nostre destí?". (20).

Finalment referint-se al destí de la civilització moderna i les enormes diferències entre rics i pobres, l'autor comenta el següent:

"La diversitat entre rics i pobres, entre els que tenen i el que no tenen res, rebé una sorprenent publicitat l'any 1.980 amb la publicació de l'informe de la comissió Brand en torn de la dissociació entre el Nord i el Sud en termes globals... Tensió i problemes continuaran existint mentre es mantingui l'abismal diferència entre rics i pobres; encara que la comissió Brand no ho mencioní explícitament, ens enfrontem encara amb els problemes de possessions que tingueren el seu principi en la invenció de l'agricultura! En termes simples i idealistes, si els recursos de la terra s'administressin amb sensatesa i es repartissin amb justícia entre totes les nacions i entre tots els individus d'aquestes nacions, les causes del conflicte desapareixerien juntament amb la pobresa, la fam i la malaltia... Encarem avui en dia

la major prova al nostre tipus de intel·ligència, tal vegada el moment més crucial i decisiu del desenvolupament humà des de la invenció de l'agricultura. Si seguim la línia d'acció més favorable per a la majoria, després d'unes dècades dificultoses, el nostre futur serà assegurat... La alternativa és que una minoria, els falcons, invertixin la seva intel·ligència i previsió a apropiarse del màxim possible. Aquesta és la conducta seguida al llarg del temps que registra la història, i els falcons han estat nacions com Anglaterra, Estats Units, Japó, el països Europeus, la Unió Soviètica i el bloc oriental. No existeixen realment coloms en el món actual, per quant que països que no tenen res es troben disposats a seguir el mateix camí que les nacions avui en dia riques han recorregut". (21).

L'acusació més forta que és pot fer a l'actual sistema econòmic que imperi mundialment és que en el món hi ha gent que mor de gana perquè no disposa de diners (a nivell individual o nacional) per a comprar menjar en els mercats mundials (o locals), destruint-se els sobrants per evitar que els preus baixin. La pobresa és també per raons del sistema econòmico-social que domina la macrosociologia mundial, i no només (encara que també), per raons d'exés demogràfic, i desertització de la terra. En tota reflexió teòrica sobre aquest problema hi ha que adonar-se que el primer factor, l'ordre econòmico-social és causant dels altres dos: desertització i exés demogràfic.

4.) La desmitificació dels mites moderns.

En el desvatllament a una consciència planetària, tant en quant l'estructura econòmico-social mundial, com en la consciència ecològica, hi emergeix la intuïció que els mites de la modernitat són un tren embocat al fracàs, un carreró sense sortida. Es percebut així cada

cop per a més gent. Si pocs països del Nord han aconseguit situar-se al nivell d'una potència econòmica mundial, amb corolaris de potència bèlica, tecnològica, sanitària, educativa... ha sigut a costa de:

- a) empobrir part de la seva població interna i explotant als sectors de població immigrant;
- b) generar moviments de contestació al sistema i crítiques al model;
- c) invertir enormes recursos per a la guerra de mercats (publicitat...);
- d) invertir per a la carrera d'armaments.

Tota reflexió ha de reflectir els errors sobre els quals està l'estructura de la modernitat. La resta dels Països no podran seguir pel mateix camí si no és destruint més el planeta, armant-lo més encara, i batallant en els mercats.

Aquests reflexos van prenent llum i comprenent-se en la ment de molts estudiosos que tracten la crisi de la societat moderna, així com en els moviments socials que actuen en el sentit d'invertir aquests processos crítics. Els exemples concrets en són a petite escala, però les resonàncies en són a gran escala. Estan tenint un caire de conspiració silenciosa. Despertar a una visió de globalitat o comprendre la interrelació d'una ecologia planetària pot donar-se en molta gent, a partir del moment que és així per una minoria. Con que no es tracte d'un programa polític ni d'una regla religiosa, sinó de copsar una realitat que s'ha fet evident les últimes dècades, no s'ha de convèncer a ningú, ni convertir-lo, ni obtenir cap parcel·la de poder. Es tracte que aquest reflex arribe fins a la consciència del que té una mentalitat oberta. Encara que se sigui conscient d'estar atrapat al sistema de la modernitat, és molta la gent que s'adona de la seva manca de sortides. Amb les crítiques i els moviments d'acció contraposats, s'ha iniciat un procés de desmitificació. Es posen en dubte els mites moderns. Es qüestiona la seva validesa.

Quan els mites cauen, emergeixen noves visions. La nostra tesi, en el camp de la teoria sociològica, vol ésser una contribució a desmitificar els mites moderns. Vol'pendre el pols sobre quina manera és

així per aquells que cada dia desconfien més de les institucions pilars de la modernitat. Més important que això encara, la desmitificació de la modernitat ve, no només pel fracàs del seu ordre econòmic-social, sinó pel descobriment de les enormes possibilitats de la condició humana. Tant la ciència com la psicologia profunda, contemplades amb molt bons ulls pels profans d'aquestes disciplines, parlen que no hi ha estructura de realitat sense consciència que la creï. Aquesta tesi ha estat presa com a hipòtesi de treball i premissa d'acció per a moltes d'experiències de la nova era. Potencialment humana, que les cultures no modernes també han considerat.

Els mites moderns han triturat les persones i els territoris. Tot fent-ho han triturat les cultures tradicionals, primitives. Més intensament que això ha triturat el potencial de la terra, de la cultura comunitària, de l'home com a entitat única. I és per això també que en la crisi d'aquests mites, aflora novament, com retornant a les arrels, la potencialitat de decenes de milers d'anys d'experiència "Sapiens-Sapiens", amb la lluminositat d'una nova consciència i la unitat comú amb l'entorn natural.

Si l'experiència històrica, iniciada amb la revolució neolítica i culminada amb la modernitat dels últims segles, ha tallat, s'ha deslligat culturalment, de les arrels per un afany de créixer, (de futur, d'es-catologia), afany, del qual, amb l'experiència moderna, s'ha perdut el significat, ara la crisi, fa emergir també una oportunitat de re-néixer a una consciència nova.

Insistim en l'absurd d'un retorn rousseauià a la naturalesa, per altra part impossible. Però si que és possible una presa radical de consciència dels perills sense sortida de l'estructura social moderna. La intel·ligència humana no obstant això té la capacitat de generar sortides. Aquesta és la funció de l'intellectual envers la societat, reflectir les noves possibilitats. La nostre tesi vol enquadrar-se dins

dins d'aquesta funció. No preten fer estudis concrets sobre propostes d'actuació per a canviar la modernitat, per la qual cosa hi han vies més apropiades que una tesi, però sí fer una reflexió sobre la modernitat i assenyalar les tendències envers noves orientacions. El nostre treball vol ser una conscienciació que el progrés no comença ni acaba en la modernitat, que aquesta pot ser més un perill que un avenç des d'una perspectiva macrosociològica.

El desvetllament a una consciència planetària és un resultat antitètic a la filosofia que sustenta la modernitat. Però, un desvetllament sorgeix en el seu si. És una possibilitat entre d'altres com la guerra o la decadència. És a dir, un salt de la ment humana a l'imperi de la modernitat. Aquest és el de la ciència moderna cartesiana, el de la tecnologia dura i mecanicista, l'ordre econòmic-polític de les poques potències. La nova consciència que emergeix, ho fa en l'interior de la ment humana. Donant supremacia a la intel·ligència més comú i universal, enlloc de l'estreta manera sectària o partidista. El potencial de la intel·ligència pot ser un viatge a la profunditat de la ment, reflex de l'univers, el qual pot comprendre i assaborir. És una experiència més ampla que la curta vida individual tancada en un esquema. La ment és un potencial que pot reestructura tot l'ordre de la matèria, i en ell la percepció del temps i l'espai.

Davant els perills ecològics i la reducció cultural a uns còdis tecnocientífics, s'estén el desvetllament a una nova consciència. Els moviments ecologistes, pacifistes, les petites comunitats, els desertors dels mites moderns, la secularització respecte de la mateixa modernitat, en són exemples. Volem ressaltar aquí dos components d'aquest despertar: a) un sentit orgànic de pertinença a l'estructura que es configura entre la comunitat social i l'entorn natural. Això vol dir donar novament el pes de l'activitat econòmica, cultural i administrativa al territori proper a la comunitat social. L'escala que pot vertebrar-lo és la comarcal, compatible amb una perspectiva planetària.

b) Un component cultural pròpiament humà, no comercial, del qual sorgeix la mateixa arrel de culte i cultiu. És a dir, un context de comunicació, de contacte directe entre les persones. Una manera de fer cultura que relaciona sentiments i profunditats, que reflecteix la sensibilitat de cada ment, enlloc de la reducció d'aquesta a les morals religioses o còdis científics, sinó, contràriament, una manera de fer genuïnament humana. Això va des de la creació de llenguatges col·loquials, fins a l'elaboració d'estils i experimentació íntimes de la realitat. La capacitat creativa i la intel·ligència de l'home pot manejar els interrogants amb els quals conviu, sense reduir-se o limitar-se. El desenvolupament de les cultures autòctones en són un exemple a escala social.

Volem acabar citant unes paraules de Rene Dubos respecte a l'estructura mental i la llibertat, que tractem aquí. Aquest diu:

"Donat que l'estructura mental de la persona és en part creació pròpia, les respostes davant l'entorn i davant els aconteixements poden adquirir durant el desenvolupament un grau creixent de independència tant respecte al passat evolutiu com a la cultura en que s'ha nascut. Independentment de les teories sobre la naturalesa última del lliure albir, aquesta interdependència explica la facultat que l'home posseeix de fer eleccions i prendre decisions, és a dir, d'influir en el seu futur..." (22).

I més endavant conitua dient: "La resposta verdaderament creativa consisteix en adoptar una conducta expressiva que dugui a la realització personal..."

"A través dels complexos efectes retroactius presents en tots els sistemes vius, la cultura modifica l'humanitat..."

"La mesura de l'home és la seva capacitat de superar els imperetius del determinisme i seleccionar o crear la seva personalitat, enlloc d'acceptar pasivament la seva individualitat biològica". (23).

5.) La hipòtesi Gaia: una relació ecosistèmica de la vida sobre la terra.

En el capítol anterior parlàvem del 'principi antròpic' com un principi cosmològic que explicava unes 'coincidències' matemàtiques sobre les lleis físiques del còsmos. Aquestes eren coincidències que feien possible la vida i d'aquí la intel·ligència-consciència. En aquest capítol volem tractar la hipòtesi Gaia, aquesta és: la que explica l'existència del planeta com un ésser vivent, és a dir, està continuament reduint el nivell d'entropia i fa possible la generació de moltes formes de vida diferenciades. Multitud d'organismes i microorganismes que compleixen funcions Gaia, funcions planetàries, per tal de possibilitar la vida, la complexitat vital, i la intel·ligència amb les seves formes d'organització social i civilitzatòries.

Una visió integradora per part de la intel·ligència humana pot copsar aquest fenomen. Si és així, hi ha necessàriament una transmutació en la intervenció que l'home, a través de la societat, té sobre la naturalesa i les seves lleis. No hi ha cap dubte al respecte que la societat moderna i la mentalitat moderna no tenen aquesta visió de les coses. No obstant això, les crisis socials generades en la modernitat, i el sentit de l'home modern, estan fent replantejar novament tot el paradigma corresponent a la manera de veure les coses. Fins i tot, pensem que aquesta crisi moderna va més llun. Aquesta està conduint a una expansió de la consciència, la qual comença per un nou paradigma conceptual, però que continua amb una implicació de la realitat humana. Aquí veiem una sortida evolutiva als perills actuals de la tecnocivilització moderna. Aquesta última, no ho podem ignorar, té la capacitat d'autodestrucció tant de la mateixa humanitat com de tot el projecte vital que hi ha a la terra. La hipòtesi Gaia indica que és així.

Aquesta assenyala, com veurem més endavant, per exemple, l'estreta vinculació dels éssers vivents, vinculació ecosistèmica. O bé, la interrelació entre l'atmosfera i els oceans per a mantenir la temperatura, un grau determinat de salinitat en el mar, una proporció idònia, per a la vida, dels gasos atmosfèrics, etc., que mostren també la vinculació de la química planetària. L'eix central d'aquesta hipòtesi és que la biosfera està intervenint des de la superfície de la terra, en el fet que es mantinguin les condicions, òptimes per a la vida, tant a l'atmosfera com als oceans.

Per tot això, la incidència que la civilització pugui tenir sobre la biosfera serà d'una gran rellevància, ja que pot alterar els cicles vitals que la componen. De fet ja ha succeït així, i, no debades, ha emergit paral·lelament una consciència ecològica, per tal que les societats modernes, i els països en procés de modernització, s'adonin dels perills, per al conjunt de la vida i de la humanitat, de la modernització. I paral·lelament també està emergint una nova consciència que vincula les relacions entre la vida i la intel·ligència, i més àmpliament encara, vincula la vida amb la matèria i l'energia que hi ha a la base de la matèria. Però també en la direcció de la complexitat, és a dir, una vinculació de la vida amb la ment de l'home, i d'aquesta a una espècie de ment planetària. Podríem dir, que hi ha una comprensió més nítida per part de la intel·ligència humana dels poders, o potencials, que transcendeixen el jo individual.

La hipòtesi Gaia ha contribuït a fer emergir aquesta consciència planetària. És realment una resposta alternativa a la intervenció manipuladora de la civilització tecnològica. Aquesta, si s'observa des d'un angle pessimista, sembla un càncer, i tal vegada ho sigui. És una forma de vida que està devorant les altres espècies amb una mentalitat com si l'home no tingués res a veure amb la biosfera, amb el conjunt de la naturalesa. Amb arguments científics, com és el cas de la hipòtesi Gaia (o el principi antròpic), s'està elaborant una

visió radicalment diferent a la visió reduccionista i separativa. Retorna els vincles de l'home amb la naturalesa i el cosmos. Vincles ignorats amb la modernització. Si la civilització moderna s'estén arreu com un càncer, també aquesta altra manera de copsar la realitat s'estén arreu. Atorga una consciència capaç d'abastar la comprensió de fenòmens planetaris.

En paraules d'un físic teòric i psicòleg experimental, Peter Russell, ho tenim expressat de manera clara com segueix:

"Si la biosfera ha evolucionat com un únic sistema vivent, en el qual els nombrosos subsistemes exerceixen diverses funcions mútuament interrelacionades, aleshores la humanitat, que constitueix també un subsistema del sistema planetari, no pot separar-se'n ni ser tractada com quelcom d'aïllat. Quina és doncs la seva funció en relació a Gaia? Podem trobar dues respostes, oposades entre si, en aquesta qüestió. La primera n'és que la humanitat és com un vast sistema nerviós, un cervell global en el qual cada un de nosaltres constitueix una cèl·lula nerviosa individual. La segona possibilitat, amb perspectives més pessimistes, és que som una espècie de càncer planetari". (24).

El mateix autor estableix una analogia entre la humanitat i el cervell. Ambdós actuen com a sistemes nerviosos, intercanviant contínuament missatges per a coordinar el cos i el planeta. Si bé l'organisme humà és un sistema consolidat i que funciona d'una manera sinèrgica, és a dir, amb la cooperació de totes les seves cèl·lules i òrgans per al manteniment de tot el conjunt del cos, en el cas del planeta i la humanitat és encara una possibilitat que està emergint. És la primera de què parla l'autor en el text anterior; l'altra és d'esdevenir un càncer i actuar en contra l'organisme, tal com la civilització moderna actua contra la naturalesa.

Respecte de la humanitat com un vast sistema nerviós regulador del planeta, Peter Russell diu:

"A qualsevol instant, milions de misatges estan creuant el conjunt de la xarxa (les xarxes electròniques de telecomunicacions), de la mateixa manera que incomputables misatges va i vénen contínuament en el cervell humà... Mitjançant el llenguatge i la ciència hem estat capaços de comprendre bona part del que succeeix al nostre voltant, controlant el comportament del planeta, de la mateixa manera que el cervell controla el nostre cos. Podríem també considerar les cultures occidentals i orientals, respectivament, com els dos hemisferis del cervell de Gaia: La part esquerra racionalment-intel·lectual, i la part dreta, més relacionada amb la intuïció. I la recerca del coneixement per part de la humanitat podria constituir el mitjà que té Gaia per conèixer-se a si mateixa i a l'univers del qual forma part. Molts de paral·lels que acabem d'establir són relacionats amb les funcions mentals més elevades, amb el pensament, el coneixement, la percepció i la consciència, amb les funcions associades a la closca del cervell humà (la fina capa de cèl·lules nervioses que n'envolten la part externa), i tal vegada eria encertat de comparar la humanitat amb la closca del planeta". (25).

Peter Russell deixa clar, en aquesta analogia que, de la mateixa manera que la closca cerebral apareix molt tardanament en el procés evolutiu de la vida, la humanitat i les seves civilitzacions, també. El planeta ha sobreviscut sense l'home i ha fet evolucionar la vida per 4.000 milions d'anys, i tal vegada pugui continuar així indefinidament, si la humanitat es declara definitivament com un càncer. Aquesta és l'altre cara de la qüestió. Ho veiem tan possible com l'autor, encara que confiem en l'energia intuitiva i la raó intel·ligent que dongui opció a la primera alternativa: és a dir, la humanitat com una consciència expandida, actuant sinèrgicament amb el conjunt de la biosfera.

Respecte de la manifestació cancerígena de la humanitat, l'autor diu: "L'analogia amb càncer no pot ésser ignorada. La civilització moderna sembla estar devorant indiscriminadament la superfície del planeta,

consumint en unes dècades els recursos minerals que ha heretat Gaia fa milers de milions d'anys. Al mateix temps, la humanitat amenaça de destruir la fàbrica biològica que s'ha torbat mil.lennis a crear-se. Grands boscos que són essencials per a l'ecosistema estan éssent devastats; espècies animals estan éssent caçades dins a l'extinció; es contaminen llacs i rius, i grans zones del planeta estan éssent minades, i arrasades per l'extensió del ciment. Les fotografies aèries de la majoria de les grans metròpolis, amb el desordenat creixement dels suburbis, recorden molt el mode en què alguns tipus de càncer s'estenen pel cos humà. La civilització tecnològica certament sembla de desenvolupar un desenfrenat creixement maligne que devora gegament el seu anfitrió ancestral en un acte egoísta de consum". (26).

Aquestes paraules contenen un realisme esgarriador. Però la possibilitat sinèrgica i evolutiva també conté un realisme convincent. Arreu del món hi ha cultures antigues i recents, sincronitzades amb Gaia, i arreu del països industrials hi ha sectors, cada vegada més amplis, de la població favorables a una ètica ecològica. L'encontre entre les cultures d'Orient i Occident, el diàleg entre la mística i la ciència, també són símptomes d'actuacions sincronitzades entre humanitat i planeta. Dins d'aquest context, concebem l'opció de la consciència eixamplada, veiem sociològicament útil de conèixer la hipòtesi Gaia.

Hem assenyalat, només de passada, que Gaia complia funcions neguentròpiques, és a dir, reduïa periòdicament el nivell d'entropia del planeta, manifestant això un component vital bàsic. Reduir el nivell d'entropia és la característica primera de tot organisme vivent, éssent un factor clau la funció "homeostàtica" que regula la temperatura interna de l'organisme. En el cas del planeta s'observa aquesta mateixa funció, per tal de regular la temperatura idònia per a la vida a tota la capa superficial del planeta. Volem indicar-ho en les paraules del mateix autor que formulà aquesta teoria, J.E. Lovelock, que amb molta saviesa diu:

"Si Gaia existeix, sabrem aleshores que els molts diferents éssers

vius que habiten aquest planeta, espècie humana inclosa, són les parts constituents d'una vasta entitat que, en la seva plenitud, gaudeixen del poder de mantenir les condicions gràcies a les quals la Terra és hàbitat adient per a la vida". (27).

Més endavant continua dient:

"Utilitzant el nostre propi planeta com a model, començarem a examinar fins a quin punt podem obtenir indicacions fiables de la presència de vida conjugant determinacions com la composició química de l'atmosfera, la quantia de la radiació solar i les masses oceàniques o continentals.

Els resultats obtinguts ens convenceren que l'única explicació factible de l'atmosfera de la terra, altament improbable, era la seva manipulació diària des de la superfície, i que l'agent manipulador era la mateixa vida. El significatiu detriment de l'entropia, -o com un químic diria, el persistent estat de desequilibri entre els gasos atmosfèrics- era, per si mateix, prova evident d'activitat biològica" (28).

De forma resumida volem assenyalar les proves que el mateix autor ha aportat dins del context de la cibernètica. L'interès de mostrar aquesta teoria és per a observar el contrast de les lleis fonamentals de la biosfera amb les repercussions negatives que sobre aquesta té la civilització moderna. Contràriament a aquest conflicte, la consciència ecològica condueix a una vinculació entre l'estructura social i el funcionament de les lleis naturals. En la nostra tesi feiem un salt que només la intuïció i el marc holístic de pensament permetran de copsar, aquesta és una consciència universal, que desenvolupada plenament en l'ésser humà, va més en llà del seu jo individual. I és aquí, a través d'aquesta consciència ampliada i universal, que Gaia pren una intel·ligència desconeguda. Això condueix a paradigmes nous. Però, no és el moment present, des dels anys 60, un moment crític?

D'igual manera, és difícil per a la mentalitat cartesiana, d'admetre un funcionament intel·ligent, cibernètic, en la biosfera. No obstant això, les proves que l'autor presenta són difícils de refutar. Gran part de la resistència al pensament holístic és deguda a la dificultat enorme de canviar els esquemes mentals d'apropament a la realitat. Kuhn mostrà la mateixa dificultat en el camp dels paradigmes científics.

Lovelock, en relació amb la seva teoria, diu:

"El conjunt dels éssers vivents de la terra, de les balenes als virus, dels roures a les algues, pot ésser considerat com una entitat vivent capaç de transformar l'atmosfera del planeta per a adequar-la a les seves necessitats globals i dotada de facultats i poders que excedeixen amb molt els que posseeixen les seves parts constitutives.

"No és petita la distància que separa el sistema plausible de detecció de vida i la hipòtesi segons la qual la biosfera, el conjunt dels éssers vivents que habiten la superfície de la terra, l'encarregada de mantenir i regular l'atmosfera d'aquesta...Les raons que justifiquen el salt del sistema a la hipòtesi podrien resumir-se com segueix:

"- La vida apareix a la terra fa aproximadament uns 3.500 milions d'anys. Des d'aleshores fins ara, els fòssils mostren que el clima de la terra ha canviat molt poc a pesar que, quasi amb tota seguretat, la quantitat de calor solar que rebem, les característiques de la superfície de la terra i la composició de la seva atmosfera han experimentat grans variacions durant aquest lapse de temps.

"- La composició química de l'atmosfera no guarda relació amb el que hauria d'esperar-se d'un equilibri químic de règim permanent. La presència de metà, òxid nítric i nitrogen fins i tot en la nostra atmosfera no és un nou producte biològic sinó, més probablement, una construcció biològica: si no viva, quelcom que, com la pell d'un gat, les plomes d'un ocell o el paper d'un niu de vispes, és una extensió d'un sistema vivent dissenyat per a conservar les característiques d'un determinat entorn. La concentració atmosfèrica, per exemple, de

gasos com l'oxigen o l'amoniac es mantinguda a uns nivells òptims, l'alteració dels quals, per petita que fóra, podria tenir desastroses repercussions en els éssers vivents.

"- Tant ara com al llarg de la història de la terra, la seva climatologia i la seva química pareixen haver estat en tot moment les òptimes per al desenvolupament de la vida. Que això es degui a la casualitat és tan improbable com sortir ol.lès d'un embòs de tràfec conduint amb els ulls embenats". (29).

Tenim que: a) el clima de la terra, òptim per a la vida és entre 15 i 35 graus centígraus (encara que s'ha trobat vida entre -5 i 105° c.). Aquesta ha estat la mitjana de la major part de superfície de la terra per cents de milions d'anys, a pesar dels dràstics canvis produïts en la composició de l'atmosfera i del calor del sol. Si el planeta hagués sobrepujat aquests límits, la vida s'hagués extingit. La climatologia és per a Gaia com l'homeostasi del cos.

b) La proporció d'oxigen, la petita proporció d'amoniac per a reduir els àcids sulfúrics, és a dir, la composició química de l'atmosfera, és també molt ajustada a permetre la vida a la terra.

c) Altres arguments que no hem mencionat encara, igualment rellevants per a la vida són, per exemple, l'estricta regulació de la salinitat dels mars i oceans, al voltant d'un 3,4 ‰ (proporció, per altra banda mantinguda constant, segons dades geològiques), a pesar de la contínua proporció de sal aportada pels rius; si la proporció hagués estat una mica major com a màxim més del 6 ‰, la vida s'hagués extingit dels oceans.

d) Per altra banda, l'existència de la capa d'ozó en la part alta de l'atmosfera, la qual protegeix la superfície del planeta de les radiacions ultravioletes que poden danyar les mol.lècules essencials per a la vida, com l'ADN, present a totes les cèl.lules.

No volem estendre'ns amb aquest tipus d'argumentacions, però si fer notar que la civilització moderna, pot trastocar la climatologia, la

composició química de l'atmosfera, dels oceans i la capa d'ozó. Podríem donar més detalls sobre cadascun d'aquests temes, així com de la lògica cibernètica per a regular aquests processos. Només dir, que aquesta lògica és circular i holística, apren per tanteig. És la mateixa que emergeix en la nova consciència. Creiem important remetre el lector a l'obra de J.E. Lovelock, sobre Gaia.

Sobre l'impacte de les activitats humanes a la vida i a la terra, l'autor dona les següents dades rellevants, diu:

"Quines són, doncs, les activitats humanes que suposen una amenaça per a la terra i per a la vida que hi habita? L'espècie humana, amb l'ajuda de les indústries i el seu maneig, ha causat perturbacions importants en alguns cicles químics fonamentals del nostre planeta. Som causants d'un increment del 20 % en el cicle del carboni, del 50 % en el del nitrogen i de més del 100 % en el del sofre. Segons augmenti la població mundial i el nostre consum de combustible fòsil faci el mateix, aquestes perturbacions, evidentment, creixeran encara més. Quines en són les conseqüències més probables? L'únic que fins ara ha succeït és un augment del 10 % en el diòxid carbònic de l'atmosfera, i un increment de les boires atribuïdes a partícules de sulfats i pols del sol". (30).

Lovelock no es mostra aquí tan pessimista com d'altres crítics, sobre tot per què remarca la seva atenció en el que ell anomena les parts vitals de Gaia, les que poden posar veritablement en perill els sistemes vivents, i en les quals també ha intervengut la civilització moderna. En concret l'autor apunta:

"Les parts de la terra responsables del control planetari tal vegada siguin les portadores de ben nodrides hordes de microorganismes. Les algues dels mars i del sòl se serveixen de la llum solar per dur a terme la tasca essencial de la química de la vida, la fotosíntesi. Encara generen, en cooperació amb les bacteries aeròbies del sòl i dels fons marins i juntament a la microflora anaeròbia que habita

les grans àrees fangoses de les plataformes continentals, els fons marins, els pantans i els terrenys anegats, encara que generen, diem, més de la meitat del subministrament de carboni. Els animals grans, les plantes i les algues poden tenir importants funcions especialitzades, però el pes principal de l'activitat autorreguladora de Gaia recau sobre els microorganismes.

"Tal vegada hi hagi àrees mundials més importants per a Gaia que altres; per urgent que sigui, doncs, incrementar la producció mundial d'aliments per a satisfer les necessitats d'una població en creixement incessant, hauríem de tenir especial delicadesa a no alterar massa dràsticament les regions on podria residir el control planetari. Les plataformes continentals i les terres pantanoses compten generalment amb les característiques i propietats que les converteixen en excelents candidats per a aquest paper. Tal vegada es puguin crear deserts i terrenys erms amb relativa impunitat, però si es devasten les plataformes continentals explotant-les irresponsablement, estarem corrent un greu perill". (31).

L'atenció s'ha de centrar, actualment, en el que és essencial per a mantenir la vitalitat de Gaia. El repte amb què es troba la humanitat és de com alimentar una població que aviat arribarà als 8.000 milions de persones, sense danyar seriosament les funcions vitals del planeta. Aquest tema és d'una urgència ineludible. Un problema més greu que el de la contaminació industrial a les metròpolis (que és important). La preocupació de Lovelock més forta és l'explotació de les zones costeres, on les algues i els microorganismes són essencials per a les funcions de Gaia. També es mostra preocupat per les zones tropicals, les franges centrals que comprenen les regions situades entre 45° de latitud nord i 45° de latitud sud. Es en ambdós tipus de regions (zones costeres i tropicals) a les quals poca gent para esment, i on les pràctiques danyoses poden assolir el punt de no retorn abans d'advertir-ne les conseqüències, des d'aquestes regions poden arribar les sorpreses més desagradables. (32). Aquí l'home hi

debilita la vitalitat de Gaia, reduint-ne la productivitat i suprimint-hi espècies essencials, pot a més sobrepassar la situació abocant a l'aire o al mar quantitats enormes de compostos potencialment perillosos a escala planetària.

Alguns moviments ecologistes (per exemple el Greenpeace) han posat l'atenció també en els mars i oceans amb motiu precisament díabocaments radioactius. Cal adonar-se com diu l'autor, de les zones sense les quals la vida corre perill de debilitar-se i d'extingir-se. Per a les activitats socials el tema és combinar la demografia mundial amb l'alimentació d'aquesta enorme població i una tecnologia que no sigui contaminant, que no interfereixi la biosfera, els ecosistemes bàsics de la vida sobre la terra. És això possible? Hauran de canviar-se moltes actituds vers la manera de produir i consumir, innecessaris i contaminants. És fonamental d'arribar a una tecnologia sensata i econòmica, a l'abast de tots els països del món que pugui compaginar-se amb Gaia. Si la societat moderna es capaç d'arribar a una tecnologia ecològica i humanitzada, haurà de fer-se amb un grau important de no dependència de suministrament d'energia. Per exemple, la bicicleta, el planejador, el veler, i fins i tot el minicomputador.

La segona llei de la termodinàmica sobrevola la societat moderna, com mai no ha reptat la humanitat. Serà també la seva intel·ligència capaç de retornar els vincles entre societat i naturalesa la que podrà fer adaptar-se als perills, superant-los. Hauran de prendre's moltes noves actituds asumides voluntàriament per a la gent, és a dir, havent comprés la importància de les noves actituds, les que farà retrocedir la crisi. Hi ha precisament tres característiques de Gaia que -si la sociologia contemporània pot conscienciar-se'n- conduiran favorablement a modificar la nostra relació, les nostres actituds socials, respecte a la biosfera. Les assenyelem en les paraules de Lovelock:

" 1. La propietat més important de Gaia és la seva tendència a optimitzar les condicions de la totalitat de la vida terrestre. Suposant que no hi haguéssim interferit seriosament, tal capacitat optimitzada hauria de tenir idèntica importància a la que tingué abans d'aparèixer l'home en escena.

" 2. En Gaia hi ha òrgans vitals, emplaçats en la seva part central, i òrgans prescindibles o redundants, situats principalment a la perifèria. El que facem al nostre planeta dependrà majorment del lloc on se li faci.

" 3. Les respostes que en Gai desencadenen els canvis a pitjor es produeixen segons les regles de la cibernètica, on la constant temporal i el bucle de ganància són factors importants. La constant temporal de la regulació de l'oxigen, per exemple, es mesura en mil.lennis i resulta evident que quan processos tan lents prenen caires indesitjables, les indicacions que això és així són sumament febles. Quan els símptomes que quelcom falla apareixen i no s'hi posa remei, la inèrcia farà empitjorarà encara més les coses abans que es produeixi la millora, igualment lenta."(33).

NOTES AL CAPÍTOL 9. EL DESVETLLAMENT A UNA CONSCIENCIA PLANETARIA.

1. Quan utilitzem el concepte home feiem referència indistintament ambdós sexes, tal com és el seu sentit originariament.
2. Rene Dubos. Un Dios Interior. Barcelona, científica Salvat, 1.986, p.25
3. " " . Obre cit. pag.35.
4. " " " pag. 38.
5. Joseph Needham. La Gran Titulación. Ciencia y Sociedad en Oriente y Occidente. Madrid, Alianza Universidad, 1.977, pag.21, 22.
6. Consciencial és un concepte que remiteix com a referència analògica a un camp quàntic, és en aquest sentit que l'utilitzem.
7. El que s'ha anomenat les experiències de la nova era, iniciades els anys 60 a Usa i Europa, i desenvolupades en nombre major als anys 70 i 80. Són com un laboratori social on observar canvis d'actituds i comportaments. Hi han molts tipus d'exemples, però nosaltres tenim com a referències: l'institut Esalen a Big Sur, California; Findhorn a Ivernèss Nord d'Escòcia, Terre nouvelle al Sud de França, Auroville a Pondicheri, sud de l'Índia, i l'arco iris a Catalunya. També incloem les experiències pedagògiques de Broodwood, Anglaterra, inspirades en Khrishnamurti i l'universitat de Rudolf Steiner.
8. Joseph Needham. Obre Cit. pag. 53.
9. Per sector primari s'entén l'agricultura, pesca i ramaderia; per secundari l'indústria, la construcció i derivats. Per terciari, serveis administratius, comerç, finances, ciència i tecnologia.
10. Rene Dubos. Obre cit. pag.43 i 45.
11. " " " pag. 51.
12. Lester R. Brown i altres. La Biosfera (scientific American). "la producción humana de alimentos como un proceso de la biosfera".

Madrid, Alianza editorial, 1.982, pags. 200, 201.

13. Lester R. Brown. Obre cit. pag. 202.
14. " " " pag. 204.
15. "Esquistosomiasi": una malaltia produïda per la larva paràsitica d'un trematod de la sang que s'hostatja en caracols aquàtics i s'introdueix en el cos de les persones que estan a l'aigua o en camps inundats. Els xinesos l'anomenen la febra del caragol. Es dona en les valls dels rius d'Àfrica i Àsia.
16. Lester R. Brown. Obre cit. pag. 208.
17. David Bohm. The Wholeness and the implicate Order. London, Routledge and Kegan, 1.982.
18. Lester R. Brown. Obre cit. pag. 218.
19. John Gribbin. Gènesis. Científica Salvat, Barcelona, 1.986. pag. 298, 299
20. " " . Obre cit. pag. 302, 303.
21. " " " pag. 305, 306.
22. René Dubos. Obre cit. pag. 68.
23. " " " pag. 72.
24. Peter Russell. Una Nueva Tierra. Barcelona, Argos Vergara, 1.984. pags. 32, 33.
25. " " . Obre cit. pags. 33, 34.
26. " " " pags. 34, 35.
27. John E. Lovelock. GAIA. Una Nueva Visión de la Vida sobre la Tierra. Barcelona, ed. muy interesante de divulgación científica, 1.985. pag. 13.
28. J. E. Lovelock. Obre cit. pag. 19.
29. " " " pag. 22, 23.

30. Lovelock. Obre cit. pag. 133, 134.
31. " " pags. 134, 135.
32. " " pag. 142.
33. " " pag. 150.

Jesús Vicens
18.3.86

ENTREVISTA A ENRIC AGUILAR.

"L'INVESTIGACIÓ DEL PASSAT COM A INSPIRACIÓ PER UNA NOVA COSMOLOGIA"

SEXUALITAT; RELIGIÓ; CONVERGÈNCIA ENTRE PENSAMENT INDI I CIÈNCIA MODERNA.

Jesús Vicens: La teva feina inspirada en la Tradició Índia i en la prehistòria de la humanitat, mostra també un interès per l'home actual. El teu llibre "Vers una Sexologia de la Religió" és un exemple d'això, es veu en ell una sensibilitat que trasllueix una preocupació per problemes reals vius en dia, tan pel que fa a la sexualitat com a la religió. També t'he vist inquiet per les qüestions ecològiques o de salut. Has treballat des de l'obra d'Aurobindo fins a la de W.Reich com a personatges d'aquest segle. Per què aquesta amplitud en el teu treball, en el teu pensament?

Enric Aguilar: En realitat per a mi el passat a què has al·ludit fa un moment és una qüestió que no m'interessa directament, sinó veure quins són els fets del passat. No vull doncs, fer un resum, com pugui fer un arqueòleg. M'interessa el passat com a dipòsit de fets que demostrin possibilitats fàctiques de l'existència. És a dir, m'interessen com dic en el llibre, les possibilitats que ens revela el passat en fets de l'existència humana que a vegades no ens els dona el present.

Si és interessant estudiar el passat és perquè conté en el seu si aspectes importants que l'evolució històrica ens ha tapat, o ha fet desaparèixer, o tergiversat, deixant mancats d'elements per a una vida més autèntica.

J.V.: Per què pocs amb tanta convicció en el paleolític, com si ens donés elements sacrosants?

E.A.: No sempre vaig poant tan enrera com en el paleolític, depèn del que estigui investigant. Per exemple en qüestions religioses no sento la necessitat d'anar tan enrera, perquè molt després del paleolític trobo elements religiosos prou importants amb els quals puc connectar directament. En altres aspectes per molt enrera que anem ja hi ha tergiversacions de cert punts legats, la qual cosa fa difícil la seva reconstrucció.

No sé si cal acceptar aquella visió de Heidegger que la història ha començat essent molt més rica que no és ara, amb un passat més ric que el present. En certs aspectes sospito que és així. Per

exemple en tota la qüestió de la sexualitat. En tot cas sí que veig que hi ha un passat amb elements rics que no ens el dóna l'observació de la situació actual. Vaig enrera a la recerca de coses que puguin connectar amb el nostre actual nivell psicològic.

J.V.: De fet hi ha també altres factors que fan veure la situació actual empobrida, i tal vegada no ho fou en el passat. No només a nivell psicològic, sinó també econòmic. Contràriament al que es creu progrés en l'economia moderna, ha reduït la majoria de la població a un mer rol, sense vinculació amb la resta de la seva vida, un empobriment de la significació globalitzadora del treball. A més d'aquesta entropia personal de l'economia hi ha també l'entropia ecològica de l'economia...

E.A.: Exactament! També podem dir que hi ha una entropia a nivell històric. Un deteriorament del potencial tremend que tenia l'home al seu començament. A mi aquesta idea de l'entropia em resulta suggerent com per investigar a fons el passat i bestreure allò rellevant per avui.

J.V.: Les crisis actuals tenen els seus perills (agotament dels recursos naturals, malalties psíquiques i psicosomàtiques, plagues emocionals que recorren la nostra cultura), Però també són una oportunitat d'evolució, de transformació profunda de l'home i del seu paisatge. A orient les crisis han tingut aquest altre significat. Com ho veus tu? quina relació pot haver-hi entre les teves investigacions i l'oportunitat d'un canvi des de les crisis?

E.A.: La crisi la veig fonamental perquè es pugui arribar a un canvi. Tota la recerca del passat, de quelcom renovador no serviria de res si topa amb esquemes establerts. Ara bé, perquè estem en una època de crisi, si que els elements que pugui trobar del passat poden ser útils per a la formació d'una nova visió de l'home. Una postura preocupant davant la crisi és la que té molta gent de quedar-se només en la dificultat. No veuen una sortida. El sistema actual no funciona, però no es descobreix quin potser el substitutiu, el punt que faci girar les coses. Es en aquest sentit que veure les possibilitats fàctiques del passat que impliquin una existència més autèntica, pot ser rellevant del que tenim com a potencial creatiu en certs nivells com el religiós i el sexual, el qual era enorme.

Descobrir això ens pot inspirar un pas endavant, fent aquella repetició creativa que proposa Heidegger. Les coses del passat poden agafar-se, encara que les haguem de transformar, de cara a incorporar-ne elements en el present.

J.V.: Has insinuat algun moment la revisió del teu llibre ja que havies trobat algunes dades prou significatives. Com és aquesta reorientació?

E.A.: D'una banda veig la necessitat de parlar de la inescapabilitat de fer projeccions cap al passat. De reconstruir-lo. Alguns autors consideren vàlid només la consideració d'alguns espais geogràfics i d'alguns períodes, quan estodien la sexualitat, etc. Agafen la realitat humana en fragments, de forma desconnectada. Centren el treball en un lloc dient que hi passa tal cosa o tal altra. Però jo em pregunto quin lligam té tot això? es diu que no es pot saber. Que no es pot parlar de la transmissió de cultura, ni del lligam a través del temps o les àrees geogràfiques. Però fent això, amb aquesta manera fragmentària de fer les coses s'arriba a una postura còmode. Tocar les coses fragmentàriament dient això es dona aquí, això allà... és una actitud, que encara que no vulguin, implica a les àrees restants del planeta sobre el mateix fet del qual parla, es a dir afecta a la resta de l'homo sapiens. Amb aquesta postura local i parcial sembla com si a la resta no es dones el que estan describint. Com si el que diuen fos específic d'un lloc o d'un temps, sense vinculació a la resta.

Això és clarament fals. La implicació és general. Mirant de fer una afirmació local, implícitament la fan general. L'home com a tal no respon d'una forma local o temporal. Per exemple desmond Morris en el seu llibre "The naked ape" diu que tot el que veiem a les societats arcaiques és una desviació que no ens ha de fer pensar mai que l'homo sapiens hagi funcionat en aquestes línies. Això és el que pretenen tots aquells que es limiten a fer estadístiques o estudiar una cultura determinada, o uns deus determinats.

Crec que no cal tenir por de fer hipòtesis generals. El que cal és saber quina ha de ser aquesta hipòtesi general. Concretament veig que els dos punts que cal discutir a fons en el tema de la sexualitat són: d'una banda si la dona ha estat sempre una moneda de canvi entre els homes a causa de l'exogamia. D'altre

banda si l'homosexualitat ha estat sempre lligada a una relació de dominància.

Aquests són els problemes que s'han de plantejar seriosament al estudiar les societats arcaiques. Si sempre ha estat així o no. Jo personalment sento la necessitat que no sempre hagi estat així perquè em sembla molt miserable que l'home des de sempre hagi actuat d'aquesta manera tan absurda respecte a la dona i hagi actuat d'una forma tan poc sensible respecte a la relació amb el seu propi sexe.

Això és essencialment el que jo vull plantejar en aquesta nova visió del llibre. Per reconstruir el passat - que cal fer-ho - voldria tractar aquestes qüestions més seriosament, més a fons, basant-me en altres reconstruccions que s'han fet dels orígens de la societat humana, especialment per part de Serge Moscovici en el seu llibre "la société contre nature"

J.V.: Quines repercussions tindrà en el present, si es pogués comprovar que l'endogamia fou una manera habitual de relació sexual, com també que ho fou la relació homosexual? què podria inspirar en l'actualitat?

E.A.: Això és, primer que la institució familiar-matrimonial, que és l'herència de la forma exogàmica del passat, no és l'única manera possible de relacionar-se dos éssers humans de sexe diferent. Si bé l'exogamia estava estesa com a prevelent arreu de les societats arcaiques, la comprovació de formes endogàmiques indica que podia haver-hi un altre tipus de relació entre l'home i la dona que no tingués cap mena de sentit econòmic, intercanvi de bens, etc...

En canvi la forma de vida endogàmica aporta la concepció lliure de la relació. Un amor lliure, no orgiastic com sovint és, sinó una comunió entre els éssers humans basada en la sexualitat. No limitada només a la polaritat home-dona, sinó més ampla. El sexe com un element d'unió entre els humans tant si són del mateix sexe com del sexe oposat. Tan si pertanyen a un grau considerable de consanguinitat com si no.

J.V.: En podríem dir una sexualitat per a la comunicació general entre els éssers humans?

E.A.: Sí, una sexualitat directa, per a comunicar-se, enlloc d'una sexualitat indirecta destinada a l'intercanvi.

J.V.: Deiem que comprovar aquestes hipòtesis, que això s'ha donat en el passat, podia repercutir actualment...

E.A.: Mira! no és el mateix que això ho comencem a intuir de bellnou ara, o bé que hagi estat durant centenars d'anys i milers una pràctica incorporada. De la mateixa manera per part dels que estodien aquesta problemàtica diuen que encara que la conducta humana hagi estat hagi per milers d'anys no ha deixat empremta en la psique humana, nosaltres creiem que això és una trampa. No obstant, en certs altres aspectes no tenen cap problema a acceptar que si hi hagut empremta a la psique. Per exemple acceptar sense reticències que la caça ha produït un sentit social en l'home que no tenia abans el primat. Com a conseqüència de milers d'experiències en milers d'anys l'home s'ha arribat a constituir en un ésser social. Com també ningú té cap inconvenient en acceptar que la caça ha provocat un augment d'agressivitat que no tenia abans l'antropoide. No discutim quina forma d'agressivitat, el cert és que s'admet que en el pas de la societat antropoide a l'home, s'ha donat aquest fet. Per què doncs no hem d'acceptar una experiència de tipus comunió entre un mateix sexe o entre sexes diferents, entre grans i petits, entre els consanguinis i els no consanguinis que formessin part del grup? Per què no admetre que això realitzat durant milers anys ha produït també una manera de ser específica de l'home? El que s'ha fet per un determinat tipus de sistema social és reprimir-ho, arrasar-ho, no deixar-ho sortir a fora.

J.V.: Controlar psicològicament la sexualitat és controlar un gran potencial energètic.

He llegit el llibre que vols editar sobre "imatges erotiques en el pensament indi", un recull de poemes d'inspiració vèdica amb comentaris. Aquesta lectura m'ha fet veure una vegada més que la relació amorosa és un puntal de la formació d'una nova visió de l'home i del món. Jo diria clau en l'emergència d'una consciència que podriem anomenar d'aquari en consideració a la nova era. Una nova relació afectiva i sexual propiciadora de la unió entre els éssers humans és essencial en les relacions personals, en la urgència del canvi psicològic.

Així com d'altres factors, per exemple l'economia vinculada la vocació, l'educació vinculada a la iniciació, la salut vinculada a l'entorn... la nova relació amorosa pot representar

un gir en les formes de vida actual i un pas qualitatiu de l'evolució del home cap un ésser més complet.

L'amor i el coneixement són energies, són poders i facultats humanes energètiques, les quals poden ser utilitzades conflictiva o complementariament. En aquest sentit veig important revisar certs aspectes de l'herència del passat. Les hipòtesis que fas sobre la sexualitat són de les més agosarades que he vist cara a una reorientació de la societat actual.

E.A.: Penso, com ja has apuntat, que no és només la qüestió de la sexualitat que cal revisar del passat, sinó també l'economia, l'ecologia, etc., es a dir, el passat és un punt en el qual ens podem emmirallar de cara a construir un futur realment amb sentit.

Avui hem arribat a trobar-nos perduts culturalment i psicològicament. El passat en aquest sentit representa un equilibri. Per exemple en els pobles arcaics l'economia, com han posat de relleu alguns marxistes, era d'un socialisme que tenia cura de tots i tothom. Avui en dia a més d'això es possible compaginar-ho amb la vocació i la creativitat. També la qüestió sexual era extraordinària. Estudiant la cultura australiana o malanesa t'adonès d'uns valors extraordinaris. El sexe allí ha esdevingut un punt de relació profunda entre l'home i la dona, i també un punt de comunicació entre els homes mateixos. El fet per exemple que quan un home vol entrar en amistat amb un altre grup d'homes, s'en vagi al més ancià del grup i s'abraci amb ell intimament i que tots diguin paraules com anus, esperme, peu, came, penis, etc., Això demostra que per ells la sexualitat era un element de comunió extraordinària (Gaza Roheim, 1.970) Aquest autor fa veure com en certs moments celebraven d'una manera ritual la comunió d'homes a través d'accions homosexuals, per exemple, parlant al voltant del foc, en certs moments es toquen el penis, es masturben abans d'emprendre algunes accions. Els malanesis acaben la iniciació de la juventud amb una masturbació general, que segons els antropòlegs donava una sensació d'afirmació del grup, de lligam entre els homes.

Doncs bé això són valors que té el sexe en aquestes cultures arcaiques de 30.000 mil anys la primera i uns 15.000 la segona, els quals han desaparegut completament en la nostra societat. Penso que és urgent recuperar en noves formes aquesta visió del sexe com a comunió. La necessitat per exemple que sentien aquestes cultures que abans de cedir una dona a l'altre meitat exogàmica la posseïssin tots els homes que tenien normalment

prohibit. Així com a mínim celebraven un estat anterior de coses, l'època dels somnis, l'època dels éssers eternals en el qual no hi havia aquesta separació.

J.V.: El llibre de poemes d'inspiració vèdica fa veure com la tradició vèdica ha tingut aquests tipus de consideracions sobre la sexualitat com a comunió. Podries explicar aom està compostat al llibre i quin és el teu oferiment al lector?

E.A.: En la presentació d'aquests poemes vull fer veure que hi ha una metafísica de la sexualitat implícita en aquets textos molt diferent de les metafísiques que corren pel nostre món occidental.

Els punts són tres: per una banda veiem que pels aris vedics és bastant clar que el sexe no es tan una qüestió relacionada en la reproducció, encara que també, com si relacionada en la comunió que agafa tots els plans de l'existència i tots els nivells de percepció. Una comunió que uneix no només els cosos sinó també els alés, les energies vitals, i també els cors que per ells és més profunda, la comunió causal. Veuen al voltant de l'acte sexual la confluència de totes les formes de delectança, dels cinc sentits (per ells són els òrgans de percepció). Per a ells hi ha també els cinc sentits d'acció, que també són sensorials, les mans, els peus, la boca, l'ànus i el mateix sexe. Tots els sentits confluïxen en la comunió sexual. Això és un aspecte que vull remarcar en aquest llibre.

Un segon és que el sexe és vist com un símbol. No en el sentit de com ho veuen els psicoanalistes d'occident quan parlan de la serp com un símbol fal·lic, sinó d'un sexe com a símbol de realitats transcendents. En aquest sentit veuen el fal·lus com el símbol d'una existència absoluta, sense connotacions. Hi han paral·les dins el món cristià. Evola cita un text gnòstic cristià per a qui el fal·lus és un símbol de resurrecció i d'una realitat existent eternament en el cel. La vulva és vista com a símbol de totes les potencialitats en el pensament indi. Són ambdós adorats en tant que símbols d'aquestes dimensions de l'absolut. A més de símbols són també sagraments en tant que accions sexuals. La comunió dels cosos, l'abraç, són símbols de reunió de tots els cosos a la fi del temps. L'emissió seminal tant per part de l'home com de la dona són vistos com a símbols de tot el procés creador.

En tercer lloc vull ressaltar en aquest llibre tota la qüestió de l'androgínia que hi ha el darrera de moltes concepcions vàdiques. Consideren per exemple que els déus són éssers andrògins i que els homes a nivell subtil són també andrògins, encara que no a nivell físic. I la relació entre els déus i homes a nivell subtil és entre dos éssers andrògins. Aleshores això ens demostra que ells tenien un gran apreci a l'androgínia. És un aspecte rellevant en el nostre temps que estem descobrint de mica en mica la necessitat d'acceptar aquesta doble component de la psique humana, de la identitat bigenètica, que no som només mascle o femella, sinó ambdós. L'era d'aquari és considerada una era en la qual tota la qüestió de l'androgínia passarà a primer pla.

J.V.: Com és que un llibre d'assaig el fas essencialment a través d'haver seleccionat un recull de poemes?

E.A.: Bé! em sembla que és una oportunitat de reunir dos tipus d'aproximació l'assagística i la literària per una banda i una aproximació acadèmica de l'altre. Això no s'ha fet gaire. Sembla una cosa interessant dins d'aquest moviment de recerca de formes alternatives. Trobar formes intermedies on les coses no han de ser necessàriament acadèmiques o literàries, sinó que poden ser les dues coses alhora. Segurament que els que estan adherits a la idea academicista, o a la producció literària hi trobaran defectes per tot arreu.

J.V.: Et demanaria de llegir alguns poemes.

E.A.: Bé doncs un poema de tema heterosexual "cants de lluna nova" quan la lluna no està visible en el firmament, però segons la tradició índia està fecundant la terra. I un segon de tema homosexual "cants de quart creixent" quan la lluna està augmentat fins arribar a plena.

" Als déus que, mesurant amb passió les formes en els ventres consanguinis, han creat aquesta raça nostra els adrecem aquest mots eixits del cor:
Sobre nosaltres, les bessones ha devellat l'amor pels bessons, les ganes de jeure junts al mateix jaç.
Oh com voldríem moure els nostres amics a mostrar-no llur amistat, travessant, si convé, l'espai pregon!
Per ventura no és just que les que vivim en l'odi a casar-nos ens unim amb els déus?
Arborades d'amor murmurem una i altre vegada el mateix: barregeu els vostres cosos amb els nostres! Acompliu tot allò que no heu encara acomplert!"

" Poesia i goig de beure són solament proclamats!
 Veniu al sacrifici per causa de l'ambriaguessa estimada,
 veniu a l'assemblea dels herois del cel i de la terra
 per causa de l'alletament poderosíssim!
 Oh déus lliurats a la possessió d'aquells que mediten bé!
 Amb el cor i amb la ment tenim fretura de vosaltres!
 Deixeu que us encenguem! deixeu que penetrem en vosaltres
 per a la vostra fruïció!"

J.V.: Hi ha un tercer llibre que estàs escrivint també entorn del pensament indi però més ample, més de tipus filosòfic. Pots fer-me'n un resum?

E.A.: Aquest és un llibre que em resulta molt interessant perquè el que pretén és fer veure la riquesa de la concepció índia de la realitat i el sentit que té la recerca interior en aquesta perspectiva de cosmovisió. No sé com m'he anat convencent que calia un tipus de cosmovisió més satisfactòria de la que tenim. També ho he sentit a dir últimament a altre gent. Per exemple Raimón Pannikar ho repeteix darrerament. Fa temps que sento aquesta necessitat, perquè la cosmologia que priva entre nosaltres és de signe totalment materialista. Si ens agafem a aquesta visió de les coses acabarem ofegant totes les nostres aspiracions de tipus místic, Tampoc no es pot viure en dos compartiments estancs, una mena de cosmologia per una banda, i unes aspiracions per l'altra. Per a mi una de les coses extraordinàries de la tradició índia és que justament amb una sèrie de qüestions místiques circumstancials hi ha una sèrie d'intuïcions de tipus cosmològic extraordinàries i resulten ser molt actuals. Això no s'ha posat de relleu en cap estudi. Quan s'estudia la tradició índia s'agafa tot barrejadament, sense bestreure els temes fonamentals.

Així aquest llibre que estic preparant tracta dels dos grans temes que sempre hi ha hagut en la tradició índia: "els brahma sùtras" o comentaris de la realitat absoluta, i els "Yoga sùtras" o comentaris de la vida interior. Després d'intuir un esquema de la realitat s'intenta esbrinar-ne un d'existencial, referit a quelcom vital. El llibre seria això, seguint un gènere literari a l'estil dels antics sùtra-kara. Estic intentant fer uns sutras moderns amb comentaris acompanyats d'una introducció i una conclusió. Els temes que toco són referits a llò que a la

Índia s'ha dit sobre la naturalesa de la matèria, de la vida, de la ment, del Jo i del Absolut. Això quant a sutras de la realitat. Quant als sutras del Ioga, com la Índia ha vist els iogues això és agafant tota l'existència de l'home, incloent-la sentits, accions, possessions, però sobretot la investigació del jo, que en l'esquema cosmològic és una realitat totalment desglossada del nostre aparell psicosomàtic.

Això no té paral·lel ni dins les cosmològies budistes ni taoistes ni dins la Kabbala hebree. M'adono que estan en un altre pla. Per a mi és curiós que la tradició índia hagi vist la matèria com el terme d'una involució del absolut i el punt de partença d'una evolució d'aquest mateix pla absolut. A més veuen la matèria com a feta d'aquest absolut, però no com en el sentit habitual en els panteismes occidentals, sinó en el sentit que d'alguna forma és també absolut. Aquest és un punt important que em prendria massa temps desglossar-ho en detall.

Que la tradició índia hagi vist la ment no com a resultat d'una simple interacció d'elements materials que a un moment determinat produeixen una flama que es diu vida, sinó que l'hagi vist menys reduccionista, d'una forma menys simplista. L'hagi vista com a resultat de tres coses: d'una banda la matèria densa, la que estudia la nostra física moderna; la interacció d'aquesta matèria densa amb una matèria subtil, onticament anterior i que per ells és l'origen de la matèria densa. I un tercer element important és una mena de consciència impersonal difosa per tot el còsmos, la qual presideix totes les formacions, totes les evolucions, totes les interaccions que es puguin fer. No es tracta doncs d'una cosa reduïda a un element material, que sense saber perquè ni de quina manera es va combinant fins donar lloc a això que en diem vida, és una cosa més complexa més subtil.

Que hagi vist la ment no com el resultat d'unes cel·lules nervioses, sinó com una dimensió universal, còsmica que està per tot arreu. Com quelcom que necessita d'una base material, però també una base d'una altre ordre, com una llum que es reflecteix des d'un focus. Un focus de consciència absoluta que reflectint-se en aquesta superfície material, siguin més denses o més subtils, dona lloc a una sèrie de formes de mentació i també de formes de consciència mental o sensorial.

J.V.: Tot això que dius sona revulsiu, profundament transformador. També en alguns físics moderns es veuen insinuacions del tipus que hi ha a la tradició índia. Podríem repassar alguns d'aquests conceptes perquè són prou rellevants com per estendre-s'hi i esclarir així la visió de la realitat. Per exemple, quan parlaves de la matèria has dit que era un expressió del pla absolut que involucionava per després evolucionar. Al parlar de la vida has insinuat que hi ha una matèria subtil interactuant en la matèria densa i una tercera interacció configurada per una inconsciència impersonal, d'aquestes interaccions en surt la vida. Podries explicar una mica més com del pla absolut sorgeix una matèria involutiva i evolutiva? Això podria tenir paral·lel, si ho entés bé, en les teories cosmològiques que diuen que l'univers s'està expandint per després contraure's? També explica més la consciència impersonal, i després parlarem de la ment.

E.A.: La qüestió de la matèria tal com la veuen els cosmòlegs moderns seguint uns processos d'expansió i contracció és perfectament admissible del del punt de vista de la tradició índia, però en lloc de parlar d'una contracció parlen fins i tot d'una desaparició. D'un procés de desaparició de la matèria i d'aparició. Hi ha el dia i la nit de brahman, són aquestes dues manifestacions. Ara bé això no vol dir que sempre no hi pugui haver matèria, en un nivell o altre de la manifestació còsmica. Però el punt interessat és com la tradició índia veu el fet de l'aparició de la matèria a partir de l'absolut. El que és interessant, més que res, és veure que hi han punts de contacte entre la tradició índia i el que diuen alguns físics moderns dins d'aquest àmbit d'investigació. Però jo diria que encara són massa monistes alguns d'ells. La cosa més extrema que he sentit a dir d'un físic modern, d'un tal Lawrence Domash, físic suís, qui arriba afirmar que el constituent fonamental del còsmos és la pura consciència. Això és una mena de monisme materialista a l'inrevés. Un tipus de monisme amb el qual jo vaig simpatitzar, però que avui estic inclinat a veure les coses més complexes, com a resultat de pluralitats que no pas d'una única cosa.

El que sí és cert que la matèria dintre la tradició índia no apareix de cop i volta, es a dir, en certa manera és l'antitesi de l'absolut, en el sentit que si l'absolut és consciència perfecte, la matèria és consciència imperfecte o inconsciència total. No és lògic que si hagi pasat de co i volta. Per arribar d'una a l'altra ells postulen una sèria d'etapes intermedies. Són primer la matèria causal que és simplement un espai vibrant, amb una vibració tan extremada que pot crear i destruir

totes les coses. Després d'això, diuen, en neix una forma de matèria subtil, que és precisament allò que insinuàvem quan parlàvem de la vida. Després d'aquesta matèria subtil es dona lloc, per una condensació, a la matèria densa o matèria física.

Tot això és un procés d'involució de l'absolut perquè es passa d'una cosa que en ella mateixa és transparent, lluminosa, a un altre que és el seu contrari, opac, el menys transparent, el més aparentment inconscient. Un cop arribat aquí comença, segons la tradició índia, el moviment de retorn cap a l'absolut, que és aleshores evolució. En aquest moviment totes les propietats del absolut van emergint amb més i més intensitat. Primer en forma de vida, després en forma de ment i després qui sap si en forma de superment en el proper salt evolutiu. Això és així, i per veure que respon al que diu la tradició índia hi ha un text preciós del Mund. Upanisads que ho expressa molt clarament. Diu: " Per l'activació de l'energia l'absolut és recobert; d'aquí, en neix la matèria; de la matèria, la vida i la ment" (1.1.8.). Aquí tindriem tot el procés explicat, es a dir: de l'absolut per l'activació de la seva pròpia energia es recobreix i en neix la seva antítesi que és la matèria. Aquesta està a la frontera, exactament en el punt mig entre l'involució i l'evolució. D'aquesta matèria un cop arribat en el terme de l'involució comença l'evolució, es a dir la vida i la ment, d'aquesta matèria.

J.V.: L'involució de l'absolut i l'evolució del absolut és un mateix procés.

E.A.: És un mateix procés. Pendular que diuen els xinesos. Va d'un extrem a l'altre i retorna. Això és d'una riquesa extraordinària. Pot ser veritat o no, però com a hipòtesi és extraordinària. La tradició científica occidental topa, de moment, en que sempre tracta la matèria densa. Com diu prigogine i altres, continua essent una forma basicament lligada a una idea mecanicista. Encara que s'hagi superat molt la concepció mecànica de Newton, la idea de mecanisme de les coses continua estant subjacent en bona part de la ciència moderna. Amb ganes de transcendir-ho, però encara té un impacte fort.

J.V.: En el meu parer hi ha algunes hipòtesis importants entre els físics moderns, per exemple les idees de David Bohm sobre el còsmos com un ordre implicat que després s'explica, es desenvolupa, em sembla una hipòtesi comparable a les grans intuïcions índies...

E.A.: Estic molt d'acord, precisament David Bohm el millor que té

és el postular un nivell de matèria absolutament distinta del que coneixem, quan parla del "Plenum" que és just el que els científics en diuen el buit. Per aquest físic eminent aquest plenum té una dimensió de 10^{-33} , i diu que un sol centímetre cúbic d'espai amb aquesta energia conté més que tot l'univers físic conjuntament, que tot l'univers visible. Aquest per a ell és una petita ona quantificada dins un mar immensa d'energia vibrant. Bohm diu que és un ordre implicat, causal. Encara no explicat, manifestat i multidimensional en lloc de tridimensional.

En aquest sentit per a mi Bohm és un pont. Té unes intuïcions curiosament convergents amb les índies i és alhora un dels físics més prestigiats i respectats, la qual cosa fa pensar que en un temps futur pot haver-hi canvis importants de visió de la realitat i anar així cap una cosmologia nova.

J.V.: Aquest concepte de David Bohm per referir-se al buit dels físics dins de l'esquema de la tradició índia sobre la matèria en quin tipus d'energia estaria referida: a l'energia subtil que genera la vida o a l'energia causal?

E.A.: A l'energia causal. Més enllà de la subtil. Aquesta última es caracteritza en la tradició índia no per la vibració intensa, sinó per la pulsació, el batec, que en els éssers vivents es manifesta en milers de ritmes. En canvi la causal és una vibració tremende. Aurobindo diu que és capaç de crear i destruir totes les coses. Una de les Upanisads diu que el començament tot era matèria causal a punt d'assumir manifestació, després d'aquesta matèria causal en surten totes les coses i a ella retornen, que es allò on està basada la terra. Totes les coses de l'univers estan com entreteixides en aquesta matèria causal.

J.V.: Aquesta matèria causal o plenum que diuen tant Aurobindo com Bohm restaria fora del temps i l'espai?, les quals són variables relatives al món de la matèria física tal com les coneixem.

E.A.: Fora de l'espai no perquè una de les seves definicions és "espai vibrant". El que està és fora d'un espai inert, d'un espai sense activitat. És la cosa més activa que hi hauria al còsmos. Estaria per tot arreu, atravesant-ho tot, transcendent-ho tot. Immensament més gran que no pas aquest espai físic. Ara bé no tindria la dimensió espai-temps, si és que aquesta és com diuen els físics, com una quarta dimensió de l'univers material. Però tot això és incert.

David Bohm té una cita sobre aquesta matèria transcendent, l'ordre implicat quan diu: " Això que anomenem espai buit conté un immens rerafons d'energia i... la matèria, tal com la coneixem, és una petita, "quantitzada", ondulada excitació en la superfície d'aquest rerafons, aproximadament com una diminuta onada en una mar vasta. En les teories físiques actuals hom evita la consideració explícita d'aquest rerafons, calculant només la diferència entre l'energia de l'espai buit i la de l'espai que conté matèria. Aquesta diferència és tot el que compta en la determinació de les propietats generals de la matèria, tal com són actualment accessibles a l'observació. Tanmateix, alguns desenvolupaments ulteriors en la física poden fer possible el sondeig del rerafons suau descrit d'una forma més directa. És més, fins i tot actualment, aquesta mar vasta d'energia pot jugar un paper clau en la comprensió del còsmos com a tot.

En connexió amb això, es pot dir que l'espai, que té tanta energia, és més aviat ple que no pas buit...

Així, doncs, el que hom suggereix aquí és que això que percebem a través dels sentits com espai buit és en realitat el plenum, que és fonament de l'existència de tota cosa, inclosos nosaltres. Les coses que apareixen als nostres sentits són formes derivatives i llur veritable significat només es pot veure quan considerem el Plenum, en el qual són generades i sostingudes, i en el qual cal que finalment s'esvaeixin.

Aquest plenum, tanmateix, no ha de continuar essent concebut com un simple medi material, tal com l'éter, que fóra considerat com existint i movent-se únicament en un espai tridimensional... (aquest plenum) ha de ser comprés en termes d'un ordre implicat multidimensional..., mentre l'univers sencer de matèria, tal com generalment l'observem, ha de ser tractat com un patró d'excitació comparativament petit. Aquest patró d'excitació és relativament autònom i dona lloc a projeccions aproximadament recurrents, estables i separables en l'ordre explicat i tridimensional de la manifestació, que és més o menys l'equivalent de l'espai tal com l'experimentem generalment" (Bohm 1.983 191-192).

Es a dir es tracta d'una hipòtesi increïble.

J.V.: Aquest rerafons que diu Bohm és transmutador de visions sobre la realitat. Moltes concepcions actuals hauran de canviar si progressa una cosmovisió d'aquest sentit, encara que poc considerada pel col·lectiu de físics.

E.A.: És clar! Aleshores ens n'anem a la tradició índia. Entre aquestes rerefons i la matèria física es postula un pla intermig que és al de la matèria subtil. És més densa, no té vibració, sinó com et deia abans pulsació, però no té massa. D'aquesta matèria subtil en neix la densa.

No només en la tradició índia és així sinó també en Reich quan parla de l'energia orgànica. Hi ha una cita de Reich on diu que la matèria física és la concentració de l'energia orgànica. Fins i tot ha fet experiments que semblaven demostrar-ho. Des de que comença a interessar-se de bona hora de la bioenergia. L'observació dels corrents vegetatius que es produeixen en el curs del seu tractament analític el portà a interessar-se per l'estudi d'aquests corrents a nivell cel·lular. I aquest estudi el dugué per passes a la descoberta d'unes estructures plasmòides dotades de radiació energètica que mostraven tenir uns efectes físics i biològics notables. Aquestes estructures plasmòides són els anomenats bions Sapa, que s'obtenen posant en incandescència sofre de mar i introduint-la en un medi de cultiu, autoclavant a 120°C, que induïx estufament de la matèria (Reich 1.979 25, 194, 195 Selected writings). També va investigar el contacte produït entre l'energia orgànica (condensada en acumuladors pels quals la font de radiació no eren els cultius sapa, sinó la radiació bioenergètica present a l'atmosfera, Boadella 1.973, 200) amb l'energia radioactiva, del qual experiment es va produir l'efecte oranur (Boadella 1.973, 263, 373,).

Jo penso que Reich va descobrir, com diu Boadella com una de les tres possibles solucions d'explicació per als resultats experimentals de Reich (Boadella, 1.973, 179, 180), alguna nova forma d'energia que no era anteriorment coneguda per la ciència. Podria ser que fos el primer que hagués trobat això que la tradició índia anomena "prana", d'una manera objectiva. Ells ho havien trobat fa milers d'anys des d'una experiència subjectiva. Si no fos així no podrien parlar que hi ha una energia que recorre tot el cos que va per la part frontal i dorsal. A més és una energia que fa que els òrgans s'espandeixin i contrauguin. Tampoc podrien haver parlat dels canals energètics que hi ha a dreta i esquerra de la columna vertebral. O de l'energia que penetra pel canal central de la medul·la. No podrien haver dit com fa un Upanisad: "Tot aquest món i totes les coses que hi ha en ell, tremolen, bategan, pelsen dins l'energia vivent". Això no és possible dir-ho des d'un coneixement extern perquè aquesta energia vital no és directament perceptible pels sentits. Ells ho varen trobar en una altra dimensió, el coneixement íntim-subjectiu, aquell que opera, diu Aurobindo, en la calma de la ment i en la seva interiorització.

En canvi, penso que per primera vegada Reich descobreix d'una manera objectiva això mateix. De forma curiosa, sense formular-ho, per passos, va trobant coses i coses que apunten cap a la presència d'aquesta energia. El mateix Einstein en una carta a Reich reconeix que, si el que ell ha descobert és cert, posa en quarantena tot el que diu la física moderna. El mateix Einstein va comprovar amb els seus propis ulls que hi havia una diferència d'un grau o un grau i mig de temperatura entre l'interior de l'acumulador d'energia orgònica i l'exterior. Aleshores veient això va dir que, si no es podia explicar, realment era una bomba respecte a tot el que es sabia fins al moment. Després Reich va insistir a Einstein a continuar parlant del tema i aquest va eludir el compromís.

De la mateixa manera que crec que es pot establir un paral·lel entre el que diu la tradició índia sobre la matèria causal i el que diu David Bohm sobre el "plenum", així també crec que es pot establir un paral·lel entre el que la tradició índia anomena vida, força vivent, energia vital, matèria subtil, i el que Reich diu de la bioenergia, de l'energia orgònica. Ell creu que la gran diferència entre l'energia orgònica, vivent o bioenergia, i la densa és que aquesta última té massa i la primera no. En termes moderns és que la matèria subtil només es pot presentar com a ones. Reich creu que una quantitat d'ones d'aquestes es poden reunir, giravoltant i donar lloc precisament a una partícula de matèria densa. Segons ell la matèria densa surt de la subtil, el mateix que diu la tradició índia, la matèria densa és la combinació de la subtil.

Reich diu que precisament la contrarietat forta entre energia orgònica i energia radioactiva ve precisament pel fet que són de signe contrari. Mentre l'energia radioactiva és la descomposició de la matèria densa, l'energia orgònica és allò que dóna lloc a la matèria densa. Són antagòniques, van en direccions oposades i quan es troben en contacte l'energia orgònica reacciona perquè troba una oposició a la seva pròpia manera de ser. Semble quasi intel·ligent. Con que penetra per tot arreu pot absorbir-ne més i més i multiplicar els efectes d'una manera tremende. Això és el que vol indicar per l'efecte oranur que tant malament acabar en la vida de Reich.

El que passa és que a Reich ningú no se'l pren seriosament. Nigú no repeteix com a mínim els seus experiments. Pot ser perquè en posar masses coses en entredit, s'opte per deixar de banda tota la qüestió.

J.V.: Així establir paral·lelismes entre la matèria causal i Bohm i l'energia subtil, de la tradició índia, i Reich és una altra intenció del teu llibre. Es podria fer també un paral·lelisme a un nivell social? Es a dir la societat índia que coneixes d'uns anys visquent allà, estudiant el seu pensament i investigant la seva tradició del Vedanta i Upanisads té connexió en moviments culturals recents a occident? Les idees de pacifisme, o la concepció econòmica de Gandhi es podria comparar amb moviments socials d'occident sobre la simplicitat voluntària per exemple, l'ecologisme o el pacifisme...?

E.A.: Si que veig un paral·lelisme actual entre Gandhi i moviments a occident. Però no a partir de la tradició índia. Hi ha precisament un revulsiu d'aquesta tradició. Gandhi, com també Aurobindo i Krishnamurti (savis moderns) es salten les estructures més tradicionals com per exemple les castes. Jo personalment a la tradició índia la veig petrificada, institucionalitzada, però això no vol dir que no trobem elements importantíssims envers un diàleg intercultural, de cara a descobrir de nou i a fons tot el que hi ha de vàlid per a l'home. Hi ha coses essencials a la tradició índia com en totes les tradicions. És cert que a tot arreu les tradicions estan barrejades entre aspectes essencials i d'altres inaprofitables i estúpids. En un diàleg intercultural es tracta de recollir els fragments vàlids, la gemma de cada tradició. Donar unes pautes de per on orientar-se envers una nova consciència, a partir d'aquests elements vàlids en totes les tradicions.

J.V.: Creus que el diàleg intercultural podria ser el context on es manifestessin les formes de vida socialment noves que estan emergint a occident?

E.A.: Veig molt important el diàleg intercultural. S'ha d'anar a una visió universal. Cada tradició és parcial per ella mateixa. Per tenir una visió pluralista s'ha de buscar a tot arreu i comprendre les seves aportacions. No podem quedar-nos amb una sola tradició. I el diàleg intercultural ha de ser amb totes les tradicions, tant en les més avançades, com amb les més arcaiques. En totes hi han elements a recuperar.

J.V.: Per acabar voldria que parlesim de les malalties que està vivint el planeta com a conseqüència de la civilització moderna. Amb altres termes podríem dir els costos socials i humans d'aquesta civilització. Es tracte de grans reptes com la demografia, la fam, les grans urbs (especialment al tercer món) els perills ecològics i de guerra nuclear, l'insatisfacció psicològica, etc.,

L'humanitat s'ha embargat en uns problemes que comprometen tot el planeta. Creus que hi ha orientacions envers la curació de les malalties planetàries? Veus la formació d'una nova consciència capaç d'afrontar aquests reptes?

E.A.: Crec que aquests grans mals del planeta són resultat de la nostra civilització occidental. Es a dir, no hi ha cap altre civilització que els hagi creat, ni cap altre raça que hagi fet les barbaritats que ha fet la raça blanca. Els grocs han estat a casa seva desenvolupant la seva cultura. Els negres igualment a Àfrica. Són els blancs que per un sentit desviat de superioritat tremenda i absurda, amb una visió mancada de sensibilitat pels aspectes subtils i espirituals, han fet aquests últims processos de la humanitat, cap el desastre i els perills, en nom d'un progrés que només és aparent. Una civilització que els blancs l'han estesa colonialment a tot arreu.

El que cal al meu entendre és fer marxa enrera. Per això veig important l'estudi del passat i la discriminació entre les coses vàlides i les absurdes, mitjançant el coneixement de l'antropologia i la teorització en sistemes globals. Així es poden trobar punts amb els quals es pugui començar de nou i seguir l'assaig evolutiu envers una altra línia. És obvi que no es pot continuar amb això. És urgent fer marxa enrera. Continuar ignorant les conseqüències del model de progrés occidental és estevellar-se contra la paret. Ens empitjorarem, acabarem amb una megamàquina absorbent de la persona i dels valors humans. Cal fer marxa enrera fins a trobar un punt que ens permeti continuar per un altre camí, lògic i raonable. Per això necessitem veure tota la gamma de possibilitats dels fets i valors oblidats.

J.V.: I ara si per acabar voldria fer-te la pregunta més atrevida, però també urgent i necessària. Com es pot tornar enrera? Els mals ja existeixen. És cert també que hi ha a occident moviments, encara que minoritaris, amb prou energia i poder sinèrgic. Hi ha autors molt conscients que proposen solucions socials raonables per aquets mals, Per exemple Schumacher, Ivan Illich, i aquí Pannikar o Racionero insinuen una remodelació cultural i econòmica. Com ho veus tu?

E.A.: Jo veig una sèrie de possibilitats en la manera de tornar enrera i refer el camí. Per una banda tornar forçosament enrera. Pot ser que l'actual progrés arribi a uns extrems que fasin insuportable la realitat col·lectiva i com a conseqüència es

provoqui una reacció forta que obligui a plantajar una situació nova. Reacció que vingui sigui pel desastre nuclear, sigui pel desastre econòmic, com ja succeïx de fet, o sigui per algun desastre natural com per exemple el xoc de les plaques continentals. Tot això podria crear un revulsiu tal que fes canviar la faç de la terra. Aquesta és una possibilitat i la menys agradable de pensar-hi.

Una segona possibilitat fora que els grups i la gent més sensibilitzada al canvi i se sentissin portats a intentar una nova via, més humana, raonable, profunda, que englobés tots els valors humans. Això podria ser una menara que de mica en mica sensibilitzés el pensament de la majoria. No tal vegada al nivell econòmic, perquè solen ser moviments amb pocs recursos, però si a un nivell més subtil es pot intervenir en les vibracions de les ments positivament. Això és possible de forma difusiva. Pot afectar àrees grans de la població. A vegades passa que de cop i volta apareixen fenòmens similars a tot arreu. Per exemple una receptivitat especial per un tipus d'idees, d'actituds davant les coses. Això podria ser aquesta consciència d'Aquari. Ara bé, aquest seria el camí ideal, sobretot en la mesura que aquests grups intenten formes noves, tinguessin doncs una entrada en aquestes dimensions subtils, de supraconsciència, vivint en aquesta nova situació i per osmòsis s'anés estenent a capes més amples de la societat.

Potser a mi ens seria més atractiu la idea d'una cosa encara més forta que això. Fora que en un procés evolutiu molt lent que no en veiem ni les ètapes ni les fites, hi hagués un moment, dintre de cents anys un salt evolutiu complert, en certs individus almenys. No una evolució com ara en certes persones interiorment, però que externament continuan morint de càncer per exemple com el cas de Ramana o Krishnamurti, sinó que hi hagués un salt evolutiu d'ordre diferent. Transformador en profunditat de la consciència i del mateix cos. Que això esdevingués irresistible. Que la seva força d'atracció i poder fes canviar mica en mica tot el panorama que ara veiem fosc. Es tractaria de passar a un estadi superior, al superhome i acabar amb l'home sapiens-demens.

Aquesta seria la gran esperança. Ara bé no se sap mai quan pot passar una cosa així, ni tan sols si passarà alguna vegada, encara que jo personalment crec que és possible. Fens que l'energia vital no ha fet tots els seus possibles avenços, les seves obres sobre la terra. L'home en l'actual estat no crec que sigui el terme de l'evolució còsmica al ser massa imperfecte. està massa subjecte a la matèria i a la mort. Aquesta, repeteixo, fora la gran esperança. Això no vol dir que s'hagi de posposar l'acció, sinó que contràriament en el moment actual i amb els mitjans actuals tots aquells que sabem i sentim l'urgència d'una renovació a fons, ens hi posem.

Jesús Vicens. Febrer 86, Barcelona.

Enric Aguilar, Ph. D. amb estudis religiosos per la Universitat de Lancaster, Anglaterra. Llicenciat en filosofia per l'Universitat de Barcelona, i investigador en l'àrea de l'antropologia cultural. Coneixador del Sanscrit, la qual cosa li ha permès indagar en la tradició índia, el Vedante i les Upanisads. Autor de dos llibres (castellà i Anglès) i dos més en preparació. Es defineix en la línia d'una nova consciència.

ENTREVISTA A GILLIAN GILLILAND.

" EL TAI CHI, UNA FUENTE DE SALUD."

Jesús Vicens: Nos conocemos desde tus inicios de profesora de Tai Chi en Mallorca y siempre he admirado en ti la confianza y fidelidad hacia el Tai Chi como una fuente de salud y hacia el maestro Lin-Shin Moi quien le ha dado un estilo propio Taqista a la tabla de movimientos que conocemos. Podríamos empezar si te parece por exponer en que consiste el Tai Chi.

Gillian Gilliland: Es una serie de movimientos y naturales, especialmente estudiados para mejorar la salud, reduciendo tensiones del cuerpo, mejorando la circulación, la respiración, calmando el corazón y la mente. En cada movimiento el cuerpo entero está entrenado de una manera equilibrada, suave y armónica. No hay esfuerzo anormal o excesivo sobre cualquier parte del cuerpo y no hay parte que no sea eventualmente beneficiada por el ejercicio..

Aunque sea practicado con lentitud, el Tai Chi es un arte marcial que, por sus posturas de autodefensa, ayuda a mejorar los reflejos, coordinación y habilidad de manera eficaz para desviar un ataque. Normalmente sólo los alumnos más avanzados suelen explorar el Tai Chi en su aplicación de arte marcial. Es principalmente una disciplina adaptable, que puede servir tanto para mejorar la salud como para completarla en los que están en buenas condiciones físicas.

J.V.: ¿Podrías hablar un poco más sobre los efectos curativos y beneficiosos para la salud?

G.G.: En esta sociedad la salud se define normalmente como la ausencia de enfermedades clínicamente detectables, así que, si uno no está enfermo, está sano. Esto no basta. Y aún existe otro mito que correlaciona la salud con el estar en buena forma. Puede ser que una persona en buena forma física no este tan sana en el pleno sentido de la palabra. Por ejemplo, un atleta alta-

mente entrenado, puede estar en plena forma física, pero al mismo tiempo tener úlceras, insomnio o depresiones.

En Tai Chi la salud tiene implicaciones más amplias que la dimensión física. También incluye la dimensión mental, emocional y espiritual. Personalmente definiría una persona sana como la que funciona de manera natural, eficaz y sin esfuerzo, teniendo una fuerte inmunidad contra las enfermedades. Los bebés y los niños pequeños normalmente son buen ejemplo de salud. Sus movimientos son naturales, fluidos y sin esfuerzo y sus expresiones son claras y directas. Sus percepciones son agudas y sensitivas, no solamente a los estímulos sensoriales, sino también a los sentimientos de los adultos. El Tai Chi actúa sobre la persona entera a la vez de manera física, emocional y espiritual.

Cuando uno empieza a aprender el Tai Chi, una observación común es: "no sabía que aquellos músculos existieran" o bien "he descubierto un montón de músculos que no sabía que tenía". Libros de anatomía nos dicen que hay más de 600 músculos en nuestro cuerpo, pero en nuestro modo de vida moderno, sedentario, usamos solamente un número pequeño de músculos en nuestra vida diaria. (también los atletas tienen tendencia a usar de manera intensiva ciertos músculos, mientras que otros quedan totalmente descuidados). Los músculos que no usamos se vuelven débiles, cosa evidente para todos los que hayan llevado una escayola. Los movimientos del Tai Chi nos hacen usar todos los músculos de la cabeza hasta los pies. Los movimientos de extensión y contracción hacen los músculos más fuertes y más largos. Los movimientos de rotación en espiral alternativamente a la derecha o a la izquierda, vuelve los músculos más flexibles y elásticos.

La alternancia contracción y relajación de los músculos ayuda a eliminar tensiones y una persona que practique el Tai Chi llegará a una sensación de relajación y bienestar.

Aparte de la sensación de relax, los músculos favorecen la circulación sanguínea porque las vías circulatorias ya no están contraídas por músculos duros y tensos. Los enfriamientos de pies y manos se eliminan. Algunos casos

de jaqueca son el resultado de músculos tensos que bloquean las vías circulatorias. Otro problema común es el llamado lumbago, que resulta de un esfuerzo excesivo sobre la zona lumbar, como resultado de una posición negligente y falta de ejercicio de los músculos de esta zona. Sin músculos fuertes para mantener la cadera en su sitio, es muy fácil hacerse daño en los lumbagos levantando objetos pesados o por accidentes que hacen que los discos se disloquen. Los ejercicios de Tai Chi trabajan los músculos lumbares y así los hacen más fuertes.

También, como muchos esfuerzos tienen origen en la zona pélvica, todas las funciones pélvicas tienen tendencia a mejorarse y problemas comunes como dolores de menstruación, estreñimiento, etc., desaparecen con la práctica diaria del Tai Chi.

A medida que una persona está más relajada y suelta, los órganos internos están sujetos al masaje interno del estirar y girar de los movimientos del Tai Chi, que incrementan el suministro de sangre a los órganos vitales y ayuda a regular las secreciones glandulares del sistema digestivo. No es raro oír que algunas úlceras han sido curadas con la práctica regular del Tai Chi. Otros cambios físicos notables son:

- Piel suave y tersa (problemas de acné resueltos).
- Regulación del peso.
- Flexibilidad incrementada en las articulaciones y ligamentos (cura de la artritis).
- Huesos más fuertes y médula más densa (control de osteoporosis).
- Corazón más fuerte.
- Susceptibilidad disminuida a enfriamientos comunes y virus gripal (sistema de inmunidad reforzado).

La gente a menudo pregunta cómo respirar cuando aprende Tai Chi. Se les enseña a no pensar conscientemente en ello. Lo que ocurre cuando alguien está básicamente relajado es que la respiración puede volverse más profunda y amplia. En Tai Chi las posturas están estructuradas de tal manera que una persona no puede más que respirar profundamente.

La caja toracica y el diafragma trabajan juntos igual que un fuelle que impele y expelle el aire. Cuanto más aire llevan los pulmones tanto más oxigenada estará la sangre al inspirar. También al expirar, la sangre se desprende del dióxido de carbono. Al mismo tiempo que los músculos están relajados, la sangre enriquecida es capaz de nutrir mejor distintas partes del cuerpo y de contribuir a una curación natural.

J.V.: ¿Crees sinceramente que el Tai Chi es útil a las mentes occidentales tan activas y aceleradas?

G.G.: Cualquier persona que practique Tai Chi durante algún tiempo se dará cuenta de la coordinación necesaria para hacer los movimientos, simplemente quita la ansiedad de la mente, los problemas del trabajo o del hogar. Uno puede meterse tan intensamente en el Tai Chi que la mente queda libre de otros problemas. Es como "tiempo libre" para la mente. Seguro que toda la gente de occidente puede beneficiarse del Tai Chi. Cuanto más activa es la vida, más importante será este tiempo libre para la mente. Es una relajación mental ideal para el hombre occidental porque incluye movimientos y concentración sobre ellos.

La relajación mental ocurre, digamos, como un subproducto, no porque se busque directamente como en ciertas formas de meditación. Muy a menudo problemas enormes se vuelven más manejables después de la práctica de una sesión de Tai Chi. La concentración y la paciencia, a fin de cuentas parece mejorar de manera segura.

Aprender Tai Chi no es difícil cualquiera puede aprenderlo. A veces puede parecer una tarea apasionante, aprender los 108 movimientos. Esto ocurre cuando el Tai Chi nos enseña cómo a prender. Aprendemos mejor haciendolo que pensandolo... "poco a poco". Si uno piensa sobre lo mucho que hay que aprender Tai Chi, muy a menudo quiere abandonar. Pero si una persona decide que va aprender, lo logrará y también, a modo de recompensa, aprenderá cómo tener paciencia consigo mismo. Aprenderá concentración, coordinación, equilibrio y flexibilidad a lo largo del camino.

J.V.: A veces se dice que el Tai Chi es una "Danza Sagrada", por donde vuela el espíritu, una especie de meditación en movimiento. ¿Qué opinas de ello?

G.G.: Sí; en su plenitud, el Tai Chi está lleno de vitalidad interna. La forma es vacía; el espíritu la hace vivir. Se ha dicho "para unir el cuerpo y la mente, uno debe aprender a pensar en movimiento y a mover el pensamiento". El cuerpo se sentirá como nadando en el aire. Los dedos son pesados y, vibrando con la circulación de la sangre, la carne se vuelve conciente.

Todo esto ocurre gradualmente. A medida que aprendemos a coordinar nuestro movimiento, adquirimos la coordinación mental al mismo tiempo. A medida que el equilibrio físico mejora, nos volvemos más estables y mentalmente equilibrados. Los problemas no nos perturban tan fácilmente y podemos encarar las cosas desde una posición centrada.

Naturalmente, la única razón por la cual nuestro espíritu no está siempre volando, es porque nos hemos ido bloqueando a base de supresiones y represiones de sentimientos, que no son socialmente aceptados. Toda esta supresión y represión de sentimientos conduce a un endurecimiento de los músculos y los órganos vitales. El Tai Chi mueve la energía vital (Chi) en el cuerpo, al igual que las ondas concéntricas en el agua, y allí donde encuentra resistencia (muros de tensión y endurecimiento) poco a poco cede el muro, así que una y otra vez nos volvemos conscientes de estos sentimientos.

Cuando los sentimientos negativos se expresan o se hacen conscientes a menudo, simplemente desaparecen. La mente se vuelve más clara, el espíritu más ligero. Presiento que lo que estoy diciendo es, simplemente, que a base de la repetición constante de la "danza", uno inevitablemente llega a estar más cerca del verdadero "Yo". El Yo que antes era el condicionamiento, la represión y la supresión, y, por consiguiente, de acuerdo con el taoísmo y todas las religiones orientales, lo más cercano al todo a Dios.

J.V.: El Tai Chi y el Taoismo nos lleva con el pensamiento a la civilización china. ¿Podrías explicar aunque sea en pocas palabras la historia del Tai Chi?

G.G.: Los orígenes históricos del Tai Chi son oscuros e inevitablemente mezclados con mitos y leyendas. Parece ser que allá por el siglo IV antes de Cristo, un legendario rey filósofo, inventó una "Gran Danza" basada en los trigramas del I Ching para ayuda en la cura de enfermedades.

El año 190 después de Cristo, otro hombre conocido como el padre de la medicina china, inventó y enseñó una serie de movimientos basados en posturas de animales (muchos de los movimientos en Tai Chi llevan nombres cogidos de animales, por ejemplo "la cigüeña refresca sus alas", "rechaza el mono", etc.).

El primer creador de Tai Chi conocido fue Cheung Sam Fung en el siglo XIV después de Cristo, que diseñó un camino de ejercicio y defensa para los monjes taoístas que remarca la respiración y el control interno. Desde entonces muy diferentes escuelas se han desarrollado. Hoy en día millones de personas practican el Tai Chi en China. De hecho va ganando popularidad en Canadá, Estados Unidos, Sudamérica y Europa.

Un monje taoísta, el mismo Maestro Moy, enseña la técnica del "estilo Taoísta" que combina elementos del clásico estilo Yang con los aspectos internos y meditativos de las disciplinas taoístas.

J.V.: Tú has aprendido y desarrollado tu Tai Chi cerca del Maestro Moy. ¿Puedes hablarme de él, del espíritu que transmite?

G.G.: Esto es difícil. El es como el centro silencioso y sosegado de la rueda. Apenas se le nota desde el punto de vista del "ego" de la "personalidad". A menudo ha dicho refiriéndose al Tai Chi, "no hables sobre él, simplemente hazlo". Literalmente ha movido a miles de personas desde su llegada al Canadá en 1970, pero de una manera única y discreta. Ha fundado una asociación; ha desarrollado un método para enseñar instructores sobre la manera de enseñar Tai Chi;

ha insistido en que la asociación no sea lucrativa, más benéfica y que su único propósito sea que los beneficios de esta arte lleguen a tanta gente como sea posible. Uno lo conoce a través de lo que ve a su alrededor y a través de sus instructores. Incluso en los talleres de trabajo de los instructores el espíritu de Maestro Moy se hace patente.

Trabaja más para los instructores más veteranos, enseñando a los más recientes. A él mismo a menudo se le ve en la cocina, lavando platos o cocinando. Su "espíritu" nos mueve a todos. Uno lo siente. De hecho poco más puedo decir de él como persona: su perfil sumiso y su humildad lo descarta.

Jesús Vicens. Gener del 86. Palma de Mallorca.

GILLIAN GILLILAND, Canadiense, resident a Mallorca. Instructora de Tai Chi de la Associació "The Taoist Tai Chi Centre Of Canada" i de l'associació del "Tai Chi Taoista de Mallorca". Titulada a Canada en Reflexologia i Shiatsu. Terapeuta de psicologia Gestalt Palma de Mallorca C/ de les monjas, 6, 1. 2ª. tel: 71 63 39 .

ENTREVISTA A MARITA VISCARRO.

"L'ENSENYAMENT HOLÍSTIC, UNA VIA PER APRENDRE LA RELACIÓ ENTRE LES COSES"

Jesús Vicens: Marita, portes més de vint anys de treball en el camp de l'educació i molta experiència acumulada. Des de fa molt de temps has participat en multitud de cursos i cursets de caire pedagògic i entre d'altres dins l'àmbit de l'educació corporal, amb la intenció d'investigar diferents àrees dins el terreny de l'ensenyament. T'he vist sovint inquieta per com són tractats els infants a l'escola i interessada en que aquets rebin una formació no només intel·lectual. El teatre, l'expressió corporal, la psicomotricitat, els valors tant com per exemple el llenguatge o la matemàtica. De vegades, però has comentat les dificultats a l'hora d'incorporar aquets aspectes dintre l'escola. Per què és així?

Marita Viscarro: És cert, és difícil de portar a terme un treball d'autoconeixement corporal dintre el marc escolar. Hi ha un problema d'espai i de massificació que d'entrada és un perjudici. Quan es construeix una escola no es té present l'aspecte espacial per aquest tipus d'aprenentatge, això fa pensar. La descoberta del propi cos, el treball de sensibilització, l'expressió a través de diversos canals són matèries de segona mà. Fa bonic que es treballin a l'escola, queda bé, però no tenen la mateixa importància que les altres anomenades bàsiques. La psicomotricitat, per exemple, sol treballar-se al parvulari, si el mestre en té alguna idea, però a partir dels sis anys, en la gran majoria d'escoles, el nen deixa aquest aprenentatge i entre oficialment en un procés netament intel·lectual. Allò que més compte és llegir i escriure, comparar i descomptar i sobretot emmagatzamar coneixements. El cos és secundari i en conseqüència l'estat de percepció d'aquells missatges que ens tramet també. No solament no es treballa el cos sinó que es reprimeix. El llenguatge del cos de l'infant molesta. - Nen seu, nen no et moguis, nen no toquis, nen no et toquis, nen para, nen no fasis soroll, nen vés de pressa...- Això i d'altres coses pel mateix estil és el que escolta

el nen repetidament en una època de la seva vida on el moviment és una font de coneixença. El mestre inconscientment, no permet aquest llenguatge tan vital per els infants i tan ric. Com podria d'altra banda soportar de 25 a 30 nens com a mínim, "expressant-se" a través del cos?

El treball corporal ajuda a l'individu a prendre consciència, l'interioritza i el connecta amb els seus sentiments més íntims. El fa perceptiu d'ell mateix i a la vegada d'altres. Un nen perceptiu i sensible sol ser creador i inquisitiu, espontàniament inquisitiu. Pot donar-se això en un marc tan massificat com és l'escola? El mestre, per raons obvies, no pot permetre l'expressió d'aquells infants que qüestionen aspectes inqüestionables. Els quals posen en perill la institució. La uniformitat, vulgues no vulgues, és l'objectiu més treballat dintre d'aquesta societat que estem patint. Les conseqüències d'aquesta repressió que ni es pensa, són conegudes per tots els qui ens dediquem als nens. Inadaptació, inestabilitat, desequilibri... o bé dependència, conformisme, manca de creativitat són els resultats més patents. Crec però, que hi ha una reacció contra aquest estat de coses. Moltes escoles comencen a plantar-se l'educació del cos com una necessitat. Molts mestres, empesos per un afany d'autoconeixement, han experimentat en ells mateixos els resultats de la repressió corporal tant o més forte que la sexual, que ja es dir... Malgrat la seva bona voluntat és fora de l'escola, en els centres d'activitats, on avui s'assenyan diverses tècniques d'interacció i d'integració del cos dintre el procés de desenvolupament de la persona. Centres on molts ensenyants han après consciència dels propis problemes i dels problemes dels nens. Paral·lelament i com una conseqüència dintre la "curricula" dels infants apareixen tímidament termes com respiració, relaxació, etc.etc. Malgrat els programes més avançats al respecte, l'educació corporal es limita a l'educació física. Aquesta consisteix com a molt en disciplinar el cos, no en conèixer-lo. L'escola com t'he dit, valora quasi exclusivament l'aspecte intel·lectual que és l'únic que es pot subministrar amb els nens asseguts en reglera... A l'escola es "guarden" els nois unes hores al dia. És com un parking obligatori on s'ensinistra el personal que es preveu destinat a les fàbriques, els magatzems, les oficines etc. Llocs de treballs propis d'una societat massificada.

J.V.: Tanmateix la modernització de l'escola, es veuen molts fracassos escolars. Cada any n'és més elevat el nombre i no només pql que fa a les evaluacions escolars, sinó també en referència a l'interès i participació dels infants. Tu has vist l'evolució en els últims vint anys. Quines són les raons fonamentals d'aquest fracàs escolar quan s'ha arribat a elaborar precisament un gran conjunt de tècniques pedagògiques i tecnologies al servei de l'escola?

M.V.: El fracàs escolar es pot contemplar des de molts angles, són molts els camins que hi han portat. Penso que l'escola com a institució és el reflex d'una societat malalta, on les lleis, pensades des d'un ministeri, no transformaran ni un xic el seu estat de descomposició creixent. L'escola la fan els nens, els pares, els mestres, són aquests els qui l'han de transformar i veure les pròpies responsabilitats des d'una altra òptica. L'escola reflecteix la societat en crisi, no la societat en canvi. L'escola és lenta, arcaica, no està preperada i en conseqüència tampoc prepara per el canvi accelerat que estem patint. El nen veu i sent, com pot reaccionar davant aquesta desfase? Els nois, amb la seva actitud, que pot anar des de la indisciplina i el passotisme fins el conformisme, passivitat i inseguretat totals, expressen el seu avorriment davant l'absurd del que els ensenyan. Mentre tot canvia amb una velocitat que fa fredat, els nois han d'aprendre un seguit de coneixements ancorats en el pasat. Molts d'ells obsoletes, invalidats per les noves descobertes científiques. A més els aprenen compartimentats, sense cap interconnexió. Mentre els mitjans de comunicació posen a l'abast dels infants la descoberta de l'espai per exemple, ells estudien l'edat mitjana sense cap lligam amb el present, amb això no vull semblar anticulturalista, al contrari, el nostre pasat de fet pot ensenyar-nos molt sobre nosaltres mateixos, però no així com es fa, com s'ensenya als infants: el pasat com un fi en ell mateix. On són aquells estudis que capacitan al noi per a una societat en canvi? Qui els ensenyarà com aprendre a aprendre? Aquesta darrera pregunta és la clau dels problemes i a la vegada el gran repte de l'escola. Ensenyar el procés de com aprenem, posar en disposició l'alumne per experimentar el propi procés. Alvin Toffler ens parlava fa vint anys que els autèntics analfabets d'un futur seran els qui no hagin après com aprendre. Això només podrà donar-se dins l'escola quan les parets s'ensorrin i els nois aprenguin del pas

de la quotidianitat. Això comporta un canvi de valors total. Tan important pot ser l'experiència de fer-se una truita, menjar-se-la i veure com ens alimenta, posem per cas, com l'experiència de fer una reacció química al laboratori de l'escola. Tan important ha de ser l'aprenentatge d'un ofici, la valoració del treball manual, com estudiar la volta del cel i les òrbites dels planetes a l'entorn del sol. L'experiència directe de les coses ha de substituir l'ensenyament "llibresc". No només això pot tornar a interessar els nois, centrar-los en allò que fan i no dispersar-los en una munió de disciplines que no els menen enlloc.

Pel que fa referència a les noves tecnologies no crec que puguin resoldre el problema de com aprenen. Les màquines són eines, mai fins en elles mateixes. És important però que el nen estigui en contacte amb el llenguatge de la màquina per raons pràctiques. Elles existeixen i en un futur es preveuen cada vegada més perfectes en la seva tecnologia. Les màquines són poderoses com a instruments de control en mans de certes minories, per ignorància i desconeixement poden arribar a dominar els homes, més val dominar-les que patir-les. Ara si les màquines i d'altres enginyers a l'escola només serveixen per reforçar una manera de fer totalment passiva i uns coneixements obsolets que s'imparteixen als alumnes no crec que puguin resoldre cap dels problemes de l'escola com institució. Les noves tècniques pedagògiques i les diverses tecnologies són camins, formes de caminar... però per elles mateixes no qüestionen on anem i què fem per arribar-hi alumnes i ensenyats. Podrien convertir-se en el contingut a aprendre, tot podria ser.

J.V.: El temps és un corrent que no et deixa tornar enrera, va en una sola direcció. Els qui senten més tangiblement això són els infants. Creixen en estatura, creixen psicològicament, el marc social els parla de créixer etc. Créixer representa per a ells tenir un lloc en el futur social. El sistema educatiu basa el créixer en atendre els requeriments socials, sobretot a través de la revalidat, descuidant aspectes més humans. Cap els setze o disset anys els joves es disolen en un context social, avui en dia molt confús. Des de la teva manera de veure, quines perspectives tenen els infants d'avui d'integrar-se socialment?

M.V.: Penso que els infants d'avui no tindran cap lloc dins la societat petrificada que els adults els hem bastit. S'hauran d'espavilar per sobreviure com a individus. Aquest instint de supervivència els connectarà amb persones que com ells cercaran solucions a qüestions vitals: subsistència i sentit del viure. Molts es quedaran a mig camí atrapats dintre el caos, d'altres aconseguiran de renèixer enfront la por dels adults. Estic segura que els qui sobreviuran hauran integrat cos i ment i esperit. Un cos receptiu i expressiu, capaç de comunicar-se sense gaires mots, un cap ben fet, i no pas un cap ben ple, capaç de pensar ordenadament i sense confusió, un esperit on la veritat interior sigui el seu nord i l'amor i la solidaritat les seves fites. Un jove així serà autònom, capaç de fer front a tota una mena de pors, afrontarà el dolor amb esperit positiu i la força i la voluntat seran en ell el que per molts ha estat l'esforç i el voluntarisme. Els nois d'un demà proper hauràs après a aprendre perquè hauran escoltat la seva veu més íntima, lluny de la falsa generositat i del altruisme dependents. Llàstima que aquest camí "iniciàtic" no s'ensenyi a les escoles. Els mestres d'entrada mai ens hem plantejat que vol dir ser mestre, fem de mestre i prou. Deixant de banda excepcions notables, quants mestres s'han plantejat com aprenen ells mateixos?

J.V.: Deixant ara de banda l'escola com a institució, quins creus tú que són els aspectes essencials que requereix l'infant per aprendre?

M.V.: L'infant, si se'l deixa, apren per ell sol. Només ha de menester un clima afectiu, empàtic, necessita respecte i consideració per allò que ell és. Pel seu propi ritme d'aprenentatge (es un crim fer córrer un infant més del que pot). Un infant ha de menester que se'l consideri en la seva totalitat. El mestre ha de possibilitar que es desclogui allò que el noi porta dintre. No es tracta de "farcir de coneixements" sinó de permetre que l'infant descobreixi per ell mateix allò que hagi de descobrir. Hi ha a més un punt que considero molt important i del qual gairebé no se'n parla mai: el mestre, el pare han de creure en el noi, en les seves potencialitats per descloure, més dotat o menys, no importa, ha d'estimar-se'l pel que ell és, tot confiant en la validesa de seu procés maduratiu.

Molts tenen dificultats, els enens, perquè són comparats constantment i ningú no els valora en la propia realitat.

J.V.: Hem parlat sovint de com el sistema educatiu actual era només un puntal de la societat moderna. Un sistema educatiu que ha desconsiderat la integritat en l'educació per si mateixa. Això ho han expressat persones com Ivan Illich, Neil, Maslow, R. Stainer, Krishnamurti. Molts d'ells han inspirat fundacions d'escoles holístiques, on la integritat és el més important. Com creus tu hauria d'ésser un ensenyament holístic?

M.V.: Un ensenyament holístic, per a mi, és aquell que ensenya bàsicament a connectar uns fets amb els altres. Aprendre a veure la relació existent entre les coses que s'aprenen. El sentit d'allò que captem, no es dona en fets aïllats sinó dintre d'un context interdependent, res no es mou sol. Dintre les escoles, la separació que es fa entre els diversos temes que s'imparteixen, dispersa els nois i no els capacita precisament per comprendre allò que fan. Seria molt interessant fer l'experiència de treballar un tema i connectar-lo amb totes les seves possibles implicacions. Si només se'n treballés un a fons, amb l'afany d'esbrinar el sentit profund de la descoberta, seria suficient per introduir el noi dins el propi procés d'aprenentatge. Deixant de banda el que entenc per un ensenyament holístic, jo et parlaria d'una educació holística, integral, per empra també un altre terme. Una educació que relacionés i integrés el cos amb la psique i la ment, donaria per resultat un noi sa i sensible que estimaria la propia veritat tot respectant la dels altres, amb capacitat per pensar ordenadament. Un propòsit així mai no ha estat l'objectiu prioritari dins l'escola oficial, però estic convençuda que ho serà en un futur pròxim, cal confiar en la reacció d'aquells que creuen en l'educació no solament com un mitjà d'integració social sinó com un procés d'autorealització i desenvolupaments personals.

J.V.: La consciència d'aquari és un corrent, una conspiració que avui s'estén entre tots aquells que veuen la necessitat d'un canvi radical en totes les àrees del comportament humà. Un canvi no a partir de les ideologies sinó a partir

de la ment, un canvi psicològic profund. Com veus tu aquesta consciència?

M.V.: Més que com la veig com l'experimento. Deixant de banda la seva història cronològica, hi ha una important bibliografia temàtica. És evident que entre determinades persones existeix una consciència fonamentada cada cop més en la ruptura respecte al sistema establert. La porta que obre aquesta dimensió és l'imperatiu de la veritat interior. El desig obstinat d'arribar al fons d'un mateix, i en conseqüència la tasca de superar les pròpies contradiccions. La dicotomia entre el que un pensa i el que és, entre el que és i el que fa és tan palesa que si s'és honrat, l'individu no té més remei que obrar al marge de la societat oficial, o bé dintre d'ella "conspirant" amb tots el qui senten aquest mateix neguit. Fa temps els aquarians eren una "mini" minoria, a hores d'ara són una gran minoria, un entremat de gent que es reconeix, s'ajusta, es comunica i treballa per una nova era. El que els connecta és el desig d'arribar a ser éssers íntegres, hàrmonics, no dividits en compartiments estancs de cos i esperit. L'actitud de presència en la seva vida quotidiana i la valoració de l'experiència per damunt de les elucubracions teòriques els defineix. Cap camí es deixat de banda, des del més irracional fins el més lògic. L'home que cerca es sap immers dins el misteri de l'evolució humana. De vegades, fa front a les dificultats amb més imaginació que certesa, amb més risc que seguretat. L'home aquarià sap el que no vol i intueix el que ha de menester. Sap que viu en un món infinit interconnectat i no limitat a l'esfera immediata, percep una part d'aquesta vastitud còsmica i la viu com un tot, conscient de la seva responsabilitat i importància. Ha assumit la mort i estima profundament la vida, sap de la solitud on tot s'aprofundeix i es sent solidari. La pròpia consciència el guia, els guia... i així, amb una força que no pot deturar-se el "col·lectiu aquarià" apren a aprendre i s'expandeix amb una revolució silenciosa.

J.V.: L'infant és un poder latent, és un potencial a desplegar. tot poder és energia utilitzable, cosa desitjada pels qui fan del poder una manipulació. Quin factor humà pot capgirar la utilització que s'en fa a les escoles del potencial de l'infant?

M.V.: Es molt difícil contestar aquesta pregunta, caldria fer una predicció i esperar a veure què passa. Em sembla que només un canvi d'actitud de l'adult pot capgirar aquest procés d'utilització del potencial dels infants amb finalitats manipulables. Però un canvi d'actitud requereix un desvetllament de la consciència, un despertar a d'altres vivències. Només l'amor per si mateix amb tota la seva complexitat pot portar l'home a estimar profundament el nen i a educar-lo per a la llibertat i la vida. Cal però situar-se al nivell de l'infant i humilment aprendre amb ell a aprendre, amb la innocència dels seus ulls i amb l'esperança del seu cor.

Jesús Vicens. Febrer 86, Barcelona.

Marita Viscarro, Mestre, actualment directora de l'escola "Abet Roig" de Sant Celoni. Ha treballat per vint anys a l'escola Garbí de Barcelona, amb una tasca de renovació pedagògica en el camp de l'expressió corporal, el teatre infantil, la psicomotricitat, la dansa i la llengua catalana. Membre d'un equip d'investigació sobre "el disseny de la nova escola del futur" que dirigeix Nicholsson. Partidaria d'una transformació i revisió profunda de l'escola.

ENTREVISTA A EMILIO BOURGON." LA LIBERACION DE LA CONCIENCIA EN LA BASE DE LAS NUEVAS COSMOVISIONES".

Jesús Vicens: Desearia hablar contigo muy diversos temas. Desde física moderna hasta algunas interpretaciones de la Biblia. Te has dedicado al estudio de las innovaciones científicas de este siglo, a la vez que al estudio de la Kabbala judia. Sin embargo Emilio, ¿cuál es el eje central, vertebrador de tu trabajo y de los cursos que impartes? Igualmente vuestro trabajo en el equipo de Tenerife.

Emilio Bourgón: El eje central es en cierta manera egoísta. Y siempre cuando se enarbola algo en el comportamiento humano como altruismo, resulta ser un profundo egoísmo. Uno no tiene otra forma de contemplar el mundo si no es desde si mismo, desde lo que soy. Y si no me procuro una serie de satisfacciones centradas sobre mi mismo, no podría, esta muy claro, dar salida a formas concienenciales que me desbordan. Con el equipo de Canarias necesitamos expresar nuestras vivencias. Esto le pasa naturalmente a mucha gente. Más en concreto, en relación a lo que nosotros hacemos, como tu apuntabas al principio, es encauzar una inmensa curiosidad que sentimos por todo cuanto existe en el Universo. A un cierto nivel de inquietud es muy importante la capacidad de generalización, a fin de poder acudir cuando haya algún requerimiento al area en la que interesa profundizar. El eje de nuestro trabajo es preguntarnos, como los filosofos de la antigüedad, el Por qué de las cosas. Buscar la respuesta tanto en el centro de las estrellas como en el fondo de la conciencia. Donde sea. Y una vez encontrado algún atisbo de respuesta proyectarla al exterior, reflejarla, aproximarnos a nuestra identificación. Si esta da lugar a una identificación compartida, con alguien que da con una tecla común, esto permite un tipo de comunicación muy especial. El mundo empieza a tener un aspecto caleidoscópico. Un sentido más amplio. No hay una imagen que se repita dos veces, ni algún as-

pecto que resulte monótono. Este descubrimiento constante de la existencia nos lleva de la mano al exponente del Ser, de lo Inmanente, con un expedido perenne, de disfrute, donde la angustia desaparece. El eje se podría resumir como una voluntad de estar bien, ya que esta es la razón de estar en el universo.

J.V.: ¿Sería este ser inmanente, este cuestionamiento del por qué de las cosas en relación a la propia satisfacción lo que quieres dar a entender, a los que asistimos a tu curso, como necesidad de "remover"?

E.B.: Precisamente esto. Considero que no tiene otro sentido válido la existencia. La proyección del individuo convertido en ser social es aportar los elementos necesarios para que uno se de cuenta de que la vida es un juego precioso, un gozo. Y ya está ahí el dolor para indicarnos cuando hay alguna desviación. Es una señal roja.

J.V.: Creo sinceramente que hay pocas ganas de estar verdaderamente bien.

E.B.: Hay pocas ganas porque los mecanismos de opresión han hecho las cosas con tanta eficacia que han convertido el mundo en un infierno. Lo que caracteriza el infierno es la pérdida de esperanza. Y el hombre potencial ha perdido la esperanza y se resigna. Esta palabra tan horrible. Resignarse es volverse a asignar, volverse a señalar como un número, como un elemento dentro del engranaje. Y no tiene porque ser así. Cada hombre lo sabemos por biología, es un ser singular. Aunque solo sea por eso cada ser es único en el universo. Una forma de conciencia específica que abarca el universo entero. Cada ser es expresión de la totalidad, cosa que hoy la física nos está mostrando.

J.V.: Entonces ¿por qué esta opción al dolor, esta dificultad a acceder al gozo?

E.B.: Todos los mecanismos capaces de incidir sobre la conciencia del hombre se han puesto en juego, para que el hombre acepte esto, el dolor, y se resigna con él porque no ve otra posibilidad, dicen: "esto es la vida, la vida es sufrimiento, lucha". Un hombre así es absolutamente manejable.

J.V.: Sin embargo el mismo se pone los límites.

E.B.: Acepta los límites que le da el entorno. Podría decir no, pero usando de la fe en el peor sentido de la palabra, acepta. Esta aceptación es política y es económica, lo convierte en su religión. Cualquier forma de aceptación así es un mecanismo de

presión. Esto es así, disciplina de voto, disciplina de conciencia, disciplina de... y el hombre deja de ser.

J.V.: Pienso que la opción al dolor, a los intermediarios se debe simplemente al miedo que tiene uno de perder, con la libertad, su propio campo egocéntrico. El gozo del propio vivir implica dejarse llevar por el movimiento de expansión, de esta manera puede resentirse la personalidad.

E.B.: Hace seis meses hubiera estado de acuerdo contigo, pero hoy no. El temor y el dolor es un mecanismo perfectamente estudiado y estructurado. Ya sabes mi modo de pensar respecto a lo que llamamos "los dioses", los cuales han instalado estos principios a unos servidores, fidelísimos y ovejiles suyos, les han proporcionado unos mecanismos para ejercer su propio poder dominando a otros hombres. Son los dioses que están dirigiendo a la gente hacia el dolor, porque el dolor obnubila. El dolor produce temor y este siempre es parálisis. Es el cuarto "Chakra" (biogenerador) con una fuerza poderosísima desencadenada que afecta al nivel medular. Todas las cosas que el hombre deja de hacer tienen siempre como base el temor. Dejamos de hacer lo que deseamos siempre por miedo. Parálisis. Y salir de los mecanismos del dolor nos asusta. A veces es así porque nos han prometido un mundo maravilloso, hipotético e indemostrable en base a aceptar el dolor. Y una persona sometida al dolor es siempre manejable. Sobre todo para aquellos que les ofrecen la posibilidad remota de convertir este dolor en algo agradable. Es un disparate, un completo lavado de cerebro. El punto es más preciso. Hay unas fuerzas que les interesa que el hombre funcione así. ¿Quiénes se benefician? Pues todos los mecanismos de poder. Esto es evidente. Hay que colocarse al margen de una serie de leyes que nos han presentado como cósmicas, las cuales son falsas.

J.V.: Un punto que mencionas en tu artículo sobre: "Retorno a la Jerusalem Celeste" es el de "Gan Eden" como un espacio cerrado o cerrado. Señalaste en el curso que esta clave podía referirse al mismo universo físico relativo tal como hoy se conoce en atrofísica. Hay conjeturas en la cosmología moderna referidas a la expansión y contracción del universo, Carl Sagan, Pual Davis y otros han hablado de ello. Cuando se dice que con la gran explosión empezó la línea del tiempo, ¿podría esto referirse a la idea de espacio cerrado que se explica en el génesis?

E.B.: La conexión es total. Pero hay que oír muchas cosas más aún de manos de la ciencia. Para mí es claro que el génesis se refiere a un acontecimiento global. Pero algo más parece como si se mezclaran dos o tres tipos de información diferentes. Un tipo de información que habla de la generación de un gran universo. Otra que se refiere a la generación de nuestro sistema solar, podríamos llamarlo un universo local. Después un tipo de información que se puede aplicar a todo mundo en estructura y características semejantes en la tierra, pero que también puede contemplarse en extenso por todo el universo.

Hoy la física y la astrofísica dicen que por cualquier punto del espacio pueden pasar un número ilimitado de universos, los cuales están coexistiendo en un mismo espacio-tiempo, es nuestro mismo espacio-tiempo. Universos que no son perceptibles a nuestros sentidos por no ajustarse a las frecuencias vibratorias de este espacio-tiempo. Entonces el génesis nos explica de hecho la totalidad de una serie de sistemas generales. Todo sistema local será un "Gan Eden", un espacio cercado o cerrado aún en el tiempo, donde hay duración. Y las condiciones de desarrollo serán muy semejantes dentro de determinados sistemas vibratorios.

J.V.: ¿Ha de contemplarse el universo físico como una superposición de sistemas cerrados, locales?

E.B.: Así podría ser.

J.V.: Una característica del sistema cerrado es la entropía. En el caso de nuestro universo físico parece ser que la entropía es un destino final posible, hacia donde tiende como resultado de la fuerza de gravedad a escala cósmica. La entropía podría considerarse incluso un paradigma. La expansión actual del universo puede finalmente desaparecer en agujeros negros. No obstante desde otro ámbito de conocimiento, el árbol sefirotico de los Cabalistas, se contempla la materia como la caída a un estado denso del principio de divinidad, este descenso tiene un máximo de densidad a partir del cual se inicia un proceso de ascensión hacia la divinidad. ¿Lo podríamos llamar un proceso de entropía negativa? ¿este proceso se sitúa dentro o fuera del espacio-tiempo?

E.B.: Se situa fuera del tiempo. Però ¿que és el tiempo?. Porque el tiempo en la física actual tiende a desaparecer, lo que se conserva es el espacio y la forma de tratar el espacio sería lo que constituiría el tiempo. Sin embargo, técnicamente ¿cómo podemos considerar el tiempo?, precisamente como la duración de la conciencia en la medida que la establece el observador. Por ejemplo un segundo de reloj puede significar para otro tipo de experiencia un equivalente a diez días. Es la conciencia la que determina este tiempo. En los estados alterados de conciencia es evidente que se producen distorsiones del tiempo, como también del espacio. Entonces el mecanismo regulador está ahí.

J.V.: Aunque hay circunstancias especiales en la vida de un hombre o de una mujer que le inspiran un sentimiento muy elevado de orden o unidad, parece finalmente que también están sometidos a la entropía.

E.B.: En este momento esto está sometido a revisión. No está claro un final entrópico, precisamente porque los procesos de evolución del individuo son "neguentrónicos". Invierten el proceso de desorden de la entropía hacia un orden más elevado. Por supuesto que los procesos involutivos, los que van hacia el caos, favorecen la entropía. Sin embargo nunca se llega a una entropía máxima, absoluta, de no existencia. La disolución nunca se refiere al "No Ser". Parece que cuando se apunta a la existencia de la entropía es dentro de determinados parámetros. No obstante si se saltan estos parámetros ¿qué pasa? Y en el momento en que se modifican las frecuencias vibratorias, y esto sí es una función de la mente, pueden sacarnos del atrapamiento espacio-temporales como conjunto. Creo que el gran error cometido hasta ahora ha sido considerar el espacio-tiempo como conceptos aclarados. El nuevo concepto de espacio-tiempo como un todo va a resolver esta cuestión y sacar de los universos ordinarios la materia, el espacio y el tiempo, que actúan de modo ya conocido.

Las alteraciones en estados de conciencia especiales, como tu recordaras cuando alguna vez hemos hablado de los "crismones", ¿qué son estos? la subconsciencia. La luna colocada bajo el horizonte va aflorar. Es la Psicología de Jung, y en lugar de estar el 90% por debajo, estará el 90% por encima. La luna va a formar la letra del crismón, y este es el mecanismo de salida. Transformación del espacio-tiempo por el cono de 45° que dicen los astrofísicos y liberación de la fuerza gravitacional.

En este orden de cosas el viejo conocimiento de los crismones se da absolutamente de la mano con los conocimientos más audaces de la física actual. Significa literalmente la liberación de la fuerza inferior. La gravedad es la fuerza inferior que solo tiene manifestación en los grandes contextos cósmicos. La fuerza inferior, liberación de las fuerzas de fijación a los mecanismos materiales, al pensamiento apretado y denso. Los máximos de densidad de la materia es el mínimo de conciencia. La conciencia de expansión está cambiando los parametros del mundo. En 1.926 Teilard escribe "Las dimensiones del Porvenir", no sé si lo comentamos contigo la última vez que nos vimos, pero él decía que el hombre había andado muy despacio hasta el siglo XIX porque fundamentalmente la energía que utilizaba para sus funciones había sido la misma, un poco el viento, un poco el agua y sobre todo el fuego. A partir de ahí se empieza a transformar, empieza a crecer a una velocidad insospechada, en pocos años ha crecido más que desde su comienzo evolutivo. ¿Qué significa esto? Que al manejar nuevas energías, la mente, (a fin de cuentas es la que ha facultado la expresión esta) está conectada con el Inconsciente Colectivo, ha dado lugar a una forma especial de conciencia. Como dice Teilard le hayan nacido alas y no haya posibilidad de perderlas. Hay una curva logarítmica que lo explica. En los últimos cien años la nuevas formas de energía están siendo transcendidas. La energía nuclear es una amaneza, pero se trasciende por otras más sutiles. El día que se consiga manejar la fuerza gravitacional por ejemplo...

J.V.: ¿Tú crees que es posible?

E.B.: Estoy convencido que sí es posible.

J.V.: Esto nos lleva al intrincado tema de los agujeros negros, que es la última expresión conocida de la fuerza de la gravedad.

E.B.: Según la física teórica se supone que a todo agujero negro le corresponde uno blanco. Estos son los centros por donde el universo recibe energía y materia. Están absorbiéndola por un lado y emitiéndola por otro (se supone que a partir de unas leyes físicas distintas). Los agujeros negros se han podido detectar por los efectos gravitacionales en su entorno. Para los agujeros blancos, creo que está en estudio alguna radiofuente para detectarlos. Tu sabes que los últimos lanzamientos

de satélites que se han hecho con detectadores y telescopios infrarrojos y rayos X, se han encontrado con la sorpresa de que el centro galáctico estaba vacío, como un gran agujero negro. Esto explicaría cosas increíbles del centro de la galaxia. La galaxia se creía tenía unos 3.000 años luz de diámetro, hoy se estima entre 300 y 400 mil años luz. Y el número de estrellas que se estimaba en 100 mil millones, se calcula entre 300 o 400 mil millones. Todo esto en los dos últimos años.

¿Qué significa esto?, que el intercambio de energía y masa entre este universo y otros es constante. Este universo es un sistema cerrado, pero tiene sus poros y respiradores para comunicarse (los agujeros negros), quien sabe! si esto fuera una gran célula, para comunicarse con otras y formar un organismo más grande. En la cosmología derivada de las enseñanzas de Mauni, los mejicanos hablaban de un sistema de cosmos, cada uno con 8 universos y sistemas de 36 cosmos y así hasta el infinito. Estamos observando el principio de lo que puede ser toda una gran estructura.

J.V.: ¿Crees que estamos en un agujero negro?

E.B.: De hecho por encima de una cifra determinada de fuerza de gravedad se considera la existencia de un agujero negro. De hecho nuestro sistema solar tiene una gran fuerza de gravedad desde el exterior.

J.V.: ¿qué dicen los antiguos conocimientos de esto?

E.B.: Que se puede escapar de un agujero negro. Primero hay que tener un objetivo, y luego buscar la fuerza que nos permita salir de él. La liberación de un agujero negro sería la liberación de la fuerza inferior, gravitacional, la liberación de un mundo infernal. En términos metafísicos hemos dicho a veces que debemos ir hacia la transformación en seres de luz. Esto sería la liberación de la oscuridad. Este aumento de vibración para alcanzar la luz, puede lograrse por medio de la mente.

J.V.: Las religiones predicán la sumisión. Al principio recuerdo que aludiste a ella como "la absorción de poder por parte de los dioses", las religiones parecen haber sido un medio por donde canalizar esta sumisión, aunque por las razones que sean ellas han sido portadoras de un profundo conocimiento. Es cierto que hay una conexión directa, sin intermediarios, con lo espiritual, así lo demuestran los místicos de todos los lugares y tiempos. Tengo la impresión que hoy sociológicamente se puede detectar una vuelta a las religiones (especialmente exóticas o de otras tradiciones culturales no católicas). A mi entender esta vuelta es consecuencia de un poder

de fascinación capaz de obtener el sometimiento a rituales que embotan la mente como dice Krishnamurti y oscurecen la conciencia. ¿qué piensas de ello?

E.B.: Veo dos razones. Primero una gran manipulación de las religiones, están son grandes montajes, opio de los pueblos, referente a las cuestiones obvias. Hay que desconfiar cuando se presenta lo evidente en forma complicada como hacen las religiones. La complicación y la ocultación de lo evidente fascinan, precisamente porque es un fuerte estímulo al ego. Las religiones han hecho a la humanidad un gran lavado de cerebro. Esto se repite en todas las culturas. No obstante su fuerza procede, y es la segunda razón que veo en ello, de la necesidad que siente el hombre y de la intuición de que hay un mensaje en ellas que le produce resonancia.

Entonces, podríamos preguntarnos si las religiones consiguen el lavado de cerebro, o se trata de una forma de llamar la atención al mensaje diciendo: "fíjate en esto" "fíjate en lo otro" "la vía de la liberación está por ahí", una vez más hay que contemplarlo de una manera crítica. Los lavados de cerebro que han hecho las castas sacerdotales de todos los tiempos es también una forma fácil de provocar el problema. Los sistemas son extraordinariamente simples. Ya sabes que las verdades a medias son peligrosas, pero al 95% son más peligrosas todavía. A veces un 5% de falsedad es suficiente para desvirtuar la verdad de un sistema.

Entonces, es cierto que el hombre tiende hacia algo superior, porque tal vez no le guste el mundo en que vive, podría ser una buena razón para que no se ubique en él y vuelva a su origen. Nunca le gustará el mundo en que vive por mucha ocurrencia que tenga. Por muy poderosos que hayan sido todos los imperios de la tierra no han tenido la felicidad, han buscado algo que estaba más allá, y quienes han manipulado los mecanismos de lavado de cerebro podían haber hecho la felicidad, pero nunca han podido, hay algo que tira de más allá.

Este mundo no nos gusta porque es un campo de experimentación. Y las religiones, a pesar de todos los que han pretendido manipularla, parecen transmisoras de un tipo de mensaje referente a la verdad. Todas coinciden en que el hombre es un ser superior, libre y tiene algo que está más allá, un ser que

busca la transcendencia. Sucede que esta verdad, que respondiendo a un esquema cósmico podría contemplarse con claridad, estas fuerzas religiosas la mal explican, la esconden, lo cual pasa a ser uno de los grandes estímulos para el hombre, quien saturado de absurdo y manipulación dice "esto no puede ser" "¿dónde está la verdad?" y empieza a buscar por sí mismo, sin interlocutores de ninguna clase y finalmente descubre lo que siempre ha estado delante de sus ojos. Mecanismos extraordinariamente sencillos.

Las religiones han servido desde un punto de vista técnico como conservadores de un mensaje que se han encargado de oscurecer. Pero por alguna razón, en física podríamos decir por alguna ley cósmica, no han podido hacer desaparecer. Todas las religiones predicaban un bienestar del hombre, porque este ha nacido para ser feliz, no obstante proporcionan este mensaje desvirtuadamente, con muy mala calidad, diciendo que en otra vida, etc., y sumen al hombre en una profunda tristeza, amargura y dolor. Pero el mensaje está ahí. El hombre al descubrirlo prescinde de las religiones, lo mismo que hacían los gnósticos del siglo I prescindían de las religiones como organización, sistema jerárquico y artificial, para adherirse al verdadero sentido religioso, es decir de "religamiento" con la verdadera realidad. Entonces por reacción al dolor que le está produciendo la religión organizada el hombre advierte las señales y rompe con ella para buscar el bienestar.

J.V.: También ofrecen pautas reguladoras de la vida cotidiana, de como comportarse en cualquier situación, esto parece cómodo y atractivo en un mundo de aparente caos.

E.B.: Claro!. Esto es normal. En una situación caótica las emociones se desatan, la consciencia decrece y percibe en este decrecimiento una sensación de pérdida. Al levantarse cualquier líder religioso diciendo que tiene la respuesta, se agrupan en torno a él. Es una vieja historia de tiempo inmemorial. El individuo que no tiene un conocimiento consciente propio, y no puede buscar por sí mismo, se adhiere a lo que dice cualquier líder. De una parte para sentirse más seguro, buscando un sentimiento paternal, que aunque en ciertos sectores de la sociedad desaparece, en otros reaparece. Así siempre se puede decir "si yo me equivoco la culpa la tendrás tu por guiarme mal" y así inflar a palos al guru de turno. ¿qué es lo que ha sucedido en la historia, cuando se han cargado paladinamente a los profetas? Simplemente los hacían responsables de las propias desgracias que no querían asumir. También hoy es más evidente la gente que no se deja fascinar y está tomando consciencia profundamente de un nuevo estadio, de una nueva era. Tienden a marginarse de los mecanismos ordinarios de la política y la sociedad para integrar nuevos elementos energía y la socie-

dad actua como un mecanismo de defensa frente a ellos.

J.V.: ¿Podríamos ampliar el tema de la muerte que has introducido en este curso como uno de sus ejes centrales?

E.B.: La muerte es lo que más ha aterrado al ser humano. Se está constantemente a cuestas con la muerte. Porque a la muerte se la ha acotado de unas características tan sobrecogedoras y sobretodo es por lo que nos representa. Se ha presentado la muerte o bien como la desaparición total, o bien como un castigo eterno (lo cual no se sabe que es mejor), o bien una tercera opción de algunos sistemas filosóficos como un bienestar eterno amorfo y aburrido. La visión que se nos ha dado de un estado de plenitud es pueril. La muerte es la pérdida de la consciencia actual, la pérdida de los mecanismos de experiencia. Esto sobrecoje y tratamos de defendernos contra ello, es un inmenso mecanismo coercitivo. Es una coerción útil para manipular a los demás y esta amenaza está ahí.

¿Qué es la muerte? quiero contemplarla en este curso como ¿la cesación de toda actividad? no!, sino como el despojamiento de toda posesión. Y esto nos aterriza. Hacernos con las posesiones nos ha costado toda la vida, y para eso estamos trabajando, en lugar de hacerlo para nuestro crecimiento. Tanto tienes tanto vales dice nuestra sociedad. Así contemplamos las cosas. La gente nos admirará en función de las cosas que poseamos. Poseemos un cuerpo, una posesión importante, el hombre se centra esencialmente en tener, personas, ideas, cosas, y la muerte cesa el tener, inmediatamente. en la muerte ¿qué es lo que uno se lleva? nada de lo que tenga, solamente lo que es. No se puede llevar nada, ni conocimientos, ni gente, ni amores, ni dinero, ni su cuerpo... nada. Pero lo que forma parte de él, consciencia, está ahí. Si él es amor, es el amor que marcha con él, si él es inteligencia, es esta que marcha con él, si es ser, es el ser que marcha con él. "la puerta estrecha", no deja que pase nada que no sea ser. La muerte por tanto es el despojamiento previo. Esto nos aterriza porque nunca hemos hecho la experiencia. Aunque la vida nos proporciona los textos correspondientes para experimentarlo, para despojarnos.

Comentábamos "el que quiere guardar su vida la perderá", ya solamente a nivel biológico es una pura verdad. Si identifico la vida con el cuerpo y quiero conservarlo al ser mi forma de expresión y centrar mi vida en esta forma de expresión,

entonces deseo conservarlo, no quiero perder células, un brazo... y estoy conservando lo que debería eliminar: sustancias tóxicas de los alimentos, de la respiración, células muertas, áreas que están mal..., creo que en muchas ocasiones las enfermedades las conservamos en lugar de rechazarlas. Es eliminar una parte de nosotros. Sin embargo no nos damos cuenta de que estamos muriendo a cada instante. Porque morir es cesar de ser tal cosa para ser otra. Nuestras células están muriendo y naciendo constantemente. Nuestros conceptos están muriendo y naciendo constantemente. Nuestra consciencia está siendo otra cosa en el instante siguiente. Nuestras muertes son tantas como instantes de nuestra vida. Hay una cesación al final por una sobrecarga de elementos destructivos. Se trata de desafectarnos de tal manera que en cada momento nos despojemos. Identificar el ser que se manifiesta a través del cuerpo, que se conecta con el entorno, etc., aprender en la propia consciencia a despojarse, a utilizar en vez de ser utilizado.

No se si te he contado alguna vez la historia de la "Torre de Babel": se dice que unos seres de oriente, provenientes de la luz, se reunieron en Genac y dijeron "vayamos a construir una torre, una comunicación total con las alturas", utilizando ladrillos en lugar de piedra. ¿cómo se hace un ladrillo?, ellos dijeron "hagamos ladrillos y cozamoslos al fuego", que es un ladrillo: tierra y agua, sólido y líquido, elemento sólido, denso y elemento emocional. "cozamoslo al fuego", ¿qué es lo que hace el fuego?: evapora el agua, lo mismo que hace con el pan. Le da unas características nuevas a ese elemento, se hace consistente. Gracias al fuego de la consciencia que evapora parte del agua. Pero en hebreo la palabra ladrillo es "lavan" y tiene otra concepción que es "blancura". "hagamos una torre de Blancura!, hagamos una torre de luz con hombres, tierra y agua". Una torre de blancura que llegara hasta los cielos con ladrillos como piedra y el betum, la oscuridad. Luz y oscuridad los dos principios fundamentales. Dos polos positivo y negativo para la integración, la vía central, la vía integradora del aspecto oculto y el aspecto luminoso, del agujero negro y el agujero blanco. Siempre es la síntesis. Además construyeron una ciudad para albergar a los seres de luz, los iniciados, los cuales decidieron desparramarse por todo el mundo, y entran en la soledad clásica del iniciado, dejaron de contruir la ciudad. Es una maravilla lo que nos está diciendo esta historia.

Contiene un mensaje portentoso. Primero, pasar por un proceso de profundización en el mundo ordinario, el cual nos da todos los elementos de aprendizaje. Este proceso del mundo ordinario es el reconocimiento, darse cuenta que hay una serie de cosas conocidas que forman parte del concepto general del universo. Una vez el aprendizaje esta hecho, nada nos sujeta y empezamos a transcender. Nos colocamos en un nivel superior de consciencia basamentado curiosamente en el aspecto sexual. Transcendiendo la parte sexual porque es el instinto más poderoso que hay en todo ser viviente. El ser humano va a convertir en acción divina esa función de creación de la manifestación del ser. Entonces se situa en estos otros niveles. En oriente se engloba dentro de los mecanismos que se conocen como tantrismo. Tantra significa rito, no orgia, Tantra yoga significa rito de unión, y en occidente es pura y simplemente la alquimia. Este es el mecanismo que conduce realmente todos los procesos de creación del hombre superior.

J.V.: Este salto y la síntesis de estos conocimientos que emergen, me sugiere la hipótesis que esta conciencia superior da origen a una forma de vida nueva. Se puede ver por ejemplo un interés en utilizar el cuerpo mediante una alimentación adecuada y un cuidado del cuerpo, la sexualidad pasa a ser también un medio más sutil de comunicación y unión, igualmente el interés por la meditación. También puede apreciarse un mayor respecto por el entorno natural. Este movimiento que podríamos llamar de la nueva era de acuario tiene a mi entender una función vitalizadora frente a las crisis, incluso más transforma las crisis en una oportunidad de cambio, generan en última instancia "neguentropia" ¿se puede hablar de una influencia cualitativa de esta consciencia superior de la que hablaban?

E.B.: En este momento empieza a convertirse en algo común.

J.V.: Sin embargo hay muchos problemas en el planeta: demográficos, ecológicos, miseria, agotamiento de recursos. Todo esto genera caos social. Aunque también es cierto que la síntesis de conocimientos hoy es más factible que nunca. Esto pueden inspirar un salto en la historia humana. ¿cómo ves esto?

E.B.: Tendríamos que contemplar muchos factores. Por ejemplo ¿qué es la humanidad? cuando decimos la humanidad ha alcanzado cotas de desarrollo fastuosas, que esta alcanzando las estrellas, ¿Qué humanidad? ¿la gente que está en la faja de San Felio, o en las tribus perdidas del Amazonas o tu y yo o los científicos? En concreto un grupo muy pequeño. Esta es la verdad, y nosotros participamos de algunos de estos beneficios sin demasiada consciencia. La tecnología que tiene la humanidad en estos momentos es gigantesca. La tecnología que tenemos tu y yo es de uso, no de conocimiento. Si desaparece la tecnología de base ¿qué va a pasar con la humanidad? Tu y yo no disponemos de los elementos ni conocimientos para poner eso en orden, ni el resto de la humanidad, ni siquiera los que trabajan en ello, los macro-sistemas industriales. Una convulsión que eliminara las industrias que se dedican a estas cosas, que complicada harían la vida de la civilización.

Cuando hablamos de evolución tecnológica, estamos hablando de un sector muy pequeño, cada vez más pequeño en cuanto a los elementos que controlan este sistema, que puede colapsar a la humanidad en cualquier momento. Esto no es evolución de la humanidad, ni siquiera evolución tecnológica. Hasta que no aprendamos a desarrollar otros factores a nivel mental, no estamos evolucionando nada. El proceso de evolución de la humanidad está yendo, con la tecnología, por una vía equivocada, sin embargo la humanidad está dirigiéndose hacia una vía correcta porque hay una búsqueda cada vez más amplia en un sentido cualitativo, de lo trascendente. Está proliferando desde los años setenta todo lo que se refiere al conocimiento del espíritu, de la conciencia. Y aunque está empezando a ser manipulado adecuadamente por los mecanismos de poder y debidamente desvirtuado por las sectas, sigue esta búsqueda de lo trascendente. Nadie debe apoyarse en ningún director o guru, las respuestas están en uno mismo.

El ser está en expansión y esto se siente puede parecer contradictorio decir esto cuando el hombre tiende a la masificación, pero el poder cuando se da cuenta de esta expansión va a tratar de anularla. Creo que se tiende a un anarquismo global en el sentido más puro: ni dios, ni ágora, nadie que controle ya que dios es uno mismo. La realidad trascendente del ser es que el absoluto está presente aquí, por tanto no puede buscarse fuera de lo que está en mí, y en mí está la vida. Pero, claro, ¿qué significa esto? que tengo que descubrir que está en mí y hasta que no sea consciente de que soy autoconsciente, estoy sometido, hay que crecer lo suficiente para que

estas estructuras no sean operativas.

J.V.: ¿Confianza en uno mismo?

E.B.: Es la única posibilidad porque sinó será un cambio parcial.

J.V.: ¿Podríamos decir la necesidad de un cambio psicológico frente a un cambio ideológico?

E.B.: Por supuesto! esa es la línea hacia donde yo veo apunta la humanidad, lo veo en gente desde hace muchos años, como una tendencia soterrada. Aún no hay una clara consciencia más que en puntos concretos, pero si hay una tendencia general hacia eso.

J.V.: ¿de que cambios sociales podríamos hablar para referirnos a nuevos paradigmas?

E.B.: De todos los que impliquen una limitación de la libertad. Cualquier limitación a la libertad implica una limitación a la consciencia. Toda la manipulación sobre el concepto de libertad ha estado basado en una coacción de la consciencia. De la capacidad de ser consciencia, El darse cuenta de cada cosa, contemplar que cada uno tiene el poder de hacer o no hacer; lo cual significa de un modo inmediato que no se pueden hacer transferencias de responsabilidades. Ante todo lo que el hombre reciba será consecuencia de su propia acción. Eso es la libertad, ser conscientes que cada acción produce un efecto y no hechar culpas a terceros. Asumir sin que eso signifique un castigo o un desmérito social. Yo soy lo que soy porque tengo una estructura psicológica determinada y mis procesos, mi experiencia en el mundo me llevan a esas formas concretas de comportamiento.

Ocurre que el hombre esta hoy absolutamente limitado por la propiedad. Todo el mundo es propietario de... reducimos nuestros límites a una propiedad. No! hay que ver la totalidad. Es falso creerse propietarios, como usufructuarios o administradores de. Ver la totalidad implica un cambio en las relaciones sociales, no en esta sociedad ordinaria, establecida, sino en la que se vislumbra. Por las vías ordinarias no creo que sea posible un cambio. Tendrá lugar después de una gran colisión, tal vez de tipo social mismo, que puede ser tan eficaz como una colisión cósmica.

J.V.: Marilyn Ferguson en su libro "la conspiración de Acuario" dice que se están produciendo cambios en diversos paradigmas sociales. También F.Capra habla de un giro decisivo...

E.B.: Los gobiernos están demasiado ocupados como para darse cuenta de eso, para neutralizarlo o potenciarlo. Para mí vale la observación de la gente que me rodea, porque los seres humanos son los mismos en todas las partes, tengan títulos universitarios o no. Y por supuesto que están estratificados según su consciencia, que no tiene que ver con una cultura académica, ni con una civilización concreta. Hay gentes en la edad de la piedra en medio de la civilización tecnológica y otras que están más allá de la era atómica. Pero hay unos estratos claros en todos esos niveles dependiendo de los planos concien- ciales. Hay gente de la que nos rodea aquí, en Francia, Perú o donde sea con quien se advierte un lenguaje común que corres- ponde al mismo estrato concien- cial. Me he encontrado con guar- das de templos en Egipto con quien la comunicación era tan perfecta como pueda serlo contigo. Me he encontrado con algunas personas en Israel, en sitios sorprendentes, un grupito tra- bajando en Tel-Aviv, el guía que viaja con nosotros, o el capitán de un barco, todos con unas cotas sorprendentes por corresponder a culturas distintas en su raíz. Quiero decir diferentes en lenguaje, pero con sentimientos, sensaciones idénticos, que se veía con un gesto común.

J.V.: Creo que la ciencia tiene mucho que decir a favor de esta comunicación mundial, o esta nueva consciencia. Las hipótesis de Bohm sobre un orden implicado en el universo o como dice Primban el universo se asemeja a un holograma, son visiones muy poderosas para estimular el sentido universal de esta nueva consciencia. ¿qué teorías científicas o científicos ves tú pueden ser motor de esta nueva cosmovisión?

E.B.: En estos momentos me acuerdo de uno, Schrödinger, premio Nobel, y otro grupo de premios nobels que han hecho decla- raciones sobre esta nueva consciencia, este orden implicado. Frincenton. Sí, muchos de ellos afirman que el universo es una función de la mente. ¿Nuevas Teorías?, todas las que se derivan de la física cuántica, esta puerta fastuosa que se ha abierto a la conciencia sobre el universo. El descubrimien- to del holograma. El descubrimiento en biología que el hombre es un ser de luz. Físicamente luminoso, los asters de las células que determinan su mitosis y que se pone a resplandecer

en el momento en que la mitosis se activa. Todos los avances de la física, y no sólo teórica, sino también aplicada, están dando lugar realmente a este cambio general. Creo que se dice en algunos textos antiguos, lo avatares, aparecieran como un rayo, como un relampago que nace en oriente y muere en occidente, de un modo repentino. Y estamos colocando todos los campos de fuerza, el conocimiento humano se está situando de una manera tal que el momento en que se active se va a producir un estallido de la consciencia. Un estallido gozoso, de la comprensión. Porque estaremos pura y simplemente reconociendo lo que ya sabíamos. Aprender a recordar lo que se sabe.

J.V.: Para acabar desearía preguntarte ¿qué relación ves entre la energía y el amor?

E.B.: Hay un concepto que me resulta muy útil para definir el amor. Amor es la fuerza que une. Es portentosa, entonces sí podemos comprender que el universo está regido por el amor. Porque incluso si hablásemos de entropía, de desorganización, ¿qué clase de desorganización define la entropía? una paralización, la fuerza que vuelve todo a la sustancia original, suponiendo que fuera posible una disposición a disiparse totalmente la energía, cosa que teóricamente no es posible. Todo lo que se hace, está teñido de amor, porque lo que se busca es integrar factores para lograr felicidad. Es una fuerza atractiva de unión.

El amor es esa fuerza que se hará evidente. Será un peligro para los dioses porque les puede borrar, el amor. Esta apareciendo esta otra forma de consciencia, que aquel personaje tan extraordinario Jesua hace dos mil años establece como un cambio esencial de parámetros. Los dioses hasta entonces se alimentaban de los hombres, de su sufrimiento, de su energía etc., Jesús establece un nuevo sistema, que los hombres se alimenten de los dioses. Este cambio de esquemas es la forma, porque el hombre mismo es dios, que hace que el hombre descubra su realidad. La frase de Jesús: "sed perfectos como vuestro padre celestial lo es", se ha entendido tan mal como la Torre de Babel. ¿Cómo se es perfecto?, siendo, exclusivamente siendo. Simplemente ser, ser lo que somos. Normalmente lo que somos es reflejo, del vecino, de la sociedad, reflejo. Pero ¿cuándo soy?, ¿cuándo me expreso?.

Jesús Vicens. Novembre 85. Madrid.

Emilio Pourgon. Psicòleg, estudiós de la tradició hebrea i egípcia, coneixedor de la Cabala, ha fet nombrosos viatges per Israel i Egipte per recorre la tradició i fer la ruta de la Cabala viva. S'ha dedicat a l'estudi de la física i la biologia moderna. Des de fa 10 anys imparteix cursos sobre aquests temes.

ENTREVISTA AMB RAIMON PANIKKAR.

TAVERTET, Febrer 87.

Jesús Vicens.

Voldria que parléssim de la dimensió diabòlica de la ciència moderna i de la tecnologia, que has expressat en alguna xerrada i també en algun article. Podríem començar contraposant el punt de vista d'alguns sectors de la ciència, segons els quals es ressalta la importància de fer una síntesi global que abracci les aportacions de diverses disciplines en un mateix sistema de coneixement. És a dir, una visió que unifiqui la comprensió entre les ciències naturals i les anomenades humanitats. Aquesta visió, que es fa cada dia més necessària, contrasta amb la pràctica de la ciència, que és analítica, fragmentària, i abocada a l'empíria.

No obstant això (aquesta visió de la ciència moderna), no fóran, aquests moviments més integradors, una dimensió simbòlica del coneixement, en lloc de diabòlica? Prigogine, per exemple, intenta, al meu mode de veure, fer aquest esforç de diàleg. De poder aplicar coneixements d'ambdós àmbits, per tal de fer-los cada un d'ells més clara. Jo diria que hi ha un corrent holístic dins la ciència moderna, minoritari probablement, però rellevant del que és qualitatiu. Un corrent que assenyala un nou paradigma (el pensament holístic) en front de l'anàlisi cartesiana, és a dir, un corrent científic conscient que el conjunt no és la suma de les parts sinó quelcom més.

L'interès que tinc per conversar d'aquest tema és en primer lloc que la ciència moderna representa, sociològicament, un focus predominant de pensament en la nostra cultura moderna i societat tecnològica. Com a conseqüència d'aquesta importància social, cal abordar-la críticament, i discernir-ne els corrents només materialistes i analítics, dels més

holístics i que integrin el fenòmen humà. Aquests últims fins i tot poden fonamentar una "nova consciència", i això és un segon factor d'interès per tractar el tema. Finalment, com a tercer factor, podríem veure si, en vista dels efectes negatius, destructius de la tecnologia moderna i "diabòlics" de la ciència, el que caldria fóra tornar enrera.

Raimón Panikkar.

La frase tornar enrera és ambigua, perquè en cert sentit no es pot tornar enrera. No podem fer com si la ciència no hagués estat. Així que no hi ha manera de tornar enrera, encara que reconeguéssim que sí, no podem fer "tabula rasa" i prescindir, no només de tot el que la ciència ens ha donat, sinó tampoc de tots els salts mentals que ens ha portat. Per això crec que tots els moviments com Frigogine, Sheldrake, D.Bohm, F. Capra, i tanta gent, són molt positius. Ara només cal sentir els típics homes de ciència i veure com els critiquen, dient que aquests mateixos senyors no fan ciència sinó que extrapolen i redueixen la intel·ligència a altres coses que no són científiques, i també tenen raó. Però també raó Frigogine quan diu que fer ciència per a ell no és el que entenen aquests senyors, sinó qualsevol cosa que pugui entrar en el camp del coneixement. Això em sembla molt bé i positiu.

Ara bé, jo sóc molt més radical, però per altres motius. No solament per una crítica interna del que és la ciència en el moment actual, sinó per una crítica de tota ciència. La meua tesi és doble. En primer lloc, la ciència actual, corrent, que s'acaba si vols amb Dirac, Eddington, Einstein, Schrödinger, Heisenberg, i per tots el noms que vulguis abans, és una ciència que porta a un atzucac. I que, en segon lloc, està basada sobre un fonament cosmològic que no correspon per més temps a la realitat, tal com la consciència actual la viu, l'home la viu, o tal com és.

Per tant en la meua tesi dic que la ciència, el que Galileo va dir "nuova scienza", en el sentit que és una nova concepció d'acostament a la realitat, aquesta concepció es falsa. Quan ho vull dir d'una manera espectacular, torno a citar el gran diàleg entre el Cardenal Bellarmino i Galileo, i dic que Bellarmino tenia raó. La raó a llarg plaç, la raó futura, encara que vist el problema d'aprop és més complex (si fica no només el Vaticà, sinó també Florència, Roma, el Papa). A part d'això, el que no es pot tenir és una ciència sense cosmologia. Aleshores, la ciència mateixa s'erigeix en cosmologia, i això és fals. No és que siguin falsos els esbrinaments de Galileo, són relatius, perquè vol contemplar, corregir. El que és fals és pensar que es pot tenir una ciència sense un altre tipus de pressupòsit que el de la ciència mateixa. I, en desfer-se de la cosmologia antiga, cosa que em sembla molt bé, no ha trobat cap altra cosmologia.

Això és una crítica que jo faig, quan dic que la ciència és perversa, perquè no porta cap comunió, alliberament, llibertat, salvació, felicitat... Això és el que la humanitat ha entès per coneixement des de fa 6.000 anys. Coneixement vol dir entrar en comunió amb allò conegut.

J.V.

I això s'ho ha carregat la ciència moderna, el mesurament i quantificació dels últims 400 anys?

R.P.

S'ho ha carregat. Quan vull fer una mica més l'indicació, parlo de les dues arrels Indoeuropees per expressar la idea de "pensar". L'una vol dir, meditar, medicina, moderar; l'altre vol dir, mesurar. I la ciència només ha volgut mesurar, calcular. Un es pot tornar cec, o sense sentiments, i ser el més gran científic, pel sol fet que sàpiga mesurar.

Ara bé, sé perfectament que dins la ciència actual hi ha científics que són més íntegres, que són homes complets, que són persones. I com tu bé saps, sociològicament parlant, són homes que pertanyen a l'estament més sà i més intel·ligent de la societat. Els xicots que saben més, van a estudiar ciències. Hi ha aquesta mentalitat pels més agosarats, ambiciosos... Això es veu a l'Índia d'una manera tràgica, allí si no serveixes per res fas filosofia.

Bé, estic molt d'acord amb aquests moviments nous de la ciència, però la meva observació es doble: 1. dir, "no sigueu ingenus bé en pensar que dels hàbits mentals del pensar científic en podreu sortir", i 2. que la ciència està despallada d'una comunió amb l'home.

J.V.

Això és molt cert, però, tal vegada, aquests científics aportin una altra visió, que sigui útil en aquest moment de desconcert social per una banda, i de recerca d'una nova cosmologia per l'altra. Poden induir noves actituds davant la manera de pensar, d'entendre el coneixement, etc.. El fet que vinguin dels sectors científics pot donar confiança i fer veure que els hàbits mentals de la ciència moderna també tenen els seus límits. Ells mateixos poden aclarir-ho.

R.P.

Exacte. La meua crítica però és més radical, perquè no salament porta a dir que la ciència moderna no és ciència, "scientia", (es podria fer un joc de paraules i dir en francès "connaissance", "con-naître"), conèixer, és néixer amb la cosa que coneixes. Per això hi ha la unitat. Amb això Sànkara, amb totes les Upanisads, diu: "si tu veritablement medites sobre Brahman et converteixes en Brahman". Sant Tomàs

d'Aquino ve a dir el mateix. La identitat entre el coneixement i el conegut és superior al principi d'identitat per diferenciació. És una sola cosa amb el conegut. Això és el que diu també l'evangeli, la vida eterna és que et conegui a tu, coneixent.

Ara bé, la segona part de la meua crítica es molt més radical. És una crítica a la ciència mateixa en el millor sentit de la paraula. És a dir, el sentit de la ciència com a coneixement. Es tracte com si el coneixement, àdhuc la consciència, pogués identificar-se amb la realitat tal com ho pretén. Com si l'eix del real fós la consciència tenint en compte que Ésser i consciència no són el mateix, i en conseqüència és una crítica contra el monisme i contra tot monoteisme. Consciència vol dir relació. I així, algun tipus de separació, de distància. La consciència acompanya la Realitat, però no és la Realitat.

J.V.

Em sembla molt important aquesta diferència i crítica assenyalada. Voldria torna, però, si et sembla bé, a la relació entre la ciència moderna i el context social en què aquesta sorgeix. La ciència actual, que separa, és diabòlica, romp amb les cosmologies anteriors sense integrar-ne cap altra de nova, que deixa òrfena la consciència, donc, aquesta ciència neix dins un tipus de societat concreta. Es creen ambdues alhora. Em refereixo a la ciència i a la formació social anomenada modernitat. Ambdues contenen unes perspectives pròpies, com són ara, predir les coses, preveureles, etc., i això comporta uns hàbits de seguretat... etc., que avui en dia han acabat creant confusió i caos, en vista dels efectes perniciosos, d'aquesta formació social moderna, tant ecològics, com psicològics.

Vull ressaltar que ambdues (ciència moderna i modernitat) conceben el temps en una direcció determinada linealment, aquesta és la de futur, rompent amb les altres com són ara el passat (la tradició) o el present (el gaudi inherent a les coses i en el fer). La direcció de futur és la que ha propiciat precisament que sorgís la societat industrial, que ha desenvolupat, màximament, el sentit del mecànic. Aquest s'ha dut a tots els terrenys durant aquest segle, és a dir, a la biologia, al món social, a la psicologia... en la pretensió que tot és susceptible de mecanitzar-se: els gens, el cervell, la psique, la comunitat... La societat moderna s'ha expandit enormement amb el "tecnourbanisme", però ha fet també de l'espai urbà un espai de crims, desmoralització psicològica, densificació demogràfica, pobresa material, etc..

Deixant això clar, podem avançar dient que si es vol crear una nova cosmologia, com és el nostre cas aquí, si que ha de desmantalar-se el sistema de la modernitat. Una cosmologia que sigui més ampla i profunda que la ciència moderna ha de encaminar-se cap aquí. No és pot tornar enrera per raons òbvies, però si pens que el desmantalament és una condició "sine qua non", si es vol fer d'aquesta nova cosmologia, una vera relació entre l'espai interior de l'ésser humà i l'exterior. Desmantalar vol dir, admetre que la cultura humana els últims 300 anys (sino més), ha agafat un camí equivocat, amb resultats perniciosos personals i socials. Jo entendria tornar enrera en el sentit de desfer un muntatge, per construir-ne un altra de bell nou, és a dir un canvi de consciència. Dubto que només amb reformes es canviïn els fonaments d'aquest carreró sense sortida. Perque això sigui possible només ho entenc amb un canvi previ de mentalitat, de consciència, i com a conseqüència d'això l'elaboració d'una nova cosmologia. També soc cons-

cient que no succeeix linealment, encara que en el llenguatge verbal, l'explicació parlada és lineal, sé que la realitat no ho és.

Observo a més, signes i experiències que poden inspirar això que diem. Constitueixen una nova cultura. En realitzar-se com a tals, podrien veure's també com intents de desmantellament. En aquests casos, el que desmantellen són hàbits personals, actituds davant la feina, la salut, etc., o valors que canvien d'un paradigma establert a un altre d'emergent. La vida diària l'organitzen d'una altra manera que la tan apressant de la vida moderna. Se'ls ha considerat marginals, encara que penso que són els més "integrals" i conscients. També és cert que com a alternatives sovint han estat dubtoses. Amb tot això hi ha una qualitat nova que pot tenir una forta ressonància dins l'estructura social. La societat moderna és precisament altament ressonadora, a més d'altament ensordidora.

Per altra part, i aquest és el punt que voldria ressaltar ara, no és fàcil veure la possibilitat d'una nova consciència, radicalment diferent de la modernitat. El pes d'aquesta és molt forta. És destructiva, per exemple, en el camp de la qualitat de vida, en el qual, l'alimentació, l'aigua, l'aire estan degradats, i cada vegada més. Culturalment les generacions d'aquest segle han viscut moltes ruptures en les guerres, etc., la joventut actual se sent orfena en termes d'arrels culturals. Cada sector interpreta segons el seu reduït context, sense establir connexions amb altres generacions, àrees culturals, etc.. Vull deixar clar, que no és fàcil veure com es pot desmantellar aquest sistema, confús, encara que es vegi l'urgència de fer-ho. Tinc el convenciment profund que hi ha una altra manera de viure més integradora que veu la realitat més holísticament.

R.P.

Bé, si jo et digués que això és fàcil fóra absurd. Si fos així, ja s'hagués fet, perquè hi ha molta gent amb bona voluntat. Evidentment és enormement difícil.

Hi ha una cosa important des del punt de vista sociològic, que a l'Índia, per exemple, ho entenen molt bé quan ho explicava. I és una espècie de contradicció, gaire bé immanent, entre l'ordre micro-i-macro sociològic. El que es bo en la microsociologia és fatal en la macrosociologia i viceversa. Per exemple a l'Índia com està ara, incloent-hi Espanya, no voler modernitzar, és deixar que els pobres es morin de gana, que la brutícia imperi... és un crim. I que fem? Introduir en l'ordre microsociològic tots els avantatges tècnics de la medicina nova ..., que és fantàstic! i pretendre impedir això és considerat dolent, és impedir el "progrés".

Ara bé, des d'un punt de vista de macrosociologia això no fa més que perllongar l'agonia del sistema. Perpetuar un sistema que és nefast, és passar la càrrega a un altre, és empobrir el quart, cinquè... món. És a dir, el que és avantatjós en l'ordre microsocial és perjudicial en l'ordre macrosocial. Això és el que passa. Això és el que ho fa tan difícil perquè no es pot dir a aquests senyors: "aleshores moriu-vos de fam", romanticisme del segle xviii. No es tracta de predicar un nou ascetisme. El problema no és moral. És un problema d'una realitat més profunda. És cosmològic, metafísic, filosòfic, de l'ordre del ser mateix.

Aquesta és la meva corroboració al teu comentari que la situació és difícil. Si deixes de fer una sèrie de coses de l'ordre de la modernitat, ets un cavernícola, retrògrad, que no permet que la gent tingui el que tu precisament has tingut. I si ho fas, vas contra tot el que estem dient. No fas altra cosa que continuar el sistema que sabem a la llarga ens porta allí on ens porta.

Per això quan parlo de desmantellament, em refereixo al fet de construir una nova cosa amb els rocs mateixos que estem desmantellant. Per això també continuo dient que el problema no és moral, però tampoc no és només un problema tècnic, de veure com es fa. El problema de la tecnologia, avui en dia, no és tecnològic, és filosòfic, antropològic, són maneres de pensar, de viure, de sentir, és aquesta nova consciència de què tu parles. "quan jo m'adoni compte!", que és més còmode, millor per a la salut, més agradable, etc., un altre gènere de vida, esperarà aquest altre gènere de vida i no el que se'n permet a la televisió.

Còm es fa?. Evidentment no tirant una bomba, destruir per destruir. no amb la violència, ni externa ni interna; destruïm, i llavors què farem? Els senyors que se senten destruïts són encara més poderosos i ens esclafaran. Per això mateix, insistim que és un problema religiós, espiritual, metafísic, una qüestió de canviar la consciència.

Diumenge passat precisament, si vols un exemple molt d'aquí, l'evangel·li litúrgic llatí, aquest evangeli que s'ha traduït tantes vegades malament, i que ara es tradueix una mica millor, però que tampoc representa el que crec que pot representar. Deia: Feu penitència que el Regne de Deu està aprop!"; "Penediu-vos que el regne de Deu està aprop!"; "Convertiu-vos que el regne de Deu és a la vora!". Aquesta és la nova traducció. En el fons no és ni fer penitència, ni penedir-se, ni convertir-se.

Però àdhuc la mateixa paraula "meta-noia", vol dir, traspasseu, superau el nucli del "nous", transcendiu-lo. Superar la visió purament simple de la realitat i superar la visió intel·ligible de la realitat de la "aisthesis", i de la "nóesis", per arribar a una altra cosa, a una

tercera dimensió. Aquesta no pot ser l'espíritual desencarnada, des-
lligada de la intel·lectual i de la sensible, sinó que la tercera di-
mensió ha d'estar vinculada a la intel·lectual i a la sensible.

Però el regne de Déu està aprop, no és el regne de després, no és el
privilegi d'uns quants. Es el descobriment que en aquestes estructu-
res espacio-temporals, sensible-corporals, humanes, sexuals, econòm-
ques, tot, hi ha una tercera dimensió, que amb la intel·ligència, amb
el "nous" no es pot veure. I és el descobriment d'això, d'aquesta no-
va llum, en altres termes: la il·luminació, que aquí mateix hi ha una
altra cosa. Aleshores ja estem en camí de desmantellar d'una manera
positiva.

Ara, com s'ha de fer?. Indiscutiblement, fonamentar tot el que siguin
moviments alternatius per molt petits i imperfectes que siguin. En
segon lloc, corroborant, ajudant, a aquests moviments que tu deies
dels nous científics, que havent-se adonat dels límits de la ciència,
la volen superar, tot i així amb la meua cautela de dir que això no
ho faran només amb els instruments actuals d'anàlisi, si no fan una
anàlisi més profunda de la realitat, i encara molt més, portant a la
taula rodona les altres cultures. És a dir, nosaltres sols, els cien-
tífics sols, o els budistes sols, o els soviètics,..., no ho farem.
Però, poder arribar a aquesta mancomunitat i solidaritat implica,
entre altres coses, conèixer-se mútuament. I un no es pot conèixer
si no estima. No es pot estimar, si no es tracta. No es pot parlar,
si no es descobreix el llenguatge comú que s'ha de descobrir.

O sigui, no es pot donar un programa i dir aquesta és la solució.
Però si puc apuntar vies, i la primera és el diàleg. No el diàleg
dialèctic per guanyar, per convèncer, sinó el diàleg dialogal. Una

de les tesis que estic treballant ara és fer-nos adonar que no només els científics, fins i tot en general a tot l'occident, des de fa molts segles utilitzen la raó com un arma. Evidentment té molta eficàcia, perquè amb un arma fins i tot puc caçar un cérvol. Però utilitzen la raó per convèncer, per vèncer. S'ha de fer l'experiència profunda d'una altra cultura per adonar-se que la raó com a intel·ligibilitat, com a instrument de comunió i d'acostament a la Realitat, no té perquè ser una arma, per a mi això va lluny.

J.V.

Aquests dies precisament estava reflexionant sobre el sentit i la funció del treball intel·lectual, que està mal utilitzat i desprestigiats per haver-se venut excessivament al pragmatisme conjuntural. No obstant això, jo crec en la capacitat que pot tenir l'intel·lecte humà d'ordenar els pensaments, a fi de fer aproximacions a la realitat. Es tracta de la situació que sigui, el treball intel·lectual és un instrument que (al igual com una serra per podar un arbre), té una funció en l'àmbit del raonament, és una dimensió humana i no necessàriament una arma.

R.P.

Ara, qui és on jo faig una crítica bastant entremaliada, és a dir, tenim encara un joc tan maxista, tan masculí de tot el problema. Sí que jo parlaria ara, no del femení, però sí d'una cosa molt més passiva, receptiva... assimiladora. Saps!, allò de captar, aprehendre, assimilar, deixar-se. Per exemple, faig un joc de paraules quan dic que la pau no se'ns donarà de fet, la pau és una "donada", en el sentit que és un do. Però un do només és do, si se sap rebre. Sabem donar!, donar diners, instrucció, moltes coses. Hem perdut l'art de saber rebre. De vegades és més difícil fins i tot que l'art de saber donar.

I un exemple que em va dur a discussions molt fortes en un altra ocasió, perquè estava el comitè per elegir els estudiants que anaven a l'Índia de la Universitat de Califòrnia. Jo els deia: "Bé, naturalment, tu no hi vas en pla colonialista, però si tu vas a l'Índia i et donen un vas d'aigua, l'acceptaràs o no? (probablement l'aigua no és bullida), aleshores no vagis a l'Índia, perquè no saps rebre". No t'adones de l'insult que representa no acceptar l'hospitalitat si només et poden donar un vas d'aigua, i no pot ser una tassa de té. El saber rebre pot ser àdhuc més difícil que el saber donar. "No, jo no vaig a l'Índia a donar, només vaig a rebre". Podien contestar, però, jo els deia; "si no saps rebre ni un vas d'aigua, perquè tens por, l'únic que faràs serà anar a explotar o bé intel·lectualment, o bé espiritualment.

Això és el que em refereixo, aquest canvi radical d'enfrontar-nos amb la realitat. Per això, jo no presento una lluita dialèctica d'enfrontar-nos contra els altres. Uns són bons i els altres dolents. La ciència és diabòlica i jo soc l'angelical, etc.. Jo no ho presentaria així. Ni tan sols una qüestió moral. Per això es necessita el que jo dic una interfecundació intercultural.

J.V.

I aquest diàleg està molt desequilibrat diem a favor de la cultura occidental.

R.P.

Perquè és la dominant.

J.V.

Ho veig important, però també difícil. Intimament tinc una gran

confiança en l'emergència d'una nova consciència. Que encara que sigui a una escala petita, moviments reduïts, a la perifèria de les institucions socials, es veu un canvi profund en algunes persones. En petits grups alternatius es pot veure, per exemple, una gran lleialtat. Cosa aquesta que cap ideologia religiosa o política no té avui en dia, si no és per algun interès, per algun comerç. Els adherents a les ideologies polítiques són o bé sectaris, o bé directament interessats, com també en les religions organitzades. Però la lleialtat dels grups voluntaris és oberta.

R.P.

Hi ha noves xarxes i relacions que s'estableixen en tot el món que superen en molt les divisions de si jo soc hindú, o cristià, de dretes o d'esquerreres.

J.V.

I sencillament per simpatia. I això es d'una confiança gran. La qüestió està en que tota aquesta divisió, tot aquest caos, aquest desastre, que no només és de riquesa o pobresa o de desequilibri ecològic, sinó que és sobretot de desequilibri psicològic. Davant tot aquest enfonsament el meu interrogant és si d'aquí dintre en pot sorgir alguna cosa. Començant per un mateix i aquells que l'envolten, per tal de viure d'una altra manera, de viure en salut, de buscar les arrels culturals tot i essent conscients de les ruptures culturals i generacionals.

R.P.

Jo crec que si ens deixem fecundar per la saviesa de les altres cultures sí. Si ho volem buscar sols no. Però fins i tot les altres estan en una situació similar. Jo no dic, per exemple, que la solució sigui ara la medicina ayurvèdica.

J.V.

Particularment he valorat les lectures de Castençda sobre l'indi yaqui Don Juan, o amb un altre estil, el taoisme dins la tradició xinesa com també l'art de Tai-Xi que practicem des de fa uns anys. Aquestes coses ens ha ajudat a apropar-nos a un sentit de l'ordre còsmic que incideix sobre l'inconscient, diguem-ne, espiritual.

Amb el que estem parlant del diàleg intercultural hi hauria, el meu mode d'entendre, almenys dos nivells. Un més a la superfície i un altre més profund, encara que es tracta del mateix procés (el que hi ha a dintre surt a fora i viceversa). El diàleg més fecundador és intern, personal, com ho mostren les xarxes que hem comentat.

Però hi ha un altre factor en el diàleg intercultural que podríem exposar de la següent manera, dient que els mitjans de comunicació social (mal anomenats, perquè no són de comunicació, sinó d'incomunicació, pot ser a vegades de informació, entreteniment; ni són tampoc socials, sinó de masses), han fet que el planeta estrenyes els seus lligams. Que les cultures estiguessin més aprop. Aleshores hi ha quelcom que no és diàleg, sinó contacte superficial de cultures, mitjançant aparells i programes d'informació superpusadament.

La qüestió que ara voldria obrir seria si això (els mass-media) pot ofegar el diàleg més sincer. És a dir, aquesta propagació dels mitjans de comunicació que estan estenent les cultures, sabem que la meitat del planeta, la majoria de la gent, no es mourà del seu lloc territorialment, no obstant això pot tenir en una setmana a la seva disposició programes referents a diverses cultures: Tuaregs, de les tradicions xineses o japoneses, indis americans o sudamericans, etc.. Tothom ho

pot considerar un progrés, perquè obviament no és un retrocés, però progrés aquí és ofegament. Els mass-media, jo pens que tenen el perill d'ofegar el ver diàleg, que és vivencial, el saber trobar les essències de cada cultura.

R.P.

A mi m'agrada molt que plantegis aquest problema perquè més d'una vegada la gent sembla que no és conscient. I tu utilitzes, al meu mode de veure, una metàfora justa, que és l'ofegament. Es pot ofegar vertaderament. Per això, sóc molt crític que es parla del "global Village", un sol poble, que tots estem junts, que les comunicacions fan possible... Això és absolutament fals. Perquè amb això, es juga les regles del joc dels quatre senyors que poden anar amb jet d'un lloc a l'altre o que poden veure la tv., que seran sempre una minoria, encara són molt una minoria.

Jo crec avui dia en el coneixement de l'altre, amb els paràmetres de l'altre no s'ha avançat massa. I en el fet de tota aquesta invasió, no només tecnològica, instrumentària, sinó fins i tot de contacte amb gent, s'ha avançat molt poc. Tota l'experiència del "Melting pot" (barreja de rasses) dels EEUU és una experiència ben pobre, pel que fa a la possibilitat de fer vertaderament una fecundació de cultures. Això ha donat un tipus antropològic de ciutadà mig americà interessant, però no s'ha arribat a una interfecundació de cultures. I avui en dia, si tu no assimiles la cultura dominant, gairebé vas a la presó. O sigui, que el fet que hi hagi milers d'indis estudiant a Cambridge i milers d'uropeus fent negocis a l'Índia no és una gran cosa. Amb això no seria ni pessimista ni optimista, és una situació de fet, que hem d'aprofitar.

Em sembla que tu plantejaves un problema que pot ser no té resposta amb suficient profunditat, que és quan tu, d'una manera molt realista, accentuaves la dificultat de sortir de la situació actual, i això prendre-s'ho poc seriosament no és prou realista. La situació és molt difícil. Apuntaves al fet que més i més gent s'adona de la imminència i de la seriositat de la situació, i això és una cosa bona, però encara tenim molt poques vies positives, o direccions, sentits per on poder anar. Perquè repeteixo, no crec s'hagi d'anar endarrera, malgrat que crec que el sistema actual és incapaç de ser reformat. Però és com la serp que canvia de pell. Ara bé com ho fa?. Evidentment estant molt quieta, i deixant que les coses tal vegada es vagin desferrotllant pel seu propi cantó. No es tracta de tecnologia adequada, ni tampoc de tecnologia neta. No té res a veure.

J.V.

Es tracta de tecnologia humanitzada?

R.P.

Es tècnica en tot cas, diferent de tecnologia. Hi ha una mutació entre la primera, la qual és una invariant cultural, i la tecnologia o tecnicisme, que és on comença la ciència moderna, que és l'acceleració. Per això es tracta de tornar a les arrels d'on l'home ha sortit. Perquè en el fons és descobrir el sentit de la vida, i del perquè de tota aquesta cosa moderna.

J.V.

Veig clar que el problema de la tecnologia no és només una qüestió d'escala.

R.P.

No és només una qüestió d'escala.

J.V.

Es una qüestió també d'art. Si hom utilitza un instrument sigui el que sigui (material o intel·lectual) l'utilitza, posant-s'hi.

R.P.

Exactament, i aquí sí que hi ha un problema d'educació en el sentit més profund de la paraula.

He estat fa poc a París, a l'Unesco amb una d'aquesta campanyes d'alfabetització. Llavors, jo em vaig aixecar, allà al mig, i vaig fer una mica de teatre, per dir: però senyors on som?. Anem molt en compte que volent alfabetitzar la gent, nosaltres serem els primers que cometrem un genocidi contra les cultures orals. Des de quan hem pensat que només saber llegir i escriure és l'index suprem de tenir cultura. En molts llocs del món l'il·lustrat no és aquell que no sap llegir i escriure, sinó aquell que només sap un idioma. En molts països d'Àfrica més important que llegir i escriure és saber cantar. Quants de nosaltres sabem cantar?

J.V.

I ballar?

R.P.

I ballar, quants de nosaltres sabem fer-ho? I quantes coses només es poden dir cantant i quantes només ballant. Doncs molt de compte amb aquestes campanyes d'alfabetització, i a creure que aquests analfabets són una colla de cafres, als quals, ara, nosaltres, els anem a dur la cultura. Es una altra mena de genocidi cultural.

Es tracta molt més que d'operar amb els paràmetres que nosaltres tenim, els enginyers, ensenyar a escriure, a utilitzar les coses. Es tracta vertaderament d'adonar-se que ara arribem a una mutació. Per això, aquest canvi de consciència que tu estàs estudiant és un canvi de consciència molt radical.

ENTREVISTA AMB ANA MARIA SCHLÜTER, Ki-un-an. Barcelona, març 87. (1)

Jesús Vicens.

Podríamos empezar esta conversación reflexionando juntos sobre lo que se ha dado en llamar la crisis de la "modernidad". Creo es una crisis esencialmente cultural, de hábitos mentales y valores, aunque obviamente su reflejo exterior más claro se vea, por ejemplo, en el ámbito de la economía y la política. Incluso dentro de la crisis económica hay que pensar especialmente la influencia de la tecnología y su imperante estilo de vida. Los efectos de esta son claramente nocivos si evaluamos sociológicamente la calidad de vida, o en términos de macrosociología vemos los enormes desequilibrios ecológicos que esta produciendo. Esto es así hasta el punto que podemos hablar también de una crisis convivencial entre la cultura moderna y las necesidades orgánicas del planeta. A mi modo de ver hay una desnudez y orfandad cultural, una ruptura y ausencia de valores.

Desearia que comentases el papel del Zen frente a este panorama social. ¿qué puede indicar o enseñar?, ¿cómo se relaciona el Zen con todo esto?. Por otro lado desearia preguntarte también a que se debe este surgir del Zen en occidente Europa i America del Norte, en los últimos años, y si crees que el Zen puede estimular la emergencia de una nueva cultura.

(1) Ana Mª Schlüter; és mestre Zen, de l'escola "Sambo Kyodan", de la qual el màxim responsable és Koun Yamada Roshi, i és des de setembre de 1.985 la mestre responsable d'aquesta escola a Espanya. Inicia, orienta i recolça, nombrosos grups de Zen, d'aquesta línia, a quasi totes les comunitats autònomes de l'estat i és la inspiradora de Zendo Betania, un projecte i construcció per acollir els practicants d'aquest Zen. Va néixer a Barcelona a 1.935. Es doctora en Filosofia i Lletres i religiosa de la comunitat ecumènica de Betania, amb seu a Holanda. Igualment deixa-ple de H.M. Enomiya Lasalle. Ha dirigit la seva vida al despertar de la sensibilitat profunda de l'home i la manera de despertar-la.

Ana Mª Schlüter.

Tengo la impresión que esta crisis de la cultura como tu la llamas, es una parte importante de la crisis de "sentido de vida" que tanto falta hoy en día. La cultura siempre, en distintas formas, tiene que ver con ello, es decir, el sentido de la vida y sus expresiones. Y el sentido de esta se está escurriendo dice la gente, por ejemplo, en los barrios, (yo vivo en Carabanchel y he tenido contacto con la Asociación de Vecinos). A este sentido de la vida no hay forma de volverlo a coger mediante ideologías por muy modernas que sean. Parece que los conceptos no son suficientes.

Por otra parte, sin embargo, se busca una experiencia. Mi impresión es que nuestra cultura, que es una cultura mental, lógica, que arranca de los griegos, ha llegado a su tope. Hace falta que surja una experiencia, una conciencia que vaya más allá de lo racional, porque sino esta se muerde la cola. Se ve, por ejemplo, en campos como la defensa, en la medicina, y en muchos otros. Hay que pasar a una conciencia que vaya más allá. Y allí es donde el Zen ayuda. No porque enseñe en el nivel de los conceptos, cosas o doctrinas, sino porque desarrolla en la persona una dimensión que es la que puede percibir el sentido, no razonarlo, sino percibirlo.

Carl G. Jung decía en la primera mitad de nuestro siglo, lo que más falta haría hoy en día en la educación de adultos es enseñar a ver (no tanto a mirar), porque de que sirve predicar la luz, por ejemplo, si se habla a personas que no pueden ver. Se refería al desarrollo de un sustrato profundo del alma humana. De la psique humana. Si esta es tierra sin labrar y seca, allí no crece nada. Hay que volverla a trabajar, pero allí puede brotar la experiencia de sentido.

J.V.

C.G. Jung, precisamente, es símbolo de una corriente importante en occidente de conocimiento íntimo e investigación, que se atreve a penetrar dentro del inconsciente, extrayendo de él riqueza de sentido, de significancia y guía. Buscando algo más que la cloaca que encontró Freud. Jung dió un paso muy grande y clave para la comprensión de la psicología profunda. Trabajó a lo largo de su vida con la hipótesis que en el inconsciente hay una dimensión espiritual.

Aparte de esto, una cuestión importante de tu trabajo, a mi modo de verlo, es tu introducción y orientación del Zen a toda la gente que lo desee en muchos grupos esparcidos por toda Espanya (siendo relevante el grupo de Barcelona, precisamente). De todas formas me llama la atención la relación de este con el cristianismo en tu vida particula, o podriamos decir, el sentido cristiano de ver el mundo. La primera sensación que uno recibe es la de una profunda revisión de la cosmología cristiana para compaginarlo con el Zen. Sin embargo, para mi esto simboliza algo muy interesante y es una conexión entre dos formas de ver las cosas (tal vez muy diferentes), pero que insinuan una apertura real hacia un dialogo intercultural. Supongo que en esencia la espiritualidad es lo mismo en oriente que en occidente, aunque varien las formas de expresarlo. Entonces la hipótesis del dialogo intercultural como fecundación de formas culturales, (que defiende radicalmente por ejemplo, Raimon Panikkar), es importante también porque podria ser un encuentro entre los dos hemisferios cerebrales. Las dos conciencias que forman la paradoja de la mente humana (lo racional y lo intuitivo).

A la vez, este dialogo es de difícil desarrolllo, algo difícil de entender por parte de sectores sociales enganchados en su forma cultural

propia y han rechazado todo parametro de las otras culturas, e integrarse solamente en su tradición. Podríamos hablar de ello. Sobre la correlación entre cristianismo y Zen.

A. M. Schlüter.

Si se toma a un nivel de doctrina, evidentemente son dos cosas muy diferentes. Pero a nivel de experiencia se trata, se toca, un terreno completamente común, donde tu reconoces al otro en lo mismo. No hay barreras en este nivel. La barrera surge en todo caso, a la hora de hablar. Porque la experiencia del té, por ejemplo, para poner una imagen, en cuanto a esta experiencia de fondo, el uno al hablar de ella lo hace desde su trasfondo cultural, desde su historia. Y el otro lo hace de la suya propia. Pero la Realidad que saboreamos es la misma para todos.

Entonces, el contacto entre oriente y occidente a nivel profundo y religioso (entendiendo como religión en este momento la experiencia de conexión y de unidad con lo último), no las distintas formas, sino la experiencia misma, allí no hay problema. Para que se de el contacto realmente tiene que ser entre personas que tienen experiencias de esta realidad. Sino está abocado al fracaso. Porque si en los conceptos no hay contacto suficiente, al nivel de la experiencia, se nota que el otro está palpando la misma cosa. Incluso con el lenguaje también hay conceptos parecidos, por ejemplo, se ve con los místicos cristianos cuando hablan de su estado que se asemeja mucho. Aunque no es lo mismo.

J.V.

Esto es cierto. Lo interesante que tiene la mística, a mi modo de entender, es que une la propia persona con el resto de las cosas, es decir, conduce a la experiencia de unidad. De todas formas una preocupación que observo en mí (desde un punto de vista sociológico) es un cierto resurgir social también de las religiones que marcan una conducta a

la gente, más que el hecho de indicar u orientar a la persona su deseo de percibir la experiencia profunda con la realidad. Esto se ve por ejemplo en el Islam, pero creo se da con otras religiones en la india y en Europa. Incluso en algunos países, tanto Europeos como medio oriente o la India, esta tomando una forma de fanatismo. Me parece difícil compaginar el aspecto doctrinario y conductista de la religión con la experiencia profunda.

A.M^a. Schlüter.

Muy bien que lo plantees, porque hay en estos momentos, efectivamente, corrientes encontradas. En esa situación de crisis se cae, digamos, el coque de una cultura, que habia dado forma a una experiencia de la vida, sin que la nueva forma este hecha. Es decir, son estos ciclos de la historia, estos grandes ciclos, y ahora estamos en un punto bajo de descomposición de la forma anterior. La nueva forma todavia no tiene expresión. Y esto da lugar, por una parte, a un gran estallido de violencia (por ejemplo el problema del terrorismo, me parece que en el fondo tiene una razón en esto que decimos). Todo lo que una cultura tiene de sosten, tiene también de negativo cuando reprime también otras posibilidades. Son siempre en estos momentos de crisis cuando estallan. Entonces muchas personas se agarran a situaciones concretas que puedan sentirse seguros. Pero hay, culturalmente, un hoyo más profundo, que no el perseguir una u otra organización, es un fenómeno generalizado.

J.V.

De hecho la violencia que se ha extendido socialmente en muchas formas de agresión y autoagresión es uno de los reflejos más claros la crisis tiene sus raíces en la misma cultura, que ha llegado en este siglo a un punto muy alto de fragmentación. La violencia es un aspecto muy serio.

Sin embargo, como ves el otro punto que tocamos, es decir la necesidad que mucha gente tiene de tomar formas fijas de conducta religiosa, agarrándose a las doctrinas. A mi me parece que es una forma sutil de violencia.

A.M^a. Schlüter.

En una situación sin sosten exterior surge miedo, desorientación, y por tanto, una necesidad de agarrarse a algo. Para mi, la autentica respuesta es atreverse a buscar la orientación dentro de uno, en uno mismo, en la propia brujula. Una salida fácil es, claro esta, buscar un lider y endiosarlo. El surgimiento de las sectas es esto, o del sectarismo de las religiones, más que de las religiones en si.

Hace falta orientación, bueno pues, si hay un lider que se endiosa, asunto resuelto, haré lo que me diga. Con una disciplina ferrea, y no en función de mi libertad, de la propia intuición profunda, sino anulando a la persona. Esta es una diferencia muy sutil, pero enorme, respecto, por ejemplo, de la disciplina del Zen, la cual no esta para anular la personalidad, sino para liberar sus apegos.

También se busca, en una situación asi, donde hay mucha dispersión y anonimato, la comunidad. La secta en este sentido es una respuesta bastante atractiva, porque se trata de un grupo pequeño. Yo creo que es precisamente porque estamos en crisis por lo que se tiende a buscar soluciones faciles. Pero a mi me parece que cierran las posibilidades de ir adelante y evolucionar. Por ejemplo, aunque dicho asi brevemente puede parecer exagerado, el Opus Dei tiene también algo de eso. Algo de miedo a atreverse con lo que no tiene todavia forma, y en poner, por otro lado, formas demasiado pronto y rigidas.

Siempre ha habido en todas las religiones, corrientes que buscan la seguridad en las formas externas, porque no se atreven precisamente a buscar en el interior de uno mismo.

J.V.

Aunque también es cierto que podríamos hablar de otras corrientes, tal vez minoritarias, que justamente buscan un dialogo intercultural, para así, fecundar la experiencia humana en más de un sentido, a partir de una visión plural y compleja de la realidad. Esta orientación, evidentemente tiene una función opuesta a la practicada por las sectas.

A.Mª. Schlüter.

Las sectas, desde luego, no ayudan nada al dialogo. Es normal que surjan pero no veo que por ahí puedan tener ningún futuro.

J.V.

Otra característica importante de la sociedad moderna que me gustaria hablar, es que practicamente el planeta esta comunicado por los mass-media, aunque a mi modo de ver, de una forma muy superficial y con una imposición del estilo propiamente occidental. Digo esto porque debemos pensar, a mi parecer, en que los grandes problemas de hoy en dia tienen también un carácter planetario. Me refiero, por ejemplo, al hambre, la desertización de la tierra, el hacinamiento urbano, la demografia, el desequilibrio ecológico general, etc., casi todos problemas propiciados por la cultura moderna occidental, pero que hoy en dia implica a todos los países, especialmente de forma negativa al llamado tercer y cuarto mundo, que han roto a su vez con sus origenes culturales tradicionales. Desearia insistir en que la tecnologia, contrariamente a lo que se cree, ha tenido una incidencia directa en todo esto, al haber impuesto sus pautas de vivir.

Hoy podemos decir, sin riesgo a equivocarnos, que la misma ideología que ha inspirado todo esto, la modernidad, está en crisis, y por esto las crisis también son mundiales. Y aquí está uno de sus peligros mayores desde nuestro punto de vista. Sin embargo toda crisis puede tener su lado positivo, (para la antigua China, crisis significava también oportunidad de algo positivo).

Entonces podríamos llevar esta conversación hacia el significado de la tecnología. Igualmente la influencia de la ciencia que la sustenta es muy importante en occidente, se ha extendido como la única manera de ver y entender el mundo, cuando su propia metodología está cuestionada en algunos ámbitos científicos. Pero lo más grave es que ha roto los lazos de otras culturas. Además la ciencia se ha orientado hacia, prácticamente sólo, el desarrollo de la tecnología grande y agresiva. Y en ella hay, a mi modo de ver, gran responsabilidad de la crisis cultural. Por ejemplo la contaminación industrial o la dureza de la vida urbana, ha corroido la sensibilidad de las sociedades preindustriales. Ha despojado formas tradicionales de economía por ejemplo, etc.. Hay incluso el hábito de querer argumentar cualquier cosa de la vida diaria a partir de la lógica científica, inclusive la experiencia más profunda, la intuición, etc..

Aunque por otro lado, reconocemos que, por ejemplo la física teórica, da una visión de la realidad material (en el punto de desintegración de las partículas subatómicas) donde se requiere el complejo mundo de la mente para explicar los hechos. Desde ahí se reconoce una realidad profunda, experimentable, aunque difícilmente conceptualizable, y de todas formas minoritaria.

Es difícil evaluar los pros y contras de la ciencia moderna. Hay intelectuales eminentes como Raimón Panikkar que considera que la ciencia y la tecnología son diabólicas. Desearia que tratásemos este tema.

A.Mª. Schlüter.

No considero francamente a la ciencia de esta manera, aunque disienta de una persona muy estimada como Panikkar. Pero no diría que la ciencia sea diabólica. Si que hay que decir, que se usa para fines diabólicos. Esto sin ninguna duda. Pienso que si la humanidad llegara a ser capaz de vivir desde una instancia realmente fundamental, no tendría porque usarse de esa forma.

Ahora bien, lo que pasa es que somos esclavos de la tecnología. Basta ver la cuestión de los armamentos, en lo que estamos totalmente esclavizados. Esto es algo completamente absurdo, porque para conseguir seguridad, se esta creando, de una parte y de otra, más inseguridad cada vez. Es decir, hoy podemos hacer explotar todo el planeta, y esto con la finalidad de querer estar más seguros. En este sentido la tecnología se ha pasado de rosca, así como las razones que la acompañan. se han vuelto locas y esto es diabólico.

Sin embargo, de la misma manera que el "habla", es una capacidad humana y se puede usar para cosas diabólicas, o bien usar para cosas sagradas, así también la ciencia. En el momento que verdaderamente seamos dueños de nuestra instancia más profunda, dejaremos de ser esclavos, y aquí la ciencia puede ser un gran bien. Yo recuerdo, aunque es volver quizá a una cosa muy simple, lo que dijo Pascal, hablando de la función más noble de la razón, y es reconocerse sus propios límites. Y mientras una razón no lo ha reconocido, esta enferma.

J.V.

A mi modo de ver cambia cualitativamente una ciencia que acepta sus límites a otra que se reconoce como poseedora última de la verdad con pretensiones a manipular todo lo que sea posible.

A.M^a. Schlüter.

Claro, el dominio absoluto es falso. Desde el punto de vista Zen es una "ceguera" completa. Es creer que la razón tiene la última palabra. Y que lo que perciben los sentidos, (incluida la razón como sexto sentido) es la penúltima aproximación a la realidad, pero nunca la última. Creo que esa es la gran herejía de occidente. Creer que la razón, tiene el criterio de la verdad. Yo veo que esto, hoy en día, está apuntando por muchos sitios. Incluso en la física moderna, hay una comprensión de ello. Inclusive, razonándolo físicamente hay que llegar a esta conclusión.

J.V.

La física cuántica ha hecho saltar, en cierta manera, la solidez del método científico. Premisas, casi dogmáticas, hasta hace pocos años, como la causalidad, desaparece en el nivel fundamental de estructuración de la materia, a saber en el comportamiento de las partículas subatómicas. Autores importantes como D. Bohm o F. Capra, lo han dejado claro en el ámbito de la física (al hablar de energía en la base de la materia o del orden implicado en el universo) y tantos otros. La realidad material misma la consideran una red interrelacionada de constante influencia mutua, mediante flujos de energía.

Antes al citar a Panikkar debí haber dicho que él establece una diferencia entre la técnica como instrumento de ayuda al desarrollo humano y la tecnología que anula la libertad del hombre, falseando la noción de progreso a un estatus de bienestar material, sin mencionar los desastres que produce en la ecología y la ecología humana. Incluso, por ejemplo la explosión demográfica, que es un tema de gran preocupación, no puede desvincularse de la modernidad. Este siglo empezó con, aproxima-

damente, 1.500 millones de habitantes, y se acabará con, aproximadamente, 6.000 millones (más población en cien años que en un millon).

Decimos esto porque plantea graves problemas sobre la "forma de vivir", problemas que hacen ir a la raíz del asunto. La modernidad, propició en un principio el desarrollo, y luego una bajada, pero sin tener una actitud clara respecto al resto del mundo no desarrollado, que quiere imponer unas pautas sin contextualizarlas en su propio medio cultural. El afán de la modernidad ha sido el lucro. Y sin embargo hay propuestas, en como organizar la economía en el tercer mundo (muy parecidas a la filosofía ecologista de los países desarrollados, o el movimiento de la simplicidad voluntaria). El mismo Schumacher sugiere para el tercer mundo inspirarse en la economía budista. ¿podríamos hablar de ello?

A.Mª. Schlüter.

Si, pero antes desearia aclarar una cuestión en relación al Zen y al budismo. Y es que no tienen porque se la misma cosa. Incluso el tipo de Zen budista puede variar del Zen sin calificaciones, al que estamos nosotros. Cuando yo hablo de Zen, me refiero a la meditación, a ese camino espiritual que ha buscado una manera de expresarse y a veces ha usado el lenguaje budista, como puede usar cualquier otro.

Por otro lado he de decirte que no tengo mucho conocimiento de economía budista. Lo único que podria decir, y ni tan sólo es cuestión económica, es que los seguidores de Confucio, (los cuales se distinguieron por una alta ética), siempre han valorado a los monjes Zen en China por su laboriosidad, y buena forma de trabajar. Esta la frase: "un día sin trabajo es un día sin comida", es decir, es una forma efectivamente de meditación. Esta no tiene tendencia a evadirse a si misma, aunque se pueda usar mal. Se trata de hacer silencio en medio de la actividad y descubrir lo esencial en lo fenoménico. Nunca se considera madura una experiencia que aisle, rechaza al mundo de los sentidos, o de la razón, o a la sociedad.